

Актуализация 2024 г.

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪРБИЦА 2021-2027 Г.

Приет с Решение №6 по Протокол №22 от 20.12.2024г. на Общински съвет Върбица

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	5
I. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие	7
1. Профил на общината – обща и сравнителна характеристика	7
1.1. Географски характеристики, местоположение и граници	7
1.2. Сравнителна характеристика	9
1.3. Териториални и поземлени ресурси	10
1.4. Природни условия и ресурси	10
1.5. Селищна мрежа и жилищен фонд	15
1.6. Историческо развитие и културно наследство	21
1.7. Взаимодействие с други територии и съседни общини.....	22
2. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси	24
2.1. Демографски параметри	24
2.2. Пазар на труда – заетост и безработица	26
2.3. Образование.....	33
2.4. Здравеопазване.....	36
2.5. Социални дейности, услуги и социално включване.....	38
2.6. Култура и традиции.....	41
2.7. Младежки дейности и спорт.....	44
3. Състояние на местната икономика	46
3.1. Икономическо развитие – тенденции и конкурентоспособност.....	46
3.2. Промисленост	49
3.3. Селско и горско стопанство	50
4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията	55
4.1. Транспортна инфраструктура и пътна мрежа	55

4.2. Водоснабдителна мрежа и канализация	59
4.3. Енергийна инфраструктура	60
4.4. Телекомуникационни връзки и съобщителна мрежа.....	62
5. Екологично състояние и рискове	63
5.1. Състояние на води, въздух, почви, шум и радиация.....	63
5.2. Дейности по управление на отпадъците.....	76
5.3. Биоразнообразие, защитени територии и защитени зони.....	79
6. Административен и финансов капацитет на общинска администрация	
Върбица за реализация на ПИРО.....	82
7. SWOT-анализ	84
II. Визия, стратегически цели и приоритети за развитие	86
1. Място и роля на ПИРО в системата от стратегически и програмни документи	86
2. Визия	91
3. Пакет от стратегически цели, приоритети и мерки	91
III. Комуникационна стратегия	106
1. Въведение	106
2. Принципи на Комуникационната стратегия	108
3. Цели на Комуникационната стратегия	108
4. Целеви групи	109
5. Основни форми на комуникация.....	110
6. Основни комуникационни дейности	110
7. План за изпълнение на комуникационната стратегия	111
8. Резюме на постигнатите резултати от анкетните проучвания	114
9. Комуникационен механизъм при изпълнение на ПИРО	121
IV. Определяне на зони за прилагане на интегриран подход - приоритетни зони за въздействие.....	122

V. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.....	138
VI. Мерки за насърчаване на инвестициите.....	146
VII. Общинска програма за развитие на туризма.....	149
1. Ситуационен анализ и туристически ресурси.....	151
2. Мерки и дейности за развитие на туризма.....	163
VIII. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие.....	167
IX. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО.....	171
X. Предварителна оценка на Плана за интегрирано развитие на община Върбица 2021-2027 г.	175
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ	189
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ГРАФИКИТЕ И ФИГУРИТЕ.....	192
ПРИЛОЖЕНИЯ	194
Приложение №1: Актуализирана Програма за реализация на ПИРО	194
Приложение №1а: Актуализиран Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО за периода 2024-2027 г.....	217
Приложение №2: Актуализирана Индикативна финансова таблица.....	220
Приложение №3: Матрица на индикаторите за наблюдение и оценка	221

ВЪВЕДЕНИЕ

Актуализацията на Плана за интегрирано развитие на Община Върбица за периода 2021-2027 г. (ПИРО) се извършва на основание чл. 8, ал. 2, т. 3 от Закона за регионалното развитие (ЗРР), чл. 22, ал. 1, т. 1, 3 и 4. от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие (ППЗРР) и „Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.“ на МРРБ.

ПИРО е документ, който определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на Община Върбица и връзките и с други общини, в съответствие с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район от ниво 2 и Общия устройствен план на общината. Съгласно нормативните изисквания планът се разработва за срок от 7 години. Като стратегически документ той обвързва сравнителните предимства, ресурси и потенциал на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети, насочени към устойчиво, интегрирано развитие, по-добро качество на живот и по-висок жизнен стандарт за хората.

Планът за интегрирано развитие на община Върбица за периода 2021 – 2027 г. е приет от Общински съвет – Върбица с Решение № 03/Протокол № 29 от 22.12.2021 г., на основание чл. 21, ал. 1, т. 12 от ЗМСМА и на основание чл.23, т.1 и чл.24, т.1 от Закона за регионалното развитие, във връзка с чл.21, ал.1 от Правилника за прилагане на ЗРР.

ПИРО е разработен за цялата територия на община Върбица, като са определени зони за прилагане на интегриран подход, за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие на всички населени места и коопериране със съседни общини. Планът е съобразен със специфичните условия, ред и изисквания за прилагане и на други нормативни документи, свързани с местното самоуправление, териториалното устройство, кадастъра, опазването на околната среда, управлението на отпадъците, и др.

Настоящата актуализация на ПИРО и Програмата за реализация към него се извършва с цел изследване на промените в социално-икономическите условия за развитие на община Върбица в периода 2020-2023 г. и включване на допълнителни проекти/проектни идеи, които ще допринесат за задоволяване на идентифицираните потребности и постигане целите и приоритетите на плана до 2027 г. при спазване на принципа на интегрирания подход.

Актуализацията на ПИРО се осъществява в условията на променена социално-икономическа ситуация, породена от политическа, финансова и икономическа нестабилност, продължителна световна пандемия и изпитания, международно напрежение и несигурност – войни, природни катаклизми, енергийна нестабилност, инфлация, продължителна вътрешнополитическа криза, непредвидимост и уязвимост на публичните финанси. Всички тези характерни и динамични промени във външната среда, които обуславят работата на Общината, оказват съществено влияние върху местната социална, икономическа и финансова политика.

В актуализирания социално-икономически профил на община Върбица са обобщени последните демографски и икономически данни на НСИ, включително от преброяване на населението и жилищния фонд през 2021 г. Програмата за реализация на ПИРО, която е оперативен инструмент за постигане на заложените цели е актуализирана с приоритетни проекти които да бъдат изпълнени до 2027 г. Коригирана е и Матрицата на индикаторите, с които се оценява напредъка в постигане на целите на плана.

При изготвянето на ПИРО към 2020 г. не са одобрени оперативните програми, финансирани от фондовете на ЕС и Националния план за възстановяване и устойчивост. Това налага да се актуализира списъка с проекти с конкретни подходящи източници на финансиране. Община Върбица има възможност за достъп до допълнителни ресурси, чрез МИГ (подхода WOMP) и подхода ИТИ, чрез Концепции за интегрирани териториални инвестиции. Всичко това

налага да се актуализира действащия ПИРО, за да се отговори на текущите нужди и реалните възможности за финансиране на проекти и дейности за развитие на общината.

ПИРО е разработен и актуализиран съгласувано с трите стратегически цели на Националната програма за развитие България 2030 - ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата. За реализирането на тези цели са предвидени национални политики и интервенции, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие - Иновативна и интелигентна България; Зелена и устойчива България; Свързана и интегрирана България; Отзивчива и справедлива България; Духовна и жизнена България.

Водещ при разработването и актуализацията на ПИРО е принципът на интегрирания подход, който се прилага по отношение на всяка част от структурата на стратегическия документ. Този подход, наложил се като основен в политиката за регионално развитие и задължителен при изготвяне на стратегическите документи за новия програмен период има за цел в условията на свиващи се ресурси и ограничени финансови възможности да обедини различни политики, приоритети, проекти, източници за финансиране, участници и заинтересовани страни, за постигане на положителна синергия и добавена стойност от реализираните дейности.

Практическата работа по актуализацията на ПИРО включва прилагането на редица инструменти и методи като: наблюдение, проучване, описание, анализ, синтез, оценка, сравнение, индексен метод, графични методи, swot-анализ и други.

Основната цел на ПИРО на Община Върбица за периода 2021-2027 г. е стимулиране на устойчив растеж и осигуряване на пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и ресурси, за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общинската територия, съгласно чл.13, ал.2 от ЗРР.

При направената актуализация не се променя стратегическата част на плана - Визията за развитие на Община Върбица, стратегическите цели и приоритети се запазват.

Изготвеният актуализиран ПИРО на община Върбица се приема при условията и по реда за изработване и приемане на плана. Актуализацията на плана и програмата за неговата реализация се одобряват от Общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Планът е актуализиран от експертен екип на „Динамик Салюшънс” ЕООД – гр. Шумен, при спазване на принципа на партньорство и прилагане на мерки от комуникационната стратегия на ПИРО. В процесите на разработване и актуализация на плана участват: общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социални и икономически партньори, неправителствени организации, представители на гражданското общество. Кметът на общината организира изработването, съгласуването и актуализирането на ПИРО и осъществява координацията и контрола на тези процеси.

Чрез настоящата актуализация се постига подобряване на качеството, реалистичността и изпълнимостта на ПИРО и се осигурява съответствие на документа с реални възможности за кандидатстване и финансиране на проекти и дейности. При актуализацията на плана са отчетени хоризонталните принципи на регионалната политика на ЕС – устойчиво развитие, равни възможности, опазване на околната среда и социално включване. ПИРО има характер на отворен документ, който може да се развива, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия и фактори на външната и вътрешната среда.

ЧАСТ I.

ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ

1. Профил на общината – обща и сравнителна характеристика

1.1. Географски характеристики, местоположение и граници

Община Върбица се намира в Североизточна България. Територията и заема югозападните части на област Шумен (териториална единица от ниво NUTS 3 според класификацията на системата NUTS1) и Североизточен район (СИР) от ниво NUTS 2. Разположена е в част от Старопланинската област, Предбалкана и Герловския район.

Фигура 1: Карта на област Шумен

Географското положение на община Върбица в известна степен затруднява развитието ѝ поради периферното разположение и отдалеченост от крупни административни центрове.

¹ NUTS (на френски: Nomenclature des unités territoriales statistiques;) „Обща класификация на териториалните единици за статистически цели“ е йерархична систематика за еднозначна класификация на териториални единици в официалните статистики в страните членки на Европейския съюз.

Общинската територия е разположена встрани от националните и трансевропейските комуникационни коридори, основен проблем е лошото състояние на Върбишки проход, който е една от най-удобните връзки между Северна и Южна България, но от дълго време е затворен.

На 58 км. северно от град Върбица преминава Автомагистрала „Хемус“ – основна пътна артерия в Северна България.

Фигура 2: Карта на община Върбица

Община Върбица граничи на североизток с община Велики Преслав, на изток с община Смядово, на югоизток с община Сунгурларе, област Бургас, а на югозапад с община Котел, област Сливен. От запад и северозапад граничи съответно с общините Омуртаг и Търговище.

Община Върбица е разположена на разстояние от 54 км. до областния център – град Шумен, което донякъде затруднява икономическите връзки с него. Разстоянието между общинския център град Върбица и град Варна е 141 км. Това е третия по големина град в България. Той е важен и перспективен транспортен център по оста Черно море - Адриатика, част от европейската транспортна мрежа.

Административният център на общината - град Върбица отстои на 136 км. от гр.Бургас, на 144 км. от гр.Русе, на 263 км. от гр.Пловдив и на 329 км. от столицата на Република България – град София.

Периферния характер на община Върбица обуславя малкото транспортни връзки и изолацията на тези територии от активна стопанска и друга антропогенна дейност, но е способствал за запазването на естествения характер на природните системи.

1.2. Сравнителна характеристика

Община Върбица е една от 10-те в област Шумен. Тя е на второ място по територия и на пето място по население в областта. В община Върбица в края на 2023 г. живеят 7697 души или 5% от населението на област Шумен (относителният дял намалява с 1% спрямо 2020 г.) и 0,93% от населението на СИР (към 2020 г. е 1,12%). Най-голяма е концентрацията на населението в общините Шумен, Нови Пазар, Каолиново и Велики Преслав. Най-малката по територия община в района е Венец, а по население Смядово. Най-големи по територия и население са общините Шумен, Нови Пазар, Каолиново и Велики Преслав.

Средната гъстота на населението в община Върбица (16,84 души на кв. км. за 2023 г.) е по-малка от средните стойности за област Шумен (44,12), както и от средната гъстота за страната (58,07) и за СИР (56,45 души на кв. км.). В рамките на анализиранияте години средната гъстота на населението намалява във всички общини в областта.

По брой населени места (16), община Върбица се нарежда на трето място в областта. Най-много са населените места в община Шумен – 27 и община Хитрино – 21, а най-малко в общините Каспичан - 9 и Смядово – 10.

Таблица 1: Сравнителна характеристика на община Върбица и останалите общини в област Шумен 2020-2023 г.

Район, област, община	Територия кв. км. за 2020 г. и 2023 г.		Население брой 31.12.2020 г. и 31.12.2023 г.		Гъстота на населението за души на кв. км. 2020 г. и 2023 г.	
	2020	2023	2020	2023	2020	2023
Република България	110372	110997	6916548	6445481	62.67	58.07
<i>Североизточен район</i>	<i>14645</i>	<i>14634</i>	<i>922230</i>	<i>826134</i>	<i>62.97</i>	<i>56.45</i>
Област Шумен	3393	3393	171781	149699	50.63	44.12
Велики Преслав	275	278	12148	10096	44.17	36.32
Венец	209	210	7145	6209	34.19	29.57
Върбица	458	457	10412	7697	22.73	16.84
Каолиново	294	293	12888	10707	43.84	36.54
Каспичан	275	275	7478	6283	27.19	22.85
Никола Козлево	265	265	6310	5338	23.81	20.14
Нови Пазар	318	317	15799	14409	49.68	45.45
Смядово	355	353	6109	5332	17.21	15.10
Хитрино	288	289	7105	6054	24.67	20.95
Шумен	657	656	86387	77574	131.49	118.25

Източник: Национален статистически институт

Според Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.), община Върбица попада в групата от 5-то йерархично ниво. Това са малки градове с микрорегионално значение за територията на групи общини.

Към 2023 г. община Върбица е с по-ниска степен на урбанизация спрямо тенденциите в областта, Североизточен район и в страната. Относителният дял на градското население в общината е 31%, което показва относително балансирано разпределение на населението в града и селата. За сравнение равнището на урбанизация в област Шумен за 2023 г. е 61%, а урбанизацията за Североизточен район и за страната - 74%.

1.3. Териториални и поземлени ресурси

Най-голям относителен дял в територията на община Върбица заемат горските площи – 262,49 кв.км. (около 57,4% от територията при средни за страната 33%). На второ място е земеделската земя – 151,20 кв.км. (33,06% при средно за страната 55%). Урбанизираните територии са 12,76 кв.км. или 2,8% от общата площ (при средно за страната 4,66%).

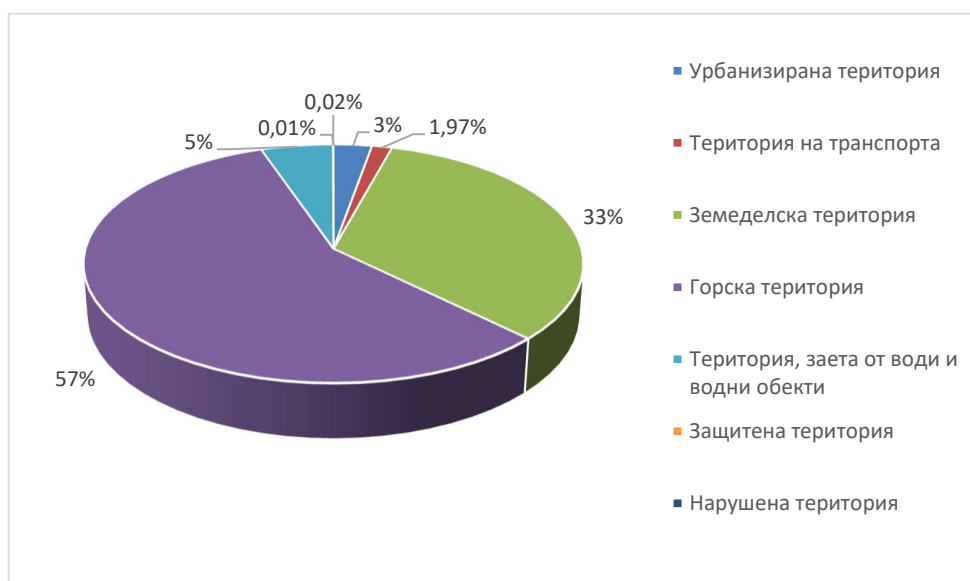
Таблица 2: Баланс на територията на община Върбица по начин на трайно ползване към 2022 г. (кв.км.)

Общо	Урбанизирана територия	Територия на транспорта	Земеделска територия	Горска територия	Територия, заета от води и водни обекти	Защитена територия	Нарушена територия
457,31	12,76	6,70	151,20	262,49	23,97	0,07	0,11

Източник: Национален статистически институт

Водните площи заемат 5,24% от територията на общината, а площите за транспорт 1,47%. Нарушената територия е 0,02%, а защитените територии – 0,01%.

Графика 1: Разпределение на площта на община Върбица по видове територии

Източник: Национален статистически институт

1.4. Природни условия и ресурси

Релефът на община Върбица е разнообразен, като в по-голямата част е преобладаващо хълмист и планински до нископланински.

На изток от Върбишкия проход са разположени част от северните склонове на Върбишка планина. На 2 км. източно от прохода, на границата с община Сунгурларе се намира най-високата точка на планина – връх Калето 898,6 м. Западно от прохода са простират крайните североизточни части на Котленска планина. В нея, на границата с община Котел се издига най-високият връх на община Върбица – Каракус 1045,6 м.

На запад и северозапад от пролома на река Голяма Камчия в пределите на общината попадат част от южните склонове на Преславска планина (част от Източния Предбалкан). В нея, на границата с община Велики Преслав се издига най-високата ѝ точка – връх Голяма Вършкадалница 723,4 м. Югоизточно от пролома на територията на община Върбица е разположена югозападната част на Драгоевска планина, която също е част от Източния Предбалкан. Най-високата ѝ точка в пределите на общината е 576 м. и е разположена също на границата с община Велики Преслав. Между двете планини, в пролома на река Голяма Камчия се намира най-ниската точка на община Върбица – 140 м. Между Върбишка и Котленска планина на юг и Преславска и Драгоевска планина на север и североизток под формата на голям триъгълник се простира източната част на историко-географската област Герлово.

Северните склонове на главното Старопланинско било са стръмни и силно пресечени, особено в западната част на територията. В източната част е с по-малки наклони. От него на север към Герловската котловина се спускат множество била и долове, които очертават водосборите на реките Герила и Елешница. Вододел между тези две реки е билото "Кольов гроб". Същото има заоблен характер, а профилът му очертава няколко заравнени тераси.

Останалата част от територията разположена в разклоненията на главните била има полупланински характер със заоблени и неясно очертани била, остро врязани долове и стръмни, наклонени склонове. В най-североизточната част, в района на Преславската планина, и в северните комплекси, релефът е хълмист с преобладаващи наклонени терени.

Най-голямата надморска височина е 1046 м, а най-малката - около чашата на яз. "Тича" - 150 м н.в. Като цяло релефът е разнообразен и разкрива привлекателни за тирустите живописни гледки. Планинската част дава възможност за еко-, приключенски туризъм и лов. През нея преминава националният маршрут Ком-Емине, обозначен с туристически маркировки.

Климатът в общината е умерено-континентален с четири сезона, но има някои особености, продиктувани от релефа и надморската височина. Пролетта във Върбица е хладна и настъпва по-късно в сравнение с Дунавската равнина. Лятото е прохладно, със значителни валежи. Средните годишни амплитуди и средните годишни минимални и максимални температури в най-ниските и най-високите части от района не се различават съществено.

Фигура 3: Климатични области в България

Фигура 4: Средни месечни температури и валежи в община Върбица

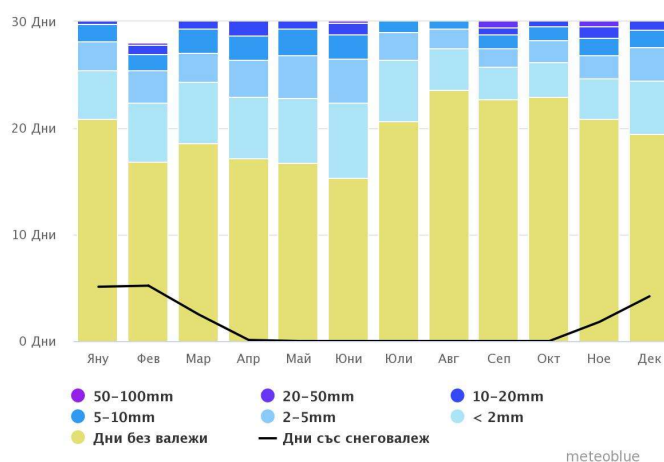

Източник: www.meteoblue.com/bg

„Среднодневният максимум“ (плътна червена линия) показва средната максимална дневна температура за всеки месец от годината за община Върбица. „Среднодневният минимум“ (плътна синя линия) показва средната минимална дневна температура. Горещите дни и студените нощи (пресечени червени и сини линии) изразяват средната дневна температура в най-топлия ден и средната-нощна температура в най-студената нощ от месеца за последните 30 години. Средната януарска температура е $-3,0^{\circ}\text{C}$ / $-1,0^{\circ}\text{C}$, а средните температури през най-топлия летен месец юли са $16,5^{\circ}\text{C}$ / $19,5^{\circ}\text{C}$.

Максимумът на валежите е през пролетта и лятото, а минимумът през зимата и в края на лятото и началото на есента. В пряка връзка с валежите са и засушаванията. Най-голям брой засушавания с продължителност над 10 дни има в края на лятото и през есента.

Фигура 5: Количество на валежите в община Върбица

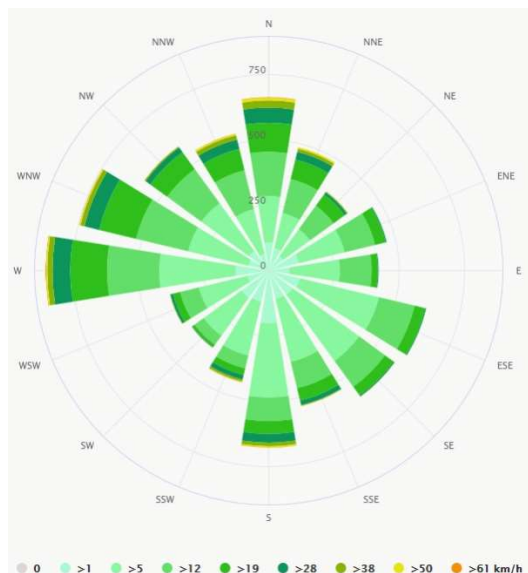
Източник: www.meteoblue.com/bg

Снежната покривка във високите части е по-устойчива - достига до 40-50 см и се задържа около 80-100 дни, докато в ниските части достига 20-40 см и се задържа 50-80 дни. През последните две години валежите са недостатъчни и разпределението им е неравномерно.

През 2020 г. има пролетни и летни засушавания, които са най-сериозните за последните 10 години. Снежната покривка има неустойчив характер и е със сравнително малка средна дебелина. Първата снежна покривка се образува сравнително късно (10-12 декември), а последната изчезва сравнително по-рано (20-28 февруари).

Фигура 6: Роза на ветровете на територията на община Върбица

Източник: www.meteoblue.com/bg

Розата на вятъра показва колко дни в годината вятърът духа от определена посока.

В района на община Върбица преобладаващи са северните и североизточните ветрове, които пренасят студени въздушни маси, главно през зимния период. През пролетта и лятото преобладаващи са източните ветрове, а през есента посоката на ветровете най-често е от юг. Характерни за региона са късните пролетни слани до края на месец април, което се отразява неблагоприятно върху развитието на растенията.

Очакваните промени в климата на общината са свързани с отчетената за България обща тенденция към затопляне, както и увеличаване честотата на екстремните метеорологични и климатични явления като засушавания, проливни валежи, гръмотевични бури и градушки.

Предвижданията са за намаляване на годишната амплитуда между максималната и минималната температура на въздуха, като минималната температура се повишава по-бързо от максималната и намалява дебелината на снежната покривка. Това води до изместване на горната граница на широколистните гори към по-голяма надморска височина, увеличаване на недостига на вода в почвата, промяна в ареалите на редица видове и загуба на биоразнообразие.

Почви и полезни изкопаеми

В община Върбица разпространение имат предимно светлосивите и сиви горски почви. Сивите горски почви са образувани под влияние главно на широколистна горска растителност, като в ниските части се чувства влиянието на тревна растителност. Ето защо, за сивите горски почви е характерен хумусен хоризонт с малка мощност и силно развит и уплътнен глинест илувиален хоризонт. Светлосивите /псевдоподзолисти/ горски почви са образувани върху безкарбонатен скелетен субстрат и при участие на широколистни дъбови гори. Отличават се с

ниско съдържание на органично вещество, слаба водопроницаемост и повърхностно преувлажнение. Част от тези почви са засегнати от процеси на ерозия.

Малки площи са заети от алувиални и алувиално-ливадни почви, които са сходни с аналозите си в съседните райони. В северната част на района са разпространени незначителни площи заети от излужени черноземи и тъмносивокафяви горски почви, а по на югозапад и рендзини. Основно значение имат сивокафявите горски неерозирани, ерозирани и плитки, псевдоподзолистите (светлосивокафяви) горски почви глеевидни и алувиално-ливадните почви. По свойствата си всички почви са сходни с аналозите си в съседните райони.

Псевдоподзолистите горски почви обаче са по-кисели, силно се преовлажняват (заемат безотточни части от релефа) и са с по-ниски продуктивни възможности.

Антропогенните наслаги са променили изцяло естествената геоложка среда и почвените характеристики.

Бонитета на почвите в района е направен по агропочвени групи, според сравнителната оценка на почвите и климата, която се основава на качеството на земите и пригодността им за отглеждане на определени селскостопански култури. Общите продуктивни възможности са в границите 41- 46 бала, а общо за групата 43 бала, което ги причислява в трета бонитетна група - "средно добри земи". Те са най-подходящи за пасища (65-70 бала), следвани от пшеницата - 48-58 бала, картофи - 44-52 бала. Средния агрономически бонитет за територията на община Върбица варира от 42 до 69 бала.

На територията на Върбица е представен мощен комплекс от палеозойски, мезозойски и неозойски седименти. Интерес представляват отложенията, разкриващи се на повърхността. Такива са долнокредните (хотривски) мергели и кватернерните алувиални, елувиални, делувиални и наносни отложения. Хотривските мергели се разкриват в по-издигнатите части на терена и в коритата на реките и суходолията. Кватернерните наслаги покриват площно почти навсякъде мергелите. Представени са от глини, опочвени глини, пясъци и чакъли.

В сеизмично отношение районът е разположен в зона с интензивност от седма степен и сеизмичен коефициент $KC = 0,10$, съобразно скалата на Медведев-Шпонхойер-Карник и прогнозното сеизмично райониране на Република България за 1000 годишен период.

На територията на община Върбица няма подземни природни богатства. В Националния баланс на запасите на територията на община Върбица не са регистрирани находища на подземни богатства и не са предоставяни концесии за добив на подземни богатства и инертни материали.

По поречието на река Камчия има условия за добив на инертни материали – пясък и баластра.

Води

Речната мрежа в пределите на община Върбица се отнася към Черноморския водосборен басейн. На територията на общината е разположен язовир „Тича” с площ 19 000 дка, с височина на язовирната стена около 54,50 м., а котата на преливния ръб е 186 м. Завирения обем на язовира е 311,80 мил.куб.м. Водата на язовира се използва за водоснабдяване на градовете Шумен, Търговище, Преслав, както и за напоителни цели. Бреговете на „Тича” предлагат добри условия за почивка, съчетана с чист планински въздух, селски, спортен туризъм, риболов и др.

Освен язовир „Тича” на територията на общината има още около 20 микроязовира, които са разпръснати по цялата територия и заемат площ от 5 до 136 дка. Те имат локално значение – за напояване и рибовъдство.

Основните реки, които преминават през територията на общината са: р. Камчия, р.Тича, р.Герила, р.Елешница и р.Вардун дере.

В курортния комплекс „Върбица”, който се намира на 5 км от града има два минерални извора, с доказани лечебни свойства при стомашно-чревни и очни заболявания.

На територията на общината се намират общо три водоизточника с минерална вода, които обуславят развитието на здравен, балнеоложки и спа-туризъм.

Първата е известна от десетилетия като лечебен извор, има минерализация 1.2 г/л, съдържаща сероводород и значителни концентрации на калциеви йони (109 мг/л). Тя се е използвала широко за пиене от населението, дори е била бутилирана от Общината и продавана. Водата не е гореща и няма много голям дебит. Последните й изследвания показват, че е уникална по състав и свойства и е подходяща не само за стомашно-чревни, но и за лечение на бъбречни заболявания и периферна нервна система. Тази вода е била известна в миналото и е отбелязана на стара Световна карта на минералните води от 1937 г. Тя се използвала широко за лечение. Д-р Антон Сираков е основал санаториум в курорта с минералните извори и като дългогодишен негов ръководител е излекувал стотици пациенти през втората половина на миналия век.

Друг източник с подобни свойства на минералната вода има в близост до хижа „Върбица”. Водата от сондажния водоизточник също е студена, с висока минерализация (13.1 г/л), хлоридна натриева, съдържаща йодид и бромид. Тя е подходяща след загряване за балнеолечение. В центъра на Курорта има извор с вода за лечение на очни заболявания.

Изворите сега не се експлоатират в съответствие с действащото законодателство. Необходимо е в кратък срок да се иницира регистрацията на находищата на минерална вода в МОСВ, както и предоставянето им за експлоатация на Община Върбица. Това е наложително като първа стъпка от поредица от дейности за изграждане на водовземни съоръжения за водите, с цел лечебните им свойства да бъдат вложени в развитието на балнеоложки, здравен и спа-туризъм – част от насоките за разнообразяване на местния туристически продукт.

1.5. Селищна мрежа и жилищен фонд

Селищната система на община Върбица е добре изградена. В границите на общината са включени 16 населени места - 1 град – административен център - Върбица и 15 села.

Общинският център - гр. Върбица се намира в югоизточната част на територията на общината. На запад от гр. Върбица под балкана са разположени селата Крайгорци, Чернооково, Божурово и Станянци. На север от р. Камчия, която преполовява територията на общината от запад на изток, са разположени селата Менгишево, Коневево, Кьолмен, Ловец, Сушина, Иваново и Методиево. На изток от общинския център в подножието на Стара планина са разположени като във верига с.Маломир, Нова Бяла река, Бяла река и Тушовица.

Съгласно Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици (ЕКАТТЕ) на НСИ - към 21.07.2020 г., населените места в общината са категоризирани както следва:

Таблица 3: Категоризация на община Върбица и съставните ѝ населените места

№	ЕККАТЕ	Наименование на административно - териториалната единица	Категория
1	SHU10	община Върбица, област Шумен	4
№	ЕККАТЕ	Наименование на населеното място	Категория
1	12766	гр.Върбица	4
2	05075	с. Божурово	7
3	07692	с. Бяла река	5

4	32113	с. Иваново	7
5	38306	с. Конево	7
6	39298	с. Крайгорци	7
7	41054	с. Кьолмен	8
8	43949	с. Ловец	7
9	46773	с. Маломир	7
10	47785	с. Менгишево	7
11	47915	с. Методиево	7
12	51785	с. Нова бяла река	7
13	68847	с. Станянци	7
14	70398	с. Сушина	7
15	73537	с. Тушовица	6
16	81222	с. Чернооково	7

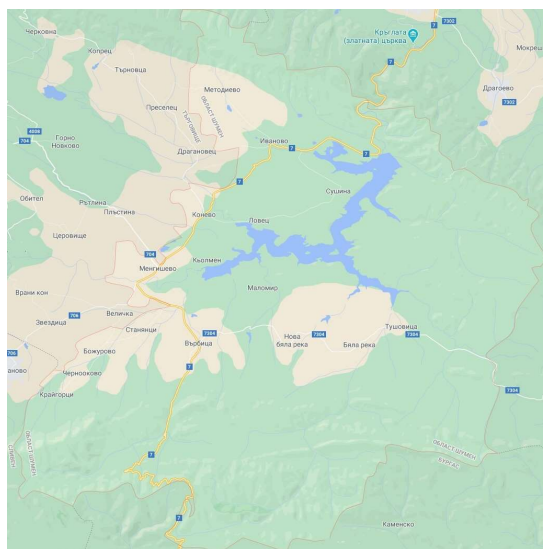
Източник: Национален статистически институт

Съгласно йерархичната система на Националната концепция за пространствено развитие на България за периода 2013-2025 г., гр.Върбица е определен на 4-то ниво - малки градове с микрорегионално значение за територията на групи общини.²

Съгласно §1 от Допълнителните разпоредби на Наредба №7/22.12.2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, урбанистичната класификация на община Върбица включва следните категории: 1 много малък град – Върбица (до 10 хил. жители) и 1 средно село с население от 1000 до 2000 д. – Бяла река. Към малките села с население от 250 до 1000 жители се отнасят 12 села (Божурово, Иваново, Конево, Ловец, Маломир, Менгишево, Методиево, Нова бяла река, Станянци, Сушина, Тушовица и Чернооково). Останалите 2 са много малки села с до 250 жители (Крайгорци и Кьолмен).

Териториално населението е неравномерно разпределено. Около 86% живее в южната половина на общината, в град Върбица и селата Бяла река, Нова бяла река, Станянци, Сушина, Тушовица и Чернооково.

Фигура 7: Селищна мрежа на община Върбица

² Йерархията на центровете е осъществена чрез оценка на тяхното значение и роля по редица критерии и показатели за динамика на населението и степента на развитие на техните обслужващи административни, икономически, транспортни функции и др.

Като физическа структура, селищната мрежа е добре развита, но неравномерно балансирана – основната концентрация на селища е в централната и южна част на общината. Дисбалансът (поляритетът) се проявява при демографските, икономическите и функционалните характеристики на селата. По тази причина и поради относително големия брой населени места, общината има нужда от целево създаване на поне два вторични опорни центъра, различни от град Върбица, които да балансират развитието на северната част на района и южната част, в която са разположени повечето населени места.

В пространственото развитие на функционалните системи в територията структура на общината с най-голяма е концентрацията на общественно-обслужващи обекти в общинския център гр.Върбица. На територията на отделните села също има общественно-обслужващи обекти в зависимост от специфичните им функции и потребности.

Административният център - град Върбица е разположен в югозападната част на територията на общината. Сравнително близо до него са ситуирани и селата: Станянци, Маломир, Нова бяла река, Менгишево, Божурово, Чернооково. Всички останали населени места са отдалечени с над 10 км. и имат по-периферно местоположение спрямо административния център на различно разстояние, разпределени в границите на общинската територия. Отстоянието на град Върбица до населените места е от 5,4 до 21,5 км.

Таблица 4: Разстояния в км. от гр. Върбица до всички населени места в общината

Населено място	Разстояние Км.
с. Божурово	8,1
с. Бяла река	10,7
с. Иваново	17,2
с. Коневево	10,8
с. Крайгорци	11,8
с. Кьолмен	11,3
с. Ловец	13,7
с. Маломир	5,9
с. Менгишево	7,3
с. Методиево	21,5
с. Нова бяла река	6,8
с. Станянци	5,4
с. Сушина	18,4
с. Тушовица	14,2
с. Чернооково	9,5

Източник: <https://www.bgMaps.com/>

В регионален мащаб всички селища от община Върбица са поставени в позицията на периферни и полу-периферни. Транспортната достъпност на населените места от общината се осигурява чрез система от републиканска и общинска пътна мрежа. За да се подобри достъпа до населените места е необходимо подобряване състоянието на пътищата в цялата община.

Периферните територии са най-уязвимите пространства от социално-икономическа гледна точка. Повечето са едновременно планински и селски но въпреки това със сравнително стабилни демографски характеристики. Основен е проблема с техническа инфраструктура, с липса на заетост и затруднен достъп до социални услуги.

Развитието на селищната мрежа е довело до съсредоточаване на основните административни, промишлени, обслужващи и културни дейности в гр.Върбица и село Бяла река. Останалите селища са относително изолирани, с по-голям брой възрастни хора, които се занимават със земеделие и животновъдство в лични стопанства. Почти всички хора, живеещи на село, са постоянно пребиваващи там. Не е голям броя на жителите, които пътуват за работа до друго населено място. Повечето населени места са подходящи за екологично земеделие и екологични производства, тъй като землищата им са съхранени, имат възможности и в областта на някои форми на туризма. Всички селища разполагат с изградена инфраструктура по отношение на електроснабдяване, водоснабдяване, съобщителни връзки и транспортен достъп, но липсва канализация. Почти всички жилища в общината са от масивен и полумасивен тип, предимно еднофамилни. В голяма част от селата има свободни жилищни сгради. Има и голям брой изоставени къщи.

Количествените и качествените характеристики на сградния фонд в общината са отражение на социално-икономическите процеси. Териториите за обитаване са свързани със състоянието на жилищния фонд и стандарта на населението по отношение на задоволяването му с жилища и жилищна площ. Териториите за обитаване са в постоянно взаимодействие с останалите територии (обществено обслужване, транспорт и комуникации, техническа инфраструктура и др.) и по този начин се формира комплексната урбанизирана среда на селищната система в общината.

Таблица 5: Жилищни сгради в община Върбица по вид и местонамиране към 2021 г.

	Общо	Къща	Жилищен блок, кооперация	Сграда от смесен тип	Лятна кухня	Вила
Община Върбица	3962	3911	3	2	19	27
В градовете	1054	1031	3	1	18	1
В селата	2908	2880	-	1	1	26

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фон към 07.09.2021 г.

По данни на НСИ от преброяването към 01.02.2011 г. жилищните сгради в община Върбица са 4049, а при последното преброяване към 07.09.2021 г. са с 2% по-малко или 3962. Жилищните сгради в град Върбица са 1054 или 27% от фонда, а в селата са 2908. По вид преобладават къщите – 3911 и вилите – 27. В общината към септември 2021 г. има само 3 жилищни блока/кооперации. Със статут на „лятна кухня“ са 19 сгради, а от смесен тип са 2.

Таблица 6: Жилища по вид и местонамиране в община Върбица към 2021 г.

	Общо	Жилище в жилищна сграда	Жилище в нежилищна сграда	Примитивно жилище	Подвижно жилище
Община	4209	4198	5	1	5
В градовете	1172	1167	1	1	3
В селата	3037	3031	4	-	2
Обитавани	2853	2842	5	1	5
Необитавани	1356	1356	-	-	-

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фон към 07.09.2021 г.

Жилищата в общината към септември 2021 г. са 4209, в това число 2853 обитавани (68%) и 1356 необитавани (32%). В град Върбица жилищата са 1172 или 28% от общия фонд, а останалите 72% са в селата. Необитаваните жилища в града към 2021 г. са 371, а в селата – 985. Наличието на значителен дял свободен жилищен фонд (около една трета) е още едно доказателство за негативните демографски тенденции и обезлюдяването на района. Насърчаването на раждаемостта и привличане на млади хора за живот и работа в община Върбица остават ключова задача на ПИРО до края на 2027 г.

Таблица 7: Жилищни сгради в община Върбица по период на построяване (брой)

До края на 1959 г.	1960-1969 г.	1970-1979 г.	1980-1989 г.	1990-1999 г.	2000-2009 г.	2010-2021 г.	Общо
1627	921	486	589	135	90	114	3962

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фонд 2021 г.

В общината към 2021 г. има 1627 жилищни сгради, строени преди 1959 г. (41% от жилищния фонд). Най-много сгради са построени от 1960 до 1969 г. – 921 (23%). Около 15% от сградите са от периода 1980-1989 г., 12% са построени 1970-1979 г., а 3% от 1990 до 1999 г. През периода от 2000 г. до 2021 г. в общината са изградени 204 нови сгради или 5% от жилищния фонд.

Таблица 8: Жилищни сгради според вида на конструкцията и използвания основен материал в община Върбица към 2021 г.

	Общо	Тухлена с бетонна плоча	Тухлена с гредоред, без стоманобетон	Стоманобетонна конструкция с плоча и колони	От кирпич	Каменна	Дървена (дъски, дървени плоскости)	От панели (готови сглобяеми елементи)	Сглобяема от метални конструкции	Друга
Община	3962	1216	782	37	1893	9	14	4	4	3
В града	1054	597	153	1	289	2	8	3	-	1
В селата	2908	619	629	36	1604	7	6	1	4	2

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фонд 2021 г.

В общината преобладават стари кирпичени жилищни сгради – 1893 броя или 48% от жилищния фонд. Масивните жилищни сгради от тухла с бетонна плоча са 1216 броя или 31%. Значителен е дялът и на тухлените сгради с гредоред – 782 или 20%. Със стоманобетонна конструкция са 37 жилищни сгради – 1%. Панелните са само 4, каменни – 9, 14 жилищни сгради са дървени и 4 от сглобяеми метални конструкции.

Таблица 9: Основни характеристики на жилищния фонд в община Върбица 2020-2022 г.

Показатели	Мерна единица	2020	2021	2022
Жилищни сгради	Брой	4072	4073	3946
По материал на външните стени на сградата				
стоманобетонни	Брой	33	34	40
панелни	Брой	3	3	4
тухлени	Брой	1844	1844	1981
други	Брой	2192	2192	1921
Жилища	Брой	4686	4687	4201
По брой на стаите				
едностаини	Брой	536	536	75
двустаини	Брой	1414	1414	743

тристайни	Брой	1577	1577	1528
четиристайни	Брой	754	754	1022
петстайни	Брой	191	192	422
с шест и повече стаи	Брой	214	214	411
Полезна площ	кв. м	296814	296934	338347
жилищна	кв. м	246687	248772	269151
спомогателна	кв. м	48127	48162	69196
Въведени в експлоатация				
Сгради – брой, в т.ч.	Брой	1	1	3
Нови	Брой	1	1	3
Разширени	Брой	-	-	-
Жилища - брой	Брой	2	1	3
Полезна площ	кв. м	144	120	489

Източник: Национален статистически институт

Към 2022 г. в общината има 3946 жилищни сгради. Общият брой на самостоятелните жилища е 4201, с полезна площ 338347 кв.м. и жилищна площ 269151 кв.м. Полезната жилищна площ на човек от населението за общината към 2022 г. е 35,25 кв.м.

По брой на стаите преобладават тристайни жилища – 1528 броя или 36%. По вида на конструкцията 1981 сгради (около 50%) са масивни/тухлени, 40 сгради са стоманобетонни, 4 панелни и 1921 сгради с други конструкции (в т.ч. кирпич).

По данни на НСИ за периода 2020-2022 г. в община Върбица са въведени в експлоатация общо 5 нови жилищни сгради с полезна площ 753 кв.м.

На 1000 души от населението в общината към 2022 г. се падат 550 жилища, за сравнение за област Варна и за Североизточен район жилищата на 1000 души са 658, а за страната – 664 жилища на 1000 души.

Жилищният фонд в община Върбица като цяло е остарял и амортизиран, което е предпоставка за слаба енергийна ефективност и лоши технически характеристики на значителна част от сградите. Външните стени на повечето стари сгради имат до пет пъти по-големи топлинни загуби в сравнение с нормите за ново строителство. В масовия случай сутерените и таванските плочи на съществуващия жилищен сграден фонд са без топлоизолация. Топлинните загуби през прозорците и балконските врати са над 50% и се дължат предимно на ниските топлоизолационни качества на използваната дограма и некачествен монтаж, лошото физическо състояние на фасадите на сградите и конструкциите. Ниската енергийна ефективност се дължи на липсата на изолации на покриви и стени, старо осветление с енергоемки светлоизточници, амортизирани отоплителни инсталации и др.

На съвременните изисквания за енергийна ефективност отговарят преди всичко обектите, строени и реновирани през последните години, които са сравнително малък процент от всички сгради на територията на общината.

Част от сградният фонд, собственост на Община Върбица остава морално остарял, с ниски качества по отношение на топлотехническите характеристики на стени, под и остъкления на фасадите. На съвременните изисквания за енергийна ефективност отговарят преди всичко обектите, строени и реновирани през последните години.

Голямата част от старите частни сгради и жилища в община Върбица се нуждаят от сериозни инвестиции за внедряване на мерки за енергийна ефективност, като смяна на дограмата, саниране, полагане на топлоизолация на външни стени, покрив и под. Този сграден фонд вероятно ще съществува още дълго и е необходимо да се вземат мерки за обновяването му, ако за всеки конкретен случай това е икономически оправдано. Санирането на еднофамилни и многофамилни жилищни сгради е сред приоритетите на общинската енергийна политика.

1.6. Историческо развитие и културно наследство

Историческо развитие

Районът на община Върбица, разположен в полите на Стара планина и по долините на реки е бил населяван от различни цивилизации още от най-древни времена.

Съществуват следи от редица племена и народи: траки, римляни, славяни и прабългари. Върбица е богата на археологически и културни паметници. Седловината на Върбишкия балкан, с неговите крепости и калдъръмен път, известна сега като Върбишки проход, се споменава под името „Веригава” още през 679 год. от византийските хронисти, и се свързва с победите на хан Аспарух срещу Византия. Той поселил Северите от предната клисура Веригава на изток, за да пазят близките до ромеите места в района.

Находките, както и могилите, които се разкопават и разкриват в района, датират от времето на траките, приблизително от III – IV век преди новата ера.

За произхода и името на гр. Върбица, според едно от предположенията, се счита, че то е дошло от наименованието на старинната средновековна крепост “Урвизион”, която израснала върху развалините на римската крепост Фабрициус, находяща се в местността “Гайдар камък”, където и сега се намират останки от крепостните ѝ стени. Тук на така нареченото Върбишко градище, разположено на десния бряг на р. „Герила”, близо до вливането ѝ в река “Камчия” е била столицата на славянското племе „севери”, известно под името цига /чика/.

В теснините на обраслия с гори Върбишки проход на 26.07.811 год. става и решителната битка между византийските войски водени от самия император Никифор и българския владетел Хан Крум. Удържаната победа тук в този бой, става едно от най тежките поражения, които Византия понесла в своята многовековна история.

Културно наследство

По информация на Националния институт за недвижимото културно наследство на територията на община Върбица са регистрирани 25 паметници на културата, 3 от които с национално значение. Значимите обекти – национално културно наследство са: Селищна могила над село Иваново и два некропола в землището на село Ловец.

Културно-исторически забележителности на територията на Община Върбица:

- Късноантична крепост до Горското стопанство, 3км югоизточно - с. Бяла река
- Късноантична крепост "Орлицата", м "Бял град", 2.5 км. южно - гр. Върбица
- Крепостни съоръжения "Демир капия", 11 км. южно - гр. Върбица
- Късноантична и средновековна крепост в Стара планина, 15 км. южно - гр. Върбица
- Крепост - "Завойското поле" в Стара палнина, 15 км югозападно - гр. Върбица
- Римски път, м. "Ненкова чешма", 11 км южно - гр. Върбица
- Антично градище „Герила град” – 3 км сезеозападно - гр. Върбица
- Къща на Васил Тодоров – гр. Върбица
- Тракийско селище - м. "Унджи", 1 км северозападно - с. Кьолмен
- Праисторическо и тракийско селище -м."Мал юг", 2км източно - с. Кьолмен
- Средновековно селище -м."Деленджи орман". 200м северно - с. Кьолмен
- Некропол от една могила - м."Альнджик", в блока на ТКЗС – с. Ловец
- Некропол от една могила - м "Мезарлък" – с. Ловец
- Юртлук чешма - с. Методиево
- Селищна могила над селото – с. Иваново
- Късноантична крепост, 4 км южно - с. Тушовица

- Късноантична крепост Калето/Асарлък тешлъръ - в пр. Каменна крепост/ - 4 км южно-югоизточно от селото, върху гористо стъпало при източния склон на хребета Сакара - североизточен дял на Котленската планина - с. Чернооково
- Пам.плоча „Върбичани в Опълчението” - гр.Върбица (пл. " Веригава ")
- Пам.плоча „Участник в Опълчението” – гр. Върбица (ул."Опълченска")
- Пам.плоча „Участник в Опълчението” – гр. Върбица (ул. "Сеп.въстание")
- Пам.плоча „Участник в Опълчението” – гр. Върбица (ул. "Баба Тонка")
- Паметник „Участници в Отечествената война” - с.Конево (В двора на училище)
- Паметник „Участници в Отечествената война” - с.Бяла река (В центъра на селото)
- Паметник „Участници в Отечествената война” - с.Тушовица (В двора на училище)
- Паметник „Участници в Отечествената война” – с. Ловец (В двора на училище)

Част от културното наследство е храм-паметника „Св. Димитър” в гр. Върбица.

Църквата е строена с дарения от християни и мюсюлмани и с пари, изпратени от султана.

Преданията говорят, че през 1854 година турският султан издава ферман за строителството на църква в малкото българско село, но изграждането започва след 1860 година. Век и половина оттогава единствената камбана на храма във Върбица продължава да оглася целия Герловски район.

В района на община Върбица има над 125 археологически обекта – праисторически, римски и късно-антични, но повечето не са проучени и трудно биха станали привлекателни за туристи.

Нематериалното културно наследство в община Върбица е представено от народните традиции и културните обичаи.

Културно-историческите паметници в района са обект на посегателства и частично унищожаване от страна на иманяри. Наложително е да се предприемат марки срещу иманярите, опазване, реставрация и консервация на обектите с културно-историческа стойност за района.

1.7. Взаимодействие с други територии и съседни общини

Мястото и ролята на община Върбица в регионалното пространство е формирано в резултат на историческите процеси и развитието на социално-икономически, транспортни и културни връзки със съседни общини и други територии. Същевременно съседните общини си взаимодействат и имат потенциал да оказват влияние на развитието както на близките погранични населени места, така и на целите територии.

Географското положение на общината разкрива потенциал за интегрирано развитие и изграждане на връзки с големи административни центрове като гр. Шумен и гр. Търговище и със съседни общини от областите Сливен и Бургас, които могат да стимулират социално-икономическото ѝ развитие в бъдеще.

На североизток община Върбица граничи с община Велики Преслав, на изток с община Смядово, област Шумен, на югоизток с община Сунгурларе, област Бургас, а на югозапад с община Котел, област Сливен. От запад и северозапад граничи съответно с общините Омуртаг и Търговище.

Територията на общината е отворена, достъпна и свързана със съседните общини с един първокласен път номер 7 с обща дължина 43,885 км, както и два третокласни пътя – номер 111 и номер 7304 с обща дължина 18,963 км.

Традиционните връзки, които общината поддържа с град Шумен, който е областен център, пряко влияят върху усвояването на ресурсите и установените модели на развитие на урбанистичната и икономически структури. С град Шумен функционират добри

административни, здравни и културни връзки и възможност за интегриране при изпълнение на мащабни регионални инфраструктурни проекти. Изградени са добри регионални връзки в областта на управлението на отпадъците и опазването на околната среда.

Община Върбица е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците - Омуртаг. В сдружението участват още общините: Омуртаг, Котел и Антоново. Съвместни проекти с общините в РСУО - Омуртаг са възможни по отношение на опазване на околната среда и оползотворяването на отпадъците.

Община Върбица има традиционни икономически връзки с Общините Котел и Сунгурларе, с които граничи на юг. Трите общини участват в Местна инициативна група създадена на 14.04.2016 г. Сдружението представлява форма на публично-частно партньорство между общините Котел, Сунгурларе и Върбица. Председател на Сдружението е Румен Стоилов – Заместник кмет на Община Котел.

През 2023 г. са разработени две Концепции за интегрирани териториални инвестиции, проектите в които ще се изпълняват до края на програмния период 2027 г. Концепциите предвиждат мерки и дейности в сферата на туризма, здравеопазването, образованието и околната среда и са в партньорство с общините Велики Преслав, Смядово и Дългопол.

Положително въздействие върху развитието на община Върбица оказват изградените традиционни икономически връзки и мобилност на работната сила с общините Шумен и Търговище. Ежедневно много от жителите на общината в трудоспособна възраст пътуват до тези съседни общини, където работят в сферата на услугите, промишлеността и държавната администрация.

С общините Сунгурларе и Котел има добър потенциал за разработване на съвместни проекти в областта на туризма и включване на културно-историческото наследство и природното богатство на Стара планина в интегрирани туристически продукти и услуги.

Община Върбица е побратимена само с една чуждестранна община - Кърфез, Република Турция. Необходимо е да се засилят международните икономически, търговски и културни връзки и сключване на споразумения за партньорство и с други общини.

За своето интегрирано бъдещо развитие община Върбица следва да се възползва от възможностите за териториална свързаност и достъпност със съседните общини и други територии в следните основни направления:

- *Транспортна достъпност и свързаност*, допринасяща за бърз и удобен достъп до различни пазари, мобилност по отношение прилагането на труд и ползването на услуги.

- *Цифрова достъпност, свързаност и умения на населението*, които позволяват включване в различни дигитални пространства, с оглед развиване на значителен обем икономически функции, базирани на достъп до високоскоростни и мобилни широколентови мрежи и предлагане на цифрови обществени, социални, образователни и бизнес услуги.

- *Икономическа свързаност, инвестиционна активност и иновационно развитие*, допринасящи за повишаване конкурентоспособността, технологично обновяване на местната икономика, създаване на регионални клъстери и свързани производства, за генериране на икономически растеж, осигуряване на заетост и нарастване на благосъстоянието.

Коопериране и интегрирани проекти и дейности със съседните и близки на община Върбица територии са възможни в сферата на опазването на околната среда, управлението на отпадъците, опазване на обществения ред, превенция и борба с пожари, наводнения и други природни бедствия, транспорта, развитието на туризма, местната икономика и култура, социалните услуги, здравеопазването, облагородяването на публичната инфраструктура и др.

Правната форма за коопериране на общините за реализация на съвместни проекти и дейности е междуобщинското сътрудничество, регламентирано в Европейската харта за местно самоуправление, Конституцията на Република България и ЗМСМА.

Междуобщинското сътрудничество може най-общо да се дефинира като взаимоотношение, основано на взаимно доверие и разбирателство между местните власти на две или повече общини за реализацията на конкретен проект, инициатива или за предлагане на конкретна услуга от взаимен интерес при запазване на местните приоритети. Смесът на общинското коопериране е да се мобилизират наличните ресурси на две и повече общини за осъществяване на дейности от взаимен интерес, които не биха могли обективно да се осъществят от всяка от тях поотделно, поради недостиг на средства и капацитет.

Общата постановка на взаимодействието с други територии и съседни общини е свързана с разбирането и следването на подхода за интегрирано развитие, което предполага самопомощ, взаимопомощ, изграждане на дългосрочни мрежи за сътрудничество, предприемаческа култура и ефективно ползване на ресурсите за съвместно развитие.

2. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси

2.1. Демографски параметри

Демографските ресурси с техните образователни и квалификационни характеристики са един от решаващите фактори за местното развитие и растеж.

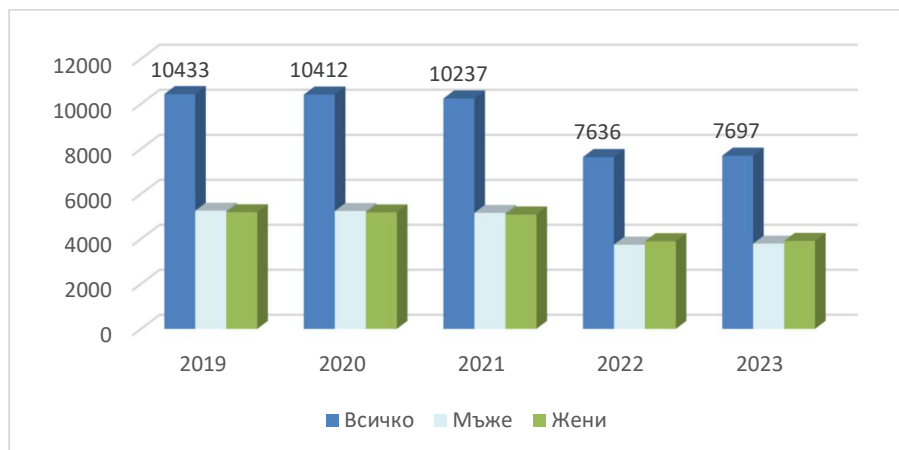
Община Върбица също е засегната от общата демографска криза и тенденциите на намаляване на населението. Динамиката показва трайно намаляване на населението - с 25% през 2023 г. спрямо базовата за ПИРО 2021 г. За периода 2019-2023 г. населението на общината е намаляло с 26%.

Таблица 10: Население в община Върбица 2019 – 2023 г.

Година	2019	2020	2021	2022	2023
Всичко	10433	10412	10237	7636	7697
Мъже	5252	5237	5155	3743	3788
Жени	5181	5175	5082	3893	3909
В градовете	3379	3352	3287	2370	2380
В селата	7054	7060	6950	5266	5317

Източник: Национален статистически институт

Графика 2: Динамика на населението в община Върбица 2019-2023 г.

През 2023 г. в община Върбица живеят 7697 души, 49% от които мъже и 51% жени. Градското население (на гр. Върбица) е 31%, а в селата живеят останалите 69%.

Съгласно §1 от Допълнителните разпоредби на Наредба №7/22.12.2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, урбанистичната класификация на община Върбица към края на 2023 г. включва следните категории: 1 много малък град (до 10 хил. жители) – Върбица, 11 малки села (от 250 до 1000 жители) – Бяла река, Иваново, Конево, Ловец, Маломир, Менгишево, Нова бяла река, Станянци, Сушина, Тушовица, Чернооково и 4 много малки села (до 250 жители) – Божурово, Крайгорци, Кьолмен и Методиево.

Таблица 11: Население по населени места в община Върбица 2019-2023 г.

	2019	2020	2021	2022	2023
Община Върбица	10433	10412	10237	7636	7697
с. Божурово	271	272	266	242	244
с. Бяла река	1304	1309	1275	954	961
гр. Върбица	3379	3352	3287	2370	2380
с. Иваново	411	413	411	351	368
с. Конево	291	298	293	237	256
с. Крайгорци	217	219	212	136	138
с. Кьолмен	69	71	71	42	43
с. Ловец	400	399	395	280	274
с. Маломир	472	463	444	429	406
с. Менгишево	485	483	493	294	298
с. Методиево	375	371	372	236	243
с. Нова бяла река	487	486	478	495	498
с. Станянци	664	666	652	402	410
с. Сушина	289	287	285	269	277
с. Тушовица	777	775	764	507	502
с. Чернооково	542	548	539	392	399

Източник: Национален статистически институт - <https://infostat.nsi.bg/>

Данните в Таблица 11 показват, че за изследваните пет години населението в повечето населени места на общината намалява. Жителите на общинския център – гр. Върбица намаляват с 30% в периода 2019-2023 г. Въпреки това селищната система е сравнително устойчива. Застрашено от обезлюдяване към 2023 г. е само село Кьолмен – под 100 жители.

През 2023 г. се забелязва лек ръст спрямо 2022 г. в населението на почти всички села, с изключение на Маломир, Ловец и Тушовица. Основните административни, промишлени, търговски, обслужващи и културни дейности в общината продължават да са концентрирани предимно в град Върбица и село Бяла река.

Таблица 12: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2020-2023 г.³

	2020			2021			2022			2023		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Общо	10412	5237	5175	10237	5155	5082	7636	3743	3893	7697	3788	3909
Под трудоспособна възраст	1604	840	764	1518	789	729	1126	586	540	1115	572	543
В трудоспособна възраст	6484	3493	2991	6400	3466	2934	4384	2327	2057	4418	2346	2072
Над трудоспособна възраст	2324	904	1420	2319	900	1419	2126	830	1296	2164	870	1294

Източник: Национален статистически институт - <https://infostat.nsi.bg/>

³ За 2023 г. тези граници са от 16 до навършването на 62 за жените и 64 години и 6 месеца за мъжете.

Относителният дял на населението под трудоспособна възраст намалява от 15% през 2020 г. на 14% през 2023 г. Възрастните над трудоспособна възраст към края на 2023 г. са 2164 души или 28%, като относителният им дял се увеличава спрямо базовата 2020 г. с 6%. Хората в трудоспособна възраст на 16 и повече години съответно намаляват от 62% на 57%.

Таблица 13: Население по възрастови групи в община Върбица – 2020-2023 г.

	2020	2021	2022	2023
Общо	10412	10237	7636	7697
0 - 4	397	362	296	301
5 - 9	474	456	344	348
10 - 14	617	581	401	373
15 - 19	581	582	434	453
20 - 24	539	501	320	353
25 - 29	582	576	348	321
30 - 34	634	615	391	384
35 - 39	737	730	426	412
40 - 44	773	755	482	508
45 - 49	787	784	526	527
50 - 54	789	801	595	599
55 - 59	734	726	555	545
60 - 64	797	793	662	642
65 - 69	699	715	640	678
70 - 74	553	558	556	565
75 - 79	383	366	322	348
80+	336	336	338	340

Източник: Национален статистически институт - <https://infostat.nsi.bg/>

По данни на НСИ, възрастовата структура на жителите на община Върбица се влошава и показва сравнително висок относителен дял на лицата над 60 годишна възраст – 33%. Децата и младите хора до 19 години са 19%. Основна причина за застаряване на населението е ниската раждаемост и високата смъртност през последните години, които водят до отрицателен естествен прираст. Когато възрастовата структура е деформирана не може да се осигури както възпроизводството на населението, така и възпроизводството на трудовия потенциал. За влошаването на възрастовата структура съществено допринасят мащабните емиграционни процеси предимно сред младите хора, които след завършване на основно или средно образование напускат родните места и рядко се връщат да живеят отново там.

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

Таблица 14: Естествен прираст на населението на община Върбица 2019-2023 г.

Година	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2019	80	42	38	126	69	57	-46	-27	-19
2020	64	36	28	155	78	77	-91	-42	-49
2021	60	28	32	216	125	91	-156	-97	-59
2022	69	35	34	168	90	78	-99	-55	-44
2023	67	34	33	134	66	68	-67	-32	-35

Източник: Национален статистически институт

Естественят прираст на населението е отрицателен, средно по минус 92 души на година, като през 2021 г. в резултат на пандемията достига минус 156, а през 2023 г. намалява до минус 67. Средногодишният брой на живородените деца в община Върбица за периода 2019-2023 г. е 68. Средната смъртност за изследваните 5 години е 160 човека годишно, като най-високите й стойности са по време на пандемията от коронавирус 2021 г. – 156 души. Тенденциите на ниска раждаемост и висока смъртност са трайни и са причина за отрицателния естествен прираст и задълбочаващата се демографска криза в общината.

Графика 3: Естествен прираст на населението 2019-2023 г.

Таблица 15: Заселени, изселени и механичен прираст на населението в община Върбица 2019-2023 г.

Година	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2019	303	130	173	202	78	124	101	52	49
2020	247	103	144	177	76	101	70	27	43
2021	241	108	133	260	93	167	-19	15	-34
2022	354	154	200	172	67	105	182	87	95
2023	254	123	131	126	46	80	128	77	51

Източник: Национален статистически институт

Графика 4: Механичен прираст на населението 2019-2023 г.

Механичният прираст на населението в община Върбица се променя динамично, като през повечето изследвани години е положителен, с изключение на 2021 г., когато е минус 19 души. През 2022 г. механичният прираст е +182 души, а през 2023 г. - +128. Населението на община Върбица за периода 2019-2023 г. се е увеличило от положителна миграция с 462 човека, което оказва известно положително влияние върху демографските процеси.

Миграцията засяга предимно хора в активна възраст и процесът е свързан с все по-интензивното преразпределение на населението и струпването му в големите градове за сметка на малките и средни селища.

Общо в резултат на отрицателния естествен и въпреки положителния механичен прираст населението в община Върбица за периода 2021-2023 г. е намаляло с 61 души.

Таблица 16: Образователна структура на населението на 7 и повече години към 07.09.2021 г.

Общо	Висше образование	Средно образование	Основно	Начално и по-ниско образование	Дете до 7 години вкл., което още не посещава училище
7278	461	2269	2916	1628	4

Източник: Национален статистически институт

По данни от последното преброяване към 07.09.2021 г. едва 6% от населението на община Върбица на 7 и повече години има висше образование. Лицата със средно образование са 31%, с основно – 40%, а с начално и по-ниско 23%. Напълно неграмотни към 2021 г. по официални статистически данни са 141 лица в общината.

Графика 5: Образователна структура на населението в община Върбица към 2021 г.

Таблица 17: Население по етническа група и пол към 07.09.2021 г.

Етническа група	Общо	Мъже	Жени
Българска	600	280	320
Турска	4143	2017	2126
Ромска	1492	739	753
Друга	861	426	435

Не се самоопределят	12	6	6
Не желаят да отговорят	81	42	39
Непоказана ⁴	535	285	250
ОБЩО	7724	3795	3929

Източник: Национален статистически институт

По данни на ГД ГРАО (www.grao.bg), населението на община Върбица по постоянен адрес се увеличава с 1% или със 33 човека през 2021-2023 г. Жителите по настоящ адрес също се увеличават със 133 души. Населението по постоянен адрес към края на 2023 г. е 14850 души, а по настоящ адрес - 11653 души. Регистрираните с постоянен и настоящ адрес в едно и също населено място нарастват с 41 човека и към 31.12.2023 г. са 10734 души.

Таблица 18: Население по постоянен и настоящ адрес към 31.12. 2021-2023 г.

Постоянен адрес			Настоящ адрес			Постоянен и настоящ адрес в населеното място		
2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
14817	14807	14850	11520	11556	11653	10693	10666	10734

Източник: Национална база данни „Население” - <http://www.grao.bg>

Голямата разлика между населението по данни на НСИ и ГРАО се дължи на факта, че много хора избрали постоянен адрес в община Върбица имат настоящ адрес в друга община. Броят на жителите с постоянен и настоящ адрес в същото населено място, които формират реалното население на общината е близък до броя на жителите по данни на НСИ.

Графика 6: Население по постоянен и настоящ адрес – сравнителни данни 2021-2023 г.

Влошаващите се демографски показатели продължават да влияят негативно върху социално-икономическите процеси и създават естествени бариери пред постигане целите на Плана за интегрирано развитие на община Върбица за периода 2021-2027 г.

Текущата демографска картина показва, че изпълнението на плана не е успяло да повлияе положително върху негативните тенденции на намаляване и застаряване на населението.

⁴ В категорията „непоказана“ са включени лицата, добавени от административни източници, за които липсва информация в използваните при преброяването регистри.

Перспективите за демографското развитие на общината в средносрочен план показват, че при равни други условия (при непроменени политики) тези фактори ще компрометират възможността на икономическата система да генерира висок и устойчив растеж и ще понижават ефективността на прилаганите мерки в различни сфери.

Политиката за преодоляване на демографската криза в района през оставащия период на действие на ПИРО до 2027 г. трябва да е насочена към подобряване на инвестиционната среда, защото инвестициите са тези, които създават работни места и доходи за хората. Успоредно с това трябва да се обновява и благоустроява средата на обитаване, да се повишава качеството на здравеопазването, образованието и социалните услуги, като по този начин се привличат и задържат млади хора за живот и работа в общината.

2.2. Пазар на труда – заетост и безработица

Пазарът на труда в община Върбица е негативно повлиян от демографските процеси, при ясна перспектива за изостряне на отрицателните им въздействия още в средносрочен период. Характерни са засилените емиграционни вълни, най-вече на млади хора в трудоспособна възраст, което се оказва критично за местния пазар на труда. Важни за настоящето и още по-важни за бъдещето са възпроизводството на населението и на работната сила. Демографското възпроизводство е важно за наличието на човешки ресурси за развитие на икономиката. Структурите на населението по възраст и пол предопределят раждаемостта, но и работната сила и нейната производителност на пазара на труда.

Формирането на работната сила е процес, осъществяващ се извън пазара на труда и в този смисъл неговите количествени параметри са предопределени от демографските процеси и най-вече от процесите на раждаемост, смъртност, естествен прираст на населението и емиграционните му движения. Намалването на работната сила е фактор силно ограничаващ икономическия растеж на община Върбица. Друг такъв фактор е ниската икономическа активност на населението в трудоспособна възраст.

Важен показател, който характеризира влиянието на ПИРО върху социално-икономическите процеси в целевата територия е равнището на заетост и безработица.

Коефициентът на безработица представлява относителния дял на безработните лица от икономически активното население (работната сила). По-високото равнище на безработица може да се дължи на намаляващото икономически активно население, което служи за база при изчисляване на показателя или на реален ръст на безработните лица, регистрирани в бюро по труда. Върху процесите на пазара на труда силно влияние оказват пандемията от коронавирус и намаляващия брой на икономически активното население, което служи за база при изчисляване равнището на безработица.

Равнището на безработица в община Върбица през 2023 г. е 25,7%, като бележи ръст от 4,6 пункта спрямо 2022 г. и 7,1 пункта спрямо 2021 г. По-високото равнище на безработица се дължи на намалелото икономически активно население, което служи за база при изчисляване на показателя и на реален ръст на безработните лица.

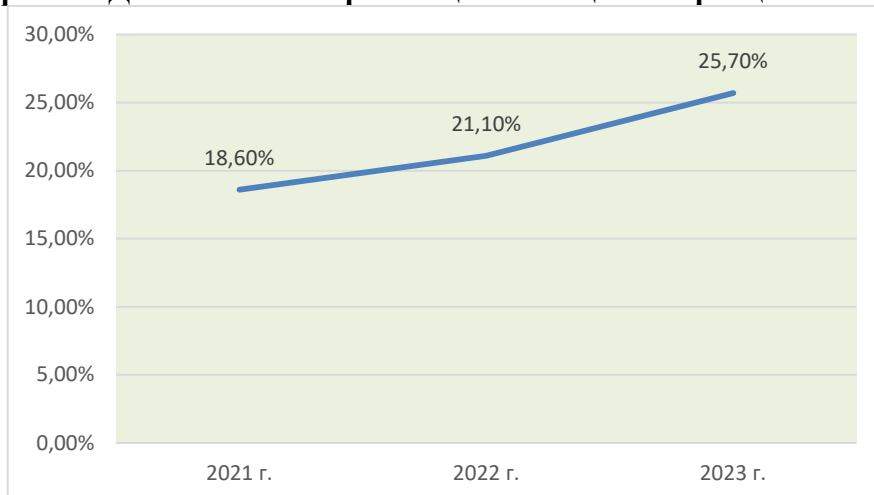
Таблица 19: Средногодишно равнище на безработица в община Върбица 2021-2023 г.

Показател	2021 г.	2022 г.	2023 г.
Равнище на безработица	18,6 %	21,1%	25,7%
Икономически активни лица	3114	3114	2522
Регистрирани безработни	509	658	767
жени	267	365	443
мъже	242	293	324

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Велики Преслав

Графика 7: Динамика на безработицата в община Върбица 2021-2023 г.

Безработицата в община Върбица през 2023 г. е 25,7% и остава значително по-висока от средните нива за област Шумен (10,7%) и за страната (5,6%).

Повишаване на безработицата се наблюдава в регионален и национален мащаб и това оказва неблагоприятно въздействие върху социално-демографските условия и индикатори за постигане целите на ПИРО. Тенденциите показват, че пазарът на труда се нуждае от стимулиране и допълнителни насърчителни мерки, за гарантиране на заетостта и доходите.

Средномесечният брой на регистрираните безработни на територията на община Върбица за 2023 г. е 767, със 109 повече спрямо 2022 г. и с 258 повече от 2021 г. Безработните мъже през 2023 г. са 324 (42% от регистрираните), а жените – 443 (58%). Жените са по-уязвими и по-често изпадат в риск от безработица, тъй като по-трудно се адаптират към структурните промени в икономиката, изискванията на работодателите и пазара на труда.

Таблица 20: Възрастова структура на безработните лица 2021-2023 г.

Възраст	2021 г.	2022 г.	2023 г.
до 19 години	12	6	5
от 20 до 24 години	28	30	32
от 25 до 29 години	43	42	53
от 30 до 34 години	41	48	72
от 35 до 39 години	49	67	71
от 40 до 44 години	47	81	82
от 45 до 49 години	62	83	91
от 50 до 54 години	77	87	122
над 55 години	150	214	239

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Велики Преслав

Във възрастовата структура на безработицата преобладават лицата над 50 г. - 47% (361 лица), следват лицата от 40 до 50 г. – 22% (173 лица) и от 30 до 40 г. – 19% (143 лица). Младешите до 29 г. са 12% от безработните или 90 лица.

В образователната структура на безработица най-голям дял през 2023 г. заемат лицата с основно образование – 35% (265 лица), следвани от лицата с начално и по-ниско образование – 33% (233 лица) и със средно образование – 30% (231 лица). Безработните висшисти са 18 лица или 2% от регистрираните в бюрото по труда. Без специалност и професия са 616 лица или 80% от безработните в община Върбица към 2023 г.

Таблица 21: Образователна структура на безработните лица 2021-2023 г.

Образование	2021 г.	2022 г.	2023 г.
с висше образование	22	16	18
със средно образование	161	214	231
в т.ч. със средно професионално образование	73	112	121
с основно образование	156	209	265
с начално и по-ниско образование	170	219	253

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Велики Преслав

Продължително безработните (с регистрация в ДБТ повече от 1 г.) се увеличават от 176 в края на 2021 г. на 283 към края на 2023 г. През последната отчетна 2023 г. продължително безработни са 37% от регистрираните в бюро по труда лица от община Върбица. От тях 44% - 124 лица са с начално и по-ниско образование, без професия, компетентности и с липса на перспективи за трудова реализация. Продължително безработни са 5 лица с висше образование. С основно образование са 83, а със средно 71 от регистрираните продължително безработни лица. Ниската квалификация и грамотност са сериозна бариера пред успешната трудова реализация и водят до трайна безработица и бедност.

Таблица 22: Продължително безработни лица (над 1 година) 2021-2023 г.

Година	2021 г.	2022 г.	2023 г.
Продължително безработни	176	199	283
с висше образование	5	6	5
със средно образование	37	49	71
с основно образование	45	46	83
с начално и по-ниско образование	89	98	124

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Велики Преслав

Безработните лица с намалена работоспособност към 2021 г. са 21, през 2022 г. са 14, а през 2023 г. – 16 или 2% от всички регистрирани.

Таблица 23: Разкрити работни места и постъпили на работа лица 2021-2023 г.

Година	2021 г.	2022 г.	2023 г.
Разкрити нови работни места на ППТ (първичен пазар на труда)	272	181	168
Разкрити работни места по мерки за заетост	0	4	1
По програми	222	205	6
В т.ч. Регионална програма	11	42	0
По ОП РЧР	206	157	0
Постъпили на работа лица	503	328	316
На първичен пазар	397	190	266
От тях за младежи до 29 г.	103	100	74
По мерки за заетост	0	5	1
По програми за заетост	18	51	7
От тях за младежи до 29 г.	2	3	1
По ОП РЧР	88	82	41
От тях за младежи до 29 г.	41	71	40

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Велики Преслав

Общият брой новоразкрити работни места в община Върбица за 2023 г. е 175 и намалява спрямо предходните години. На ППТ са разкрити 168 нови работни места, по програми за заетост – 6 места и по мерки за заетост само 1 работно място. На работа през отчетната 2023 г. са постъпили 316 лица, 84% от които на първичен пазар на труда.

Причините за ниските коефициенти на икономическа активност и заетост в общината освен демографската криза са слабата инвестиционна активност, липсата на работни места и най-вече несъответствието между професионалната квалификация на свободната работна сила и пазара на труда. Наблюдава се дефицит на квалифицирана работна ръка и на регионално ниво (в райони намиращи се далеч от индустриални и административни центрове, планински райони) и на подотраслово ниво (за някои професионални тенденции и професии).

Несъответствието между предлаганите и търсените квалификации е очевидно предимно в следните групи: незавършилите училище, млади хора, завършващи средно образование и тези без или с много ниско ниво на професионална квалификация. Това несъответствие се наблюдава също така в групите от хора с образование и професионални квалификации, но без стаж, както и в групата на продължително безработните.

Бързо нарастват нуждите от квалифицирана работна ръка, свързани с въвеждането и използването на нови производствени, информационни и комуникационни технологии. В същото време младите квалифицирани кадри предпочитат да напуснат родните места и да работят в големи градове у нас или в чужбина.

Неблагоприятните демографски тенденции и някои структурни проблеми остават основни пречки пред нормалното функциониране на пазара на труда. Населението се запазва относително постоянно, но продължава да застарява. Делът на дълготрайно безработните остава сравнително висок. В малките населени места няма капиталовложения и почти липсват форми на индустрия. В същото време нараства недостигът на квалифициран труд, което отправя допълнително предизвикателство пред активните мерки на пазара на труда.

Намаляването на безработицата е важна задача и се отчита с индикаторите за постигане целите на Плана за интегрирано развитие на община Върбица 2021-2027 г.

2.3. Образование

В образованието през последните години са налице нови предизвикателства, сред които: повишаване качеството и ефективността на образование и обучение; ориентиране на образователния процес към развитие на потенциала на ученика (инициативност, креативност, предприемачески дух, усвояване на знания и придобиване на умения и др.); постигане на равни шансове за всички деца. Подпомагането на изграждането на ключови компетентности, ориентирани към личностно развитие на детето през целия му живот, както и насърчаване към обучение през целия живот и непрекъснато самоусъвършенстване.

В община Върбица има добре функционираща система за предучилищно и училищно образование, възпитание и личностна подкрепа, които се осигуряват в детските градини и училищата. Образователната система е добре организирана, обезпечена с кадри и материално-техническа база и осигурява общообразователната и професионална подготовка на учащите се.

Дейностите в областта на предучилищното и училищното образование са насочени към изпълнение на задълженията на Община Върбица, произтичащи от Закона за предучилищното и училищно образование /ЗПУО/, от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) и Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА). Приоритетите на Общината са съобразени с основните цели и принципи на промените в училищното образование и са част от основните дейности в Плана за интегрирано развитие на Община Върбица 2021-2027

г., Общинската стратегия за развитие на образованието и Стратегията за подкрепа на личностното развитие.

Наличната мрежа от учебни заведения е с оптимизирана структура, съобразена с действащите законови и подзаконови документи и нормативи и с местните, държавни и европейски стратегии за развитие на образованието. Развитието на демографските процеси на територията на общината се отразяват негативно върху мрежата от учебни заведения. Училищната мрежата в общината вече е достигнала предела на оптимизация.

Закриването на образователни институции, особено в малки населени места, заедно с други фактори, като социални и семейни причини, негативно отношение към учебния процес и липса на мотивация, трудности при усвояването на учебния материал и др., рефлектира и в значителен дял на преждевременно напусналите образование и обучение.

Общинската образователна система към 2023 г. обхваща 10 детски градини, 2 основни училища, 1 средно училище и обединено училище. Териториалното разположение на училищата и детските градини дава възможност за осигуряване задължителното обучение на учениците до 16 години, както и обучението и възпитанието на децата от 3 до 7 години.

През учебната 2022/2023 г. в община Върбица функционират 4 училища: СУ „Паисий Хилендарски” - гр.Върбица, 2 основни училища ОУ „Гео Милев” - с.Чернооково и ОУ „Васил Левски” – с. Иваново и 1 обединено училище ОУ „Св.Св. Кирил и Методий“ - с.Бяла река. Средищни са средното училище в гр. Върбица и основните училища в с. Бяла река и с. Чернооково. Защитено е ОУ „Васил Левски“ – с. Иваново.

Осигурен е ежедневен транспорт за учениците и децата от населените места, в които няма детска градина или училище.

Таблица 24: Сравнителни данни за училищата в община Върбица 2018-2023 г.

Учебни години	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Брой училища	4	4	4	4	4
Брой учители	80	85	92	93	86
Брой паралелки	41	38	44	45	40
Брой ученици	836	834	760	719	716
в т.ч. - мъже	421	423	396	352	351
в т.ч. - жени	415	411	364	367	365

Източник: ИНФОСТАТ - <https://infostat.nsi.bg>

Броят на учениците през учебната 2022/2023 учебна година намалява само с 3 спрямо предходната 2021/2022 учебна година. Общо за изследвания период от 5 учебни години броят на учениците намалява със 120 или със 14%.

По данни на НСИ през учебната 2022/2023 г. в общината се обучават 716 ученици, 49% от които момчета и 51% момичета. Броят на учителите намалява със 7 спрямо предходната учебна година и са 86, а на паралелките с 5 и са 40. Всички училища са осигурени с правоспособни учители. Продължава изграждането на приобщаваща образователна среда в общообразователните училища за осъществяване на качествено образование, съобразено с индивидуалните потребности на всеки ученик.

Структурите на предучилищното образование в община Върбица са добре развити. Осигуреността с детски градини, преподаватели и места в детските градини е много добра.

В детските градини се приемат деца на възраст 3 – 7 години, по желание на родителите (съгласно ЗПУО и Наредба №5 за предучилищно образование), като групите се оформят по възрастов принцип. Капацитетът на детските градини напълно покрива нуждите на общината.

На 100 деца през учебната 2022/2023 г. в общината се падат 276 места в детските градини. През отчетната година в детските заведения са обхванати всички четири-, пет- и шестгодишни деца, които подлежат на задължително предучилищно обучение.

През учебната 2022/2023 учебна година работят следните 10 детски градини:

- ДГ „Кокиче”, с.Бяла река
- ДГ „Мир”, с.Маломир
- ДГ „Щастливо детство”, с.Нова Бяла река
- ДГ „Червената шапчица”, с.Менгишево
- ДГ „Славейче”, гр.Върбица
- ДГ „Младост”, с.Чернооково
- ДГ „Детелина”, с.Ловец
- ДГ „Детски свят”, с.Иваново
- ДГ „Снежанка”, с.Сушина
- ДГ „Щурче”, с. Тушовица

Таблица 25: Сравнителни данни за детските градини по учебни години 2018-2023 г.

Учебни години	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Брой детски градини	11	11	10	10	10
Брой групи	18	18	15	15	15
Педагогически персонал	37	37	31	31	30
Брой деца	306	300	293	273	253
в т.ч. - мъже	145	149	151	136	123
в т.ч. - жени	161	151	142	137	130

Източник: ИНФОСТАТ - <https://infostat.nsi.bg>

В общината през 2022/2023 учебна година детските градини се посещават от 253 деца, разпределени в 15 групи. Броят на децата намалява с 20 или със 7% спрямо учебната 2021/2022 г. Педагогическият персонал намалява с 1 детски учител и броят им е 30.

Училищата и детските градини проявяват активност и изпълняват дейности по различни проекти и Национални програми на МОН, ОП НОИР и др. Учебните заведения в общината участват и в Схема „Училищен плод“ и Схема „Училищно мляко“ на ДФ „Земеделие“.

Община Върбица съвместно с образователните институции организират извънкласни и извънучилищни дейности, които имат съществена роля за засилване на интереса на учениците към образователно-възпитателния процес и намаляване риска от отпадане от училище.

Целта е да се осмисли свободното време на учащите се чрез форми и дейности, подпомагащи интелектуалното, духовното, нравственото и физическото им израстване, които развиват творческите им интереси и възможности. Спомагат за формирането им на граждански ангажирани личности, приобщени към ценностите на демократичното общество и са форма на превенция на рисково поведение и промоция на здраве чрез здравното и гражданското образование. Чрез организираните мероприятия и извънучилищни дейности е да се научат децата и учениците да се забавляват с полезни за здравето им занимания и да се подобри комуникацията им.

Сериозен проблем, характеризиращ квалификацията на човешките ресурси в страната и в частност в община Върбица, е ниското ниво на компютърни и цифрови умения, което пречат широко използване на ИКТ и базираните на тях услуги и постигането на цифров растеж. През последните години се правят опити за навлизане на модерните технологии в учебния процес, но резултатът е противоречив.

Кризата с COVID-19 принуди учителите и учениците да се пренастроят бързо към дистанционна форма на обучение. Това доказва необходимостта от интервенции на всички нива на образователната система за повишаване на цифровата грамотност на учениците и избягване на така нареченото цифрово изключване.

Предвид негативните демографски тенденции за страната, нивото на образователните характеристики на населението е ключова предпоставка за качеството на човешкия ресурс. Тенденциите, които ще окажат влияние върху сектора на образованието през следващите години отразяват основните изисквания за равнопоставен достъп до качествено образование на всички равнища и за всички социални групи и по-добро обвързване на образованието с науката и бизнеса, с търсените знания и умения.

2.4. Здравеопазване

Системата на здравеопазването в община Върбица включва само доболнична помощ, която се осъществява от общопрактикуващи лекари, един Медицински център и един Център за спешна медицинска помощ. Здравното и медицинско обслужване на гражданите е затруднено, поради неравномерното разпределение на населението по общи практики и отдалечеността на голяма част от населените места от общинския център.

Таблица 26: Медицински персонал и население на един лекар 2020-2023 г.⁵

Персонал/Години	2020	2021	2022	2023
Лекари	4	4	3	4
Лекари по дентална медицина	2	2	2	1
Медицински специалисти по здравни грижи	4	4	4	4
Население на 1 лекар	2603	2559	2545	1924
Население на 1 лекар по дентална медицина	5206	5118	3818	7697

Източник: Национален статистически институт - <https://infostat.nsi.bg>

В общината по официални статистически данни за 2023 г. са регистрирани 4-ма лекари, 1 стоматолог и 4 медицински специалисти по здравни грижи. Специализирана медицинска и болнична помощ населението ползва в гр. Велики Преслав и в областния град Шумен. На един лекар в община Върбица през 2023 г. се падат 1924 пациенти, а на един зъболекар 7697 пациенти. Натовареността на медицинския персонал е значително над средната за областта и за страната.

По информация от РЗИ – Шумен, в периода 2021-2023 г. на територията на общината са били регистрирани и функционират 6 бр. лечебни и здравни заведения, както следва:

- 3 бр. амбулатории за първична извънболнична медицинска помощ – индивидуална практика (ПИМП - ИП);

⁵ Данните на НСИ за здравеопазването са актуални към 2022 г.

- 2 бр. амбулатории за първична дентална помощ – индивидуална практика (АПДП – ИП);

- 1 бр. медико-техническа лаборатория (МТЛ).

В общината работят общо 5 лекари в т.ч. 3 общопрактикуващи лекари (ОПЛ) и 2 лекари по дентална медицина със следните специалности:

- 1 лекар със специалност Обща медицина;
- 1 лекар със специалности Педиатрия и Обща медицина;
- 1 лекар без специалност, но зачислен за специалност по Обща медицина;
- 2 лекари по дентална медицина (без специалност).

Спешната медицинска помощ се осъществява от Филиал в гр. Върбица на Център за спешна медицинска помощ (ЦСМП) – гр. Шумен. Министерството на здравеопазването е бенефициент на безвъзмездна финансова помощ по ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 по процедура BG16RFOP001-4.001 „Регионална здравна инфраструктура за изпълнение на проект „Подкрепа за развитие на системата за спешна медицинска помощ“. В обхвата на проекта е включен и ЦСМП – Шумен с филиал „ВЪРБИЦА“. Филиалът обслужват всички 16 населени места в общината.

В сградата на старата болница в град Върбица ще започне да функционира нов Медицински център. В изцяло обновената и оборудвана сграда ще се разположи и филиала за спешна медицинска помощ. В Медицинския център ще функционира стационар с 10 легла, операционна за малки интервенции, рентгеново отделение, видеоозон и кабинет за лекари специалисти.

В някои от училищата и детски градини на територията на общината има назначено медицинско лице, което се грижи за здравето на децата.

За обезпечаване на нормална доболнична помощ в общината има нужда от още общопрактикуващи лекари и медицински специалисти.

В община Върбица през отчетната 2023 г. работят 2 аптеки. Затруднено е снабдяването с лекарства в малките и отдалечени населени места, но с разкриването на редовни линии за обществен транспорт тази трудност ще бъде преодоляна.

Към Общинска администрация – Върбица има назначени 2 здравни медиатора.

Здравно-демографската характеристика очертава неблагоприятни тенденции в развитието на здравното състояние. Сериозен проблем се явява нарушената профилактика на населението, което води до влошаване на общия здравен статус. Доминиращ проблем в областта на здравеопазването се оказва и големият брой лица с прекъснати здравно осигурителни права.

Основните рискови фактори (тютюнопушене, употреба на алкохол, затлъстяване, небалансирано хранене и ниска двигателна активност) продължават да обхващат голяма част от населението и да застрашават здравето му. Сериозен проблем се явява нарушената профилактика на населението, което води до влошаване на общия здравен статус. Подобряването на общата система за навременна и всеобхватна профилактика ще спомогне за снижаване на заболяемостта и много по-качествено лечение на болните.

Предизвикателство пред намаляването на преждевременната смъртност е повишаването на здравната култура, особено сред малцинствените групи, които се характеризират с ограничен достъп до здравни услуги. Осигуреността на населението в общината с медицински специалисти е ниска, и с неблагоприятна перспектива, във връзка с емиграцията на квалифицирани специалисти и малък брой присъединяващи се към работната сила в системата на здравеопазването.

Анализът на инфраструктурата, осигуреността и достъпността до здравни услуги установява неравномерност в разпределението на материалната база и диспропорции в осигуреността с лекари и медицински персонал. Значителен потенциал за подобряване на ефективността се крие в засилването на ролята на първичната помощ за сметка на болничното лечение, както и в

ускоряване на процесите на навлизане на електронното управление в системата на здравеопазването.

Развитието на качествено здравеопазване в общината трябва да бъде насочено към:

- Осигуряване на равен и ефективен достъп до качествено здравеопазване чрез осигуряване на равни възможности за достъп до здравните услуги на хората, включително и на живеещите в малки населени места, отдалечени от градския център;
- Модернизация на материално-техническата база на лечебните заведения, чрез осигуряване на съвременна медицинска апаратура, за което към момента са предприети мерки;
- Привличане на млади медицински кадри за работа в общината;
- Укрепване на капацитета на общественото здравеопазване и засилване ролята на профилактиката и първичната помощ за сметка на болничното лечение;
- Подобряване на здравния статус на местното население;
- Повишаване на здравната култура сред малцинствените групи.

В периода 2021-2027 г. по предложение на МЗ е необходимо изграждане на хосписи за долекуване и полагане на медицински грижи извън болнична среда.

2.5. Социални дейности, услуги и социално включване

В община Върбица функционират успешно и се развиват социални услуги в общността и в домашна среда, обезпечени с държавно, общинско и проектно финансиране. Социалната политика на Общината е насочена към осигуряване на по-добри условия за живот на хората в неравностойно положение. Широкият спектър от услуги има за цел да гарантира равен достъп до механизми за социално включване и да отговори в най-висока степен на потребностите на хората. Повечето услуги се предоставят целодневно или почасово, в зависимост от нуждите на потребителя, което дава възможност за комплексно ползване и разнообразие. В резултат на развитието на социалните услуги значително е намалила потребността от настаняване в институции.

През 2023 г. в общината функционират следните услуги:

➤ **Домашен социален патронаж** се намира на адрес: Курортен комплекс „Върбица” и е обявен като такъв с Решение 2-1/23.02.2004 г. на Общински съвет Върбица. Патронажът разполага със следното оборудване за приготвяне на храна - две електрически печки с общо десет котлона, една печка с две фурни, закупени нови 4 броя професионални електрически фурни, закупено допълнително оборудване със средства осигурени от Фонд „Социална закрила“ към МТСП и необходимия инвентар за подготвяне на топла храна за 1300 лица.

Транспортните средства, с които се доставя храната до 18 пункта във всички населени места са общо 4 броя, а именно: Микробус „Форд транспортер“, с рег. № Н 14 56 ВР; „Опел Комбо“, с рег. № Н 84 13 ВС; „Сеат Инка“, с рег. № Н 97 73 ВС. В случай на внезапна повреда на автомобил е предвиден резервен автомобил „Нисан“, с рег. № Н 0581ВХ.

Всеки работен ден храната се разнася до пунктовете на селата Нова Бяла река, Бяла река, Тушовица, Маломир, Станянци, Божурово, Чернооково, Крайгорци, Менгишево, Кьолмен, Конево, Иваново, Методиево, Сушина, Ловец, квартал Трошка на гр. Върбица и град Върбица. В случай, когато потребителите са в невъзможност да дойдат до пункта да си получат храната поради влошено здравословно състояние или напреднала възраст, храната им се предоставя на адрес.

Към момента капацитетът е запълнен и патронажа обслужва 1300 лица от всички населени места в общината.

➤ **Проект „Топъл обяд в Община Върбица 2022-2025 година”** се финансира по Програма за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г. и Европейски социален фонд+, Агенция социално подпомагане, ОПЕРАЦИЯ BG05SFPR003-1.001 „Топъл обяд“.

Продължителността на проекта е 36 месеца (03.10.2022 г. – 30.09.2025 г.) В услугата се предоставя топъл обяд на 1300 лица, състоящ се от супа, основно ястие, хляб и веднъж седмично десерт. Към настоящ момент през услугата са минали 1575 крайни потребители от всички населени места на територията на общината. Проектът дава възможност за осигуряване на здравословна и разнообразна храна на хора, които не са в състояние сами или с помощта на свои близки да си осигуряват такава. Предлага се и съпътстваща подкрепа с цел подобряване качеството на живот на потребителите на услугата.

➤ **Механизъм лична помощ** - основна цел е задоволяване ежедневните потребности на потребителите от битов и социален характер от лични асистенти по Закона за личната помощ. През септември 2019 г. се сключи споразумение между Община Върбица, Агенция социално подпомагане и Национален осигурителен институт по Механизма за лична помощ, с който се осигуряват лични асистенти на ползвателите на лична помощ, които са:

- хората с право на чужда помощ с определени 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност;
- децата с право на чужда помощ с определени 50 и над 50 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност;
- децата без право на чужда помощ с определени 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност

Ползвател на лична помощ е човек с увреждане, довело до ограничения в способността му за самостоятелно обслужване в ежедневието и до зависимост от чужда помощ, която да компенсира функционалния дефицит и да осигури подкрепа за упражняването на основните му права и пълноценно участие в обществото.

Чрез предоставяне на услугата „личен асистент” се подобрява качеството на живот и ще се подпомогнат възможностите им за независимост и за социално включване на потребителите.

Ползвател на лична помощ е човек с увреждане, довело до ограничения в способността му за самостоятелно обслужване в ежедневието и до зависимост от чужда помощ, която да компенсира функционалния дефицит и да осигури подкрепа за упражняването на основните му права и пълноценно участие в обществото.

Чрез предоставяне на услугата „личен асистент” се подобрява качеството на живот и ще се подпомогнат възможностите им за независимост и за социално включване на потребителите

В Община Върбица към момента има наети 87 лични асистенти по Закона за лична помощ, като броят им постоянно нараства.

➤ **Асистентска подкрепа** - специализирана социална услуга, която включва ежедневна почасова подкрепа в домашна среда на деца и лица с трайни увреждания, с определена чужда помощ и на лица в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, предоставяна от лице, назначено на длъжност “Социален асистент”. Асистентската подкрепа е делегирана от държавата дейност с капацитет 28 потребители за територията на община Върбица. Към края на годината са обхванати 26 потребители, които получават подкрепа от 25 социални асистенти.

➤ **Клуб на пенсионера** – На територията на община Върбица има действащи три клуба на пенсионера, а именно в гр. Върбица, с. Бяла река и с.Иваново. Клубовете осигуряват поддържането на социални контакти, чрез осъществяване на дейности с различен характер.

Държавната политика в областта на социалното подпомагане, закрилата на детето, рехабилитацията и социалната интеграция на хората с увреждания на територията на община Върбица се провежда от Дирекция „Социално подпомагане” (ДСП) – Велики Преслав.

За реализиране на дейността си ДСП извършва следните дейности:

- Отпускане, отказване и прекратяване на социални помощи и семейните помощи за деца;
- Социалната рехабилитация и интеграция на хората с увреждания;
- Осъществява текуща и практическа дейност по закрила на детето;
- Извършва временно настаняване и прекратяване на деца при близки и роднини, приемни семейства и институции;
- Предоставя целева финансова помощ, предназначена за подкрепа на детето и семейството, с цел превенция и реинтеграция и отглеждане на детето в семейството или при близки и роднини;
- Извършва конкретна социална работа, насочена към подкрепа на рисковите групи с цел социалното им включване в общността, консултира и работи индивидуално с всеки нуждаещ се за социалната му адаптация и интеграция;
- Оказва методическа помощ и съдействие на Общинската администрация при предоставяне на социални услуги в общността и в специализирани институции;
- Съдейства и сътрудничи на физически и юридически лица, осъществяващи дейности по закрила на детето и социални услуги.

Към 31.12.2023 г. регистрираните в ДСП - Велики Преслав лица с увреждания от община Върбица са 935 на брой;

- 574 бр. мъже;
- 361 бр. жени;
- от които:
- 163 бр. със сетивни увреждания;
- 68 бр. с психически увреждания;
- 704 бр. с физически увреждания.

Социални помощи през годината са получили 173 лица /семейства от община Върбица. Общо 1220 лица са били на подпомагане с целева помощ за отопление – ел.енергия и дърва за огрев. В община Върбица няма професионални приемни семейства. В приемни семейства по реда на чл.26 от ЗЗД и в ЦНСТ са настанени общо 8 деца от общината.

През 2023 г. Община Върбица изготви Анализ на потребностите от социални услуги в общината и Предложение за разкриване на нови социални услуги като държавно делегирани дейности, включени в Националната карта на социалните услуги.

Общината възнамерява да разкрие 3 нови социални услуги, както следва:

- Център за настаняване от семеен тип за стари хора /ЦНСТСХ/ с капацитет 15 броя потребители – с. Ловец
- Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с физически увреждания /ЦНСТПЛФУ/ с капацитет 15 броя потребители – с. Тушовица
- Кризисен център за пълнолетни лица /КЦПЛ/ с капацитет 10 броя потребители – с. Нова Бяла река

Развитието на социалните услуги е от особена важност за осигуряване на достоен начин на живот на определени рискови групи от населението.

В социалните услуги, предоставяни в домашна среда, в резултат на извършваните дейности при голяма част от потребителите се наблюдава положителна промяна в начина на живот, хигиените навици, уменията за самообслужване и начина на общуване. Поддържа се система за обратна връзка от потребителите на услугата и членове на техните семейства, относно тяхната оценка на качеството на предоставяната социална услуга и резултата от ползването на услугата. Община Върбица работи активно за осигуряване на по-добри и достойни условия на

живот и възможности за социално включване на групите в социален риск, като мобилизира всички ресурси – човешки и материални.

Общината има нужда от разкриване на нови и разширяване обхвата и качеството на съществуващите социални услуги. За повишаване качеството на предлаганите социални услуги е необходимо да бъдат предвидени допълнителни финансови средства за повишаване квалификацията и преквалификацията на служителите.

Развитието на социалните услуги е от особена важност за осигуряване на достоен начин на живот на определени рискови групи от населението.

За повишаване качеството на предлаганите социални услуги е необходимо да бъдат предвидени допълнителни финансови средства за повишаване квалификацията и преквалификацията на служителите.

В рамките на програмния период 2021-2027 г. на национално ниво се планира изграждане на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги, съответно за:

- Реформиране на съществуващите Домове за стари хора;
- Създаване на нови социални услуги за резидентна грижа за възрастни хора;
- Създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа за лица с увреждания;
- Създаване на специализирани и консултативни социални услуги за лица с увреждания;
- Създаване на други видове социални услуги (за спешно настаняване, ранна интервенция, консултативни за деца и семейства и т.н.);
- Подобряване на средата в съществуващи социални услуги/реформиране на съществуващи социални услуги.

2.6. Култура и традиции

Културата е един от факторите за устойчиво развитие и съхраняване на духовността на населението. В община Върбица се осъществяват дейности за развитие и закрила на културата, като се съчетават държавните изисквания с местните условия, културни специфики и традиции. Основните културни дейности, развивани в общината са: читалищна, библиотечна, музейна и религиозна. За тяхното осъществяване е изградена съответната инфраструктура и функционира добре изградена мрежа от културни институти и организации.

Културната инфраструктура в Върбица е представена от 10 народни читалища, които са основните средища на културното развитие и духовното обогатяване на населението. Те продължават да развиват културно-просветна и художествена самодейност и да организират творческите занимания на постоянно действащи групи за певчески, танцов и автентичен фолклор, клубове, изложбени зали и музейни сбирки. Всички читалища са включени в регистъра на Министерство на културата, притежават регистрации и се управляват от Читалищни настоятелства.

Таблица 27: Действащи художествени състави към Народни читалища в община Върбица

Наименование, местонахождение	Художествени състави, клубове и групи
"Пробуда 1871"- град Върбица	Кръжоци, клубове и школи по изкуствата; Езикови школи и курсове; фолклорни състави и формации; театрални състави; женска група за стари градски песни; Коледарска група; Група за класически и/или модерен балет.

"Пробуда-1930"- село Методиево	Участие в традиционен есенен Върбишки панаир.
"Съзнание 1924"- село Ианово	-
"Н.Й.Вапцаров 1934"- село Менгишево	Детска фолклорна група, Участие в традиционен есенен Върбишки панаир.
"Просвета-1930"- село Нова Бяла река	Певческа група за традиционен фолклор; Танцова група "Славейче" Танцова група "Звънче" - Съвременно творчество.
"Христо Ботев -1923"- село Бяла река	Детска фолклорна група;
Светлина-1956" - село Маломир	Фолклорен певчески състав
"Надежда -1962"- село Ловец	-
"Герлово-1943"- село Тушовица	Група за народни танци
"Развитие - 2015"- град Върбица	Рапърски клуб; Детска танцова група, инструментална детска група.

Публичен регистър на Народните читалища - <https://chitalishta.com/>

Самодейните състави се включват в местните културни прояви, събори, прегледи и фестивали на регионално и национално ниво.

Една от основните дейности на читалищата е библиотечната. В Националната програмата „Глобални библиотеки – България” участва читалищната библиотека на НЧ „Пробуда 1871“ гр.Върбица, НЧ "Христо Ботев -1923"- село Бяла река, НЧ "Н.Й.Вапцаров 1934"- село Менгишево и НЧ "Просвета-1930"- село Нова Бяла река.

Във всички читалища се развива самодейна дейност (музикална, танцова, фолклорна, образователно-просветна), разполагат с библиотечен фонд. Финансовите средства за издръжка на читалищата в общината обаче са недостатъчни. От належащ ремонт на сградите се нуждаят сградите на следните читалища:

- НЧ "Просвета-1930"- с.Нова Бяла река - Обща разгъната площ 360 кв.м. - недовършена вътрешна структура. През 2010 г. е извършен цялостен ремонт на една зала и два кабинета. През 2011 г. е направен ремонт на тоалетни в читалището. Необходима е рампа за достъп на хора с увреждания и ремонт на останалите вътрешни помещения.
- НЧ "Христо Ботев-1923" с.Бяла река - Сградата е на два етажа с обща площ 680 кв.м. Състои се от две зали, два кабинета, помещение за архив и три тоалетни с чешми. Основен е проблема с напукване на мазилката и течове от покрива, който се нуждае от частичен ремонт.
- НЧ „Светлина-1956“ с.Маломир - едноетажна сграда с малък салон и 1 кабинет, без рампа и санитарен възел в сградата. Необходим е цялостен ремонт и вътрешно оборудване.
- НЧ "Надежда -1962" с.Ловец - едноетажна-масивна сграда с площ 145 кв.м. Състои се от зала и 1 кабинет. Липсва санитарен възел и водоснабдяване в сградата, както и достъп за хора с увреждания. Необходимо е и закупуване на компютърна техника.
- НЧ "Развитие-2015" гр.Върбица - двуетажна полумасивна сграда, 1 зала и 4 кабинета. Сградата се нуждае от ремонт, изграждане на санитарен възел и закупуване на оборудване.

НЧ „Пробуда 1871” гр.Върбица е основния и утвърден културен център в общината с функциониращи форми на художествена самодейност, богат библиотечен фонд и се явява методически център на останалите читалища в общината. Целта на читалищата е да задоволяват потребностите на населението, свързани с: развитие и обогатяване на културния живот; запазване

на българските обичаи и традиции; разширяване знанията на населението и приобщаването им към ценностите на науката, изкуството и културата; възпитаване и утвърждаване на национално самосъзнание.

Културно-просветните дейности, които се развиват на територията на общината, се организират от народните читалища. Във всички населени места се честват националните празници, обичаи и се провеждат традиционните годишни събори.

Съхраняването на читалищата е важно, тъй като те остават средища на културната и просветна дейност, особено в по-малките населени места и позволяват развитието на талантите и съхраняването на традициите.

Читалищата съвместно с Община Върбица организират и поддържат богат културен календар и разнообразяват духовния живот на местното население.

В културния календар на Община Върбица ежегодно са включени празниците: Националният празник на Република България - 3-ти март, Денят на славянската писменост и на българската просвета и култура - 24 май и Денят на народните будители - 1-ви ноември. Честват се още Бабинден, Трифон Зарезан, 1-ви март, Международният ден на жената – 8-ми март, Тодоровден, Великден, Коледа и Нова година.

Ежегодно в общината се организира и провежда Върбишки есенен панаир, на който взимат участие много гостуващи групи и изпълнители. Събор в с.Нова Бяла река на 1 май. Събор в с.Маломир на 24 май.

Културно-просветните дейности, които се развиват на територията на общината, се организират от народните читалища. Във всички населени места се честват националните празници, обичаи и се провеждат традиционните годишни събори. За всички надарени и талантиливи деца има сформирана школа по изкуствата, като целта е да работи за културното им възпитание и да организира и осмисли свободното им време, извън учебните занятия.

Заложените събития в Културната програма всяка година се организират, реализират и финансово обезпечават от бюджета на Община Върбица и спонсори.

Съхраняването на читалищата е важно, тъй като те остават средища на културната и просветна дейност, особено в по-малките населени места и позволяват развитието на талантите и съхраняването на традициите.

Основните проблеми на читалищата в общината са свързани с недостатъчните средства за ремонти на сградния фонд, закупуване на необходимата съвременна техника и оборудване, на нови книги и материали за библиотеките и за участия на художествените състави в национални и международни прояви. Най-големият проблем си остава липсата на достатъчно компютърно оборудване, принтери и интернет в читалищата, за да се превърнат в съвременни културно-просветни средища.

По-отдалечените и слабо населени места в периферните територии на община Върбица са затруднени в своите комуникации в социален и икономически аспект, изолирани от обществения и културен живот в района и в страната. Осигуряването на достъп до компютри, интернет и он-лайн услуги на хората, живеещи в отдалечени от общинския център райони ще допринесе за преодоляването на тези тенденции и стимулиране на социалното сближаване.

Читалищата са важни центрове, в които трябва да бъде осигурена цифрова достъпност и свързаност и да се насърчават уменията на населението за включване в дигитални пространства.

Центрове на духовния живот на местното население са и многобройните религиозни храмове в общината. Към 2023 г. запазените и действащи молитвени храмове в общината са:

1. Църква „Св.Димитър” построена през 1842 г. , намираща се в гр.Върбица.
2. Джамия Трошка Махала построена през 1900 г., намираща се в гр.Върбица.
3. Молитвен дом в процес на изграждане, намиращ се в гр.Върбица.

4. Джамия построена през 1800г., намираща се в с.Крайгорци.
5. Джамия в с.Чернооково, построена през 1900 г.
6. Джамия в с.Божурово, построена през 1800 г.
7. Джамия в с.Станянци, построена през 1880 г.
8. Джамия в с.Тушовица, построена през 1900 г.
9. Джамия в с.Бяла река, построена през 1800 г.
10. Джамия в с.Бяла река, построена през 1800 г.
11. Църква в с. Бяла река, построена през 1700 г.
12. Джамия в с.Нова Бяла река, построена преди 1800 г.
13. Джамия в с.Маломир, построена преди 1800 г.
14. Джамия в с.Менгишево, построена преди 1800 г.
15. Джамия в с.Менгишево, построена преди 1800 г.
16. Джамия в с.Конево, построена преди 1750 г.
17. Джамия в с.Ловец, построена преди 1800 г.
18. Джамия в с.Ловец, построена преди 1800 г.
19. Църква в с.Ловец, построена преди 1800 г.
20. Джамия в с.Сушина, построена преди 1800 г.
21. Джамия в с.Иваново, построена преди 1800 г.
22. Църква в с.Иваново, построена преди 1924 г.
23. Джамия в с.Методиево построена преди 1800 г.
24. Джамия в с.Методиево построена преди 1750г.

По-голямата част от джамиите и църквите се нуждаят от ремонти и обновяване.

Подобряването на техническото състояние на обектите на културната инфраструктура е един от главните приоритети на Плана за интегрирано развитие на община Върбица за периода 2021-2027 г.

2.7. Младежки дейности и спорт

Привличането и задържането на младите поколения за живот и работа в малките населени места и общини са приоритет на националната демографска политика за новия програмен период 2021-2027 г. Тенденциите в демографските процеси и изменението в броя и основните структури на населението оказват силно негативно влияние върху основните системи на обществото: икономическата, образователната, здравноосигурителна и системата за социална защита. Демографските събития се отразяват до голяма степен върху развитието на икономическата и социалната среда.

Демографските показатели, свързани с развитието на населението на община Върбица, не се отличават съществено от тези за страната. Наблюдава се миграция, насочена предимно към големите икономически центрове на страната и чужбина. Миграционните потоци са разпределени на две части. Основната, първа част е представлявана от млади хора с нисък образователен статус, заминаващи за чужбина, за да извършват нискоквалифициран труд. Пренебрежимо малка като брой, но не и по значение е втората част, представлявана от подрастващи и млади хора, които продължават образованието си, като след завършването му се реализират на пазара на труда в големите икономически центрове на страната.

Все още липсва практика работодателите да инвестират в обучението и квалификацията на младите работници и служители и след това да им осигуряват работа. Голяма част от работещите млади хора са демотивирани от заплащането и условията на труд в местните предприятия и административни структури. Те са ресурс за сивата икономика и са принудени да приемат временна или неквалифицирана работа, дори и да притежават образователен ценз, тъй като специалностите им не са конкурентни към изискванията на пазара на труда. Макар, че информационните технологии навлизат сериозно в битата и в работата, достъпът до информация на младите хора в община Върбица е различен.

В града и някои села, чрез читалищата и училищата се осигурява безплатен достъп до интернет, но компютрите и мрежата се използват повече с развлекателни, отколкото с образователни цели.

Относно професионалното развитие на младите хора в общината вече са създадени политики, подпомагащи кариерната им ориентация, което облекчава включването им в системата на трудовата заетост. Необходимо е да се положат усилия относно плавното преминаване на младите хора от учебната скамейка към пазара на труда чрез разширяване на програмите за стажове и практики в реалния сектор и дуална форма на обучение по повече специалности.

Много млади хора в Върбица участват в спортни клубове, танцовите състави и други творчески групи. Училищата и читалищата си остават естественото място за образователни и възпитателни дейности с младите хора.

Община Върбица има разработен план за младежта в съответствие с чл.15 от Закона за младежта и Националната стратегия за младежта. Плана включва редица дейности, насочени към насърчаване здравословния начин на живот на младите хора, улесняване достъпа им до качествени услуги за специална подкрепа на пълноценното, личностно и обществено развитие, стимулиране на доброволството и др.

Предвиждат се целогодишни кампании по превенция на рисковото поведение сред младежи и рискови групи, инициативи за обновяване и реконструиране на спортни и детски площадки в града и населените места на Община Върбица и организиране на различни състезания и конкурси, като:

- Литературен и фото конкурс за младежи и ученици „Аз обичам природата“;
- Кампания „За да я има природата“, засаждане на дръвчета в града;
- „Да почистим Върбица“ – организирано почистване на обществени места;
- Конкурс „Моят град“ – есе, стих;
- Спортен турнир за младежи и др.

Младежките дейности подпомагат личностното, социалното и гражданско израстване на младите хора, като създават развитие на техния потенциал за придобиване на компетенции и откриване на нови възможности. Община Върбица подкрепя дейности и инициативи, които представят, защитават и развиват интересите и потребностите на младежката общност.

Високообразованите млади хора от общината продължават да търсят реализация в големите градове на България, а част от тях и в чужбина. Повечето млади хора над 24 години проявяват интерес към временна трудова миграция в чужбина - те са преди всичко със средно образование и/или без трудова квалификация. Все още липсва практика работодателите да инвестират в обучението и квалификацията на млади работници и след това да ги наемат на работа. Голяма част от младите хора са демотивирани от заплащането и условията на труд в местните предприятия и административни структури. Те са ресурс за сивата икономика и са принудени да приемат временна или неквалифицирана работа, дори и да притежават ценз.

Спортната инфраструктура в община Върбица е концентрирана в общинския център гр. Върбица. През периода 2014-2020 г. е реализиран проект: „Подобряване достъпа на населението

до услуги, свързани със спорт, свободно време и отдых чрез изграждането на спортно тренировъчен комплекс на територията на община Върбица”. Изграден е модерен спортен център в курортен комплекс „Върбишки проход”, който включва: спортна зала; обслужваща сграда; плувен и детски басейн; футболни игрища и др.

Спортният календар на община Върбица е изпълнен с разнообразни спортни прояви – турнири по футбол, ученически спортни състезания и други ежегодни събития.

На територията на Общината има регистриран един футболен клуб - ФК „Върбица”, като за 2022-2023 г. от 23 срещи е с 15 победи, с което стават трети в класирането на областно първенство на Шумен.

Създаването на условия за системни спортни занимания на деца и младежи в свободното време е приоритет на училищните ръководства. В училищата се организират състезания по баскетбол, волейбол, футбол, тенис на маса и др.

В почти всички населени места на общината има стадиони, които са в лошо общо състояние и се нуждаят от ремонти, възстановяване на настилките, нови пейки и оборудване.

Необходимо е да се търсят възможности за европейско финансиране с цел обновяване на стадионите в по-големите населени места в общината.

Като допълнителна възможност за спорт могат да се използват училищните салони и игрища, но при тях достъпът на външни лица е силно ограничен.

Като цяло спортните съоръжения и спортните обекти на територията на общината са недостатъчни, повечето са морално остарели и имат нужда от реконструкция и обновяване. Материално техническата база на всички спортни обекти е частично ремонтирана, но се нуждае от реконструкция и модернизация. Необходимо е да се обособят детски спортни площадки на открито, както и да се разшири училищната спортна инфраструктура.

3. Състояние на местната икономика

3.1. Икономическо развитие – тенденции и конкурентоспособност

Икономическото развитие на община Върбица се характеризира с различна динамика в отделните сектори, но като цяло отчитаме ръст. Бизнесът постепенно преодолява кризите и трудностите, предизвикани от неблагоприятните макроикономически условия, включително продължителната пандемия от коронавирус, войните, инфлацията, ръстът в цените на горивата, поскъпването на стоки, материали, доставки и други. Финансовите показатели на местните предприятия се подобряват.

Промяната в добавената стойност по факторни разходи на нефинансовите предприятия в община Върбица по данни на Института за пазарна икономика през 2022 спрямо 2021 година е 57,9%. В парично изражение добавената стойност по факторни разходи в общината нараства от 11,9 млн. лева през 2021 г. на 18,8 млн. лева през 2022 г. Измерена на човек от населението добавената стойност по факторни разходи в община Върбица се увеличава от 1150 лева на човек през 2021 г. на 2458 лева на човек през 2022 г. Бързото възстановяване и връщане към растеж на почти всички български общини през 2022 г. за пореден път потвърждава гъвкавостта на местната икономика на фона на поредицата от кризи - пандемия, войни и инфлация.

Структуроопределящи отрасли за местната икономика в община Върбица са селското стопанство, търговията и преработващата промишленост. Тези сектори и специализация определят характера на цялата територия и облика на населените места. Земеделието е застъпено във всички селища на общината и има важна роля за цялостното ѝ развитие.

Таблица 28: Брой нефинансови предприятия по икономически дейности 2018-2022 г.

Отраслови сектори ⁶	2018	2019	2020	2021	2022
Селско, горско и рибно стопанство	52	45	46	47	137
Преработваща промишленост	15	15	12	12	12
Строителство	6	5	4	8	9
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	89	87	85	87	84
Транспорт,складиране и пощи	7	7	9	7	7
Хотелиерство и ресторантьорство	14	13	13	10	10
Операции с недвижими имоти	..	3	4	5	4
Хуманно здравеопазване и социална работа	7	7	5	5	4
Други дейности	4	3	..	3	4
Общо:	202	192	189	192	276

Източник: Национален статистически институт

Броят на нефинансовите предприятия в община Върбица през 2022 г. се увеличава с 84 или с 44% спрямо 2021 г. Най-значително е увеличението на икономическите субекти в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ – с 90 повече от 2021 г. Важно е да се отбележи, че този ръст не се дължи на много нови предприятия и инвеститори в селското стопанство, а по-скоро на нормативното задължение от 2022 г. земеделските стопани да подават годишни статистически отчети. В предходните периоди статистиката отчита само предприятията в сектора, регистрирани по Търговския закон, а от 2022 г. отчети в НСИ подават всички земеделските производители, които извършват стопанска дейност, т.е. реализират продукти, стоки или услуги на пазара. По този начин, регистрираните стопани по Наредба № 3 за създаване и поддържане на регистър на земеделските производители, вече се отчитат от статистиката и това води до ръст на предприятията в сектора.

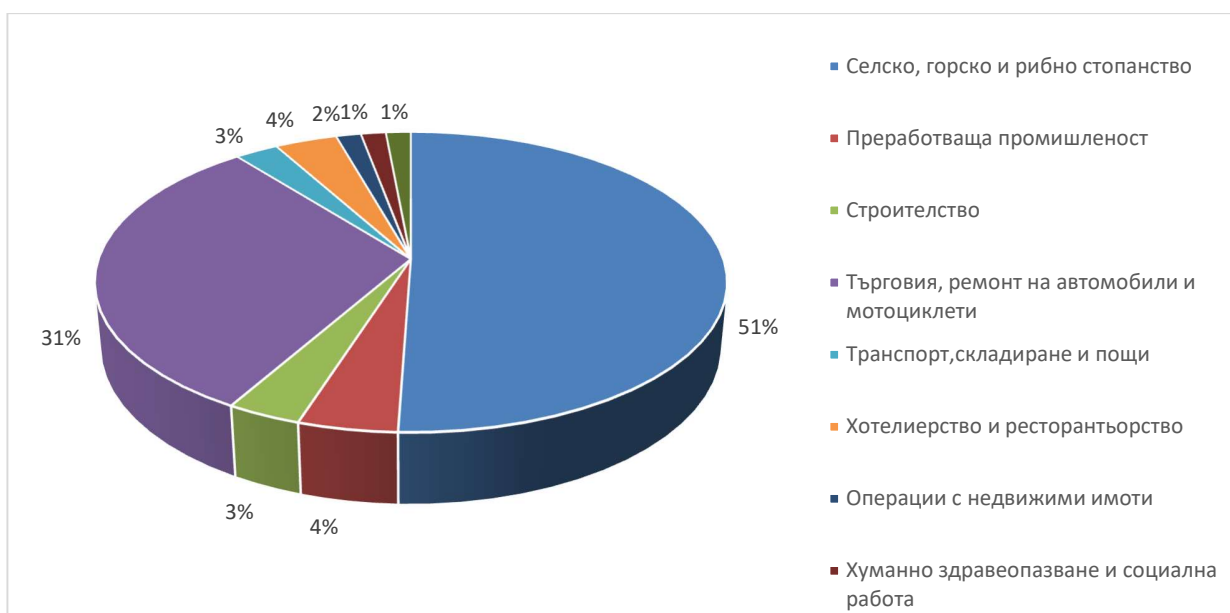
През 2022 г. в общината развиват дейност 276 нефинансови предприятия. Най-много фирми са регистрирани в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ – 137 (50% от бизнеса в общината). На второ място е сектор „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 84 фирми (30%). Следват предприятията в секторите „Преработваща промишленост“ – 12 (4%), „Хотелиерство и ресторантьорство“ – 10 (3,6%), и „Строителство“ – 9 (3%).

В останалите сектори данните са посочени от НСИ като конфиденциални, тъй като оперират малък брой предприятия. Освен в селското стопанство през 2022 г. се увеличават и предприятията в строителството с едно. В останалите икономически сектори броят на предприятията се запазва относително постоянен или липсват данни, тъй като информацията е посочена като конфиденциална.

⁶ В таблицата не са включени секторите, за които липсват данни или са конфиденциални

Графика 8: Структура на икономиката в община Върбица към 2022 година по относителен дял на отчетените нефинансови предприятия

Таблица 29: Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия 2018-2022 (хил. лева)

Година	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица	Наети лица
2018	32621	51432	46352	45835	5315	265	798	596
2019	33061	52514	45588	47576	5296	952	761	586
2020	30767	49262	42104	43830	5217	315	692	511
2021	48748	69613	61926	62066	7187	402	670	489
2022	57951	85294	73389	70279	13818	187	771	514

Източник: Национален статистически институт

През 2022 г. местната икономика се съживява и се наблюдава растеж, въпреки неблагоприятната макроикономическа среда, войни, кризи и политическа нестабилност. Основните финансови показатели на местните фирми се подобряват и бизнесът се справя успешно с предизвикателствата. Произведената продукция бележи ръст от 19% спрямо 2021 г. и достига 57 951 хил. лева. Приходите от дейността нарастват с 23% до 85 294 хил. лева. Ръст от 18% отчитаме при нетните приходи от продажби (НПП), които за 2022 г. са 73 389 хил. лева. Броят на заетите лица в общината се увеличава със 101 или с 15%. Тези данни илюстрират общия подем и съживяване на местната икономика. ДМА се увеличават от 21 753 хил.лв. през 2021 г. до 27 107 хил.лв. през 2022 г., което показва инвестиционна активност и модернизация.

Водещ отрасъл в икономиката на община Върбица остава селското стопанство с 52% от произведената продукция, следван от преработващата промишленост – 21%. Около 41% от нетните приходи от продажби в общината са в сектор селско стопанство, следван от търговията и услугите – 31% и промишлеността – 17%.

В община Върбица преобладават микропредприятия с до 9 заети лица – 262 броя или (95%) през 2022 г. За останалите 14 фирми (5%) статистическите данни са конфиденциални.

Таблица 30: Сравнителна характеристика на средната брутна годишна работна заплата

Година	Лева
2020	9993
2021	11284
2022	12237

Източник: Национален статистически институт

Средната годишна работна заплата в община Върбица се увеличава с 8,4% през 2022 г. спрямо 2021 г. Въпреки отчетения ръст, възнагражденията в общината остават по-ниски от средната заплата в област Шумен – 16 702 лева, значително по-ниски спрямо средната годишна работна заплата за страната – 21 242 лева и за СИР – 18 241 лева за 2022 г.

В община Върбица са добре развити животновъдството и растениевъдството и функционират предприятия на хранително-вкусовата промишленост. Важен фактор за развитие на местната икономика е близостта до два големи административни и индустриални центъра – град Шумен и град Търговище, което осигурява пазар за реализация и достъп до летище и пристанище за износ в град Варна. Икономическите дейности са концентрирани предимно в гр. Върбица, който се явява и зона на локална икономическа гравитация.

Състоянието на местната икономика се определя и влияе от много на брой и различни по естество фактори, които биват както вътрешни, така и външни. В тази връзка е важно да се определи икономическото състояние на заобикалящите общината територии, което детерминира средата за нейното развитие, позицията на общината спрямо съседните ѝ общини, наличните ѝ сравнителни предимства и потенциали за растеж, както и основните стимули и ограничители за икономическия подем на общината.

Изводът, който се налага е, че икономиката на общината е в подем. Прегледът на тенденциите ясно извежда ключовите фактори, които стимулират потенциала за растеж на региона. Сферите на дейност, които растат най-бързо са тези, които съсредоточават в себе си най-високата инвестиционна активност и иновации. В средносрочен план все по-важни ще са и демографските тенденции, човешкият капитал и цялостното качество на живот.

3.2. Промисленост

Община Върбица е типична полупланинска селска община. Икономиката ѝ се развива на база наличните местни ресурси и традиционни производства. Промислеността е сред основните структуроопределящи отрасли, но няма водещо икономическо значение. Основната икономическа активност е свързана с дърводобива, дървообработката, шивашката промишленост, хранително-вкусовата промишленост, селското стопанство и търговията.

Дървообработващата сфера е представена от малки банцигарници и работилници.

Шивашката промишленост се изразява предимно с малки цехове, които работят на ишлеме и са подизпълнители на по-големи фирми. Тези фирми работят със сравнително съвременна техника, работната ръка е нискоквалифицирана, сградния фонд е морално и физически остарял. Липсва концентрация на целия производствен процес на едно място – отделните операции се извършват в различни по-малки цехове в други населени места, което оскъпява производството.

Хранително-вкусовата промишленост е представена от няколко малки цеха за производство на закуски, хляб, хлебни и сладкарски изделия.

Колебливите тенденции в развитието на преработващата промишленост говорят за задълбочаващи се проблеми, свързани с ниската конкурентоспособност и липсата на предприемачество. Социалното изражение на тези проблеми е свързано с липсата на работни

места и увеличаване на безработицата. От пространствена гледна точка, намалява търсенето на терени за развитие на промишлени производства.

За ефективното функциониране на предприятията е необходимо да се осигури подходяща инфраструктура, която да създава условия за екологично и качествено производство.

В община Върбица има традиции в промишлеността и най-вече в някои подотрасли, които могат и трябва да се използват с цел развитие на местната икономика, повишаване на заетостта и жизнения стандарт на населението.

3.3. Селско и горско стопанство

Селско стопанство

Селското стопанство е важен отрасъл за икономиката на община Върбица. Поради полупланинския характер на терена и голямата разпокъсаност на парцелите значителен дял от земеделските земи не се обработват и пустеят. Основните отглеждани култури са зърнено фуражните – пшеница, ечемик, царевица; техническите – слънчоглед, тютюн и зеленчуци - зеле, краставици, захарно цвекло, домати, пипер и други.

Таблица 31: Баланс на земеделските земи по видове собственост към 2023 г.

Код	Вид собственост	Брой	Брой %	Площ дка	Площ %
0	Неустановена	162	0,74	282,389	0,06
1	Държавна публична	226	1,03	105776,781	20,92
2	Държавна частна	1429	6,51	192191,952	38,01
3	Общинска публична	1907	8,69	15654,453	3,10
4	Общинска частна	3033	13,82	36793,710	7,28
5	Частна	11289	51,43	73486,532	14,54
6	Кооперативна	1	0,00	1,425	0,00
7	Обществени организации	2059	9,38	18269,350	3,61
8	Чуждестранна	355	1,62	2750,429	0,54
10	Религиозна	14	0,06	147,032	0,03
11	Съсобственост	278	1,27	11518,103	2,28
99	Стопанисвано от общината	150	0,68	753,713	0,15

Източник: Общинска служба „Земеделие“ - Върбица

Поземлените ресурси са основен фактор за развитието на земеделието. Поземлените ресурси са основен фактор за развитието на земеделието на територията на общината. Земеделските територии в община Върбица съставляват 154 211 дка. Обработваемата земя по баланс е 56 596 дка (36,7% от земеделските земи).

Най-голям относителен дял в община Върбица заемат териториите държавна частна собственост – 38%, следвани от земите държавна публична собственост – 21%, частна собственост – 14,5% и общинска частна собственост – 7,2%. На обществени организации са 3,6% от земите в общината и общинска публична собственост са 3,1%. Останалата част се разпределя между чуждестранна собственост, на религиозни организации, съсобственост, стопанисвано от общината, кооперативна и неустановена собственост. Комасираните селскостопански площи в община Върбица са 80%. На територията на общината няма съоръжения за напояване.

Таблица 32: Брой регистрирани земеделски производители 2019-2023 г.

2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
248	220	162	149

Източник: Общинска служба „Земеделие“ - Върбица

Броят на земеделските производители намалява с 13 през 2022/2023 г. спрямо 2021/2022 г. През отчетната 2023 г. на територията на общината са регистрирани 149 земеделски производители, в т.ч. 23 юридически лица и 126 физически лица.

Таблица 33: Брой земеделски стопани по населени места през 2023 г.

Брой регистрирани ЗС в общ. Върбица по землища 2023г.			
гр. Върбица	18	Физически лица	13
		Юридически лица	5
с. Божурово	3	Физически лица	3
с. Бяла река	20	Физически лица	15
		Юридически лица	5
с. Иваново	8	Физически лица	6
		Юридически лица	2
с. Конево	9	Физически лица	7
		Юридически лица	2
с. Крайгорци	4	Физически лица	3
		Юридически лица	1
с. Ловец	2	Юридически лица	2
с. Маломир	23	Физически лица	23
с. Менгишево	9	Физически лица	9
с. Методиево	9	Физически лица	8
		Юридически лица	1
с. Нова бяла река	29	Физически лица	24
		Юридически лица	5
с. Станянци	4	Физически лица	4
с. Сушина	5	Физически лица	5
с. Тушовица	4	Физически лица	4
с. Чернооково	2	Физически лица	2

Източник: Общинска служба „Земеделие“ - Върбица

Растениевъдство

Основната специализация на растениевъдството в община Върбица е зърнопроизводството, предимно пшеница, технически култури (маслодаен слънчоглед), царевица за зърно, етерично-маслени (рапица), трайни насаждения - сливи, череши, малини и винени лозя. Най-много площи се засяват с пшеница, слънчоглед, царевица, ечемик и рапица.

Таблица 34: Основни видове отглеждани култури и среден добив от декар

2022-2023		
Култура	Декари	Ср. Добив
Пшеница	23000	600
Ечемик зимен	1200	563
Ечемик пролетен	200	450
Слънчоглед	22000	160
Маслодайна рапица	8000	430
Царевица	5000	420
Овес	100	250
Картофи	50	2000
Домати	50	1900
Зеле	76	1660
Пипер	20	1345
Дини	40	2470
Череша	15	446
Вишни	20	353
Сливи	220	375
Ябълки	163	800
Малини	400	360
Ягоди	25	500

Източник: Общинска служба „Земеделие“ - Върбица

Реколтираните площи с основни видове земеделски култури се увеличават с 6 336 дка през 2022/2023 спрямо предходната стопанска година, а средните добиви от декар също се повишават. От овощните видове най-разпространени са сливите и ябълките. Слабо развити в община Върбица са оранжерийното растениевъдство и зеленчукопроизводството, главно поради липса на пазари, проблеми с напояването и скъпото оборудване на съоръженията. Възможност за съживяване на този подотрасъл е субсидирането на напоителни площи и съоръжения с цел стимулиране на производството и изграждане на зеленчукова борса за регулиране на цените и изграждането на малки преработвателни предприятия за вторична консервна преработка. Все още недостатъчно използвано направление в селското стопанство на територията на община Върбица е биологичното производство.

Животновъдство

Вторият подотрасъл на селското стопанство е животновъдството. Към 2023 г. водещи подотрасли на местното животновъдство са овцевъдството и говедовъдството. Богатата фуражна база, наличието на мери, пасища и ливади са добра предпоставка за неговото развитие. В община Върбица преобладават дребните животновъдни стопанства, без пазарна ориентация, особено в малките села.

Наблюдава се тенденция на намаляване на всички основни видове отглеждани животни в общината за периода 2021-2023 г. След болестта „свинска чума“ през 2019 г., броят на отглежданите свине е незначителен. Най-драстично намаляват отглежданите овце от 2 605 през 2021 г. на 2 161 през 2023 г. В община Върбица ветеринарното обслужване във всички населени места е на добро ниво.

Намаляването на броя на основните видове отглежданите животни се дължи и на следните причини: висока себестойност на произвежданите фуражи, ниски изкупни цени на произведената продукция, високи цени на ветеринарните услуги, нередовни и забавени плащания от преработвателните предприятия, нарушения породен състав на стадата, недостатъчната квалификация на заетите в сектора, както и високите европейски изисквания и стандарти за отглеждане на животните.

Таблица 35: Справка за броя на животните по видове 2021-2023 г.

№ по ред	Населено място	говеда 2021 г.	говеда 2022 г.	говеда 2023 г.	овце 2021 г.	овце 2022 г.	овце 2023 г.	кози 2021 г.	кози 2022 г.	кози 2023г.	птици 2021-23 г
1	Божурово	26	24	30	135	0	0	14	14	14	
2	Бяла река	78	77	45	214	218	172	0	0	0	
3	Върбица	168	148	157	228	246	291	89	88	86	
4	Иваново	16	14	26	0	0	0	22	185	205	
5	Конево	86	62	77	196	170	178	57	57	23	
6	Крайгорци		5	5	414	399	475	169	138	140	
7	Кьолмен	23	23	23	40	34	34	29	0	22	
8	Ловец	15	14	13	0	0	0	0	0	0	
9	Маломир	170	156	137	6	0	0	13	14	12	
10	Менгишево	357	350	335	151	134	138	10	10	11	
11	Методиево	71	35	31	109	113	106	73	3	3	62930 от птицеферма
12	Н. Б. Река	172	170	146	88	92	84	0	0	0	
13	Стаянци	181	184	187	188	160	205	2	2	2	
14	Сушина	65	74	83	326	283	213	42	45	2	
15	Тушовица	41	29	13	307	70	0	7	0	0	
16	Червооково	16	16	14	203	293	265	2	2	2	
	ОБЩО за общината:	1485	1381	1322	2605	2212	2161	742	558	552	

Източник: Общинска служба „Земеделие“ - Върбица

Съществен проблем за развитието на животновъдството остават строгите хигиенни и ветеринарномедицински изисквания към животновъдните обекти след присъединяването на страната ни към ЕС. Не на последно място сериозна пречка пред реализацията на местна животновъдна продукция се явяват и неизгодните, често прерастващи в нелоялни и монополни, взаимоотношения между продавачи, посредници и купувачи.

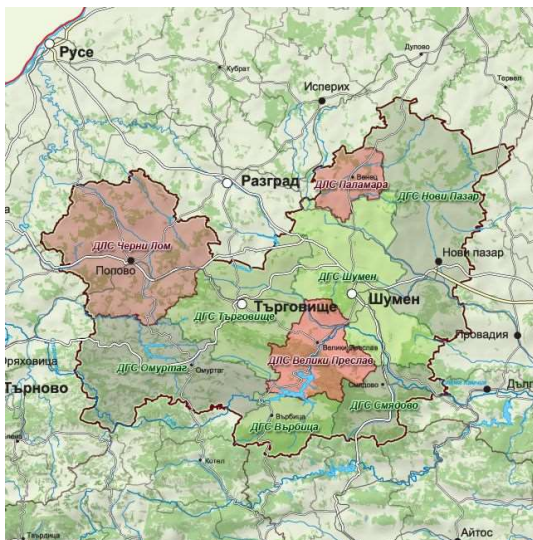
В общината преобладават дребните земеделски стопанства, особено в селата, където в последните години се наблюдава обезлюдяване и липса на работна сила. Там голяма част от хората се занимават с отглеждане на животни за собствени нужди, а не за реализация на пазара. През годините е налице спад в броя на селскостопанските животни главно при овце и кози. Това се дължи на ниски изкупни цени на овче и козе мляко, ниски цени на месо, невъзможност за добра реализация на продукцията както на вътрешния така и на външния пазар и не на последно място липса на квалифицирана работна ръка.

Тенденциите в развитието на селското стопанство следват тези в страната, които са свързани с намаляване на производството, ниска рентабилност и ниска конкурентоспособност на сектора. Намаляването на изкупните цени и заливането на пазара с вносни стоки правят сектора все по-малко привлекателен.

Горско стопанство

Горските ресурси в община Върбица са едно от най-големите ѝ природни богатства. От една страна, те са суровина за развитие на дърводобивна, дървопреработваща и мебелна промишленост, а от друга, създават условия за развитието на туризма. Именно поради тази причина, тяхната устойчива експлоатация и съхранение са от ключово значение. Горите се отличават с голямо разнообразие от широколистна и иглолистна растителност.

Фигура 8: Карта на РДГ – Шумен

Горските територии в община Върбица се стопанисват от ТП „Държавно горско стопанство Върбица” към РДГ – Шумен, „Североизточно държавно предприятие” на Министерство на земеделието и храните. Горите заемат 58% от територията на община Върбица.

Общата горска площ на територията на община Върбица е 18730 ха, от които: 97,75% държавна горска територия, 0,8% общинска горска територия, 1,28% частна горска територия, 0,12% собственост на други юридически лица, 0.05% собственост на обществени организации (кооперативна)

Таблица 36: Разпределение на общата горска площ по видове собственост 2023 г. (ха)

Държавна собственост	18274,0
Общинска собственост	1230,1
Частна - физически лица	254,1
Частна - юридически лица	34,3
Съсобственост	1,6
ОБЩО:	19794,1

Източник: ДГС „Върбица“

Горите заемат 58% от територията на община Върбица. Общата горска площ на територията на община Върбица към 2021 г. е 19794,1 ха, от които: 92% държавна собственост, 6% общинска собственост, 1,28% частна собственост, 0,17% собственост на юридически лица и 0,55% съсобственост. Общата лесистост на общината, съгласно действащия ЛУП е 65,2%.

Таблица 37: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горския фонд на община Върбица за периода от 2021 – 2023 г. (куб.м.)

Година:	Предвидено ползване:	Осъществено ползване:	%-но съотношение:
2021 г.	42570	29838	70%
2022 г.	52879	38993	74%
2023 г.	53784	43968	82%
ОБЩО:	149233	112799	76%

Източник: ДГС „Върбица“

Количеството на ползваната дървесина от държавния горски фонд на територията на община Върбица се увеличава. През 2021 г. е 29 838 куб м., а през 2023 г. 43 968 куб. м. Общо за периода 2021-2023 г. са добити 112 799 куб. м. или по 37 600 куб. м. средно на година. Осъщественото ползване на дървесина за 2023 е с 22% по-малко от предвиденото. За разглеждания период няма извършвани залесявания.

През 2023 г. са налице следните четири защитени зони в община Върбица:

- Защитена зона „Котленска планина“ – BG 0000117 с площ 3879,6 ха.
- Защитена зона „Екокоридор Камчия – Емине“ – BG 0000393 с площ 1843,7 ха.
- Защитена зона „Котленска планина“ – BG 0002029 с площ 5620,1 ха.
- Защитена местност „Червен божур“ с площ 12 ха.

В общинските гори ежегодно се извършват лесоустройствени дейности като почистване и почвоподготовка. С цел опазване на горите е извършено разделяне на горските територии на горскостопански райони и охранителни участъци.

Стопанското значение на горите не се ограничава само с дърводобива. Ежегодно се предоставят площи на местното население, осигуряващи паша на голяма част от селскостопанските животни. При благоприятни условия се събират билки, гъби и горски плодове, но тази дейност няма стопанско значение, а е предимно за лични нужди на местното население. От голямо значение за населението в района са и защитно-водоохранните и противоерозионни функции на гората.

Горските територии изпълняват функции по отношение на: поддържане на биологичното разнообразие на горските екосистеми; производство на дървесни и недървесни горски продукти; защита на почвите, водните ресурси и чистотата на въздуха; осигуряване на социални, образователни, научни, ландшафтни и рекреационни ползи; защита на природното и културното наследство; регулиране на климата.

С оглед развитието на туризма в района е важно да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия.

Насоките за развитие на горското стопанство са свързани с приоритетно възстановяване на горските територии, засегнати от пожари, съхнене, паша и незаконна сеч, съобразяване на залесяването с търсенето на дървесина в дългосрочен план.

До края на програмния период 2021-2027 г. е необходимо разработването на програми за залесяване на горските територии, пострадали от бедствия и пожари. Нужно е балансирано използване на горите по начин, който няма да бъде за сметка на устойчивото развитие на туризма. Важно е да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия. Предвид факта, че развитието на общинската икономика до голяма степен зависи от използването на горите, то от важно значение е запазването на ресурсите от горския фонд, за да се запазят неговите екологични и социално-икономически функции.

4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

4.1. Транспортна инфраструктура и пътна мрежа

Община Върбица няма важно транспортно-географско положение, през нея не преминават Транс-Европейски коридори и е встрани от главни пътни артерии, но съществуват добри транспортни връзки и пътна инфраструктура.

Територията на община Върбица се обслужва основно от автомобилен транспорт. Чрез него се осъществяват производствените връзки и гражданските пътувания между населените места. Функционират общинска и републиканска пътна мрежа, осигуряващи връзки на населението от общината до общинския център - град Върбица, областния център - град Шумен и до съседни и по-големи градове /Търговище, Варна, Русе, Бургас и др./.

Анализът на транспортната достъпност показва, че съществуват транспортни връзки с всички околни населени места. Регионалните връзки на град Върбица и останалите селища в общината са добре изградени като същите са формирали добра транспортно-комуникационна обвързаност помежду си, както и с основните областни центрове в региона.

Пътната мрежа на територията на общината е добре развита с по-голяма гъстота в южната част, което е обусловено от релефа и разположението на населените места.

Таблица 38: Списък на пътища и дължина на пътната мрежа в община Върбица

№	Наименование на пътя	от км.	до км.	Дълж. км.	Дълж. км. с настилка
	Републикански пътища				
	<i>Първи клас</i>				
I-7	"Граница Румъния - о.п.Силистра-о.п.Дулово-о.п.Шумен-о.п.Велики Преслав-Върбица-Бероново-Мараша-о.п.Ямбол-о.п.Елхово-Гранитово-Мелница-Лесово-граница Турция"	145+415	189+300	43,885	43,885
					43,885
	<i>Трети клас</i>				
И-7304	(Веселиново-Лозарево) - Риш - Тушовица -Бяла река - Нова Бяла река - Върбица	9+667	28+630	18,963	18,963
					18,963

План за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

Общински пътища					
70043	/1-7 Велики Преслав - Върбица/ - Сушина -Ловец - Конево - /1-7/	0+000	11+500	11,500	11,500
70044	/1-7 Конево- Върбица/ - Станянци -Чернооково - Крайгорци	0+000	8+700	8,700	8,700
70068	/1-7 Велики Преслав - Върбица/ - Иваново - Методиево	0+000	4+500	4,500	4,500
40072	/1-4 Омуртаг - Търговище/ - Стража -Драгановец - гран. община Търговище	24+400	27+250	2,850	2,850
73024	/МІ-7304 Нова Бяла река - Върбица/ -Маломир	0+000	2+570	2,570	2,570
М1	/1-7 Иваново - Върбица/ Конево - гран. община Търговище	0+000	1+986	1,986	1,986
48322	/Станянци - Божурово/ гран общ. Омуртаг -Величка	0+000	0+900	0,900	0,900
40076	гран. Община Търговище - Методиево	2+000	6+500	4,500	4,500
70045	/1-7 Велики Преслав - Върбица/ - Кьолмен	0+000	1+800	1,800	1,800
				39,306	39,306

Източник: Областно пътно управление - Шумен

На територията на общината преминава един първокласен път номер 7 с обща дължина 43,885 км, както и два третокласни пътя – номер 111 и номер 7304 с обща дължина 18,963 км.

Общата дължина на пътната мрежа на територията на общината е 102,154 км. от които:

- Републиканска пътна мрежа – 62, 848 км.
- Общинска пътна мрежа – 39, 306 км.

Почти 50% от първокласната пътна мрежа е в лошо състояние, а останалата част е в средно добро състояние. При второкласната пътна мрежа 4/5-ти е в лошо състояние и едва 1/5-та е със средно добро състояние.

Таблица 39: Характеристика на транспортната система в Община Върбица : брой, дължина в километри, клас пътища

№ по ред	НАИМЕНОВАНИЕ НА ПОКАЗАТЕЛИТЕ		КЛАС НА ПЪТИЩАТА				Пътни вр. при възли и крс	ОБЩО
			АМ	I клас	II клас	III клас		
1	Степен на изграждане на пътищата							
а/	пътища с настилка	км		43.895		18.963	62.858	
б/	пътища без настилка	км					0.000	
	Всичко пътища :	км	0.000	43.895	0.000	18.963	62.858	
2.	Състояние на настилката							
а/	добро	км		34.817			34.817	
б/	средно	км						
в/	лошо	км		9.078		18.963	28.041	
	Всичко :	км	0.000	43.895	0.000	18.963	62.858	
3.	Пътища по вид настилка							
а/	асфалтобетонна	км		43.695		18.963	62.658	

План за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

д/	паважна	км		0.200				0.200
	Всичко :	км	0.000	43.895	0.000	18.963	0.000	62.858

Източник: Областно пътно управление - Шумен

Таблица 40: Състояние на републиканската пътна мрежа в община Върбица

№ по ред	Път №	Наименование на Републикански път	от км.	до км.	Добро	Средно	Лошо
ОБЩИНА ВЪРБИЦА							
1	1-7	"Граница Румъния - о.п.Силистра-о.п.Дулово-о.п.Шумен-о.п. Велики Преслав-Върбица-Бероново-Мараша-о.п.Ямбол-о.п.Елхово-Гранитово-Мелница-Лесово-граница Турция"	144+905	179+722	34.817		
			179+722	188+800			9.078
		За пътища Г^в" клас			34.817	0.000	9.078
2	III-7304	(Веселиново-Лозарево) - Риш - Тушовица - Бяла река - Нова Бяла река - Върбица	9+667	28+630			18.963
		За пътища III*^{тм} клас			0.000	0.000	18.963

Източник: Областно пътно управление - Шумен

От общинския център град Върбица до всяко от петнадесетте селища има транспортен достъп по път с асфалтово покритие.

Таблица 41: Списък на населените места на територията на Община Върбица, през които преминават републикански пътища

№ по ред	№ и клас на пътя	Населено място	I-ви клас			II-ри клас			III-ти клас			Обща дължина на участъка (км)
			км положение		Дължина на пътя през нас.място	км положение		Дължина на пътя през нас.място	км положение		Дължина на пътя през нас.място	
			от км	до км	(км)	от км	до км	(км)	от км	до км	(км)	
1	1-7	с. Иваново	155.610	156.589	0.979							0.979
2	1-7	с. Коневево	161.895	162.669	0.774							0.774
3	1-7	с. Менгишево	166.038	167.181	1.143							1.143
4	1-7	гр. Върбица - 0.209 км. булевард	172.043	175.276	3.233							3.233
5	111-7304	с. Тушовица							14.681	15.551	0.870	0.870
6	111-7304	с. Бяла река							17.174	19.678	2.504	2.504
7	111-7304	с. Нова Бяла река							21.347	22.803	1.456	1.456
8	111-7304	гр. Върбица							28.242	28.630	0.388	0.388
Всичко за Община Върбица :					6.129						5.218	11.347

Източник: Областно пътно управление - Шумен

Поради липса на достатъчно финансови средства са правени само текущи ремонти по общински пътища, включващи частично изкърпване на дупки. Липсата на възможност за осъществяване на мероприятия по ежегодни текущи ремонти и планови основни ремонти е довела до общо влошаване състоянието на пътната настилка. Хоризонталната маркировка не се подновява, на места липсват пътни знаци. Към настоящия момент състоянието на пътната мрежа на общината е сравнително лошо и има нужда от ремонт и профилактика на съществуващите и направа на нови водоотводни съоръжения /канавки, водостоци, мостове/, както и поставяне на липсващите знаци.

Ремонтирани участъци и пътища за периода 2021-2023 г., включително километри ремонтирани отсечки и обща стойност на инвестираните средства за ремонт

2021 година - Аварийен ремонт на път III-7304 „(Веселиново-Лозарево) - Риш - Тушовица - Бяла река - Нова Бяла река - Върбица“ мост на река Тушовска на км. 15+065 и водосток

Стойност СМР - 136 718,64 лв. с ДДС

2022 година - Изготвен и съгласуван Проект за ремонт на път III-7304 „(Веселиново-Лозарево) - Риш - Тушовица - Бяла река - Нова Бяла река - Върбица

Стойност проект - 248 295,88 лв. с ДДС

2023 година - по Договор №Д-2 от 06.03.2023 г. е възложено „Изработване на технически проект за извършване на основен ремонт на обект: „Път 1-7 "Граница Румъния - о.п. Силистра - о.п. Дулово - о.п.Шумен - о.п. Велики Преслав - Върбица - Берово - Мараша - о.п. Ямбол - о.п. Елхово - Гранитово - Мелница - Лесово - Граница Турция" от км 175+400 до км 188+800“.

Стойност на договора - 185 241,60 лв. с ДДС.

Ежегодно се извършва текущо и зимно поддържане на републиканската пътна мрежа на територията на Община Върбица в рамките на лимитирани средства.

Общинските пътища, изградени предимно с асфалтово покритие са в лошо състояние. Като цяло, пътната мрежа в общината не е добре развита и в лошо състояние. Има известни затруднения за придвижване до общинския център от най-отдалечените, части на общината, което се дължи на сравнително тежки теренни особености.

Уличната мрежа в град Върбица и селата също е в незадоволително състояние. Много участъци са компроментирани и се нуждаят от основен ремонт и рехабилитация.

Общината е създавала Общинско транспортно предприятие „Върбица транс“, което от началото на 2024 г. поема превоза на населението от селата до общинския център. Закупени са пътнически микробуси. Шест дни в седмицата – от понеделник до събота, включително, новите автобуси обслужват три основни линии. Новата общинска автогара в град Върбица разполага с удобен паркинг и видеонаблюдение, което гарантира спокойствието на гражданите.

Транспортните връзки с областният център гр. Шумен са ежедневни и достатъчни. Удобен обществен транспорт има и за град Смядово.

Тенденцията, която се наблюдава в общината е намаляване на пътничкопотока в обществения транспорт. Поради тази причина е необходимо той да се предприемат мерки, свързани с модернизация и реконструкция на общинска пътна мрежа, подобряване материалната база на превозвачите, гъвкавост на транспортните схеми и др.

Община Върбица не разполага с алтернативни на автомобилния транспорт начини на придвижване – на територията ѝ няма разположено летище, липсва и железопътен транспорт. Най-близката жп гара е в гр. Шумен, а пристанище и летище в град Варна.

Придвижването на хора и стоки в община Върбица се осъществява от транспортни фирми и частни автомобили, движещи се главно на течни горива. Отделяните емисии на вредни вещества в атмосферата от транспортни средства и транспортното обслужване на територията на

общината са минимални и не застрашават околната среда, но в бъдеще трябва постепенно да се преминава към използване на биогорива и електромобили.

Най-големият проблем за транспортната достъпност на общината остава затвореният Върбишки проход. Необходима е инициатива на регионално и национално ниво за ремонт и отваряне на прохода. Има идея и за модернизация на път I-7 „Силистра – Ямбол – Елхово – Лесово”, през територията на община Върбица, за който е подписан меморандум през 2014 г. Проектът е продължение на предвиденото в Дунавската стратегия изграждане на Мост на р. Дунав „Силистра – Кълъраш” като най-пряк път по европейски коридор №4. Реконструкцията и развитието на пътя „Силистра – ГКПП „Лесово” като скоростен път ще допринесе в значителна степен за подобряване на транспортните комуникации по регионалната пътна мрежа в източната част на страната, на база на подобряване на експлоатационното състояние и техническите параметри на пътя. Пътното направление „Силистра – Елхово” ще осигурява провеждането на транзитен и международен трафик на юг към Турция и на север към Румъния, Молдова, Русия и Украйна, което би допринесло значително и за развитието на община Върбица.

4.2. **Водоснабдителна мрежа и канализация**

Община Върбица попада в територията на област Шумен с оператор на ВиК системите „ВиК“ ООД - гр. Шумен и контрол на водите от Басейнова дирекция за управление на водите в Черноморски район – гр. Варна. Състоянието на питейните води и водоизточниците на общината се контролират системно от РЗИ – Шумен и Изпитвателната лаборатория на ВиК дружеството. Извършва се наблюдение на всички водоизточници поотделно, като разширения химически анализ се прави по различни показатели.

Основната водоснабдителна система за област Шумен се захранва от язовир „Тича”. Най-голям консуматор на вода в Община Върбица е град Върбица, който се водоснабдява от подпочвените води от терасите на Върбишка планина.

„ВиК“ ООД – Шумен водоснабдява град Върбица и 15 населени места в общината, чрез общо 13 броя водоснабдителни подсистеми:

- Водоснабдителна система Върбица - гр. Върбица, с. Нова бяла река, с. Маломир;
- Водоснабдителна система Станянци - с. Станянци;
- Водоснабдителна система Божурово - с. Божурово;
- Водоснабдителна система Чернооково - с. Чернооково;
- Водоснабдителна система Крайгорци - с. Крайгорци;
- Водоснабдителна система Бяла река - с. Бяла река;
- Водоснабдителна система Тушовица - с. Тушовица;
- Водоснабдителна система Менгишево- с. Менгишево и с. Кьолмен;
- Водоснабдителна система Конево – с. Конево;
- Водоснабдителна система Ловец – с. Ловец;
- Водоснабдителна система Иваново – с. Иваново, яз. Тича – селище;
- Водоснабдителна система Методиево – с. Методиево;
- Водоснабдителна система Сушина – с. Сушина.

Таблица 42: Дължина на водопроводната мрежа в община Върбица към 31.12.2019 г.

№	Населено място/район	Дължина на довеждащите водопроводи, км.	Година на изграждане	Дължина на разпределителната мрежа, км.	Година на изграждане
1	гр.Върбица	14	1944 - 1978	13	1954 -1971
2	с. Тушовица	25	1983	25	1984

3	с. Бяла река	10	1943 - 1988	6	1943 -1959
4	с.Нова Бяла река	11	1971 - 1983	3	1971
5	с.Маломир	7	1971	3	1971
6	с. Крайгорци	0	1963	1	1963
7	с. Чернооково	3	1974 - 1981	3	1974 -1979
8	с. Божурово	1	1976	1	1980
9	с. Станянци	4	1969	9	1971
10	с. Менгишево	3	1967 - 1981	3	1967 - 1979
11	с. Кьолмен	3	1979	3	1979
12	с. Конево	3	1958 - 1967	3	1957 - 1972
13	с. Ловец	2	1957	2	1962 - 1970
14	с. Сушина	5	1976	5	1976
15	с. Иваново	2	1957 - 1976	2	1957 - 1976
16	с. Методиево	2	1969	2	1969
	Община Върбица	95		84	

Източник: ВиК ООД - Шумен

Водопроводната мрежа на територията на община Върбица е с обща дължина 179 км. В по-голямата си част е изградена от етернитови и стоманени тръби, които са амортизирани и в недобро техническо състояние. През последните години водопроводната мрежа е частично ремонтирана и поетапно подменяна в отделни участъци.

Всички населени места в община Върбица са водоснабдени, но често се налага режим на водоснабдяването в град Върбица и селата Бяла река, Чернооково и други.

Най-честите причини за нарушено водоподаване в населените места на общината са свързани със сушата, планирани и аварийни прекъсвания, ниско налягане за цялото населено място, за обособен район или адрес, наводнения от водопроводната мрежа и влошено качество на питейната вода. Средният брой аварии на година е 172.

Всички водоизточници имат изградени санитарно-охранителни зони.

В община Върбица няма изградени мрежи и системи за отпадни води дори в общинския център. Поради това реките „Елешница”, „Тича”, „Герила” са с трайни замърсявания. Същите реки се вливат пряко без пречистване в язовир „Тича” и по този начин го замърсяват.

„ВиК“ ООД – Шумен няма инвестиционни намерения за цялостно изграждане на нови водоснабдителни и канализационни системи и съоръжения на територията на община Върбица до 2021 г. Предвидените средства се усвояват за отстраняване на аварии и частична подмяна на водопроводната мрежа по населени места, в това число: рехабилитация и разширение на водопроводни мрежи, сградни водопроводни отклонения, резервоари, довеждащи съоръжения и др. Предстои изготвяне на нова инвестиционна програма на дружеството до 2027 г., в която могат да се предвидят средства за най-спешните ремонтно-възстановителни дейности.

Хидромелеоративната система на територията на община Върбица включва значителен брой общински водоеми. За напояване се използват водите на язовири, подпочвени води, повърхностно-течащи води от реките. Техническото състояние на съоръженията (язовирна стена, преливник, основен изпускател) не навсякъде е добро и крие рискове при бъдеща експлоатация.

4.3. Енергийна инфраструктура

Електроснабдяването в община Върбица е част от цялостната енергийна система на Република България. Всички населени места са електрифицирани. На територията на общината има изградени мрежи за потребностите на населението от битов характер и за потреблението на промишлеността и производството.

Електроснабдяването на община Върбица се извършва от подстанции (110/20 kV) при гр. Омуртаг и Велики Преслав, които са собственост и се поддържат от ЕСО АД. Поддържането на електроразпределителната мрежа (20 kV) и съоръженията към нея на територията на община Върбица, както и електроснабдяването, се осъществява от „Енерго-про България“ (собственик на съоръженията). Електрифицирани са всички населени места на територията на общината, като липсват такива с режим на тока. Електроразпределението се осъществява от 57 трафопоста (20/0,4 kV).

Таблица 43: Основни характеристики на електропреносната мрежа за 2020 г.

П/ст	Ел. провод СИ	ТП	ТП	ВЕИ	ВЕИ	ВЕИ- проект	ВЕИ - проект
Бр.	км	бр	kVA	Бр.	мощност MW	Бр.	мощност MW
0	105	60 наши 14 чужди	18600	3	3,43	1	0,21

Източник: ЕНЕРГО-ПРО

Съществуващите съоръжения имат капацитет към тях да се присъединят, както нови потребители на електроенергия, така и малки производители на електроенергия от Алтернативни източници на електроенергия. Предвижда се поетапно въвеждане на система за дистанционно управление на комутационните съоръжения с цел намаляване броя и времетраенето на прекъсванията.

Таблица 44: Брой абонати на ЕНЕРГО-ПРО Варна ЕАД от община Върбица

Етикети на редове	битов клиент	стопански клиент	Обществен клиент	Обща сума
БОЖУРОВО-ШУМЕН	141	2	7	150
БЯЛАРЕКА-ШУМЕН	481	32	16	529
ВЪРБИЦА-ШУМЕН	1151	126	52	1329
ИВАНОВО-ШУМЕН	249	20	15	284
КОНЕВО-ШУМЕН	131	5	9	145
КРАЙГОРЦИ	81	4	3	88
КЪОЛМЕН	46	5	2	53
ЛОВЕЦ-ШУМЕН	236	10	8	254
МАЛОМИР	167	8	5	180
МЕНГИШЕВО	180	13	11	204
МЕТОДИЕВО-ШУМЕН	205	8	10	223
НОВА БЯЛА РЕКА	194	15	7	216
СТАНЯНЦИ	235	9	7	251
СУШИНА	142	12	8	162
ТУШОВИЦА	315	10	10	335
ЧЕРНООКОВО-ШУМЕН	199	8	7	214
Обща сума	4153	287	177	4617

Източник: ЕНЕРГО-ПРО

Към 2023 г. електроразпределителното дружество има 4617 регистрирани абонати за територията на община Върбица, 90% от които битови, 6% стопански и 4% обществени.

Важен проблем е уличното осветление и неговата енергийна ефективност, тъй като това е един от основните разходи в общинския бюджет. Част от уличното осветление е била реконструирана и подменена през последните години, но към момента в повечето населени места е необходимо въвеждане на енергоспестяващи осветителни тела. Това ще доведе до по-добра енергоефективност и ще намали значително разходите за електрическа енергия.

Енергийната политика на местно ниво следва да се насочи също към прилагане на соларно осветление за фасади на обществени сгради, парково осветление и постепенното му въвеждане за уличното осветление. Възможностите за приложение на ВЕИ в този сектор е прилагане на LED осветителни тела с фотосоларни панели и акумулатори, с което ще се реализират съществени енергийни икономии.

ВЕИ

На територията на община Върбица има изградени и въведени в експлоатация шест броя Фотоволтаични електрически централи, с обща инсталирана мощност 1397 kW и произведена средномесечна електроенергия за 2023 г. в размер на 141670 kW/h.

В общината работи и един МВЕЦ „Моста“ – град Върбица, с обща електрическа мощност – 2,21 MW

Електроразпределителната мрежа 20kV има възможност за присъединяване на производители на ел. енергия от възобновяеми източници. Електроразпределителната мрежа 0,4kV да се обновява с използване на усукани проводници с достатъчна проводимост за доставка на качествена ел. енергия на потребителите. Общината следва да включи в програмата за енергийна ефективност бъдещо саниране на сградния фонд и използването на осветителни тела за уличното осветление с ниска консумация на ел. енергия.

При разработването на ПУР, ПУП-ПРЗ по райони да се определят терени за изграждане на трафопостове и прокарване на електропроводни линии / кабелни или въздушни/. В по-далечна перспектива с повишаване на жизнения стандарт от една страна и поевтиняване на соларните инсталации от друга, като алтернативен източник за производство на ел. енергия ще се използва монтирането на покривни и фасадни соларни модули. Електроснабдяването на Община Върбица следва и за в бъдеще да се разглежда свързано с развитието на съседните общини като цяло.

4.4. Телекомуникационни връзки и съобщителна мрежа

На територията на община Върбица има изградена добра телекомуникационна инфраструктура и съобщителна мрежа, чрез която се осигуряват всички видове комуникационни услуги – съобщителни, интернет, телевизия и други.

В общината има добре развита и достигаща до всяко селище автоматична телефонна мрежа. Всички селища са с автоматично входящо и изходящо междуселищно избиране. Продължава въвеждането на модерна цифрова комутационна и преносна далекосъобщителна инфраструктура и подмяне на съществуващата аналогова.

Наложилата се през последните години тенденция на намаление на фиксираната телефонна плътност и увеличение на мобилната продължава, като стойността на показателят „фиксирана телефонна плътност по домакинства“ бележи постоянно намаление, подобно на процесите в цялата страна, докато за показателя „мобилна телефонна плътност“ се наблюдава непрекъсната тенденция на увеличение.

Всички селища от общината имат покритие от мрежите на трите мобилни оператора Vivacom, Telenor и A1, но в някои от селата обхвата все още е слаб. В почти всички населени места има мобилен интернет.

Забелязва се значителен напредък през последните години, отнасящ се до разширяване обхвата на мрежата, както и въвеждането на нови услуги и технологии/UMTS – Universal Mobile Telecommunications System – Високоскоростна мобилна технология от трето поколение, HSUPA – High Speed Uplink Packet Access – Технология от четвърто поколение, 4 пъти по-бърза от скоростта при UMTS/.

Предоставяните от тях услуги включват и мобилна и фиксирана телефонна услуга. По информация от Българска телекомуникационна компания – АД, елементите на подземната техническа инфраструктура, собственост на компанията са напълно изградени.

Все по-важно за регионалната конкурентоспособност и развитието на фирмите става достъпът до Интернет и развитието на информационното общество, с което се намаляват препятствията от разстоянието и проблемите на отдалечеността, характерни за много периферни райони. Достъпът до Интернет и степента на използване от домакинствата до голяма степен се обуславят не само от техническата обезпеченост, но и от социално-икономическото състояние на потребителите.

Дейностите на съобщителната система се осъществяват от пощенските станции и пощенски клонове. Мрежата от пощенски станции в селата е добре развита и задоволява нуждите на населението. В общинския център град Върбица през последните 8 години функционира информационен център, който предлага услуги за цялото население.

Всички населени места имат ефирно покритие с радио и телевизионен сигнал, като покритието със сигнал на лицензираните национални телевизии е 100% за територията на цялата община. Радиофикацията и телевизацията се осъществяват посредством мрежи за наземно радиоразпръскване. Всички населени места в общината са покрити с радио и телевизионен сигнал и със сигнал на мобилните оператори.

На територията на община Върбица към 2020 г. работят 11 пощенски станции – в гр. Върбица и в селата: Бяла река, Тушовица, Менгишево, Конево, Иваново, Методиево, Сушина, Ловец, Станянци и Чернооково, които обслужват населението на всичките населени места на територията на общината. Осъществяват се следните дейности – кореспондентски пратки, абонамент на вестници и списания и тяхната доставка, парични преводи. Извършват се много и разнообразни дейности по възложителство, като изплащане на пенсии, изплащане обезщетения от Бюрото по труда, инкасиране на сметки за ток, доставка на писма и списания, уведомителни пратки, продажба на винетни стикери, както и много други дейности, застъпени в различните пощенски станции по различен начин според потребностите на населението.

Нараства конкуренцията в пощенския сектор. Налагат се бързите конкурентоспособни куриерски услуги. Куриерски услуги на територията на общината извършват „Български пощи“, Спида, Еконт и др.

Основните предизвикателства в областта на телекомуникациите пред България, СИР и в частност община Върбица са свързани с много ниското ниво на умения в областта на цифровите технологии у населението (както и сред младежите) и ниското ниво на внедряване на цифрови технологии в стопанската дейност. Независимо от това, че в много сфери на информационните технологии нашата страна има водеща роля, по отношение на масовите умения на работещите в дигитални компетентности, тя изостава. 40% от работодателите в България се оплакват, че има необходимост от повишаване на ИТ уменията на работната им сила. Този проблем е валиден и за населението на община Върбица.

5. Екологично състояние и рискове

5.1. Състояние на води, въздух, почви, шум и радиация

Община Върбица е със съхранена и чиста природа и сравнително запазени параметри на състоянието на околната среда. Съществуващите екологични проблеми са свързани преди всичко със: замърсяване на атмосферния въздух от транспортни средства, използване на твърди горива за отопление през зимата и инцидентно възникващи пожари; замърсяване на водите от селското стопанство, комунално-битовия сектор; липсата на пречиствателни станции за отпадни води и

липсата на ефективни системи за рециклиране на основните потоци отпадъци. Всички нерегламентирани сметища в общината са ликвидирани.

Данните за състоянието на околната среда в общината по компоненти са предоставени от РИОСВ – Шумен.

Атмосферен въздух

Качеството на атмосферния въздух (КАВ) в Република България се следи от Министерството на околната среда и водите чрез Националната система за наблюдение, контрол и информация. За целта територията на страната е разделена на райони за оценка и управление на КАВ. Екологичният статус на качеството на атмосферния въздух се определя въз основа на основните контролирани показатели, регламентирани в Закона за чистотата на атмосферния въздух. Основните показатели, характеризиращи качеството на атмосферния въздух в приземния слой са суспендирани частици, фини прахови частици, серен диоксид, азотен диоксид и/или азотни оксиди, въглероден оксид, озон, олово (аерозол), бензен, полициклични ароматни въглеводороди, тежки метали – кадмий, никел, живак и арсен.

Съгласно дефиницията „Качество на атмосферния въздух” е състояние на въздуха на открито в тропосферата, с изключение на въздуха на работните места, определено от състава и съотношението на естествените ѝ съставки и добавените вещества от естествен или антропогенен произход.

Община Върбица е с нисък потенциал за замърсяване на атмосферния въздух, няма значими източници на емисии и не спада към зоните, в които са превишени нормите за КАВ или горните оценъчни прагове. Като цяло качеството на атмосферния въздух на територията на общината не създава риск за здравето хората, тъй като нивата на замърсителите на въздуха /ФПЧ, серен диоксид и азотен диоксид/ не превишават оценъчните прагове. На територията ѝ не са изградени пунктове като част от НАСЕМ за контрол на качеството на атмосферния въздух, няма автоматична измервателна станция, нито ръчен пункт, които да следят качеството на атмосферния въздух (КАВ) в района. По информация от РИОСВ – Шумен през последните години не са извършвани измервания с мобилна станция за определяне качеството на атмосферния въздух в община Върбица.

Законът за чистотата на атмосферния въздух определя 11 основни показателя за качество на атмосферния въздух.

За контролиране на основните и допълнителни показатели на територията на страната се разполагат пунктове за мониторинг на качеството на атмосферния въздух, като част от Националната автоматизирана система за екологичен мониторинг, подсистема – „Въздух”.

За община Върбица пунктовете са подвижни, обслужвани от мобилната станция за контрол на качеството на атмосферния въздух. В общината не са констатирани превишения на нормите за КАВ, поради което не се предвиждат чести планови контролни измервания с мобилна станция.

По класификация (съгласно Приложение №1 към чл.10, ал.3 и 4 от Наредба №7 за оценка и управление качеството на атмосферния въздух) пунктовете за мониторинг биват:

1. Транспортно – ориентирани (Т) пунктове за мониторинг са тези, при които броят на МПС, преминаващи в кръг с радиус 50 м, е не по-малък от 2500 превозни средства на денонощие.
2. Промишлено – ориентирани (П) пунктове за мониторинг са тези, при които има преобладаващо влияние на емисии от производствени и други дейности.
3. Градски фонові пунктове за мониторинг (ГФ) са тези които са разположени в застроената част на град, които не отговарят на критериите по т.2.

4. Извънградски фонові пунктове за мониторинг (ИФ) са разположените на 3-10 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.
5. Регионални пунктове за мониторинг (Р) са разположените на 10-50 км от град, които не отговарят на критериите по т. 2 и 3.
6. Отдалечени пунктове за мониторинг (О) са разположените на повече от 50 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.

Съгласно районите за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (чл.30, ал.1 от Наредба №7 за оценка и управление качеството на атмосферния въздух) община Върбица попада в „райони, в които нивата на замърсителите не превишават долните оценъчни прагове”.

Природните фактори, географските и метеорологични условия са основна предпоставка, която гарантира чистотата и доброто качество на въздуха в общината.

На територията на община Върбица няма източници на емисии в атмосферния въздух, подлежащи на докладване с инвентаризационни карти. В общината няма регистрирани:

- големи горивни инсталации (ГГИ) по смисъла на Директива 2001/80/ЕС;
- големи неподвижни източници (ГНИ), емисиите от които подлежат на ежегоден отчет чрез инвентаризационни карти;
- обекти с разрешителни за търговия с квоти за емисии от парникови газове (по Директива 2003/87/ЕС);
- обекти с издадени комплексни разрешителни по чл.117 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС).

На територията на община Върбица промишлен обект за контрол и наблюдение е предприятие „Строителство и строителни машини” ЕООД, за производство на всички видове строителни и инертни материали и изделия от тях, производство на асфалт и асфалтови смеси. Източник на емисии на вредни вещества в атмосферния въздух на територията на обекта е изпускателно устройство (ИУ) на Асфалтосмесителна инсталация „MARINI ULTIMAR 1300” с производителност 130 т/час и мощност 9 MW, работеща с природен газ/бутилкава инсталация/. Дружеството провежда Собствени периодични измервания (СПИ) на вредни вещества, изпускани в атмосферния, съгласно изискванията на Наредба № 6 от 26.03.1999 г за реда и начина за измерване на емисиите на вредни вещества, изпускани в атмосферния въздух от обекти с неподвижни източници (обн.,ДВ, бр.31/6.04.1999 г. ,изм. и доп.,бр.61 от 28.07.2017 г.). Такива са направени през 2023 г., като резултатите показват, че съдържанието на контролираните вредни вещества в отпадъчните газове, отговаря на нормите на допустими емисии (НДЕ), регламентирани с Наредба №1 от 27 юни 2005 г. Наредба №1 от 27 юни 2005г. за норми за допустими емисии на вредни вещества (замърсители), изпускани в атмосферата от обекти и дейности с неподвижни източници на емисии /ДВ. бр. 64 от 05.08.2005 г.

Единственият обект с комплексно разрешително на територията на община Върбица е „Елитсан“ ЕООД – птицеферма с. Методиево, експлоатиран на основание комплексно разрешително № 618-Н0, което е в сила от 06.12.2022 г., и е издадено на основание чл.117, ал.1 от Закона за опазване на околната среда, във връзка с т.6.6. подточка „а“ от приложение № 4 на същия закон. При планова проверка, извършена на 12.10.23 г., не се установи замърсяване на околната среда от дейността на животновъдния обект. Отговорните служители на дружеството предприеха мерките, указани в предписания на РИОСВ-Шумен, за отстраняване на констатираните пропуски в прилагането на условията на комплексното разрешително, които в преобладаващата си част бяха липса на необходими документи за доказване на изпълнението на конкретни условия от комплексното разрешително.

Замърсяването на атмосферния въздух от транспорта е свързано с лошото състояние на моторните превозни средства, качеството на използваните горива, организацията на движението,

състоянието на улиците и пътищата. Този вид замърсяване на въздуха заема все по-голямо място в общото замърсяване, поради увеличението на броя на автомобилите, дългия срок на експлоатацията им, лошата материално – техническа база за поддържането им.

Замърсяването на въздуха от строителни дейности е главно от прах и твърди частици. Практически то не оказва съществено влияние за състоянието на атмосферния въздух в общината. Комунално-битовите дейности са едни от основните, замърсяващи въздуха в община Върбица. Замърсяването е главно през отоплителния сезон и е причинено от използването на лошокачествени твърди и течни горива – мазут, нафта, въглища, брикети.

Община Върбица се характеризира с висока чистота и добро качество на атмосферния въздух. Няма установено превишаване на ПДК, климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни замърсители в приземния въздушен слой. В общината няма съществени промишлени източници на емисии във въздуха.

Отопителните инсталации са основен източник на замърсяване на въздуха през зимния сезон. С използване на екологично чисто гориво – газ за отоплителните инсталации, замърсяването чувствително ще намалее. Желателно е да се търсят и използват нови енергийни източници, което би допринесло за ограничаване на емисиите с високо съдържание на сяра.

Води

РИОСВ - Шумен не извършва мониторинг на повърхностни и подземни води на територията на община Върбица. Съгласно Закона за водите, чл.155, ал.1, т.4, буква „б“, директорът на съответната басейнова дирекция планира и участва в провеждането на мониторинга на водите, обобщава и анализира данните от проведения мониторинг, в това число за химичното и екологичното състояние на повърхностните води.

Контролът върху състоянието на подземните и повърхностни води се осъществява от Басейнова дирекция „Черноморски район“ – гр. Варна /БДЧР/. Състоянието на питейните води и водоизточниците на общината се контролират системно от РЗИ – Шумен.

• Повърхностни води

На територията на Община Върбица е разположен язовир „Тича“ с площ 19 000 дка. Водата на язовира се използва за водоснабдяване на градовете Шумен, Търговище, Велики Преслав, както и за напоителни цели. Друго хидротехническо съоръжение в землището на Община Върбица е МВЕЦ „Моста“ под стената на Язовира.

В обхвата на общината попадат на следните повърхностни водни тела:

- BG2KA900L021- яз. „Тича“;
- BG2KA900R1139 – р. Герила от извор до преди гр. Върбица;
- BG2KA900R1137 – р. Камчия – след с. Тича до яз. „Тича“;
- BG2KA900R1039 – р. Герила от преди гр. Върбица до вливане в яз. „Тича“;
- BG2KA900R1020 – р. Камчия – след яз. „Тича“ до преди гр. Велики Преслав (Омуртагов мост);
- BG2KA900R022 – р. Елешница от извор до вливане в яз. „Тича“;
- BG2KA900R035 – р. Драгановска от извор до вливане в яз. „Тича“;
- BG2KA578R1003 – I участък: р. Камчия – от вливане на река Врана до вливане на р. Поройна/Боклуджадере; II участък: р. Врана от вливане на Керизбунар до вливане в р. Камчия;
- BG2KA800R033 – I участък: р. Калайджидере – от извор до сред пътя Търговище – Преслав, до вливане в р. Кралевска; II участък: р. Кралевска от извор до вливане на р. Отекидере; III участък: р. Отекидере от извор до вливане в р. Кралевска; IV участък: р. Кралевска до вливане;

- BG2KA400R023 – р. Папаздере до вливане в яз. „Камчия“;
- BG2KA700R017 – р. Златарска от извор до вливане в р. Камчия;
- BG2KA900R1019 – р. Камчия – от преди гр. В. Преслав (Омуртагов мост) до вливане на р. Врана.

Таблица 45: Язовири на територията на община Върбица

№	Име на язовир	Река	Поречие	Речен басейн	Код	Населено място
1	Тича	Тича	Камчия	Река Камчия	BG2KA900L021	Ловец, Сушина, Тушовица, Бяла река, Маломир, Кюлчен и Менгишево
2	Бяла река	Кубарня	Камчия	Река Камчия	BG2KA900L021	Бяла река
3	Върбица/ Куцарова чешма	дере	Герила	Река Камчия	BG2KA900R039	Върбица
4	Виница	Чукур дере	Камчия	Река Камчия	BG2KA900L021	Сушина
5	Иваново	Иваново дере	Камчия	Река Камчия	BG2KA900L021	Иваново
6	Конево 1	река	Камчия	Река Камчия	BG2KA900L021	Менгишево
7	Конево 2	река	Камчия	Река Камчия	BG2KA900L021	Менгишево
8	Ловец	река	Камчия	Река Камчия	BG2KA900L021	Ловец
9	Маломир	Топокли дере	Камчия	Река Камчия	BG2KA900L021	Маломир
10	Менгишево	Камчия	Камчия	Река Камчия	BG2KA900R037	Менгишево
11	Методиево 1	дере	Драгановска	Река Камчия	BG2KA900R035	Методиево
12	Методиево 2	дере	Драгановска	Река Камчия	BG2KA900R035	Методиево
13	Нова бяла река 1	Топокли дере	Камчия	Река Камчия	BG2KA900L021	Нова бяла река
14	Станянци	Станянска	Камчия	Река Камчия	BG2KA900R1039	Станянци
15	Тушовица	дере	Камчия	Река Камчия	BG2KA900L021	Тушовица

Източник: РИОСВ - Шумен

Освен яз. „Тича” на територията на общината има още около 14 микроязовира, които са разпръснати по цялата територия и имат локално значение – за напояване и риборазвъждане.

Основни отводнителни артерии за района на Върбица са река Тича и река Герила. Същите се явяват естествени водосбори на дрениращите се валежни и др. води от високите части на терена. По своя характер те са порови, инфилтрационни води. Долен водоупор на същите се явяват хотривските мергели, подстилащи котловината.

Речната мрежа в северната третина на Шуменския регион е слабо развита. Тук всички реки, водещи началото си от северните склонове на Самуиловските височини губят водите си в безоточни долини в Лудогорското плато. Този район попада в Дунавския водосборен басейн. Средната третина се отводнява към Черноморския басейн чрез Провадийска река и притоците и, най-значителни от които са Крива река и р. Мадарска.

В курортния комплекс, който се намира на 4 – 5 км от града има два минерални извора, с доказани лечебни свойства при стомашно-чревни и очни заболявания.

Формирането на битови отпадъчни води от населените места, липсата на канализационна система с ПСОВ и периодичното образуване на нерегламентирани замърсявания, силно допринасят за влошаване на качествените характеристики на повърхностните и подземните води на територията на общината.

По информация от РИОСВ – Шумен на територията на община Върбица няма обекти с издадени и актуални Разрешителни за заустване на отпадъчни води във водни обекти.

Единственото издадено от БД „Черноморски район“ Разрешително за ползване на воден обект за заустване на отпадъчни води в повърхностни водни обекти №23110030/11.04.2016 г. е за канализационна система на спортно-тренировъчен комплекс в к.к. „Върбица“, землище на гр. Върбица, на което Община Върбица е собственик и ползвател.

Водните обекти, разположени на територията на Община Върбица, са включени в поречие Камчия, Черноморски басейн. Имотите в Община Върбица - жилищни, с туристически характер, почивни бази, административни структури и стопански обекти, формиращи отпадъчни води, се заустват в собствени попивни септични ями с почвена филтрация. Това заварено положение определя територията на Община Върбица и особено селищата като дифузни източници на замърсяване. Други дифузни източници са малки животновъдни ферми чрез оформени торища.

Съгласно разпоредбите на чл. 87, ал. 1 от Закона за устройство на териториите /ЗУТ/ (изм. - ДВ, бр. 16 от 2021 г.): „В населени места и селищни образувания или в части от тях без канализация битовите отпадъчни води в имоти, предвидени с подробен устройствен план за ниско застрояване, се заустват във водоплътни изгребни ями или се заустват и пречистват в съоръжения за пречистване на образуванията в имотите отпадъчни води. Водоплътните изгребни ями и съоръженията за пречистване на образуванията в имотите отпадъчни води следва да отговарят на изискванията на чл. 41 и чл. 47, ал. 2, както и на санитарно-хигиенните и екологичните изисквания, както и на техническите изисквания, определени в наредбата на министъра на регионалното развитие и благоустройството за проектиране, изграждане и експлоатация на сградни водопроводни и канализационни инсталации.

В тази връзка и съгласно разпоредбите на чл.46, ал.4, т.2 от Закона за водите е необходимо поетапно да се предприемат мерки за ограничаване на вредното въздействие на формираните отпадъчни води, зауствани в попивни септични ями върху почвите и околната среда. За обектите ново строителство Разрешения за строеж ще се издават само ако в инвестиционните проекти са предвидени водоплътни изгребни ями за заустване на отпадъчните води. Община Върбица ще започне поетапно изграждане на канализационни системи и ПСОВ в населените места.

Основни констатирани нарушения по отношение на водите са изземването на речна баласта от речната тераса на река Камчия в района на село Менгишево. Други масови нарушения са замърсяването на речните русла и деретата от изхвърляни нерегламентирано основно битови отпадъци. При наличие на високи води и приливни вълни при обилни валежи, изхвърляните отпадъци по бреговете на деретата и водните обекти също замърсяват водите.

На територията на Община Върбица е обособен пункт BG2KA900R1139 от Националната мрежа за мониторинг на повърхностни води, на река Герила, в близост до автогарата на града. От извършените изследвания на водата в пункта през последните години е установено превишаване на средногодишната стойност на стандарта за качество за разтворен манган. По останалите показатели състоянието на водата е добро.

- *Подземни води*

Хидрогеоложките условия в обхвата на община Върбица се обуславят от карстови, пукнатинни и порови подземни води, съставляващи ограничени части от подземни водни тела.

Карстовите води са привързани към горнокредните карбонатни отложения по северния склон на Източнобалканската зона. Подземните води са напорни. Водоносният хоризонт е представен от окарстени и напукани варовици, мергели и глинести варовици. Подхранват се от инфилтрация на валежи директно през разкритията на карбонатните седименти Дренират се от речно-овражната система и чрез водовземни съоръжения.

Пукнатинните води са с плитка циркулация и локално разпространение в хипергенната, напукана и изветряла зона на долнокредните комплекси, изградени от мергели, глинести

варовици и пясъчници. Подхранването им е основно от инфилтрация на валежи. Дренират се в хидрографската мрежа. Водоносните колектори са безнапорни, с ниска до средна водообилност.

Поровите подземни води се съдържат предимно в кватернерните алувиални образувания на р. Голяма Камчия от разнорънети пясъци и чакъли с пясъчно-глинест запълнител, неравномерно разслоени от глини. Подхранването им се осъществява от инфилтрация на атмосферни валежи и от реките и дерета. Дренирането е в реката, с които подземните води са в пряка хидравлична връзка и чрез изградени водоземни съоръжения (шахтови кладенци, дренажи). Водоносните колектори са безнапорни със сравнително плитки статичните водни нива.

Химичното състояние на поровите подземните води е оценено като лошо, а химичното състояние на карстовите и пукнатинните подземни води е оценено като добро.

Таблица 46: Подземни водни тела в община Върбица и актуалното им химично състояние

Наименование подземното водно тяло /ПВТ/ Код на ПВТ	Основни характеристики на водното тяло				Състояние
	Тип на ПВТ	Средна дебелина м	Средна проводимост m ² /d	Среден коеф. на филтрация m/d	
Порови води в кватернерно - алувиални отложения на р. Врана и р. Голяма Камчия. BG2G000000Q004	безнапорен	4,3-9,6	200-400	40-80	Добро количествено и лошо химично състояние по показател NO ₃ . Поставената цел е за постигане на добро състояние.
Карстови води в горна креда, плюс юра-триас Котелски карстов басейн/ BG2G000000K2033	напорен	50-250	600-850	н.д.	Добро количествено и добро химично състояние. Поставената цел е за запазване на доброто състояние.
Пукнатинни води във валанж-хотрив-апт Предбалкан-Конево BG2G000K1НВ038	безнапорен	-	-	-	Добро количествено и добро химично състояние, с поставена цел за запазване на доброто състояние
Пукнатинни води във валанж-хотрив Предбалкан-Риш BG2G000K1НВ039	безнапорен	-	-	-	Добро количествено и добро химично състояние, с поставена цел за запазване на доброто състояние.
Карстови води в малм-валанжа BG2G000J3K1041	напорен	810	100-2000	-	Добро количествено и добро химично състояние, с поставена цел за запазване на доброто състояние.

Порови води в палеоген, палеоцен, еоцен Руен- Бяла BG2G00000PG028	безнапорен	50	121	0,04-8,3	Добро количествено и добро химично състояние, с поставена цел за запазване на доброто състояние.
---	------------	----	-----	----------	--

Източник: БДЧР - Варна

Разрешеното водно количество от описаните подземни водни тела е по-малко от разполагаемите им ресурси, поради което количественото им състояние е оценено като добро.

На територията на община Върбица има действащи 9 броя разрешителни за водовземане от подземни води с цел питейно-битово водоснабдяване с титуляр „Водоснабдяване и канализация - Шумен“ ООД. Разрешителните са за следните водоземни съоръжения за питейно-битово водоснабдяване:

- Разрешително №2151 0252/9.9.2011 г, каптиран извор „Студен кладенец“;
- Разрешително №2151 0253/9.9.2011 г. каптаж „Ераклик-1“ и „Ераклик 2“;
- Разрешително №2151 0239/16.9.2011 г. 3 бр. каптажи, с. Менгишево;
- Разрешително №2151 0249/16.9.2011 г. дренаж „Менгишево“;
- Разрешително №2151 0250/16.9.2011 г. каптажи „Бялата вода 1/Бялата вода 2“ и др.;
- Разрешително №2151 0280/20.1.2012 г. каптаж „Шестца-Иваново“;
- Разрешително №2151 0292/21.4.2012 г. каптаж „Скалата“(олуклу пунар-1)“;
- Разрешително №2151 0299/26.4.2012 г. каптаж „Станянци“;
- Разрешително №2151 0421/19.12.2019 г. Дренажи 1 и 2 „БПС-Ловец“.

По отношение на чл. 119а от Закона за водите за територията на община Върбица са определени зони за защита на водите, както следва:

- Съгласно Чл.119а, ал. 1, т.1 от Закона за водите, повърхностните и подземни водни тела, определени като зони за защита на питейните води са с кодове: BG2DSWL021, BG2DGW00000PG028, BG2DGW00000K2033, BG2DGW000K1NB038, BG2DGW000K1NB039 и BG2DGW000J3K1040.

- Съгласно Чл.119а, ал. 1, т.3 от Закона за водите, община Върбица попада в зона, в която водите са чувствителни към биогенни елементи: **чувствителна и уязвима зона.**

- Съгласно Чл.119а, ал. 1. т.5 от Закона за водите, на територията на общината попадат зони, определени или обявени за опазване на местообитания и биологични видове в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване. На територията на община Върбица това са: защитена зона с код BG0000421 „Преславска планина“, защитена зона с код BG0000393 „Екокоридор Камчия - Емине“, защитена зона с код BG0000117 „Котленска планина“.

● *Питейни води*

За питейно-битова водоснабдяване на гр. Върбица и селищата в общината, както и за други цели се ползват водоземни съоръжения от подземни води. „ВиК - Шумен“ ООД осигурява питейната вода за всички населени места от община Върбица, разпределени в 13 зони на водоснабдяване (з.в.): з.в. Върбица, включваща - гр. Върбица, с. Маломир и с. Нова бяла река; з.в. Менгишево включваща - с. Менгишево и с. Кьолмен; з.в. Методиево включваща - с. Методиево; з.в. Иваново включваща - с. Иваново; з.в. Божурово включваща - с. Божурово; з.в. Крайгорци включваща - с. Крайгорци; з.в. Станянци включваща - с. Станянци; з.в. Чернооково включваща - с. Чернооково; з.в. Тушовица включваща - с. Тушовица; з.в. Ловец включваща - с. Ловец; з.в. Сушина включваща - с. Сушина и з.в. Конево, включваща - с. Конево.

На територията на община Върбица са учредени санитарно – охранителни зони (СОЗ) със Заповеди на Директора на Басейнова дирекция „Черноморски район“ и МОСВ, както следва:

- Пояс I на СОЗ на яз. Тича учреден със Заповед №714/2.11.1981 г.

- Пояси I, II и III на СОЗ на Каптаж "Скалата" - с.Божурово, учредени със Заповед №48/18.05.2012г, на Директора на БДЧР
- Пояси I, II и III на СОЗ на Дренаж "Станянци" - с.Чернооково, учредени със Заповед №47/16.05.2012г. на Директора на БДЧР
- Пояси I, II и III на СОЗ на Каптажи "Бялата вода" 1 и 2 и "Кривия трап1", учредени със Заповед №87/02.12.2011 г. на Директора на БДЧР
- Пояси I, II и III на СОЗ на Каптаж "Сеймен конак" -Върбица-Шумен, учредени със Заповед №87/02.12.2011г. на Директора на БДЧР
- Пояси I, II и III на СОЗ на Каптаж "Студен кладенец"-гр.Върбица, учредени със Заповед №78/28.11.2011г. на Директора на БДЧР
- Пояси I, II и III на СОЗ на Каптажи 1,2, 3 "Менгишево" - Върбица, Шумен, учредени със Заповед №58/10.11.2011г. на Директора на БДЧР
- Пояси I, II и III на СОЗ на Каптаж "Ереклик-1 "сЛовец-Върбица, учредени със Заповед №56/10.11.2011 г. на Директора на БДЧР
- Пояси I, II и III на СОЗ на Каптаж-"Шестца"-с.Иваново-Шумен, учредени със Заповед №25/16.02.2012г. на Директора на БДЧР
- Пояси I, II и III на СОЗ на КЕИ "Минералната вода" и КЕИ "Солената вода" учредени със Заповеди на МОСВ №РД-485/05.05.2021 г.
- Пояси II и III на СОЗ на „Р-179х - с. Осеново“, „Р-54х“ и „Р-бх“ учредени със Заповеди на МОСВ №РД-206/08.03.2012г.. №РД-209/09.03.2012г и РД- 208/09.03.2012 г.

При инвестиционно проектиране и реализация на конкретни проекти и дейности, включени в Програмата за реализация на ПИРО на община Върбица е необходимо да бъдат съобразени съответните забрани и ограничения за извършване на дейности, които могат да доведат до пряко и непряко отвеждане на опасни и вредни вещества в подземните води, регламентирани в Наредба № 3/2000 г. за СОЗ и горепосочените Заповеди.

РЗИ – Шумен извършва контрол на водата за питейно-битови цели на мястото на изтичане и от крана на потребителя. Като цяло в периода 2021-2023 г. питейната вода в община Върбица е с минимални отклонения от стойностите на показателите заложи в Наредба №9. Резултати от проведен мониторинг на водата съгласно Наредба №9 от 16 март 2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели по години е:

- През 2021 г. трайни отклонения от хигиенните норми по химични показатели, бяха регистрирани по показател нитрати в з.в. Методиево, при допуск на показателя 50 мг/л, резултатите от изпитването са в границата 55-61 мг/л. в изследваните пет броя проби вода за питейно-битови цели.

- През 2022 г. трайни отклонения от хигиенните норми по химични показатели, бяха регистрирани само по показател нитрати в з.в. Методиево, при допуск на показателя 50 мг/л, резултатите от изпитването са в границата 55-62 мг/л. в изследваните пет броя проби вода за питейно-битови цели.

- През 2023 г. трайни отклонения от хигиенните норми по химични показатели, бяха регистрирани по показател нитрати в з.в. Методиево, при допуск на показателя 50 мг/л, резултатите от изпитването са в границата 54-61 мг/л. в изследваните пет броя проби вода за питейно-битови цели.

На територията на община Върбица е регистриран Каптиран естествен извор „Минералната вода“ находище на минерална вода „Върбица“, за който е издадена от Министерството на здравеопазването балнеологична оценка №130/12.06.2019 г.

Водата от Каптиран естествен извор „Минералната вода“ находище на минерална вода „Върбица“ е без отклонения от Наредба №14 за курортните ресурси, курортните местности и курортите. На територията на община Върбица няма регистрирани други води за къпане.

• *Отпадъчни води*

РИОСВ - Шумен осъществява контрол над управлението на формираните отпадъчни води, включително емитери на отпадъчни води, заустващи към водни обекти. На основание чл.151. ал.4 от Закон за водите, се извършват периодични, контролни проверки на обекти емитиращи отпадъчни води към водни обекти.

На територията на община Върбица няма обекти с издадени и актуални Разрешителни за заустване на отпадъчни води във водни обекти.

През 2016 г. е издадено от БДЧР Разрешително за ползване на воден обект за заустване на отпадъчни води в повърхностни водни обекти – река Камчия за канализационната система на Спортно-тренировъчен комплекс в курорта „Върбица“.

През Ноември 2018 г., от страна на Общината е постъпило инвестиционно предложение за изграждане на модулна пречиствателна станция за отпадъчни води и довеждаща инфраструктура на гр. Върбица. През 2019 г. не са извършвани дейности по изграждане на ПСОВ.

На територията на Община Върбица към 2023 г. единствен обект, подлежащ на контрол по отношение опазване на водите е Спортно тренировъчния комплекс в гр. Върбица. Отпадъчните води от комплекса се пречистват през локално пречиствателно съоръжение и се заустват в река Герила. За заустване на отпадъчните води във воден обект на община Върбица е издадено Разрешително за заустване № 23110030/11.04.2016 г., изменено с Решение № 29/25.02.2019, продължено с Решение № 92/ 21.05.2021 г. от директора на БДЧР Варна. От извършения контролен и собствен мониторинг през 2021-2023 г. са установявани превишения на индивидуалните емисионни ограничения по показателите, дадени в Разрешителното за заустване. Поради малкия дебит, отчетен от измервателното устройство, на общината е наложена текуща месечна санкция в размер на 3,95 лв., която към настоящия момент е спряна, поради това, че обектът временно не функционира. Състоянието на повърхностните обекти и подземните води е от компетенциите на БДЧР Варна.

Във връзка с недопускане или намаляване на отрицателните въздействия върху повърхностните и подземни водни тела, от гледна точка на постигане на целите на околната среда и мерките за постигане на добро състояние на водите, заложен в ПоМ на ПУРБ 2016-2021 г. и мерките за риска от наводнения, заложен в ПоМ на ПУРН 2016-2021 г., в ПИРО на община Върбица за периода 2021-2027 г. са включени конкретни мерки, проекти и дейности, по отношение на:

- Изпълнение на приложимите мерки заложен в ПУРБ 2016-2021 г. и ПУРН 2016-2021 г. в Черноморски район, включително и мерките от ЕО на ПУРБ и ПУРН, спрямо проекта на План за интегрирано развитие на община Върбица за периода 2021-2027 г.;
- Изпълнение на мярка НУ_11 от ПУРБ 2016-2021 г. „Осигуряване на непрекъснатостта на водните течения и движението на рибите“ с действие: „Изграждане на съоръжения за осигуряване на непрекъснатостта на реката (рибни проходи, байпаси и др.)“.

При инвестиционно проектиране и реализация на конкретни проекти и дейности, включени в Програмата за реализация на ПИРО на община Върбица е необходимо да бъдат съобразени съответните забрани и ограничения, регламентирани в Закона за водите (ЗВ), включително:

• съгласно чл.7, ал.1 от ЗВ, основен принцип при отношенията, свързани със собствеността върху водните обекти е упражняването на собственост, без да се допуска нарушаване на целостта и единството на хидроложкия цикъл и на природната водна система.

- забраните на чл.134 от ЗВ за разполагане на животновъдни ферми, жилищни и вилни сгради и стопански постройки в заливаемите тераси на реките и принадлежащите земи на водохранилищата, както и складиране на пестициди, депониране и третиране на отпадъци; засаждането на трайни насаждения с плитка коренова система.

- изискванията на чл.143. ал.1 от ЗВ, съгласно които за защита от вредното въздействие на водите не се допускат дейности, с които се нарушава естественото състояние и проводимостта на речните легла, бреговете на реките и крайбрежните заливаеми ивици и използването им като депа за земни и скални маси;

- забраните на чл.146 от ЗВ за застрояване в заливаемите тераси на реките и сервитута на хидротехническите съоръжения;

- при извършване на дейности, граничещи с води и водни обекти - публична държавна собственост е необходимо да се определят граници, в съответствие с чл.155. ал.1, т.1 от ЗВ;

- изискванията на чл. 44 и чл. 46 от Закона за водите, в случай на водовземане и/или ползване на воден обект, включително чл.46. ал.4 по отношение на заустването на битово-фекалните води;

- изискванията на чл. 198о., от ЗВ, че предоставянето на ВиК услуги на потребители се извършва единствено от ВиК оператор по реда на ЗВ и Закона за устройство на територията;

- изискванията на чл.125 от ЗВ, че включването на нови количества отпадъчни води, следва да се съобрази с капацитета и ефективността на съществуващата канализационна система;

- при липса на канализационна система, предвид чл.132 от ЗВ, лицата от стопанската дейност, на които се формират отпадъчни води, са длъжни да изградят пречиствателни съоръжения в съответствие с изискванията за заустване във воден обект.

Съгласно чл. 16, параграф 6, второ тире от Директива 2000/60/ЕС на Европейския парламент и Съвета (приложима съгласно §143 от ПЗР на ЗИД на Закона за водите, обн. в ДВ брой 65/2006 г.) в срок до края на 2020 г., следваше да се осигури пълното преустановяване на заустванията, емисиите и изпусканията на всички приоритетно опасни вещества, посочени в Приложение №1 на Наредбата за стандарт и за качество на околната среда за приоритетните вещества и някои други замърсители (ДВ, бр.97 от 11.12.2015 г.).

Почви

В община Върбица разпространение имат светлосивите и сиви горски почви. Почвената покривка е тясно свързана с естеството на геоложката основа, с особеностите на релефа, с характера на климатичните условия, спецификата на растителността и стопанската дейност на човека. Почвите са с неблагоприятни свойства – лоши, поради кисела реакция, бедно хумусни, сезонно повърхностно преовлажняващи се, наличие на ерозионни процеси и плиткост. В общината няма предприятия, чийто производства сериозно да замърсяват почвите в района. На територията на общината са определени два пункта от Националната система за почвен мониторинг: Пункт № 352 село Методиево и Пункт № 351 гр.

За периода 2015 - 2019 г. в общината е извършен мониторинг на почвите, в пункт №351- гр. Върбица през 2015 г. и 2019 г. и пункт №352 - с. Методиево през 2016 г. Мониторингът е по Програма за почвен мониторинг I-во ниво „широкомащабен мониторинг Замърсяване на почвите с устойчиви органични замърсители, вкл. нефтопродукти“, като показателите са под праговите норми на Наредба № 3 от 01.08.2008 г.

Съгласно Програмата за почвен мониторинг II-ро ниво „Контрол и опазване на почвата от киселяване и засоляване“ е извършван ежегоден мониторинг през периода 2016 - 2019 г. В пункт с. Менгишево не са констатирани проблеми относно киселяване на почвите.

По програмата за почвен мониторинг – III-то ниво локални почвени замърсявания се извършва контрол на Б-Б кубове за съхранение на негодни за употреба ПРЗ в с. Конево, стопанисвани от Община Върбица.

За периода 2021 г. – 2022 г. не са извършвани анализи на почвени проби в двата пункта от Националната система за екологичен мониторинг, определени за община Върбица в землището на с. Методиево и гр. Върбица. Пунктът в землището на гр. Върбица е включен за пробонабиране и анализ в програмата за почвен мониторинг - I ниво – широкомащабен мониторинг за 2023 г., като срокът за представянето на резултатите от Регионална лаборатория, съгласно програмата е 15.06.2024 г.

В Националната мониторингова мрежа е определен 1 пункт на територията на община Върбица по показател киселяване в землището на с. Менгишево. Почвената реакция в повърхностните две дълбочини е много силно кисела, степента на наситеност с бази (степен на вредно киселяване) е слаба. През 2016 г. е извършен първи цикъл на пробонабиране по схема на ротиращите диагонали. От извършените анализи на почвени проби в 2 пункта на Националната система за екологичен мониторинг на територията на РИОСВ – гр. Шумен през 2019 г. – 2023 г., определени за община Върбица в землището на с. Методиево и гр. Върбица, не са констатирани превишения на допустимо съдържание на олово, мед, цинк, кадмий, никел, арсен, органохлорни пестициди, полихлорирани бифенили и полиароматни въглеводороди в почвата.

Негодни и залежали за употреба препарати за растителна защита на територията на община Върбица се съхраняват в 6 бр. контейнери Б-Б куб, находящи се в землището на с. Конево на прилежаща територия на бивш склад за съхранение на ПРЗ, в количество 12 600 кг прахообразни и 500 л. течни препарати. На територията на община Върбица, към настоящия момент няма предприятия, попадащи в обхвата на Раздел I към глава седма на ЗООС, класифицирани с нисък или висок рисков потенциал от съхранение на химични вещества. Работата на експертите от РИОСВ – Шумен в това направление обхваща дейностите по ограничаване и предогвратяване на аварии с опасни химични вещества, с цел опазване на околната среда и здравето на населението. Прилагането на превантивният подход се основава на Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВО). Закона за опазване на околната среда ЗООС и наредбите към него.

Извършени са проверки на складове за съхранение на химични вещества и смеси, по отношение на правилно съвместно съхранение и обозначаване с табели с категории на опасност, транспортна инфраструктура, информация за възможните опасности при работа с химични вещества, документация за наличието, разположението и количествата на опасните вещества и препарати, указанията и инструкциите за реагиране в случай на злополука, действия в случай на авария, ножар, индивидуални и колективни средства за защита, вътрешни заповеди правата за достъп до химикалите.

Контролирани предприятия на територията на Община Върбица, по отношение на използваните и съхранявани химични вещества са:

- „Биогенезис Енди ЕООД - гр. Върбица;
- ЕТ „Кемалдин Мехмедов“ - гр. Върбица;
- „Масиф“ ЕООД – гр. Върбица (бивша Герила);
- „Коко“ ЕООД - гр. Върбица.

Предприятието „Строителство и строителни машини“ ЕООД, в производствената си дейност употребява химични вещества и смеси за производство на асфалт и асфалтови смеси. В съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) 1907/2006 г., който касае регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали (REACH) в страните от Европейския съюз (ЕС) и Регламент (ЕО) 1272/2008 (CLP) дружеството изпълнява задълженията си на

„потребител по веригата”. В производствената си дейност предприятието използва следните химични вещества и препарати: Моторни масла, термично масло; битум за пътни настилки тип 50/70, добавки за битум, антифриз; солна киселина. На обекта е монтирана промишлена газова инсталация за компресиран природен газ за хранване на сушилен барабан за сушене на фракцията и за подгряване на битума - 2 композиции по 72 бр. бутилки. Разположени са 4 бр. резервоари по 50 м³ за съхранение на битум в битумно стопанство. На територията на общината няма действащи предприятия и/или съоръжения, класифицирани като предприятие и/или съоръжение с висок рисков потенциал, по смисъла на чл.104, ал.3 от ЗООС.

Общината няма разработена Програма за опазването качеството на почвите. Ежегодно се полагат усилия за премахване на нерегламентираните сметища и локални замърсявания. Предприемат се мерки за рекултивация на нарушени терени и действия за контрол върху употребата на изкуствени торове. При използване на почвите за земеделие, горният слой бързо обеднява на азот, фосфор, калий и микроелементи, за внасянето на които под формата на торове са необходими значителни средства.

Няма данни за замърсявания на почвите в община Върбица или наличие на значителни проблеми, които да застрашават тяхното състояние. В докладите на РИОСВ - Шумен липсва информация за замърсяване на почвите с тежки метали и металоиди, пестицити, устойчиви органични замърсители (вкл. нефтопродукти), засоляване или киселяване. По тази причина не съществуват механизми за мониторинг състоянието на почвите, не се извършва периодичен контрол, а изследвания се правят само при необходимост.

Значителна част от почвите в общината са застрашени от ерозия, поради наклонения терен. Има нарушени терени по поречието на р. Камчия от нерегламентиран добив на баластра в землището на с.Менгишево.

Горите предпазват почвата от ерозия и масовото им изсичане може да доведе до редица проблеми и нарушаване на екосистемите. На ерозиране са подложени слабоструктурните почви, образувани върху наклонени терени: излужени и типични канелени горски почви; канелени горски почви, лесивирани; рендзини; кафяви горски почви. Обработваемите земи са разположени на равни терени. Ерозията на почвите не е от процесите с ограничаващо действие за земеделието в територията на общината.

Сериозен проблем за почвеното плодородие е паленето на стърнища; образуването на нерегламентирани замърсявания на почвите с отпадъци около населените места. Тенденцията е към намаляване на нерегламентираното изхвърляне на отпадъци. Потенциални източници причиняващи замърсяване на почвите са: промишлеността; транспорта; отпадъците; химическите средства, „пренесени” чрез праха и аерозолите по въздушен път; инфилтрацията на замърсени с вредности води; химизацията на селското стопанство (растителната защита – използването на пестициди и минерални торове), строителни и др. дейности в самите населени места.

Шум

Шумът е от основните неблагоприятни фактори, водещи до акустичен дискомфорт в околната среда. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. Произходът на шума се определя от видовете дейности, при които той е генериран. В градска територия се различават промишлен (производствен), транспортен, шум от строителство и битов шум. В зависимост от характера (постоянен, периодично, повтарящ се, прекъснат), честотния спектър и интензивността на шума, а така също и продължителността на експозиция, въздействието му е по-малко или повече вредно. Основният аспект на вредното въздействие на шума, разгледан в настояща програма е свързан с влиянието му върху човешкия организъм и здраве. Високите

шумови нива влияят върху слуховия апарат на човека, психическото и нервно състояние на личността, имунната система, обмяната на веществата, сърдечно-съдовата система и др. Подлежащите на контрол обекти са източниците на шум, намиращи се в промишлени зони, жилищни зони и в близост до жилищни зони. Приоритетни са тези, които се намират в жилищни зони, с цел да се предотврати дискомфорта през различните части на денонощието и вредните ефекти от шума върху здравето на населението. (посл. изм. и доп.).

Основни причини за повишаване нивото на шума в населените места се явява както строителството, така и обусловеното от него увеличаване на потока на товарните автомобили, амортизираната пътна настилка, остарелият транспортен парк на голяма част от населението, увеличеният брой дизелови автомобили.

Съгласно Закона за защита от шума в околната среда, РИОСВ – Шумен контролира единствено промишлени източници на шум в околната среда, с цел спазване на нормите за нива на шум в съответните зони и територии, както и в най-близките места за въздействие. Задължение за провеждане на собствен мониторинг на шум в околната среда и представяне в РИОСВ на резултатите от тях, имат единствено предприятията с издадени комплексни разрешителни по смисъла на Закона за опазване на околната среда. На територията на община Върбица няма обекти с издадени комплексни разрешителни, както и промишлени източници с дейности, създаващи висок риск от наднормени нива на шум в околната среда.

Във връзка с посочените обстоятелства, за периода 2015 - 2019 г. не е извършван планов контролен мониторинг на нивата на шум в околна среда на община Върбица.

Основен източник на шумово замърсяване в общинската територия са транспортните средства. Някои производства и човешки дейности в сферата на услугите също излъчват шум и създават дискомфорт у живущите около източника.

На негативното влияние на шума са подложени в най-голяма степен живеещите на главните улици на града, както и живеещите в близост до основните пътни артерии на общината.

5.2. Дейности по управление на отпадъците

Съгласно Допълнителните разпоредби на ЗУО **битови отпадъци** са „отпадъците от домакинствата” и „подобни на отпадъците от домакинствата” (това са отпадъците, образувани от домакинствата, и отпадъците, образувани от фирми и други организации, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, с изключение на производствените отпадъци и отпадъците от селското и горското стопанство).

Процесите, свързани с формиране, събиране, извозване, депониране и друго обезвреждане на отпадъците, са в пряка зависимост от развитието и организацията на стопанската дейност, демографските особености на района и от природните условия, в които се осъществява човешкият живот. Битовите отпадъци се формират от жизнената дейност на хората. Количеството и съставът им зависят от:

- Мястото на образуване;
- Стандарта на живот на населението и неговата култура;
- Степен на благоустроеност на населените места;
- Начин на отопление;
- Други фактори.

Като се изхожда от административно-териториалната и социално-икономическа характеристика на община Върбица, основните източници на ТБО се явяват:

- Домакинствата;
- Промислените предприятия;

- Търговски и обслужващи обекти.

В община Върбица е изградена добре функционираща система за сметосъбиране и сметоизвозване. В системата е обхванато 100% от населението на общината.

Основният поток отпадък е смесеният битов отпадък с код 20.03.01.

Община Върбица е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците - регион Омуртаг. В сдружението участват още общините: Омуртаг, Котел и Антоново.

Смесените битови отпадъци от територията на общината се извозват до Регионално депо за неопасни отпадъци – град Омуртаг. За дейностите по събиране и транспортиране на отпадъци община Върбица притежава документ по чл. 87 от Закона за управление на отпадъците № 15-РД-363-02/24.07.2023 г., издаден от Директора на РИОСВ – гр. Шумен.

Със Заповед № 297/10.06.2008 г. на Директора на РИОСВ е преустановена експлоатацията на общинско депо за твърди битови отпадъци, ПИ № 006059 в землището на гр. Върбица, на 2 км от кв. „Трошка“. С протокол от 26.05.2016 г. е приет етап техническа рекултивация на обект „Закриване и рекултивация на съществуващо общинско сметище – депо за отпадъци чрез повърхностно запечатване с горен изолиращ екран. Извършена е и биологична рекултивация, като проекта е финансиран от ПУДООС.

На територията на община Върбица към момента няма изградена претоварна станция за отпадъци. Предвидена е такава и има одобрен проект за инсталация за предварително третиране /сепариране/ с претоварна станция в землището на с.Менгишево. Чрез предварителното третиране ще се достигнат целите за рециклиране на отпадъчни материали от хартия, картон, пластмаса и метал, заложен в ЗУО.

Събирането на битовите отпадъци в община Върбица се извършва от звено „Чистота“ към общината. В общината функционира добре изградена система за сметосъбиране, чрез разполагане на контейнери и съдове за смет във всички населени места. Съдовете се подменят и допълват ежегодно. Общо разположените контейнери в общината (15 села + гр.Върбица) са контейнери тип „Мева“ – 716 бр., контейнери тип „Бобър“ – 528 бр. За извозването на отпадъците се използват 3 броя камиони – вариопреса – 2 броя марка Ман и 1 брой марка Рено. Честотата на събиране и извозване на битовите отпадъци за всички населени места е по график - два пъти месечно.

Таблица 47: Количества депонирани смесени битови отпадъци 2019-2023 г. (тона)

2019 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.
1191,84	1149,48	1440,14	1381,04	1408,88

Източник: Община Върбица

Количествата депонирани смесени битови отпадъци от територията на община Върбица нарастват с около 18% през 2023 г. спрямо 2019 г. В същото време населението намалява с 26%, което предполага ръст на показателя – количества генерирани отпадъци на човек на година.

Населението на община Върбица към 2023 г. е 7697 души, а генерираните смесени битови отпадъци – 1408,88 тона. Това определя годишна норма на натрупване на отпадъци (без разделно събраните) от 183 кг/човек/година.

В Община Върбица е въведена трицветна система за разделно събиране на отпадъци от опаковки, за която е сключен договор с „Екопак България“ АД. Разположени са сини, жълти и зелени контейнери тип „Иглу“ с обем 1500 л., както следва:

- гр. Върбица – 10 сини, 10 жълти, 10 зелени контейнера
- с. Бяла река – 4 сини, 4 жълти, 4 зелени контейнера
- с. Тушовица – 2 сини, 2 жълти, 2 зелени контейнера

Разделно са събрани следните количества отпадъци:

- 2018 г. – 6,32 тона отпадъци от хартия, картон, пластмаса и стъкло

- 2019 г. – 5,21 тона отпадъци от хартия, картон, пластмаса и стъкло
- 2020 г. - 1600 кг. стъклени отпадъци, 1780 кг. отпадъци от хартия и картон, 2020 кг. отпадъци от пластмаса
- 2021 г. - 2380 кг. стъклени отпадъци, 826 кг. отпадъци от хартия и картон, 946 кг. отпадъци от пластмаса.

Таблица 48: Морфологичен състав на смесените битови отпадъци към 2022 г.

Вид отпадък	Относителен дял в %
Хранителни	2.21%
Хартия	2.53%
Картон	1.62%
Пластмаса	2.49%
Текстил	1.88%
Гума	2.04%
Кожа	1.25%
Градински	67.33%
Дървесни	2.82%
Стъкло	3.17%
Метали	0.66%
Инертни>4 см	3.57%
Опасни	1.32%
Други	1.01%
Ситна Фракция<4см	6.11%
Контролна сума	100%

Източник: Доклад от извършено през 2019 г. четириsezонно проучване по проект на ПУДООС „Определяне на морфологичния състав на битовите отпадъци в България“

Введена е система за разделно събиране на отпадъци от НУБА, съгласно Договор с „Екобулбатери“ АД, като в сградите на кметства и училища в населените места в община Върбица са поставени контейнери за събиране на НУБА. За разделно събиране на отпадъци от ИУБЕО е сключен Договор с „Екобултех“ АД и „Хефти Металс“ ЕООД.

На територията на община Върбица все още няма изградена инфраструктура за третиране на отпадъци от строителството и разрушаването. Строителните отпадъци от домакинствата се предават за дейност по оползотворяване на Регионално депо Омуртаг.

Все още не е изградена и система за разделно събиране на зелените и биоразградими отпадъци. Необходимо е да бъде осигурена инфраструктура за разделно събиране на растителни и биоразградими отпадъци при източника на образуване, в т.ч. домакинства, търговски и административни обекти и заведения за обществени хранене. Община Върбица извършва предварителни проучвания за изграждане на „Площадка за компостиране на биоразградими отпадъци от зелени площи, паркове и градини“, както и „Площадка за временно съхранение на строителни отпадъци“ в изпълнение разпоредбите на чл.19, ал.3, от ЗУО.

На територията на община Върбица продължава да е актуален проблемът с периодичното образуване на нерегламентирани сметища и замърсени площи от неконтролирано изхвърляне на битови, градински и животински отпадъци, наблюдавани предимно в периферията на населените места и речните долини. Общината предприема необходимите мерки и всички нерегламентирани сметища се ликвидират и почистват своевременно. Поставени са предупредителни табели за забрана нерегламентираното изхвърляне на отпадъци на определени места.

5.3. Биоразнообразие, защитени територии и защитени зони

Богатото флористично и фаунистично разнообразие в пределите на Община Върбица е силно повлияно от физико-географското положение на територията и ограничената антропогензация в южната гранична периферия. Богатият биологичен ресурс на общината има и важно стопанско значение. Икономически значими са дървесните видове, от които се добива дървен материал, лечебните растения, животински видове с ловно стопанско значение.

В община Върбица има множество защитени територии, зони и обекти, а именно:

➤ Съгласно Закона за биологичното разнообразие в екологичната мрежа НАТУРА 2000 са включени следните защитени зони:

- **ЗЗ „Котленска планина”** за опазване на дивите птици, с код BG0002029;
- **ЗЗ „Котленска планина”** за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна, с код BG0000117;
- **ЗЗ „Преславска планина”** за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна;
- **ЗЗ „Голяма Камчия”** за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна, с код BG0000501;
- **ЗЗ „Еко коридор Камчия - Емине”** за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна, с код BG0000393.

➤ По Закона за защитените територии в община Върбица попадат:

- **Природен резерват „Момин град”;**
- **Защитена местност „Червен божур”.**

На територията на общината се намира защитен природен обект – резерват “Момин град” с площ 6,6 ха, който представлява елитна букова гора с височина 28 м., диаметър 52 см., средна възраст 160 г., II бонитет. Съгласно Закона за защитените територии той е прехвърлен за стопанисване и охрана към Министерството на околната среда и водите.

Общината разполага със защитена местност от находище с червен божур на площ от 11,5 ха. с висока плътност, образуващо характерно растително съобщество с други видове фигуриращи в приложенията на Закона за биологичното разнообразие и Закона за лечебните растения. От голямо значение за населението от района на горското стопанство са защитните - водоохранителни, противоерозионни и рекреационни функции на горите.

Горите и горските комплекси на държавно горско стопанство “Върбица” са основен водосборен басейн за язовир „Тича”.

Според зоогеографското райониране на България общината е разположена в предпланинския и част от планинския район на северната зоогеографска област.

Голямото различие в надморските височини, богатата хранителна база предопределят и разнообразието в растителния и животински свят.

Територията на държавно горско стопанство „Върбица” попада в два горскорастителни пояса: долният равнинно-хълмист и хълмисто-предпланински пояс на дъбовите гори с подпояс на крайречните и лонгозни гори, подпояс на равнинно-хълмистите дъбови гори и подпояс на хълмисто-предпланинските широколистни гори, и средния планински пояс на горите от бук и иглолистни с подпояс на планинските гори от горун, бук и ела. Горската растителност е представена от три основни групи насаждения: естествени смесени високостеблени насаждения, представляващи основната част от дървесните запаси на лесничеството, съставени предимно то бук, зимен дъб, габър, цер и блаун; изкуствено създадени насаждения главно от бял бор, черен бор и акация; естествени издънкови насаждения от бук, зимен дъб, габър, цер, блаун, келяв габър и др. С единично или по-малко участие в насажденията и от трите основни групи се срещат

още явор, ясен, шестил, сребролистна и едрolistна липа, турска леска, планински ясен, мъждрян, клен, брекина, череша, трепетлика, а от внесените по изкуствен път – червен дъб, зелена дугласка, смърч, ела, бреза и евроамерикански тополи.

В района на горското стопанство се срещат и следните храстови видове: глог, дрян, обикновена леска, шипка, трънка, бъз, чашкодрян, птиче грозде, смрадлика, аморфа и др. Полухрастите са представени главно от къпината и по-ограничено от малината.

Основните проблеми, свързани с биоразнообразието в района са в резултат от антропогенезацията на териториите, при което се получава влошаване на състава и структурата на естествената растителност поради разширяване на участieto на плевелни видове и на антропофитни съобщества и групировки в нея, което води до намаляване на продуктивността и качествата на получаваните ресурси.

В допълнение, на територията на общината са водени предимно възобновителни сечи с ниска интензивност и дълъг период на възобновяване. За повишаване на производителността и подобряване на социално-екологичните функции на издънковите гори и качеството на дървостойките трябва да се прилагат подходящи отгледни и главни сечи чрез които по-голямата част от горите ще се превърнат в семенни.

Като особена категория от флората на община Върбица са *лечебните растения*. Съгласно националното законодателство, кметът на общината ръководи изпълнителната дейност на общината във връзка с ползването, опазването и култивирането на лечебните растения, като: организира изпълнението на дейностите по отношение на лечебните растения, включени в общинската програма за опазване на околната среда; издава разрешителни за ползване на лечебните растения от земи, гори, води и водни обекти - общинска собственост; издава удостоверения за билките от култивираните лечебни растения и предоставя на министъра на околната среда и водите информация за нуждите на мониторинга и кадастъра на лечебните растения за териториите, намиращи се под негова юрисдикция.

Съгласно Хронологичния атлас на лечебните растения в България, в района на община Върбица са разпространени следните видове лечебни растения: бял равнец - *A. millefolium*, жълт равнец - *Achillea clypeolata*, камшик - *Agrimonia eupatoria* L., цариче - *Alchemilla vulgaris*, черна елша - *Alnus glutinosa*, горска пищялка - *Angelica sylvestris*, обикновен пелин - *Artemisia absinthium* L., змиряник - *Arum maculatum*, копитник - *Asarum europaeum*, клинавче - *Astagalus glycyphyllos*, лудо биле - *Atropa bella – donna*, парички - *Bellis perennis*, ранилист - *Betonica officinalis*, решетка - *Carlina acanthifolia*, змийско мляко - *Chelodonium majus*, оиниче - *Chenopodium lotrys*, синя жлъчка - *Cichorium intybus*, мразовец - *Calchium autumnale*, обикновен дрян - *Cornus mas*, обикновена леска - *Corylus avellana*, смрадлика - *Cotinus coggygria*, обикновен глог - *Crataegus monogyna*, кукувича прежда - *Cuscuta europaea*, полски хвощ - *Equisetum arvense*, боянка - *Erysimum diffusum*, очанка - *Euphrasia*, горска ягода - *Fragaria vesca*, жаблек - *Galega officinalis*, еньовче - *Galium verum*, зловонен - *Geranium robertianum*, кръвен здравец - *Geranium sanguineum*, градско омайниче - *Glum urbanum*, бръшлян - *Hebera helix*, жълт кантарион - *Hypericum perforatum*, кукуряк - *Helleborus odorns*, лечебна комунига - *Melilotus officinalis*, маточина - *Melissa officinalis*, мента - *Mentha spicata*, обикновен гръмотрън - *Ononis arvensis*, обикновен риган - *Origanum vulgare*, пиперче - *Persicaria hydropiper*, мехунка - *Physalis alkekengi*, теснолист живовляк - *Plantago lanceolata*, широколист живовляк - *Plantago major*, пача трева - *Polygonum aviculare*, сладка папрат - *Polypodium vulgare*, лечебна иглика - *Primula veris*, *Pulmonaria officinalis*, обикновена шипка - *Rosa canina*, обикновен киселец - *Rumex acetosa*, козя брада - *Rumex acetosella*.

Съгласно Закона за лечебните растения отделни видове диворастващи лечебни растения се поставят под специален режим на опазване и ползване, когато биологичното разнообразие или

ресурсите им проявяват трайна тенденция към намаляване, или има опасност от появяването на такава тенденция. Специалният режим се определя всяка година със заповед на министъра на околната среда и водите, като този режим обхваща забрана за събиране на билки за определен период от естествените находища на видовете от територията на цялата страна, отделни райони или единични находища; определяне на допустимото за събиране количество билки; разработване и прилагане на мерки за възстановяване на популациите и на техните местообитания.

Районът е богат на лечебни растения, които все още не се използват пълноценно. Действащите билкозаготвителни пунктове на територията на община Върбица към 2023 г. са 11 броя. Някои от лечебните растения като иглика, божур, зимзелен, ранилист и др. със заповед на МОСВ са под ограничителен режим. Дилянката, ружата, момината сълза, салепът са забранени за събиране. С търговско значение са билките – липа, жълт кантарион и шипка. Характерните за района гъби са – печурка, сърнела, челядинка, пачи крак, манатарка и др. Промисленото събиране на гъби се контролира от Горско стопанство.

По информация от РИОСВ – Шумен, към 2019 г. на територията на община Върбица са регистрирани 18 билкозаготвителни пункта.

Горското стопанство разполага и с Базов разсадник – „Станянци” с площ 9,0 ха. с производство средно около 2 мил.бр. фиданки едногодишни широколистни и двугодишни иглолистни. Семената от иглолистни растения се доставят чрез ГСС гр. Пловдив, а за производство на широколистни фиданки се ползват собствени семена.

Част от територията на Община Върбица попада в защитена зона „Котленска планина” за опазване на дивите птици от Натура 2000, и включва землищата на селата: Божурово, Бяла река, Винаца, Иваново, Коневе, Крайгорци, Кьолмен, Ловец, Маломир, Менгишево, Нова Бяла река, Станянци, Староселка, Сушина, Тушовица, Чернооково и гр. Върбица.

На територията са установени 182 вида птици, от които 51 са включени в Червената книга на България /1985/. От срещащите се видове 81 са от европейско природно значение /2004/. Като световно застрашени са включени 10 вида, а като застрашени в Европа са 71 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 65 вида, включени в приложение 2 на Закона за биологичното разнообразие, за които се изискват специални мерки за защита. Котленска планина е място от световно значение за гнезденето на „ливадният дърдавец” и едно от най-значимите места в страната от значение за европейския съюз за опазване на видове, гнездящи в голяма численост – „черен щъркел”, „осояд”, „орел змияр”, „ малък креслив орел”, „Скален орел”, „ малък орел”, „сокол скитник”, „лещарка”, „полубеловрата мухоловка”, „среден пъстър кълвач” и др. През територията на общината преминава най- западната част на черноморския прелетен път Via Pontika. Тук се образува типично място с тесен фронт на миграция, където ежегодно по време на есенна миграция преминават над 3000 грабливи птици. Най-многобройни от тях са осояда, обикновения мишелов, вечерната ветрушка и блатарите. По време на миграция е установен и сивия жерав.

През есенно – зимния период язовир „Гича” поддържа значителни количества водолюбиви птици, включително червоногушият гмуркач, големия корморан, зеленоглавата патица и др.

От бозайниците най-срещани са: широкоух прилеп, европейски вълк, видра, дългокрил прилеп, дългоух нощник, остроух нощник, дългопръст нощник, трицветен нощник, голям нощник, средиземноморски подковонос, южен подковонос, голям подковонос, малък подковонос, подковонос на Мехели, лалугер, пъстър пор и др. От земноводните: жълтокоремна бумка, ивичест смок, пепелянка, обикновенна блатна костенурка, шипобедрена костенурка, шипоопашата костенурка, голям гребенест тритон и др.

За периода 2015-2019 г. не са извършвани поддържащи и/или възстановителни дейности в защитените територии, предвид това, че такива не са били необходими.

Сериозна заплаха за биоразнообразието на Община Върбица представляват пожарите, неконтролираното събиране на ядливи гъби и билки, браконьерството и изсичането на горите за огрев. За подобряване състоянието на околната среда и съхраняване на природните дадености е необходимо да се прилагат инициативи за повишаване екологичната култура на населението.

6. Административен и финансов капацитет на общинска администрация Върбица за реализация на ПИРО

Административният капацитет тук се разглежда като способност на администрацията като цяло и на нейните структури и служители да изпълняват нормативно възложените им задачи и да организират и реализират заложените мерки, дейности и проекти в ПИРО.

Община Върбица разполага с добре изградена административна структура и има нужния човешки ресурс и капацитет за изпълнение на Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г. За увеличаване на експертния потенциал, повишаване на квалификацията и капацитета на общинските служители ежегодно се провеждат различни обучения.

Фигура 9: Структура на Общинска администрация – Върбица към 2023 г.

Конкретните правомощия, компетенции, задължения и отговорности на служителите във всички дирекции, отдели и звена са посочени в Устройствения правилник на Общинска администрация – Върбица, утвърден от Кмета на общината и в длъжностните характеристики за съответните щатни бройки.

Общинската администрация е разделена на „Обща“ и „Специализирана“, които подпомагат Кмета при осъществяване на правомощията му и извършват дейности по административното обслужване на гражданите и юридическите лица. Общата администрация се състои от една дирекция – Административно – правно обслужване и финансова дейност, която включва два отдела: Гражданска регистрация и административно-правно обслужване и Финансова дейност.

Специализираната администрация също включва една дирекция – Регионално развитие, хуманитарни дейности и инвестиционни програми, която включва два отдела: Образование, здравеопазване и социална политика и Териториално-селищно устройство и инвестиционни програми.

Към 2023 г. общата численост на Общинска администрация (ОА) – Върбица е 66 щатни бройки, от тях 6 са по служебно правоотношение и 66 по трудово правоотношение.

В състава на Община Върбица влизат 14 кметства, чиито кметове са изборни длъжности и само 1 с кметски наместник – с. Крайгорци.

В Община Върбица е създадена много добра организация за прилагане и изпълнение на стария ОПР 2014-2020 г. от гледна точка на планирани и реализирани дейности, вътрешен мониторинг и контрол, привличане на средства от фондовете на ЕС и други програми. Доказателство за това са одобрените и изпълнени през периода 2014-2020 г. множество общински проекти и дейности, финансирани предимно от Държавния бюджет, Общинския бюджет, различни Оперативни програми, Програмата за развитие на селските райони и други български и международни донорски програми.

По информация от ДФЗ за периода 2015-2019 г. по мерките на ПРСР 2007-2013 г. и ПРСР 2014-2020 г. за територията на община Върбица са договорени за финансиране 59 проекта на обща стойност 11 226 982 лева. За същия период са изплатени средства по 56 договори, финансирани от ПРСР в размер на 9 382 747 лева. Проектите са предимно за модернизация на земеделските стопанства, за преработка на земеделска продукция, за подпомагане на млади фермери и за реструктуриране на полупазарни стопанства.

За Община Върбица през разглеждания период са одобрени субсидии от ДФЗ за общо 3 общински проекта на стойност 7 288 936 лева, съответно 1 проект по мярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаб инфраструктура“ на ПРСР 2014-2020 г., 1 проект по мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони“ и 1 проект по мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места“ на ПРСР 2007-2013 г.

Финансовият капацитет се разглежда от гледна точка на способността на Община Върбица да генерира собствени приходи и да реализира самостоятелно или да съ-финансира заложените в ПИРО мерки, проекти и дейности.

Върбица е община с общ годишен бюджет около 15 милиона лева и ограничен финансов капацитет за самостоятелно изпълнение и съфинансиране на големи проекти и дейности. Въпреки малкия бюджет, ежегодно се планират средства за изготвяне и изпълнение на проекти, продиктувани от нуждите на населението и средата на обитаване.

Възможностите за съ-финансиране и/или самостоятелно изпълнение на проектите, заложените в ПИРО 2021-2027 г. са силно ограничени, предвид тенденциите на демографска криза и икономически упадък и др, което води до липсата на достатъчно собствени приходи в общинския бюджет и все по-силна зависимост от субсидии и целеви средства от държавата.

За 2023 г. макрорамката по приходно-разходната част на бюджета е в размер на 15 437 802 лева, а предвидените капиталови разходи по инвестиционната програма са в размер на 10 151 836 лева. Собствените приходи на Община Върбица за местни дейности за 2023 година са в размер на 7 542 859 лева. Приходите и разходите за делегирани от държавата дейности са в размер на 7 894 943 лева.

За изпълнението на Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г. следва да се търсят източници на средства извън общинския бюджет – Оперативни програми, финансирани от фондовете на ЕС, Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони, Програми за международно сътрудничество, Програми на българските министерства и други. Като

алтернативи за съ-финансиране на проекти могат да се ползват кредити от фонд „ФЛАГ”, краткосрочни банкови заеми, целеви субсидии и помощи от държавния бюджет.

Община Върбица разполага с нужния опит, капацитет и човешки ресурси за изпълнение на предвидените дейности и мерки в Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г., но е с ограничен финансов ресурс за самостоятелно финансиране на големи обекти и проекти. За изпълнението на ПИРО 2021-2027 г. са важни и частните проекти и инвестиции на местния бизнес и НПО, които също създават условия за подобряване на средата и икономическо съживяване на района.

7. SWOT- анализ

SWOT-анализът като качествен аналитичен и прогностичен метод дефинира действието на вътрешните и външните фактори за развитие на територията и възможностите за избор на подходяща стратегия за постигане на целите на ПИРО. При разработването на SWOT-анализа, спазвайки принципа за интегриран подход, отделните му елементи са разгледани в тяхната цялост и взаимодействие.

SWOT-анализът е обективно следствие от социално–икономическия анализ и представя в обобщен вид изводите от проучването на състоянието и потенциала за развитие на общината. Той служи за основа при обосноваването на конкретни цели, приоритети и мерки в стратегическата част на ПИРО.

Приложима е общата матрица за този вид анализи, отразяваща взаимодействието на вътрешните фактори (силни и слаби страни) и външните фактори (възможности и заплахи).

SWOT- анализът включва оценка на вътрешните фактори, чрез която се идентифицират силните и слабите страни на община Върбица, оценка на външните фактори на обкръжаващата среда, които очертават благоприятните възможности и потенциални заплахи за развитието на общината. Тъй като SWOT- анализът се явява обобщаващият фундамент на плановете за развитие, в него са отразени съществуващите проблеми (местни и външни за територията), които са свързани с глобални тенденции или екологични проблеми (демографска и икономическа криза, промени в климата, загуба на биоразнообразие и др.).

Изготвеният SWOT анализ конкретизира аналитичните изводи от актуалното състояние на територията, наличните потенциали за развитие и съществуващите проблеми. Направената взаимнообвързана оценка показва вътрешните за територията силни и слаби страни, както и външните за общината възможности и заплахи.

В резултат от направения SWOT – анализ се предлага типа стратегия, която е най-подходяща да реализира Община Върбица през новия програмен период 2021-2027 г.

Силни страни	Слаби страни
1. Чиста околна среда със значителни горски масиви (Стара планина), богато биоразнообразие и висок дял на защитени зони и територии в Натура 2000.	1. Неблагоприятно географско положение, встрани от важни транспортни артерии (затворен Върбишки проход) и отдалеченост от големи административни центрове.
2. Разнообразен почвено-климатичен и релефен комплекс с възможности за многопрофилно селско стопанство.	2. Остаряла и амортизирана водоснабдителна мрежа, висок процент загуби на вода.
3. Благоприятни климатични условия и водни ресурси, значителни горски масиви.	3. Незадоволително състояние на пътната инфраструктура и липса на железопътен транспорт.
4. Добри условия за производство на екологично чисти продукти и развитие на биоземеделие.	4. Неблагоприятна инвестиционна среда, ниска конкурентоспособност и слаба

<ol style="list-style-type: none"> 5. Традиции в отглеждането на едър и дребен рогат добитък и наличие на свободни площи, подходящи за пасищно животновъдство. 6. Липса на сериозни промишлени източници на замърсяване на околната среда. 7. Висок дял на населението в групата 15 - 64 г., формираща трудовия потенциал и значително намаляване на безработицата. 8. Изградена техническа, транспортна и социална инфраструктура. 9. Наличие на минерални извори с доказани лечебни свойства. 10. Разнообразно културно-историческо наследство. 	<p>икономическа активност.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Ниски доходи и жизнен стандарт на населението. 6. Недостиг на квалифицирана работна сила, която да отговаря на нуждите на пазара на труда. 7. Затруднен достъп до високоскоростен интернет в малките населени места и ниска компютърна грамотност на голяма част от населението. 8. Ограничен брой цифрови обществени, социални, образователни и бизнес услуги. 9. Липса на средства в общинския бюджет за самостоятелно финансиране на големи инфраструктурни обекти. 10. Липса на ПСОВ и на канализация
Възможности	Заплахи
<ol style="list-style-type: none"> 1. Подобряване на инвестиционния климат, привличане на инвеститори и съживяване на икономиката. 2. Потенциал за развитие на биологично земеделие, растениевъдство, животновъдство и преработвателна промишленост. 3. Повишаване конкурентоспособността на МСП, чрез технологично обновяване и иновации. 4. Разнообразяване на местния туристически продукт и усвояване на възможностите за интегриран културно-исторически, селски, еко туризъм, лов и риболов. 5. Усъвършенстване на партньорството със съседни общини, бизнеса и НПО при реализиране на интегрирани проекти. 6. Използване на възможностите за интегрирано развитие на административния център – гр.Върбица и прилежащите малки населени места. 7. Адаптиране на образователната система към изискванията на пазара на труда. 8. Мобилност на населението за полагане на труд и ползване на услуги. 9. Предприемане на мерки за ограничаване на изменението на климата и за адаптация към вече настъпилите промени. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Задълбочаване на дисбаланса в териториалното разпределение на населението и в развитието на малките населени места. 2. Слаба предприемаческа активност, липса на инвеститорски интереси и задълбочаване на икономическия упадък. 3. Продължаващ недостиг на образована и квалифицирана работна сила. 4. Задълбочаване на неравенствата в социално-икономическото и културното развитие на административния център и селата. 5. Засилване на зависимостта на района от климатичните промени. 6. Забавяне в доизграждането и развитието на базова инфраструктура поради ограничено финансиране. 7. Увеличаваша се зависимост на общинския бюджет от централната власт поради липса на собствени приходи. 8. Посегателства върху природните и културно-исторически дадености. 9. Замърсяване на околната среда от антропогенни или други фактори.

ЧАСТ II. ВИЗИЯ, СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.

1. Място и роля на ПИРО в системата от стратегически и програмни документи

От особено важно значение е ПИРО да бъде разработен и прилаган като част от общата система от стратегически и програмни документи на европейско, национално и регионално ниво. Формулирането на визия, стратегически цели и приоритети на плана за интегрирано развитие от една страна трябва да отговарят на идентифицираните нужди и проблеми в целевата територия, а от друга да бъдат изцяло съгласувани и да допринасят за постигане на целите на документите от по-високо йерархично ниво.

Планът за интегрирано развитие на община Върбица (ПИРО) определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията в контекста на идентифицираните проблеми и потребности на развитието и стратегическия пакет от регионални, национални и документи на ЕС, формиращи основните политики на развитието през програмен период 2021- 2027 г.

Изготвеният социално-икономически анализ определи ключовите проблеми и нужди за развитието на община Върбица. Като най-сериозни сред тях се открояват: слабото икономическо развитие и високият процент на безработица, водещи до нисък жизнен стандарт на населението. Необходима е целенасочена подкрепа за местните фирми, както и за привличането на външен инвестиционен ресурс, който да подпомогне икономическото съживяване на района. Това следва да бъде съчетано с приоритетно преодоляване на технологичната изостаналост и недостатъчната иновационна активност на действащите местни предприятия, за да могат те да станат конкурентноспособни в дългосрочен план. Също така, добре развитият местен сектор на селското и горско стопанство и възможностите, съществуващи за развитие на туризма, следва да бъдат подкрепени и да повишат своята регионална добавена стойност, като се насърчават интегрираните проекти и дейности в тези сфери, включително със съседни общини.

Фокусът при развитието на институционалната среда следва да бъде поставен върху подобряване на условията за правене на бизнес, чрез създаването, обновяването или разширяването на бизнес паркове и индустриални зони.

Основна слабост в община Върбица остава ниското ниво на образование и квалификация на голяма част от работещите и безработните. Ако тези фактори не бъдат овладяни, значителни части от територията на района няма да могат да се включат успешно в съвременните икономическите процеси и да отговорят на предизвикателствата на новото индустриално и цифрово развитие. В този контекст, от особено значение е поставянето на фокуса върху подобряването на образователната и социалната инфраструктура, подпомагането на процеса на трудова интеграция, чрез повишаване на квалификацията, съобразно изискванията на местните пазари на труда.

Неблагоприятното географско положение на общината и необходимостта от подобряване на транспортната свързаност и достъпност са от факторите, които могат значително да подпомогнат развитието на всички останали елементи и системи (бизнеса, инвеститорите, мобилността на гражданите и работната сила и т.н.). Затова, приоритетно следва да се вложат ресурси в значително подобрене както на транспортната, така и на техническата и телекомуникационна инфраструктура.

Едновременно с това, следва да се фокусират усилията за развитие на териториалното сътрудничество, както и да се използва потенциала за интегрирано развитие на град Върбица и прилежащите към общината малки населени места за преодоляване на различията.

Всички тези мерки следва да бъдат съобразени с адекватни дейности по опазване на околната среда и биоразнообразието и превенция на рисковете от изменението на климата, природни бедствия, аварии и катастрофи.

Рамката на стратегическите приоритети на ПИРО на община Върбица трябва да се съобрази и да допринесе за изпълнението на целите за развитие на страната, заложи в новите документи, както и целите на европейската политика за сближаване през периода 2021-2027 г.

Новите елементи при програмирането на политиката на сближаване 2021-2027 г. на ЕС включват следното изискване - всички национални приоритети за развитие трябва да бъдат пряко свързани с набор от пет основни цели на политиките (ЦП), адресирани от общия регламент, върху които фондовете на ЕС ще съсредоточат своята подкрепа:

ЦП 1 - По-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативния и интелигентен икономически преход;

ЦП 2 - По-зелена, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска;

ЦП 3 - По-добре свързана Европа чрез подобряване на мобилността и регионалната свързаност на ИКТ;

ЦП 4 - По-социална Европа — реализиране на европейския стълб на социалните права;

ЦП 5 - Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии.

Прилагането на подход за използването на интегрирани териториални инвестиции продължава да бъде актуален в новата политика на сближаване, както и пълното използване на местния потенциал за развитие на регионите и общините.

На базата на направен социално-икономически анализ за развитието на България за периода 2007-2017 г. са открити следните приоритети и под-приоритети:

Наука и иновации за конкурентоспособност - Основната цел на този приоритет е повишаването на конкурентоспособността на българската икономика и реструктурирането ѝ в икономика, базирана на знанието и интелигентния растеж.

Образование и обучение за високо квалифицирана работна сила - Основната цел на този приоритет е повишаване качеството на човешкия капитал, като фактор на производството.

Подобряване на свързаността и цифровизация на икономиката - Приоритетът е насочен към осигуряване на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността на икономиката, каквито са по-добрата институционална и бизнес среда и дигитализирането.

Насърчаване на заетостта и социалното включване и намаляване на бедността - Основната цел на този приоритет е подпомагане реализацията на пазара на труда и активното приобщаване на уязвими групи в заетост и социално включване, чрез повишване на възможностите им за започване на работа, подобряване на уменията, насърчаване на социално-икономическата им интеграция, подобряване на достъпа им до качествени социални услуги и преодоляване на тежките материалните лишения и лошите жилищни условия.

Оползотворяване на местния потенциал - Този приоритет има изключително териториална насоченост, като се следва т.нар. териториален подход, в основата на който стои районът със своите специфични дадености и потребности.

Фигура 10: Национални приоритети и под-приоритети през периода 2021-2027 г.

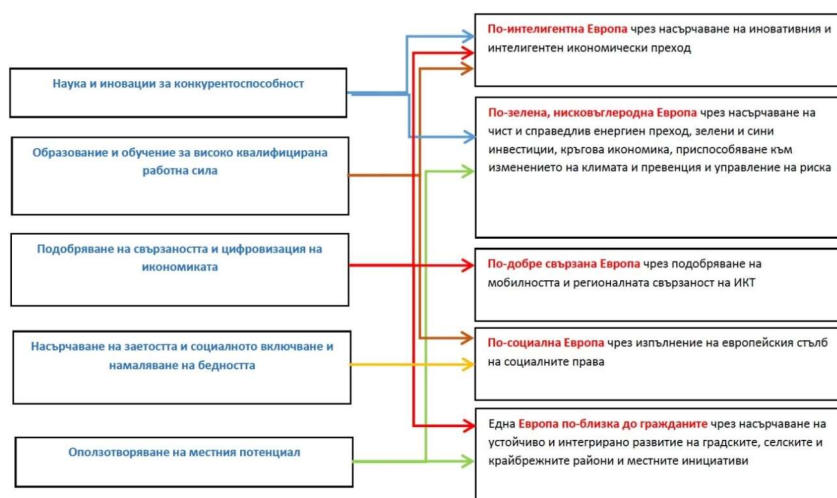

В допълнение, националната политика през периода 2021-2027 г. ще включва и целенасочени действия по следните хоризонтални политики:

- **Хоризонтална политика 1:** Действия, свързани с климата;
- **Хоризонтална политика 2:** Преференциални проекти в изостанали райони;
- **Хоризонтална политика 3:** Сигурност и миграция.

Националната програма за развитие „България 2030“ е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи, детерминиращ визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения. Документът определя визията за развитие на България до 2030 г., три стратегически цели, за чието изпълнение групира пет области (оси) на развитие и 13 национални приоритета.

Фигура 11: Връзка между националните приоритети и основните цели на Политиката за сближаване на ЕС през периода 2021-2027 г.

Национална визия:

През 2030 г. България е държава с висок жизнен стандарт и конкурентноспособна, нисковъглеродна икономика. Страната разработва и внедрява иновации във всеки сектор на икономиката, адаптирайки се към променящия се свят чрез своето високообразовано, креативно, солидарно и здраво общество. То представлява плодородна почва за идеи и притегателна сила за инвестиции и човешки капитал. Уникалните културни и природни дадености на българските региони се оползотворяват отговорно и устойчиво. Те са интегрирани помежду си и със света посредством високоскоростни пътни и оптични връзки, утвърждавайки мястото на страната като кръстопът на идеи и блага в Европа и отвъд. Българският гражданин играе активна роля в бъдещето на своята държава, има богати възможности за личностно и професионално развитие и живее в справедливо и толерантно общество, в което гласът му се чува.

Основни цели

Определени са 3 основни цели на националната политика за развитие:

1. Ускорено икономическо развитие
2. Демографски подем
3. Намаляване на неравенствата

Оси на развитие

Реализирането на стратегическите цели е предвидено посредством целенасочени политики и интервенции, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие:

1. Иновативна и интелигентна България
2. Зелена и устойчива България
3. Свързана и интегрирана България
4. Отзивчива и справедлива България
5. Духовна и жизнена България

ОС 1 - Иновативна и интелигентна България - Тази ос акцентира върху повишаването на конкурентоспособността на българската икономика и трансформирането ѝ в икономика, базирана на знанието и интелигентния растеж. В рамките на тази ос са определени три национални приоритета:

1. Образование и умения
2. Наука и научна инфраструктура
3. Интелигентна индустрия.

ОС 2 Зелена и устойчива България - Основният фокус на тази ос е устойчивото управление на природните ресурси, позволяващо задоволяване на текущите нужди на икономиката и обществото, при запазване на екологичната устойчивост, така че тези потребности да могат да продължат да бъдат удовлетворявани и в дългосрочен план. Определени са три национални приоритета за реализацията на тази ос:

1. Кръгова и нисковъглеродна икономика
2. Чист въздух и биоразнообразие
3. Устойчиво селско стопанство

ОС 3 Свързана и интегрирана България - Осигуряването на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността и устойчивото развитие на районите на страната, каквито са подобряването на транспортната и цифрова свързаност, както и насърчаването на местното развитие, стъпвайки на специфичния местен потенциал, определя политиките, включени в тази ос. Три национални приоритета синтезират основните въздействия:

1. Транспортна свързаност
2. Цифрова свързаност
3. Местно развитие

ОС 4 Отзивчива и справедлива България - Тази ос е фокусирана върху изграждането на ефективни и отговорни публични институции. Специален акцент на политиката върху групите и индивидите в неравностойно положение ще позволи постигане на по-включващ и по-устойчив растеж и споделен просперитет за всички. Определени са два национални приоритета, адресиращи нейното изпълнение:

1. Институционална рамка
2. Социално включване

ОС 5 Духовна и жизнена България - Политиките ще адресират подобряването на здравния статус на населението, като ключов детерминант на качеството на живот, но също и като необходимо условие за включването му в заетост и социална активност, както и духовни потребности на индивида да осигури предпоставки за превръщането му в творческа и пълноценна личност. Дейностите по изпълнението на тази ос са групирани в два национални приоритета:

1. Здраве и спорт
2. Култура, наследство и туризъм

ПИРО на община Върбица следва да бъде съгласуван с приетата визия, приоритети и цели, които определят рамката за реализация на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район, поради своя дългосрочен характер остава непроменена от заложената в Регионалния план за развитие на СИР 2014-2020 г., и е следната:

„Отворена към Черно море и света българска територия, съхранила богата история и материална култура, плодородна земя, човешки капитал, развита инфраструктура, туристически имидж и насочила своя специфичен потенциал за постигане на общ икономически напредък и подобро качество на живота”

Определени са следните три приоритети за развитие на района:

Приоритет 1: Повишаване динамичността на района в глобален мащаб.

Приоритет 2: Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. Социално включване.

Приоритет 3: Териториално развитие и сближаване.

Съгласно Закона за регионалното развитие, Планът за интегрирано развитие на община (ПИРО) определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ с други общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 (ИТСР) и общия устройствен план на общината (ОУП).

ПИРО на община Върбица за периода 2021-2027 г. е съгласуван с действащия План за управление на речните басейни /ПУРБ/ 2016-2021 г. за Черноморски район и Програмата от мерки към него и с Плана за управление на риска от наводнения /ПУРН/ 2016-2021 г. на БДЧР.

В тази част на ПИРО на община Върбица за периода 2021-2027 г. се определя стратегията за реализация на плана, която обхваща и проследява взаимовръзката между формулираните визия, определените стратегически цели на развитието и свързаните с тях приоритети за действие, които ще бъдат реализирани посредством изпълнението на програмата за реализация.

ПИРО съдържа визия за развитието на общината, стратегически цели, както и приоритети, насочени към потенциала за развитие на територията със съответни мерки към тях. Използването на интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие на общината изисква целите и приоритетите да бъдат съгласувани и да предвиждат взаимодействието с факторите, условията и потенциала за специфичното развитие, мрежата от населени места и отделните сектори (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм, аграрни дейности и др.), залегнали в Общия устройствен план.

2. Визия

Визията е консолидирана, обобщена представа/желание на местната общност за стандарта на живот и качествата на средата, която изгражда, поддържа и обитава.

Визията дава характеристики на специфичния потенциал на общината и насоките за бъдещото ѝ дългосрочно развитие. Тя отразява перспективите пред глобалното, регионалното и пространственото интегриране на територията, на основата на икономическите и социалните фактори и ресурси, като отчита възможностите за преодоляване на различията между градските и селските райони.

Визията за развитие на община Върбица е с перспектива отвъд хоризонта на 2027 г. и формулирана така:

„Община Върбица – интегриран екологичен район с добър жизнен стандарт и конкурентоспособна икономика, привлекателно място за живеене и инвестиции с развит туристически сектор и съхранено природно и културно богатство.“

Визията за развитие на община Върбица е съгласувана с визията на Плана за интегрирано развитие за периода 2014-2020 г., визията на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район и визията на Националната програма за развитие „България 2030“.

За постигане на визията трябва да се разработват и внедряват иновации във всички сектори на местната икономика, като същевременно се инвестира в образование и повишаване квалификацията на човешкия капитал. Уникалните културни и природни дадености на общината трябва се оползотворяват отговорно и устойчиво за привличане на инвестиции и развитие на селското, горското стопанство и туризма. Общината трябва да се интегрира със света посредством достъпни и удобни пътни и високоскоростни оптични връзки, утвърждавайки мястото си в региона и предимствата на географското си положение. Гражданите трябва да играят активна роля в бъдещето на своята община и да имат богати възможности за личностно и професионално развитие.

За изпълнение на тази визия е нужно да се използват възможно най-ефективни, икономически средства и да се насърчава поведение, което води до успешно развитие и хармония между човека и природата. За реализирането на визията ще се разчита на местните ресурси и потенциал, които с помощта на привлечени инвестиции и финансовите инструменти на ЕС, ще се превърнат в конкурентни предимства за общината.

Постигането на желаната визия следва да се осъществи чрез определените стратегически цели, подкрепени от адекватни приоритети, мерки и дейности.

3. Пакет от стратегически цели, приоритети и мерки

Целите и приоритетите на Плана за интегрирано развитие на община Върбица са определени в съответствие с целите и приоритетите на стратегическите документи за национално, регионално и пространствено развитие на по-високите нива, като се обвързват с постигането на конкретни резултати за територията на общината.

Целите на плана отразяват насоките за национално и регионално развитие, като ги пречупват през призмата на местния потенциал и съсредоточават върху решаването на конкретните проблеми на общината. Основа на дефинираните цели и приоритети е направеният социално-икономически и SWOT - анализ и разкритите основни специфики, проблеми и ключови фактори, стимулиращи и спъващи местното развитие.

Следвайки принципите на съгласуваност и приемственост при формулиране на пакета от цели и приоритети на ПИРО са взети под внимание стратегическите насоки за изпълнение, заложи в Интегрираната териториална стратегия за развитие на СИР 2021-2027 г. и са представени мерки и дейности, надграждащи постигнатите резултати и въздействия от ОПР на община Върбица 2014-2020 г., отчитайки спецификата на новите условия за интегрирано местно и регионално развитие.

Планът за интегрирано развитие на община Върбица за периода 2021-2027 г. поставя следните стратегически цели:

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: Ускорено икономическо развитие, чрез ефективно използване на ресурсите и местния потенциал, привличане на инвестиции, иновации и нови технологии за повишаване на конкурентоспособността.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: Интегрирано териториално развитие и намаляване на неравенствата, чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурите, енергийна ефективност и опазване на околната среда.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: Развитие на човешкия потенциал, насърчаване на образованието, социалното включване, духовно развитие, съхранени традиции и културно наследство.

Комплексът от приоритети, мерки и дейности за реализацията на стратегическите цели на ПИРО следва да бъде насочен в няколко основни области на въздействие, както следва:

- Подобряване на бизнес средата и насърчаване на икономическия растеж – привличане на инвестиции, иновации, по-висока заетост, доходи и жизнен стандарт.
- Съхраняване на демографския потенциал, образователно и духовно развитие на човешките ресурси, със специална грижа към младите и хората в неравностойно положение – социално включване, увеличаване броя на младежите с висше образование и задържането им за живот и работа в общината.
- Подобряване на средата на обитаване и интегрирано териториално развитие – по-добра транспортна и цифрова свързаност и достъпност на населените места в общината, подобрена инфраструктура, качествени услуги, запазване и утвърждаване на природното богатство и културно-историческото наследство.

На тази база са изведени пет приоритета всеки, от които ще се изпълнява, чрез съвкупност от мерки и дейности, обобщени в Програмата за реализация на ПИРО 2021-2027 г. Ограниченият брой ключови приоритети, отразяват избрания фокус и специфика за развитие. Приоритетите ще се изпълняват под формата на конкретни проекти, обезпечени с човешки, финансови и технически ресурси и съобразени с капацитета и възможностите за изпълнението им.

Ключови Приоритети на ПИРО на община Върбица 2021-2027 г.:

Приоритет 1 – Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.

Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.

Приоритет 3 – Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.

Приоритет 4 – Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.

Приоритет 5 – Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.

Приоритетите, дефинирани в ПИРО са в съответствие с предвижданията на стратегическите документи от по-високо йерархично ниво, но съобразени със спецификите на общината и конкретните нужди и проблеми на целевата територия и нейните граждани.

Приоритетите на ниво ПИРО логически произтичат от изводите на аналитичната част на документа, като се фокусират върху конкурентните предимства на общината. Всеки от приоритетите е свързан с постигането на съответна стратегическа цел и детайлизира насоките за нейното изпълнение. Целта е да се постигне концентрация и осезаем ефект на база на конкретните потенциали и местни специфики, а не да се формулират твърде общи и универсални цели и приоритети.

Реализирането на стратегическите цели и приоритети следва да стане в условията на тясно взаимодействие и партньорство между местните власти, бизнеса и НПО. Необходимо е да се използват всички възможности за съвместни проекти и дейности, включително в условията на междуобщинско и международно сътрудничество.

Постигането на всеки приоритет е свързано с изпълнението на пакет от мерки и дейности, финансирани от различни източници, описани подробно в Програмата за реализация на ПИРО.

Приоритет 1 – Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.

Първият приоритет е насочен към развитие на местната икономика с акцент върху постигането на устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството. Приоритетът кореспондира напълно с първия приоритет в Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район и специфичните цели към него, ориентирани към: развитие на интелигентна индустрия с потенциал за висок растеж, цифровизация на икономиката, оползотворяване на специфичния местен потенциал, подобряване на пазарната ориентация и повишаване на конкурентоспособността.

ЕК е определила бюджет от 10 милиарда евро, заделени от програмата за научни изследвания на ЕС „Хоризонт Европа“, за научно-изследователски проекти и проекти за иновации в областта на хранително-вкусовата промишленост, селското стопанство, развитието на селските райони и биоикономиката. В този контекст приоритетните дейности в Североизточен район са насочени към подпомагане на земеделските производители и МСП за по-широко използване на познанията и иновациите.

Стратегическите направления, свързани с този Приоритет 1 на ПИРО на община Върбица са насочени към развитие на биоземеделие и животновъдство, на нови екологични промишлени производства и пълноценно използване на туристическите ресурси на общината, ориентирани към създаване на заетост и работни места. Приоритетни за развитие до 2027 г. са секторите: селско стопанство, лека, преработвателна промишленост и туризъм като традиционни икономически отрасли с най-голям потенциал.

Това приоритетно направление е свързано с обединяване на усилията на местния бизнес, на местната власт и на цялата общественост за повишаване на привлекателността на общината като място за инвестиции и предприемачество. Необходимо е постигане на иновативно, ефективно използване на ресурсите и конкурентоспособно производство, като се стимулират частните инвестиции и се обърне внимание на подготовката на квалифицирана работна ръка, отговаряща на потребностите на пазара на труда.

Подпомагането на инвестиционния интерес към нови производства с по-висока добавена стойност ще повиши доходите на населението и ще ограничи трудовата миграция.

Приоритетни трябва да бъдат инвестициите в селското стопанство за развитие на модерно земеделие, производство на зърнени и технически култури, плодове, зеленчуци, трайни насаждения и биологично животновъдство, както и в свързаните с тях преработвателни производства. Секторни интервенции могат да бъдат насочени и към пчеларството. Съществуват предпоставки за създаване на микро, малки и средни предприятия в леката и хранително-вкусова промишленост и потенциал за разнообразяване на предлаганите форми на алтернативен туризъм в региона. Особено внимание трябва да бъде отделено на нуждите от по-нататъшна модернизация на селското стопанство, с цел повишаване на конкурентоспособността на земеделските стопани, развитие на нови животновъдни стопанства и свързани с тях малки месо и млеко преработвателни предприятия. Реализацията на продукцията може да се осъществява посредством активизиране на инвестиционния процес, сдружаване на производителите, изграждане на местни и/или регионални тържища, активен маркетинг и реклама на местните продукти. ПИРО предвижда мерки за модернизиране на производствените структури - фермерски стопанства и преработватели на селскостопанска продукция, както и внедряване на иновативни решения в земеделската практика и изграждане на подходяща инфраструктура.

Новият Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони /СПРЗСР/, който замества ПРСР в новия програмен период ще стимулира инвестиционния процес чрез подкрепа, обхващаща материални и/или нематериални инвестиции в стопанствата..

С оглед ускоряване на растежа усилията ще бъдат фокусирани върху повишаване на предприемаческата активност на местно ниво за създаване на нови малки и средни предприятия в индустрията, услугите и туризма, от една страна, както и реализиране на дейности, свързани с привличането на нови външни инвестиции (местни и чуждестранни). По този начин създаването/привличането на нови предприятия ще има директен ефект върху повишаването на местната заетост, увеличаването на разполагаемите доходи на населението и засилването на тяхната мотивация да останат да живеят и работят в региона.

Недостатъчната конкурентоспособност на общинската икономика ще бъде подпомогната от политики за технологично развитие, иновации, реструктуриране към производства с висока добавена стойност, финансирани от Оперативната програма за иновации и конкурентоспособност за периода 2021-2027 г.

Създаването на индустриални паркове на регионален принцип ги прави подходящи за прилагане на подхода ИТИ (интегрирани териториални инвестиции) – интегрирани концепции, които ще бъдат изготвяни и изпълнявани в партньорство между различни местни заинтересовани страни с оглед постигане на максимален ефект върху съответната територия. Водещи общини при прилагане на този подход са допустимите бенефициенти по Оперативна програма за развитие на регионите в периода 2021-2027 г. Средства за създаване и разширяване на индустриални паркове и бизнес зони, включително за довеждаща инфраструктура са предвидени

и в новия Национален план за възстановяване и устойчивост 2021-2024 г. Основната цел на този план е да способства за икономическото и социално възстановяване от кризата, породена от пандемията COVID-19. В преследването на тази цел в проекта в него са групирани набор от мерки и реформи, които да имат съществен принос към възстановяването на потенциала за растеж на икономиката и да го развият, като осигурят устойчивост на негативни външни въздействия. В дългосрочен план е поставено постигането на стратегическата цел за конвергенция на икономиката и доходите до средноевропейските. Същевременно Планът полага основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката, в контекста на амбициозните цели на Зелената сделка на Европа.

Подкрепа за иновации в предприятията е планирано да бъде предоставяна и чрез подхода WOMP (Водено от общностите местно развитие). Проектите в изпълнение на подхода WOMP ще се реализират въз основа на интегрирани стратегии за местно развитие, които ще бъдат изготвяни и изпълнявани в партньорство между различни местни заинтересовани страни с оглед постигане на максимален ефект върху съответната територия. Чрез изпълнението на подобен вид проекти в рамките на подхода WOMP ще се създадат условия за въвеждане на интелигентни и ориентирани към новите технологии конкурентни местни предприятия.

Предвижда се прилагането на успешни модели на партньорство за интегрирани териториални инвестиции между общините и бизнеса за техни съвместни инициативи. Важно условие е съчетаването на икономическите цели в развитието с опазването на околната среда и разумното използване на културното материално и нематериално наследство в общината.

Мярка 1.1. Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите⁷

Дейности:⁸

- Подобряване на бизнес средата за повишаване на инвестиционната и иновационната активност;
- Насърчаване на предприемачеството - подкрепа за създаване на нови и развитие на стартиращи предприятия;
- Подкрепа за растеж и конкурентоспособност на МСП, вкл. изграждане, модернизиране и благоустрояване на производствена инфраструктура;
- Насърчаване на производства със затворен цикъл – местни суровини – краен продукт;
- Подкрепа за производствени инвестиции в предприятията, вкл. подкрепа за семейни предприятия, предприятия от творческите индустрии и занаятите;
- Подпомагане на МСП за възприемане и ефективно използване на цифровите технологии, насърчаване на НИРД и иновации в предприятията с фокус към кръговата икономика и цифровата трансформация (системи за електронно разплащане, технологии, базирани на изкуствен интелект /ИИ/ и облачни платформи);
- Привличане на чуждестранни инвестиции и интернационализация на предприятията.

Мярка 1.2. Развитие на модерно, устойчиво и диверсифицирано селско стопанство

Дейности:

⁷ Изпълнението на тази мярка е подробно описано в раздел VI на ПИРО - Мерки за насърчаване на инвестициите.

⁸ Предложените дейности са препоръчителни, съгласувани с възможностите за финансиране от Оперативните програми и фондовете на ЕС за периода 2021-2027 г., с идентифицираните нужди и проблеми, ресурсите и потенциала на целевата територия. Конкретни проекти към всяка мярка са включени в Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Върбица 2021-2027 г.

- Модернизация и технологично обновяване на селското стопанство и инфраструктурата в отрасъла;
- Развитие на биологично земеделие и обучения в областта на биоикономиката;
- Създаване на нови продукти за биоиндустрията, нови биохимикали, биогориво, биофармацевтика и др.;
- Увеличаване на трайните насаждения (лозя, овощни градини);
- Създаване на площи за поливно земеделие и развитие на зеленчукопроизводство;
- Модернизация, разширяване и внедряване на стандарти за качество в животновъдните обекти;
- Подобряване на професионалната подготовка и информираност на производителите;
- Подготовка на квалифицирана работна ръка за отделните подотрасли на аграрния сектор;
- Насърчаване сдружаването на производителите и кооперирането на участниците във веригата за реализация на земеделски продукти и храни;
- Насърчаване развитието на пчеларството;
- Развитие на рибарството и аквакултурите.

Мярка 1.3. Устойчиво управление на горските ресурси

Дейности:

- Подобряване стопанисването на горите чрез увеличаване дела на отгледните сечи;
- Лесовъдски, агротехнически и биологични мероприятия и мерки за запазване на горските екосистеми, осигуряващи предпазване на флората и фауната;
- Залесяване на изсечени горски масиви, на пустеещи и на неземеделски земи;
- Подобряване превенцията срещу горски пожари и друг бедствия;
- Развитие на устойчив дърводобив и дървопреработвателната промишленост;
- Създаване на ловни бази за развитие на ловното стопанство;
- Развитие на предприятия за събиране и преработка на билки, гъби, диви плодове и други съпътстващи дейности.

Мярка 1.4. Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности

Дейности:

- Възстановяване и поддръжка на туристически обекти с историческо и културно значение, включително опазване и защита на материалното и нематериалното природно, историческо и културно наследство;
- Развитие на туристическата инфраструктура, създаване на нови атракции и подобряване на транспортния достъп;
- Маркетинг на дестинациите с акцент върху по-значими културни и природни атракции чрез обмен на ноу-хау и добри практики в областта на туризма;
- Осигуряване на добре подготвени кадри за работа в туристическия сектор и повишаване качеството на обслужване в туризма.

Дейностите към тази мярка са подробно описани в раздел VII на ПИРО - Общинска програма за развитие на туризма.

Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.

Вторият приоритет на ПИРО е ориентиран към постигането на втората цел на европейската политика „По-зелената, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска“ и се финансира от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и Кохезионния фонд (КФ).

Изпълнението на мерките във втория приоритет ще допринесат за реализацията на следните специфични цели:

- Насърчаване на устойчивото управление на водите;
- Насърчаване на прехода към кръгова икономика;
- Засилване на биоразнообразието, „зелената“ инфраструктура в градската среда, както и намаляване на замърсяването на околната среда;
- Устойчиво управление на отпадъците;
- Насърчаване на адаптирането към изменението на климата;
- Предотвратяване и управление на риска от природни бедствия, аварии и катастрофи.

Този приоритет на ПИРО е в съответствие с първия приоритет на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район и пряко със специфичната цел за запазване и подобряване качеството на околната среда и адаптация към настъпилите неблагоприятни климатични изменения. Предвидените мерки са насочени към подобряване качеството на екологичната инфраструктура, на социалната и екологична среда и ориентиране към по-зелена и нисковъглеродна икономика, опазване на богатото биологично разнообразие, превенция и защита от рискове от бедствия и климатични промени. За ограничаване на размера на климатичните промени най-важно действие е намаляване на емисиите на парникови газове, чрез преминаване към нисковъглеродна икономика. Другата линия на противодействие изисква планирането и прилагането на мерки за ограничаване на вредното влияние на негативните процеси и явления, предизвикани от климатичните промени. Неутрализирането на тези въздействия ще се води по две линии – чрез превенция, с която се цели ограничаване на по-нататъшното развитие на климатичните промени, и чрез борба с техните последици. Това са и ключови приоритети в ЕС.

Дейностите по приоритета могат да се финансират от ОП „Околна среда“, Оперативна програма за иновации и конкурентоспособност, Програмите за международно сътрудничество, Финансов механизъм на ЕИП (Норвежка програма), Национален план за възстановяване и устойчивост, ПУДООС, Национален доверителен екофонд, Национална програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради и други източници.

Мярка 2.1. Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове

Дейности:

- Прилагане на мерки за енергийна ефективност в предприятия, частния и обществения сектор, въз основа на препоръки от доклади за енергиен одит (обследване за енергийна ефективност);
- Въвеждане на системи за мониторинг и контрол на енергопотреблението;
- Стимулиране използването на електрическа, топлинна и охлаждаща енергия, произведена от възобновяеми източници;
- Повишаване на енергийната ефективност на обществения и жилищния сграден фонд;
- Въвеждане на енергийноефективно и ВЕИ улично, парково и фасадно осветление.

Мярка 2.2. Насърчаване на прехода към кръгова икономика

Дейности:

- Инвестиции в използването на алтернативни суровини, рециклирани материали и повторна употреба на материали;
- По-ефективно използване в производството на природните ресурси, включително вода;
- Подкрепа за подобряване управлението на отпадъците, в т.ч. предотвратяване и намаляване на генерирането на отпадъци, подготовка за повторна употреба, рециклиране, включително пречистване на отпадъчните води;
- Пренасочване на производството и потреблението от продукти за еднократна към продукти за многократна употреба.

Мярка 2.3. Опазване на околната среда и борба с климатичните промени⁹

Дейности:

- Запазване на качествата на околната среда и биологичното разнообразие;
- Подобряване природозащитното състояние на природни местообитания и видове, предмет на опазване в мрежата Natura 2000;
- Мерки за намаляване на замърсяването на въздуха от битовото отопление, транспорта и вторично запрашаване – преминаване към алтернативно отопление, ВЕИ, почистване и измиване на улици и др.
- Превенция и управление на риска от наводнения и засушаване;
- Анализи на риска и прилагане на мерки за превенция и защита при процеси, свързани с движение на земни маси – свлачища, срутища, ерозии, абразии и др.;
- Управление на риска от природни бедствия и за защита на живота и здравето на населението (с фокус върху повишаване на готовността на населението и капацитета на силите за реагиране в случай на наводнения, пожари и земетресения);
- Модернизация, укрепване и доизграждане на защитни съоръжения, корекция на речни корита, прочистване на дерета и др.;
- Изграждане на нови и оптимизиране и/или разширяване на съществуващи системи за предупреждение, наблюдение, докладване; прогнозиране и сигнализиране във връзка с климатичните изменения и риска от природни бедствия и аварии;
- Повишаване на информираността на населението, обучения, информационно-образователни мерки за формиране, прилагане и изпълнение на целите на политиките, свързани с изменението на климата.

Мярка 2.4. Устойчиво управление на отпадъците

Дейности:

- Подобряване на съществуващите практики и условия за събиране, транспортиране, депониране обезвреждане и рециклиране на битови и промишлени отпадъци и рекултивация на замърсени територии;
- Предотвратяване образуването на отпадъци;
- Разширяване и/или надграждане на системата за разделно събиране на отпадъци;

⁹ Действията за борба с климатичните промени са подробно описани в раздел V на ПИРО - Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.

- Насърчаване на рециклирането, повторната употреба и оползотворяването на отпадъците;
- Въвеждане на система за разделно събиране и компостиране на биоразградими и зелени отпадъци, включително домашно компостиране;
- Ликвидиране на нововъзникнали нерегламентирани сметища в общината;
- Информационна кампания във всички населени места за подобряване екологичната култура на населението.

Приоритет 3 – Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.

Демографският подем е една от основни цели на националната политика за развитие, заложи в програмата „България 2030“. Необходимо е да се предложат пакети от мерки на национално и местно ниво за преодоляване на негативните тенденции в демографското развитие. Този приоритет е ключов за реализацията на ПИРО от гледна точка на тревожната статистика за задълбочаващата се демографска криза, намаляване и застаряване на населението, отслабване на репродуктивната способност на генерациите и емигрирането на младите и образовани хора.

Европейският стълб на социалните права има за свой водещ приоритет предоставянето на качествено и приобщаващо образование, обучение и учене през целия живот. Националната програма за развитие „България 2030“ предвижда цялостно модернизиране на образователната система на всички нива, което ще благоприятства за пълноценната професионална и лична реализация. Най-важните характеристики на човешкия капитал, които повишават неговата работоспособност са: знания, квалификация и професионални умения.

Третият приоритет на ПИРО е насочен към тези общоевропейски и национални цели, в унисон с втория приоритет и специфичните цели на Интегрираната териториална стратегия на СИР за постигане на равен достъп до качествено образование, запазване и развитие на човешкия капитал, създаване на възможности за придобиване на знания и умения в съответствие с пазара на труда и др. Интервенциите по приоритета са насочени към подобряване и модернизация на образователната инфраструктура, осигуряване на равен достъп до качествено образование и обучение, адекватни на потребностите за развитие, стимулиране на предприемачеството и включване в заетост на лицата, които са извън пазара на труда.

Дейностите и мерките по приоритета ще допринесат за подобряване на знанията и уменията на работната сила и инвестициите в човешките ресурси като ключ за постигане на по-висока конкурентоспособност на икономиката, а така също осигуряването на баланс между търсенето и предлагането на знания и умения за по-успешното адаптиране на работната сила към потребностите на пазара на труда. Важно е образователните услуги да се предоставят с равни възможности за населението и да гарантират успешна реализация на пазара на труда, за да се постигне устойчива заетост и по-висок жизнен стандарт.

Приоритетните дейности по този приоритет са ориентирани към:

- разширяване на равния достъпа до качествено предучилищно и училищно образование;
- изграждане на адекватна инфраструктура за образование;
- привличане на децата и младежите към образование и обучение и намаляване на преждевременното напускане на училище;
- повишаване образователното равнище на населението;
- прилагане на ефективни мерки за включване на децата от уязвимите групи в образование;
- повишаването приложимостта на училищното образование за постигане на професионална реализация.

Ключово значение през следващите години ще има разширяването на дуалното обучение и увеличаване на възможностите за осъществяването му по различни професии, което да е съобразено с потребностите на бизнеса на регионално и местно ниво. Необходимо е възстановяване на добрите практики от миналото за стипендии от работодатели, срещу наемане на обучен ученик или студент на работа след завършване на образованието. Стимулиране на наставничеството, чиракуването, стажуването, ученическите и студентски практики и други.

В развитието на образователната инфраструктура, наред с развитието на общото и на професионалното образование, акцент се поставя в развитието на профилираното образование. Специален фокус на осъществяваните мерките е насочен към създаване на условия за насърчаване на ученето през целия живот, по-специално на гъвкавите възможности заповишаване на квалификацията и преквалификацията за всички. Особено належащо е преодоляването на ниското ниво на компютърни и цифрови умения на човешките ресурси, което пречат широкото използване на ИКТ и базираните на тях услуги.

Мерките в този приоритет ще се финансират приоритетно от Програма „Образование“ 2021-2027 г., Програма за развитие на човешките ресурси за периода 2021-2027 г. и Национален план за възстановяване и устойчивост 2021-2024 г.

Програма „Образование“ 2021-2027 насочва подкрепата към всички образователни етапи и е структурирана в четири приоритета:

Приоритет 1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“

Приоритет 2 „Модернизация и качество на образованието“

Приоритет 3 „Връзка на образованието с пазара на труда“

Приоритет 4 „Техническа помощ“.

В обхвата на Програма за развитие на човешките ресурси за периода 2021-2027 г. също са включени четири приоритета:

Приоритет 1 „Насърчаване на заетостта и развитието на умения“

Приоритет 2 „Социално включване и равни възможности“

Приоритет 3 „Териториални инвестиции“

Приоритет 4 „Техническа помощ“.

Мярка 3.1. Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината

Дейности:

- Насърчаване на раждаемостта, чрез пакет от мерки за подпомагане отглеждането на две и повече деца, в това число: достъп до безплатни учебници, лекарства, храна в училище и безплатни извън класни занимания, увеличаване на размера на детските надбавки, предлагане на работа с намалено или гъвкаво работно време за майките в многодетни семейства, еднократни или многократни помощи от общинския бюджет за раждане и отглеждане на дете, данъчни облекчения за многодетни семейства и др.;
- Насърчаване на здравословния начин на живот, профилактиката и остаряването в добро здраве за ограничаване на смъртността;
- Ограничаване на икономическата миграция, чрез осигуряване на заетост с адекватни възнаграждения за гарантиране на нормален и качествен живот на младите хора;
- Предлагане на „пакети“ за мобилност за завръщане на лица от чужбина, чрез осигуряване на разнообразни икономически стимули и мерки на местно ниво;
- Възможност за развитие на предприемаческа дейност за завръщане на българи в малките населени места, според профила и компетенциите на лицето.

Мярка 3.2. Подобряване на образованието и модернизация на образователната инфраструктура

Дейности:

- Разширяване обхвата на включените в образователната система деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст;
- Подкрепа за личностно развитие, включително за таланти деца и ученици с изяви дабри;
- Модернизиране на учебното съдържание – иновативни учебни програми и методи на преподаване, адекватни на съвременните условия на живот;
- Дигитална трансформация и цифровизация на училищното образование, създаване на STEM¹⁰ среда и развитие на STEM умения;
- Превенция и предотвратяване на тормоза и намаляване агресията в училищата;
- Развитие на дуалната система на обучение, ограмотяване на възрастни и валидиране на знания, умения и компетентности, придобити от житейски опит и практика;
- Подобряване на системата за образование и осъществяване на връзка с пазара на труда за подготовка на квалифицирани кадри със сигурна професионална реализация;
- Рехабилитация и модернизация на образователната инфраструктура.

Мярка 3.3. Подобряване на условията за спорт и развитие на младежки дейности

Дейности:

- Рехабилитация и модернизация на спортната инфраструктура;
- Поддържане на открити и закрити спортни площи, включително създаване на нови спортни съоръжения;
- Насърчаване на масовия спорт и провеждане на спортни състезания;
- Насърчаване на младежки дейности и инициативи и на доброволчеството, като основа на активното гражданство - организиране и провеждане на акции за залесяване, почистване на важни обществени и културни обекти, дарителски кампании и др.

Мярка 3.4. Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната сила

Дейности:

- Обучения за придобиване на професионална квалификация/преквалификация за безработни и неактивни лица, с ниско или без образование;
- Подобряване достъпа до пазара на труда и повишаване на младежката заетост, чрез включване в стажуване и чиракуване, субсидирана заетост, ученически и студентски практики, стипендиантски програми, подкрепа при започване на първа работа и др.;
- Подкрепа за самостоятелна заетост, вкл. в областта на социалната икономика;
- Насърчаване на мобилността на работната сила, особено в населени места, в които липсва ежедневен обществен транспорт;
- Стимулиране на работодателите за разкриване на работни места на първичния пазар и предоставяне на стимули за насърчаване на заетостта на целеви групи със специфични потребности, вкл. ранно пенсионираните лица, образовани младежи от ромската общност, граждани от трети страни, участници с произход от други държави, в т.ч. чрез финансиране на менторство и наставничество;

¹⁰ STEM е учебен план, базиран на идеята да за образование в четири специфични области - наука (Science) технологии (Technology), инженерство (Engineering) и математика (Mathematics) - чрез приложни и интердисциплинарни методи.

- Дейности за подкрепа за развитието на социални предприятия на местно ниво за създаване на устойчиви работни места за роми, с акцент върху жените от ромски произход, хора с намалена работоспособност и продължително безработни;
- Обучения за придобиване на базови дигитални умения за ползване на услуги, вкл. административни, социални и други;
- Здравословна и добре приспособена работна среда, отчитаща рисковете за здравето;
- Насърчаване на участие на жените на пазара на труда, по-добър баланс между професионалния и личния живот, включително достъп до иновативни грижи за деца.

Приоритет 4 – Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.

Основен фактор за определяне качеството на живот в даден регион е възможността за жителите му да получават висококачествени административни, социални, здравни, културни и други обществени услуги. Четвъртият Приоритет на ПИРО е насочен към подобряване на обществените услуги. Той съответства на Приоритет 2 на Интегрираната териториална стратегия на СИР и на неговите специфични цели, насочени към: повишаване на административния капацитет при предоставяне на публични услуги, подобряване на здравната инфраструктура и социалните услуги, социално включване и подкрепа за културните институции. Необходими са инвестиции както във физическите параметри на обществената и социална инфраструктура (сгради, оборудване и т.н.), така и в подобряване на количеството и качеството на предлаганите услуги. Тук се включват дейности по ремонт, възстановяване или изграждане на сгради, помещения, подобряване на енергийната ефективност, закупуване на оборудване, както и подобряване и разширяване на обхвата на услугите, цифровизация, повишване квалификацията на персонала и на качеството на обслужване на гражданите.

Цифровизацията на обществения сектор и въвеждането на електронно управление и услуги е сред основните приоритети на националната политика за развитие в периода 2021-2027 г. Електронно е управлението в електронна среда на административните процеси, обслужването и взаимодействието с потребителите с използване на съвременни методи на обработка на данни, информация и знания, които осигуряват по-високо ниво на ефективност.

Мерките и дейностите в четвъртия приоритет на ПИРО ще се финансират от Оперативна тапрограма за електронно управление и техническа помощ за периода 2021-2027 г., Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони, Оперативна програма за развитие на човешките ресурси, Програмата за храни и/или основно материално подпомагане за програмен период 2021-2027 година, Национален план за възстановяване и устойчивост 2021-2024 г. и други източници.

Мярка 4.1. Подобряване на достъпа до електронни административни услуги

Дейности:

- Подобряване на достъпа до он-лайн публични услуги и внедряване на инструменти и он-лайн платформи за подобряване на гражданското участие на местно ниво;
- Въвеждане на електронно управление, електронни административни услуги и системна квалификация на служителите от общинската администрация;
- Осигуряване на високоскоростна интернет връзка с кметствата в общината;
- Електронизация на административното обслужване на кметствата в селата и обединяване на деловодните записи и касови операции с общинския център;

- Цифровизация на старите актови книги и регистри и обвързването им като база данни;
- Подобряване на услугите, свързани с местните данъци и такси като инструмент за управление и подобряване качеството на услугите в Общината: възможност за он-лайн проверка на дължими местни данъци; он-лайн данъчен калкулатор за изчисляване задължения към общината; възможност за он-лайн плащане на задължения за местни данъци и такси и др.

Мярка 4.2. Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса

Дейности:

- Ефективно управление и използване на общинската собственост, чрез изготвяне на програми за придобиване, управление и разпореждане с общинско имущество и планове за действие за общинските концесии;
- Повишаване капацитета на общинската администрация и подобряване на професионалната компетентност на служителите;
- Организиране на обучения, семинари, конференции, пътувания с учебна цел и др.;
- Изграждане на междуобщински сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми, както и за постигане на интегрирана социално-икономическа и културна общност в региона;
- Обмяна на опит с чуждестранни общини и въвеждане на добри практики за подобряване на ефективността в работата на администрацията.

Мярка 4.3. Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването

Дейности:

- Подобряване на достъпа на населението до първична, специализирана и болнична помощ, особено в по отдалечените населени места на общината;
- Осигуряване на мобилност на медицинските услуги;
- Привличане на нови кадри в сферата на здравеопазването;
- Ремонт и обновяване на здравни служби и медицински кабинети;
- Осигуряване на нови линейки и медицинско оборудване;
- Изграждане на хосписи за пациенти, които имат нужда от продължителен болничен престой и не могат да се обслужват сами в домашна обстановка;
- Развитие на интегрирани здравни и социални услуги;
- Ефективни мерки за намаляване на основните рискове за здравето и подобряване на профилактиката.

Мярка 4.4. Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура

Дейности:

- Модернизация и подобряване на средата в съществуващите социални институции;
- Повишаване квалификацията на специалистите, работещи в социалната сфера;
- Подобряване предоставянето на грижи в семейството и общността, деинституционализация и достъп до дългосрочни грижи;
- Създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за деца в риск, лица с увреждания, възрастни и хора в невъзможност за самообслужване;

- Създаване на заместваща грижа в подкрепа за връщане на трудовия пазар за родители на деца с трайни увреждания, членове на семейства, които полагат грижа в домашна среда за лица с увреждания и за възрастни хора в невъзможност за самообслужване;
- Развитие на услуги за спешно осигуряване на подкрепа в случай на кризисна ситуация;
- Насърчаване на социалното приобщаване на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, вкл. подкрепа за хората с увреждания и други уязвими групи;
- Предоставяне на интегрирана подкрепа на уязвими групи, вкл. роми (посредничество за заетост, квалификация, преквалификация, достъп до социални услуги, образование и здравеопазване);
- Създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги;
- Разширяване дейността на Домашен социален патронаж и механизъм „Лична помощ“, „Асистентска подкрепа“ и др.;
- Предоставяне на услуги „Топъл обяд“, „Детска кухня“ и „Пакети за новородени деца“.

Мярка 4.5. Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура

Дейности:

- Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение;
- Основен ремонт, оборудване, обновяване и осигуряване на интернет и дигитални услуги в читалищата;
- Основен ремонт и благоустрояване на религиозни храмове;
- Организиране на разнообразни културни събития, традиционни празници и събори;
- Подпомагане дейността на художествени, самодейни и творчески състави;
- Използване на интерактивни и смарт технологии в сферата на културата;
- Насърчаване на културен обмен в рамките на сътрудничество със съседни и побратимени общини.

Приоритет 5 – Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.

Петият приоритет има комплексен характер и е свързан главно с изграждане и обновяване на техническата инфраструктура, имаща пряко въздействие върху състоянието на околната среда. В района има дефицити на инфраструктурите, включително – транспортна, ВиК и енергийна, които оказват негативно влияние върху състоянието на въздуха, водите и почвите, а опазването на околната среда е приоритет залегнал във всички стратегически и програмни документи на национално и европейско ниво.

Този приоритет на ПИРО е в съответствие със заложените в Приоритет 3 на Интегрираната териториална стратегия за развитие на СИР специфични цели, насочени към териториално развитие и сближаване, бърза и сигурна транспортна и цифрова свързаност, трансгранично и транснационално сътрудничество. Интервенциите по приоритета са насочени към подобряване на екологичната инфраструктура (ВиК, енергийна, ВЕИ), подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност и балансирано териториално развитие за намаляване на неравенствата.

Приоритетни са дейностите по обновяване на водопроводната мрежа, управление на отпадъчните води и повишаването на свързаността на населението с пречиствателни станции за отпадъчни води. Необходимо е изготвяне на оценка за приложимостта на централизирано

отвеждане и пречистване на отпадъчните води в малките населени места, с разпръснато и силно намаляващо население, където канализацията не може да бъде икономически обоснована и трябва да се търсят други технологични решения.

Необходимо е да продължават усилията за ремонт и обновяване на общинската пътна мрежа и улиците в населените места на общината.

В Националната програма за развитие „България 2030 г. като приоритет е залегнала „цифрова свързаност“. Заложена цел е осигуряване свързаността на територията на цялата страна, така че да се позволи развитието на цифровите услуги и гарантиране използването на информационни и телекомуникационни технологии във всички области на обществения живот и населени места. Необходимо е да се осигури развитие на цифровата мрежа в общината с предоставяне на съвременни, висококачествени електронни услуги, доколкото цифровата инфраструктура контролира развитието и качеството на почти всички сфери на живота.

Навременната оптимизация на комуникационната инфраструктура на държавната администрация чрез изграждане на единна електронна съобщителна мрежа /ЕЕСМ/ е задължително условие за икономическото развитие на страната. 74 общини вече имат осигурена свързаност към единната електронна съобщителна мрежа (ЕЕСМ) на държавната администрация. В процес на свързване са още общини като част от мярка I.3.2 на Пътната карта към Националния план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение.

Проектите и дейностите по петия приоритет на ПИРО са свързани с големи инвестиции и се очаква да бъдат финансирани от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони, Програмата за околна среда, Оперативна програма „Транспортна свързаност“, ПУДООС, Агенция „Пътна инфраструктура“, ВиК дружество, енергийни, телекомуникационни компании и други източници.

Мярка 5.1. Подобряване на транспортната достъпност и свързаност

Дейности:

- Подобряване състоянието на републиканската пътна мрежа;
- Подобряване на мрежата от общински пътища;
- Подобряване на уличната мрежа и тротоари в населените места;
- Осигуряване на редовен обществен транспорт.

Мярка 5.2. Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи

Дейности:

- Подмяна и модернизация на амортизираната водопроводна мрежа;
- Изграждане на нови канализационни системи и ПСОВ;
- Осигуряване на подходящи технологии за пречистване на водите.

Мярка 5.3. Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ

Дейности:

- Обновяване на енергийните мрежи и съоръжения;
- Усвояване потенциала на територията за използване на ВЕИ.

Мярка 5.4. Цифрова свързаност и телекомуникации

Дейности:

- Осигуряване на широколентов достъп и преодоляване на „цифровата изолация“ в слабо населените периферни райони;
- Подобряване качеството и обхвата на телекомуникационните услуги;
- Осигуряване на по-добър достъп до приложения за електронна търговия, електронно управление и електронни услуги.

Мярка 5.5. Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда

Дейности:

- Насърчаване на балансирано пространствено развитие на общинската територия;
- Включване в процеса на интегрирано развитие на проблемни територии, по-малки села и периферни райони;
- Благоустрояване на публичните пространства в населените места (обновяване на площи, паркове, зелени площи, детски площадки, велоалеи, улично и парково осветление, чешми за обществено ползване, изграждане на видеонаблюдение и др.);
- Обновяване на градската среда в общинския център, създаване на нови зони с потенциал за развитие, рехабилитация на стари производствени и складови зони, обновяване на централни градски части и подобряване на жилищната среда;
- Подобряване на жизнеспособността на селските райони, чрез стимулиране на местния бизнес и екологосъобразно селско стопанство, подкрепа на местните производители, изграждане на съвременна инфраструктура и обновяване на жизнената среда;
- Развитие на международното и териториално сътрудничество с други общини за насърчаване на социално-икономическото развитие;
- Разработване на интегрирани партньорски проекти за: създаване на регионални бизнес зони, логистични центрове и тържища; осигуряване на комплексно здравно обслужване и съвместни социални услуги; предлагане на общи туристически маршрути, продукти и услуги; координация при предотвратяване на риска и бързо реагиране на потенциални извънредни ситуации; съвместни мерки за опазване на околната среда и управление на отпадъците; съвместни инициативи свързани с адаптация и смекчаване на последиците от изменението на климата и други.

Посочените проекти и дейности са индикативни и при реализация на конкретни инвестиционни предложения, произтичащи от ПИРО Върбица 2021-2027 г., попадащи в обхвата на Приложение №1 и №2 на ЗООС или извън тях и попадащи под разпоредбите на чл.31 от ЗБР, същите могат да бъдат одобрени само след положително решение/становище по ОВОС/ЕО/ОС или решение за преценяване на необходимостта от извършване на ОВОС/ЕО, с което е преценено да не се извършва ОВОС/ЕО, и при съобразяване с препоръките в извършените оценки от компетентните органи.

ЧАСТ III. КОМУНИКАЦИОННА СТРАТЕГИЯ

1. Въведение

Съгласно определението в действащото законодателство План за интегрирано развитие на община (ПИРО) е документ, който определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките и с други общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 и общия устройствен план на общината. Планът за интегрирано развитие като стратегически документ обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети за постигане на стратегически цели, свързани общо от стремежа към по-висок жизнен стандарт на хората в общината и устойчиво развитие през съответния програмен период.

Главна цел при разработването на ПИРО е да се осигури прилагането на принципа за партньорство и сътрудничество. Необходимо е да се идентифицират заинтересованите страни и участниците в процеса на формирането и прилагането на местната политика за интегрирано

устойчиво развитие. Трябва да се осигури прозрачност и информация относно очакваните резултати и ползите за местната общност като цяло, както и да се мотивира обществеността за активно участие в процеса на подготовка и реализация на ПИРО. Важно е заинтересованите страни да бъдат включени както на етапа на разработване и приемане на ПИРО, така и при реализацията на заложените в него цели и приоритети. Ангажимент на Общината е да осигури необходимата публичност и да предприеме всички възможни мерки за поддържане на интереса и мотивацията за участие на местните общности в определянето и в реализацията на целите и приоритетите на документа.

ПИРО се обсъжда и съгласува със заинтересованите органи и организации, с икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината, като се цели предоставяната информация да достигне максимален брой представители на заинтересованите страни и да се осигури тяхното участие в обсъжданията и вземането на решенията. Задължително е да се гарантира участието на съответните организации, представляващи гражданското общество, партньорите от областта на околната среда и организациите, отговарящи за насърчаване на социалното включване, основните права, правата на хората с увреждания, равенството между половете и недискриминацията, действащи на територията на общината.

За изпълнението на този ангажимент е разработена настоящата **комуникационна стратегия**, която да гарантира прилагането на принципа на партньорство и да осигури прозрачност и публичност на процеса по изготвяне и реализация на плана за интегрирано развитие, чрез одобрение, изпълнение и проследяване на набор от подходящи мерки и действия.

Комуникационната стратегия се фокусира върху идентифицирането и включването на заинтересованите страни и гражданското общество чрез подходящи форми, включително кампании за генериране на проектни идеи, които да бъдат включени в програмата за реализация на плана за интегрирано развитие. Важно е да бъде стимулиран подходът „отдолу-нагоре“ при идентифициране на нуждите, потенциала за развитие и възможните решения.

Определянето на целите и приоритетите на плана и на мерките, чрез които ще се реализират тези цели и приоритети, не трябва да бъдат единствено инициатива и ангажимент на общинската администрация, а следва да се планират с активното участие на гражданското общество. На гражданите трябва да се предоставят възможности да идентифицират проблемите в средата около тях, да предлагат решения и да работят за реалната промяна на ситуацията в общината.

Специфичните действия за осигуряване на необходимата информация и публичност включват провеждането на разяснителни кампании, които могат да обхващат:

1. Представяне в подходяща форма (публични дискусии, фокус групи, форуми/семинари, печатни материали, видеоматериали и др.) на информация за предвижданията на ПИРО, за ролята на гражданите и на бизнеса по отношение определянето на приоритетите за развитие на общината и реализацията им, както и очакваните резултати в икономическата, социалната сфера, в областта на техническата инфраструктура и околната среда;
2. Фокусиране на вниманието върху възможностите за изграждане на публично-частни партньорства и реализацията на проектни идеи с участието на публичния сектор, насочени към подобряване на физическата среда и на услугите, предоставяни на гражданите и бизнеса;
3. Разясняване на конкретните задачи, които стоят пред кмета, общинския съвет, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации и гражданското общество за осигуряване висока ефективност при изпълнението на плана;

4. Разясняване на необходимостта и значението на стратегическото планиране на развитието на общината за повишаване ефикасността на публичните разходи и осигуряването на по-голяма добавена стойност от тях, както и за подобряване на стандарта на живот на населението;
5. Привличане вниманието на заинтересованите страни и гражданското общество за формиране на позитивно обществено мнение и активна гражданска позиция по отношение участието и подкрепата на ръководството на общината за подготовката и реализация на плана.

2. Принципи на Комуникационната стратегия

Комуникационната стратегия се основава на следните основни принципи:

- Прозрачност – своевременно информиране на обществеността за изпълнението на дейностите по разработване и реализация на Плана за интегрирано развитие на общината 2021-2027 г.;
- Безпристрастност и откритост при идентифициране на проблемите и анализиране на събраните данни, информация и предложения от заинтересованите страни;
- Яснота, опростеност и точност в комуникацията с гражданите и заинтересованите страни;
- Отчетност и публичност на процесите по изготвяне и изпълнение на ПИРО – създаване на условия за провеждане на дебати, предоставяне на балансирана и обективна информация, както и осигуряване на възможност гражданите да изразяват своите очаквания и предложения;
- Законосъобразност – в съответствие с приетите и действащи нормативни актове в страната и общината;
- Защита на обществения интерес – изграждане на съпричастност в населението, бизнеса и структурите на гражданското общество (СГО) към проблемите на общината и мотивирането им за участие в нейното управление, чрез реални предложения за мерки, дейности и проекти;
- Координация с ОУП и други програми и стратегии, изпълнявани от община Върбица;
- Ефективност на разходите – постигане на максимални резултати с наличните ресурси;
- Мониторинг, контрол и актуализация на мерките в комуникационната стратегия при необходимост.

3. Цели на Комуникационната стратегия

Основната цел на Комуникационната стратегия е да стимулира съпричастност и насърчи активно включване на гражданите на община Върбица и структурите на бизнеса и гражданското общество, развиващи дейност на нейната територия при идентифициране на основните нужди и проблеми и дефиниране на визията, целите и приоритетите за развитие в периода на действие на ПИРО 2021-2027 г.

Специфични цели:

1. Осигуряване на максимална публичност и прозрачност в процеса на разработване и изпълнение на ПИРО;
2. Насърчаване на активното участие на всички заинтересовани страни в процеса на подготовка и изпълнение на ПИРО;
3. Изграждане и поддържане на високо обществено доверие към процесите по изпълнение и управление на ПИРО;
4. Популяризиране на европейските фондове и национални програми като финансов инструмент за подобряване на развитието на община Върбица и качеството на живот;
5. Информирание на потенциални бенефициенти, извън общинската администрация за възможностите за финансиране на техни проектни идеи и бизнес начинания;

6. Изграждане на единен информационен стандарт за комуникация и диалог между местната власт, населението, структурите на гражданското общество и бизнеса в община Върбица;
7. Подпомагане на бизнеса и местната власт за сътрудничество при осъществяване на съвместни бизнес проекти, насърчителни мерки за инвестиции в общината, отдаване под наем и на концесии на общински имоти и др.;
8. Привличане на представители на съседни общини за реализация на интегриран подход при подготовката на ПИРО и генериране на идеи за съвместни проекти и дейности;
9. Насърчаване на публичното обсъждане на приоритетни въпроси за бъдещето на общината;
10. Осигуряване на канали за комуникация между всички заинтересовани страни.

4. Целеви групи

Определянето на целевите групи е важно, тъй като всяка група има собствени нужди и приоритети, свързани с реализацията на ПИРО. Определянето на информационните нужди на целевите аудитории ще отчита мненията, знанията и нагласите на идентифицираните обществени групи по отношение на наличието на информация, необходима за вземане на решения, свързани с бъдещото развитие на общината.

Основните целеви групи на комуникационната стратегия на ПИРО са:

а/ Общинска администрация;

б/ Общински съветници;

в/ Кметове на кметства и кметски наместници в общината;

г/ Представители на бизнеса;

д/ Представители на секторите: образование, култура, социални дейности, здравеопазване, спорт и туризъм;

е/ Представители на НПО и СГО;

ж/ Социално-активни граждани;

з/ Представители на съседни общини;

и/ Представители на медии/разпространители на информация.

Целевите групи, ангажираната администрация и разпространителите на информация съставляват основните заинтересовани страни, с различна роля и функция в процеса на подготовка, осъществяване, отчитане и комуникиране на ПИРО.

Постигането на конкретните цели на комуникационната стратегия зависи от планирането на обхвата и характера на основните послания, които ще се отправят към приоритетните целеви групи. Промените в съществуващите масови обществени нагласи налагат избор на стратегия за индиректен достъп до широк кръг заинтересовани страни. Насочената комуникация, която би могла да формира устойчиви представи и критерии за оценка, гарантира в много по-голяма степен постигането на крайните цели. За трайна промяна в масовите нагласи е необходимо усилията да бъдат концентрирани към гарантирането на ефективна комуникация с целеви аудитории, които имат характер на референтни по отношение на значителни групи от населението. Чрез всяка една от тези аудитории ефективно могат да бъдат комуникирани различни части от общите послания на настоящата стратегия. Работата с всяка от тези групи предполага специфични действия и комуникационни форми, които да гарантират индивидуализацията на подхода и в същото време, координираността на усилията за постигане на крайните цели – активно участие и съпричастност към процесите на подготовка и реализация на ПИРО.

Общинска администрация Върбица и нейните служители, както и Общинския съвет са основни участници в процесите за подготовка и изпълнение на ПИРО и са определени като

ведеща целева група и пряко заинтересована страна. Прилагането на интегриран подход налага привличането на кметовете на малки населени места и представители на съседни общини като участници в процеса на разработването и изпълнението на документа. Местният бизнес и насърчаването на инвестициите са от ключово значение за социално-икономическото развитие на общината и представителите на тази група са важна целева аудитория при разработването на ПИРО. В плана се залагат множество дейности и мерки, свързани с подобряване и развитие на основните сфери на социалния живот в общината и това налага привличането като партньори на представители на секторите: образование, култура, социални дейности, здравеопазване, спорт и туризъм. ПИРО е инструмент за цялостно подобряване качеството на живот в общината и НПО, СГО и социално-активните граждани са важни участници в процесите по неговата подготовка и реализация.

5. Основни форми на комуникация

Комуникационен тип стратегия се гради върху основата на адаптивност на комуникационните механизми и предварително заложен позитивизъм по отношение лансираната същност на посланията към хората. Комуникационната стратегия на ПИРО трябва да използва такива форми на комуникация, че да успее да насърчи участието на партньорите и заинтересованите страни в процеса на разработване и изпълнение на плана. В случая комуникационният тип стратегия е изградена върху разбирането, че медиите са равноправни участници в комуникационния процес, като на тях е определена ролята на медиатори.

Комуникационната стратегия на ПИРО се основава върху няколко основни подхода, които се прилагат, чрез следните комуникационни канали:

- **Директна комуникация** – анкети, въпросници, справки, интервюта, фокус групи и обществени обсъждания;
- **Комуникация чрез електронни, печатни и онлайн медии** – прессъобщения, участие на медиите във фокус групите и обществените обсъждания;
- **Интернет** – поддържане на актуална информация на сайта на община Върбица, възможност за споделяне на мнения и предложения, чрез он-лайн анкети или на електронна поща;
- **Работа с НПО** - комуникационната стратегия подкрепя инициативи на гражданското общество, насочени към специфични групи, които трудно могат да се достигнат чрез интернет и средствата за масово осведомяване.

Изборът на конкретни комуникационни средства и дейности при изпълнението на ПИРО е съобразен със:

- Спецификата на посланията за бъдещото развитие на общината;
- Характеристиките на целевите групи – реципиенти на посланията и избор на подходящи комуникационни канали за достигане до всяка от тях;
- Възможните дейности и форми за осъществяване на комуникацията;
- При комуникиране на послания, които засягат набор от различни целеви групи, се използва интегриран комуникационен микс, който да гарантира ефективността на комуникацията, както като дейности и форми, така и като канали.

6. Основни комуникационни дейности

1. Определяне на отговорен служител в Общинската администрация за изпълнение на комуникационната стратегия на ПИРО;

2. Публикуване на съобщение на сайта на Общината, че започва разработване на План за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г., членовете на работната група, определена от Кмета, телефон и електронна поща за мнения и предложения на гражданите;
3. Изготвяне на списъци на партньори и заинтересовани страни, които да бъдат привлечени за участие в процеса на подготовката и изпълнението на ПИРО, включително представители на съседни общини;
4. Провеждане на онлайн анкетно проучване сред гражданите за идентифициране на основните нужди и проблеми в общината и генериране на идеи за цели, приоритети, проекти и дейности, които да бъдат включени в ПИРО;
5. Провеждане на анкетно проучване сред кметове на малки населени места и кметски наместници за идентифициране на местните проблеми и генериране на идеи за дейности и проекти в селата;
6. Попълване на Въпросник за събиране на базови данни и информация за ПИРО;
7. Изготвяне на списъци на участниците в петте фокус групи с имена, организация, длъжност и контактна информация – телефон, електронна поща;
8. Провеждане на пет фокус групи по следните теми:
  - Образование, култура, младежки дейности и спорт;
  - Здравеопазване, социални дейности и пазар на труда;
  - Местно икономическо развитие и туризъм;
  - Благоустройство, инфраструктурно развитие и опазване на околната среда;
  - Развитие и обновяване на малките населени места на територията на общината.

Фокус групите се състоят от минимум 10 участника всяка. Предварително на участниците по списък се изпращат покани.

Фокус групите се провеждат на място в зала в Общинската администрация в посочен ден и час или онлайн, чрез обмен на информация чрез електронна поща.

Участниците във фокус групите получават презентация с резюме на основните изводи от направения социално-икономически и SWOT анализи на общината. Те попълват анкета с варианти за приоритетни зони за въздействие, визия, цели и приоритети на ПИРО 2021-2027 г., в която да отбележат своите предпочитания или да направят предложения.

9. Провеждане на обществено обсъждане на проекта на План за интегрирано развитие на общината за периода 2021-2027 г.

Проектът на документът се публикува предварително на сайта на Общината, за да могат максимален брой граждани да се запознаят със съдържанието му и да дадат обективна оценка, мнения и предложения. Покана за събитието се изпраща до всички партньори, заинтересовани страни и участници във фокус групите и се публикува на сайта на Общината.

10. Публикации в медии – прессъобщения и покани за участие в публичните събития се изпращат регулярно до местни и регионални медии.

Медиите са основен партньор и за популяризиране на изпълнението на ПИРО.

За осигуряване на одитна следа от изпълнението на комуникационната стратегия Общината следва да съхранява цялата информация от проведените медийни прояви и публични мероприятия, включително публикации, записи от интервюта и съобщения в медиите, покани, списъци с участниците и снимки от всяко събитие.

7. План за изпълнение на комуникационната стратегия

Планът за изпълнение на комуникационната стратегия определя начина на провеждане и управление на комуникационната стратегия. Целите на стратегията могат да се постигнат, като се

приложат няколко основни подхода и комуникационни дейности. Те са съобразени със съответните целеви групи характера на посланията, насочени към тези целеви групи.

Таблица 49: План за изпълнение на комуникационната стратегия

Комуникационни дейности и мерки	Срок	Начин на изпълнение/ Информиране на обществеността/ Гражданско участие	Резултат
1. Определяне на отговорен служител за изпълнение на комуникационната стратегия	1-ви месец	Отговорният служител се определя със Заповед на Кмета на община Върбица	Определен отговорник за изпълнение на комуникационната стратегия
2. Съобщение на сайта, че Общината започва разработване на ПИРО 2021-2027 г.	1-ви месец	Информация в медиите и сайта на Общината, представяне на членовете на работната група, телефон и електронна поща за мнения и предложения на гражданите	Информиране на широката общественост за стартиране на процеса по разработване на ПИРО
3. Изготвяне на списъци на партньори и заинтересовани страни	2-ри месец	Изготвяне на списък/ци с потенциалните участници в процеса на разработване и изпълнение на ПИРО - граждански организации; обществени съвети; кметове на кметства; представители на съседни общини; представители на различни институции – образователни, културни, социални, здравни; професионални и синдикални организации; представители на местния бизнес, експерти в различни области, социално активни граждани и др.	Изготвени списъци на организации, физически и юридически лица – партньори и заинтересовани страни, които да бъдат привлечени в процеса на подготовка и реализация на ПИРО
4. Провеждане на онлайн анкетно проучване	2-3 месец	Онлайн анкета за граждани, публикувана на сайта на Общината, съобщение в медиите за анкетата, изпращане на линка с анкетата на всички партньори и заинтересовани лица и поставяне на съобщение за анкетата в Центъра за информация и услуги на гражданите. Набиране на предложения от гражданите за мерки, дейности и конкретни проектни идеи за включване в Програмата за реализация на ПИРО.	Проучено обществено мнение за идентифициране на проблемите, нуждите и идеите на гражданите за бъдещото развитие на общината
5. Провеждане на анкетно проучване сред кметове на малки населени места	2-3 месец	Изпращане на електронна поща на анкети до всички кметове на кметства и кметски наместници	Събрана информация за прилагане на интегриран подход при подготовката на ПИРО и включване на мерки и дейности в малките населени места
6. Попълване на Въпросник за	2-ри	Въпросникът се попълва от	Събрани базови данни и

събиране на базови данни и информация за ПИРО	месец	служители на Общинска администрация, компетентни по съответните теми и ресори	информация за изготвяне на социално-икономически анализ на състоянието на общината
7. Изготвяне на списъци на участниците във фокус групи	3-ти месец	Изготвяне на списъци с минимум 10 участници с три имена, организация, длъжност, телефон и електронна поща за всяка една от петте фокус групи. Участниците, трябва да имат професионален опит, да са заинтересована страна или да имат експертиза по темата на съответната фокус група. Участниците във фокус групите ще попълнят анкета с варианти за приоритетни зони за въздействие, визия, цели и приоритети на ПИРО 2021-2027 г.	Изготвени 5 броя списъци с участници за всяка една от фокус групите.
8. Провеждане на пет фокус групи по различни теми	4-ти месец	Публикуване на информация в медиите, в сайта на общината, на информационни табла в Центъра за информация и услуги на гражданите за предстоящите фокус-групи, в случай, че се провеждат на място в определен ден и час. Публикуване на електронна поща, на която да се задават въпроси и споделят мнения по всяка от темите на петте фокус групи, при провеждането им онлайн. Обратна връзка с участниците за получените предложения. Важно е участниците да не останат с впечатлението, че всичко е вече решено, а предложените мерки и проектни идеи действително да подлежат на доразвиване и включване в Програмата за реализация на плана.	Проведени 5 фокус групи на следните теми: - Образование, култура, младежки дейности и спорт; - Здравеопазване, социални дейности и пазар на труда; - Местно икономическо развитие и туризъм; - Благоустройство, инфраструктурно развитие и опазване на околната среда; - Развитие и обновяване на малките населени места на територията на общината.
9. Публикуване на сайта на общината на проекта на ПИРО за обществено консултиране	5-ти месец	Публикуването на проекта на документа на интернет страницата на общината за срок от минимум 14 дни преди заключителното му обществено обсъждане. Публикуването на проекта на ПИРО трябва да бъде отразено в съобщение/новина в медиите, в сайта на общината, на информационни табла и изпратено по електронна поща на заинтересованите страни и партньори.	Изработен в партньорство с широк кръг заинтересовани страни и граждани проект на ПИРО 2021-2027 г.
10. Провеждане на обществено обсъждане на проекта на План за интегрирано развитие на общината	6-ти месец	Публикуване на информация в медиите, в сайта на общината, на информационни табла в Центъра за	Проведено обществено обсъждане на проекта на ПИРО, събрани мнения и

за периода 2021-2027 г.		информация и услуги на гражданите за предстоящото обществено обсъждане – място, ден и час. Отразяване на процеса в медиите и на сайта на Общината - преди и след обсъждането.	предложения от граждани, партньори и заинтересовани страни, които да бъдат отразени в документа.
11. Публикации в медии	1-6 месец и при изпълнение на ПИРО	Публикуване на информация в медиите за процеса по разработване и изпълнение на ПИРО и как гражданите биха могли да вземат участие в него.	Информирана общественост за подготовката, изпълнението и резултатите от прилагане на ПИРО

Целта на плана за изпълнение на комуникационната стратегия е да бъдат ясно и конкретно описани в хронологичен ред, мерките за популяризиране разработването на ПИРО и включването на максимален брой участници в процеса. Планът за изпълнение е съобразен с идеята за създаване на устойчиви взаимоотношения с гражданите, неправителствените организации, бизнеса и други структури на гражданското общество на територията на община Върбица.

Планът за изпълнение на комуникационната стратегия дава възможност за:

- Осигуряване на базова информация за анализите;
- Индентифициране на нужди и проблеми в целевата територия;
- Повишаване нивото на разбиране на процесите на стратегическо планиране от гражданите;
- Генериране на подкрепа за заложените проекти и дейности в рамките на ПИРО;
- Създаване на модел за комуникация и диалог между местната власт, населението, структурите на гражданското общество и бизнеса в общината.

8. Резюме на постигнатите резултати от анкетните проучвания

Във връзка с разработването на ПИРО на сайта на Община Върбица беше публикувана онлайн анкета за граждани. Обобщените резултати от анкетното проучване показват, че за 1 месец анкетата е попълнена от 42 граждани на възраст от 25 до 52 години. Преобладават хората с висше образование (45% от участниците). Анкетиранияте са с различни професии и социален статус – държавни служители, кметове на кметства, инженери, учители, счетоводители, строители, представители на частния бизнес, студенти, безработни лица и други. Около 45% от участниците в анкетното проучване са жители на град Върбица. Останалите 55% живеят в селата на общината.

На въпроса: „Какви са основните проблеми за развитието на община Върбица според Вас?“, 73% от анкетиранияте посочват икономическите проблеми, по 55%¹¹ считат, че това са демографски и социални проблеми, 45% посочват лошото състояние на пътната и техническа инфраструктура.

Най-големите проблеми на населеното място, където живеят, според 73% от анкетиранияте е липсата на достатъчно работещи предприятия, 64% посочват безработицата и ниските доходи, 27% определят проблемите със сметосъбирането и чистотата, състоянието на техническата инфраструктура и обезлюдяването на някои населени места.

¹¹ Анкетиранияте са давали от 1 до 3 отговора и сумарно обобщените резултати са повече от 100%.

Основният демографски и социален проблем в общината, според 82% от анкетираните е миграцията на младите и образовани хора. Почти 64% считат, че основният демографски проблем е ниската образованост на населението. За основен социален проблем 45% от анкетираните посочват продължителната безработица. Според 18% от участниците в проучването основен социален проблем е ниската интеграция на групи в неравностойно положение.

Недостатъчното разнообразие на икономическите сектори е посочено като основна пречка за местното икономическо развитие от 73% от анкетираните. Като сериозен проблем се очертава и липсата или недостатъчното развитие на високотехнологични и иновативни производства. Посочили са го 36,6% от попълнителите анкетата. Други фактори, спъващи икономическото развитие на общината според 27% от участниците е лошото състояние на логистичната бизнес инфраструктура, в т.ч. ИКТ, транспортни връзки, инженерна инфраструктура и др. като основни бариери за местното икономическо развитие.

Състоянието на водоснабдителната и канализационна мрежа е най-сериозен проблем според 100% от отговорите. Около 36% от участниците оценяват като проблем липсата на обществен транспорт. Според 27 % от анкетираните, основен проблем на техническата инфраструктура в общината е лошото състояние на пътищата и улиците. Състоянието на околната среда в община Върбица е лошо за 18% от анкетираните.

Двигатели за развитието на общината според участниците в анкетата могат да бъдат: привличането на инвеститори за създаване на нови предприятия и работни места (100% от анкетираните); развитие на селскостопански продукти и създаване на клъстери за тяхната преработка (46%); повишаването на образованието и квалификацията на човешките ресурси, в съответствие с изискванията на пазара на труда (36,4%); подобряване на техническата инфраструктура (27,3%); Според 9% от попълнителите анкетата двигател за развитието на общината може да бъде повишаване капацитета за усвояване на европейски проекти.

Пречка за развитието на успешен бизнес в община Върбица се явяват: Липсата на квалифицирана работна ръка (73%), затруднения достъп /включително транспортни връзки/ до основни логистични центрове и пазари и липса на офис пространства (36% от отговорилите), липса или лошо състояние на техническата инфраструктура в индустриални/производствени зони и липса на подходящи инвестиционни терени (27%), липса на подходяща информационна инфраструктура – (по 9,1 %).

Трите основни проблема, които Община Върбица трябва приоритетно да реши в периода на изпълнение на ПИРО 2021-2027 г., според анкетираните са:

- Насърчаване на икономическото развитие –100%;
- Осигуряване на работни места – 73%;
- Подобряване качеството на техническата инфраструктура –46%.

Общо 60,5% от анкетираните познават приоритетите на Общинския план за развитие за периода 2014-2020 г., а останалите 39,5% признават, че не са запознати със стратегическия документ.

Според проучването приоритетните зони за въздействие на новия ПИРО следва да бъдат:

- Индустриални и бизнес зони – 63,6%;
- Зони за отдих и туризъм – 27,3%;
- Зони с преобладаващи жилищни функции – 9,1%;

Участниците в анкетното проучване са направили следните предложения за конкретни мерки, дейности и проекти, които да бъдат включени в Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.:

- Реализация на съвместни инфраструктурни проекти със съседните общини;

- Развитие на селския, еко, ловен туризъм и подобряване на инфраструктурата;
- Осъществяване на интегрирани селскостопански проекти и изграждане на фермерски пазари, създаване на преработвателни предприятия, утвърждаване на местни и регионални защитени марки продукти;
- Възстановяване и утвърждаване на традиционни дейности в сферата на занаятите;
- Обособяване на индустриална бизнес зона;
- Реконструкция и ремонт на път I-7, в участъка на Върбишки проход;
- Ремонт на водоснабдителна мрежа в малките населени места и изграждане на канализация и ПСОВ в гр.Върбица;
- Увеличаване броя на детските и спортни площадки в общината;

Основен източник на информация за запознаване с местното развитие за 54,5% от анкетираните е интернет страницата на Община Върбица. Над 27% отговарят, че участват лично в публични събития, обществени обсъждания и др., 9,1% посочват местните медии – телевизия, радио, вестници, и също 9,1% други информационни източници и Интернет.

Проведеното анкетно проучване сред кметове и кметски наместници на малки населени места в община Върбица показва следните резултати:

с. Божурово

Реалните жители според кмета на с.Божурово към 2020 г. са 254, като от тях има 48 деца и младежи на възраст до 18 г. Енергийната мрежа и осветлението са в добро състояние. В селото има два магазина. Обществените сгради са кметство и здравна служба, които са в относително добро състояние. В селото няма училище, детска градина, църква и читалище. Уличната мрежа е в сравнително добро състояние. Водоснабдителната мрежа се нуждае от цялостен ремонт.

Основните доходи на населението са от пенсии и земеделие. В селото функционира едно предприятие за дърводобив – „Хема Груп“.

Населението има достъп до здравеопазване, селото се посещава от общопрактикуващ лекар.

Приоритет за с.Божурово до 2027 г. е подобряване състоянието на водоснабдителната и частично на уличната мрежа в селото.

с. Конево

Жителите на с.Конево към 2020 г. са 160, от тях има 17 деца и младежи. Основните обществени сгради са следните:

- Кметство
- Детска градина
- Здравна служба

Всички сгради в момента са в добро техническо състояние.

В селото функционират 3 хранителни магазина.

Енергийната мрежа и осветлението са в добро състояние., както и околната среда. Уличната мрежа е в ремонт. Необходимо е спешно основяване на водоснабдителната система в селото.

Основните доходи на населението са от пенсии и земеделие. Висок е процента на безработните хора в трудоспособна възраст. Няма работещи предприятия.

Здравните услуги в село Конево се осигуряват от личен лекар, който посещава селото два пъти седмично. От основно значение е ремонтване на главните улици в селото.

с. Крайгорци

Жителите на с.Крайгорци към 2020 г. са 190 човека, от тях има 31 младежи до 18 години. В селото основни обществени сгради са кметство и здравна служба. Липсват обекти за обществено обслужване освен един хранителен магазин.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в добро състояние. Основните проблеми са свързани с лошото състояние на уличната и водоснабдителната мрежа, липсата на поддържани зони за отдих и замърсена околна среда.

Основана част от населението в трудоспособна възраст работи в град Върбица и големи заводи в град Търговище.

Здравните услуги се осигуряват от личен лекар, който посещава населеното място.

Приоритетен проект за село Крайгорци е цялостен ремонт и подмяна на водоснабдителната мрежа в селото.

с. Кьолмен

Жителите на с.Кьолмен към 2020 г. са 110, от тях има 18 деца и младежи.

В селото основната обществена сграда е кметството. Липсват обекти за обществено обслужване. Функционира само един хранителен магазин.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в сравнително добро състояние. Основен проблем е лошото състояние на уличната мрежа и тротоари. Основните доходи на населението са от селско стопанство и пенсии. В селото няма работещи фирми. Сериозен проблем е здравното обслужване, тъй като селото се посещава от личен лекар два пъти в месеца.

Приоритетни проекти и дейности за с. Кьолмен до 2027 г. включват подобряване състоянието на уличната мрежа.

с. Ловец

Жителите на с.Ловец към 2020 г. са 576, от тях има 115 деца и младежи на възраст до 18 години. Основните обществени сгради са следните:

- Кметство (Необходимо е саниране)
- Детска градина (Необходим е ремонт)
- Две джамии (Необходими са ремонти)
- Читалище (Необходимо е саниране)
- Здравна служба (Необходимо е саниране)
- Училище (Сградата не се използва и се нуждае от основен ремонт)

В селото функционират два магазина за хранителни стоки и три къщи за гости.

Енергийната и съобщителна мрежа са в добро състояние. Уличната мрежа е в лошо състояние. Необходим е основен ремонт на улица „Симеон”, част от улица Калоян, ул. Преслав, ул. Шипка, ул. Хан Крум, ул. Хан Омуртаг, ул. Козлодуй, ул. Балчик, ул. Ивайло, ул. Тича, ул. Камчия, ул. Мир, ул. Рила, ул. Балкан ул.Дружба и тротоари.

Здравните услуги в Ловец се предоставят от медицинско лице в Здравната служба в селото. Домашен социален патронаж подпомага възрастното население с хранителни продукти.

Основните доходи на населението са от земеделието или сезонна работа в предприятия в селото.

От основно значение е подобряване състоянието на улиците в селото и изграждане на канализация.

с. Маломир

Жителите на с.Маломир към 2020 г. са 518. Сред тях има 60 деца и младежи на възраст до 18 години. В селото основни обществени сгради са кметство, читалище и здравна служба. Трите сгради са в добро техническо състояние. Функционират три търговски обекти за обществено обслужване – хранителни магазини.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в добро състояние. Състоянието на водоснабдителната система и уличната мрежа са задоволителни.

Здравните услуги в село Маломир се осигуряват от личен лекар, който посещава селото по график.

Основните доходи на населението са от пенсии. Няма работещи предприятия.

Приоритетни проекти и дейности за с. Маломир до 2027 г. включват развитие и използване на туристическия потенциал и изграждане на места за настаняване – къщи за гости.

с. Менгишево

Жителите на с.Менгишево към 2020 г. са 250, от тях има 60 деца и младежи. В селото основни обществени сгради са кметство, читалище, детска градина, училище (не функционира). Всички сгради се нуждаят от цялостен ремонт. В селото има два хранителни магазина и едно кафене.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в сравнително добро състояние. Основен проблем е лошото състояние на водоснабдителната мрежа, което води до много чести аварии.

Основните инфраструктурни проблеми са свързани със състоянието на уличната мрежа, която е 80% в много лошо състояние. От цялостен ремонт се нуждаят следните улици: ул.Ленин, ул.Авроро, ул.Шейново, ул.Бузлуджа, ул.Пирин, ул.Баба Тонка, ул.Стефан Караджа, ул.Херсон, ул.Панайот Волон, ул.Васил Левски, ул.Христо Ботев, ул.Цар Калоян, ул.Иван Вазов, ул.Вапцаров, ул.Балкан, ул.Георги Димитров, ул.Крайречна, ул.Вела Пискова, ул.Толбухин, ул.Добри Войников. Уличното осветление се нуждае от цялостна подмяна на осветителни тела.

Основните доходи на населението са от дребно животновъдство, земеделие, билкарство, събиране на гъби и пенсии. В селото няма функциониращи предприятия.

Здравните услуги в селото не се предоставят.

Приоритетни проекти и дейности за с.Менгишево до 2027 г. са:

- Подобряване състоянието на уличната мрежа;
- Ремонт на обществени сгради;
- Откриване на предприятия с цел намаляване на безработицата;
- Развитие на културни дейности.

с. Методиево

Жителите на с.Методиево към 2020 г. са 628, от тях има 55 деца и младежи на възраст до 18 години. В селото основните обществени сгради са следните:

- Кметство (В добро състояние)
- Детска градина (Необходими са частични ремонти)
- Читалище (Необходимо е цялостно саниране)
- Здравна служба (В добро състояние)
- Училище (Сградата не се използва и се нуждае от основен ремонт)

В селото функционират три хранителни магазина, едно кафене и една къща за гости.

Съобщителната мрежа и улично осветление са в добро състояние. Улична мрежа, тротоари, както и зелени площи са в лошо състояние. Състоянието на водоснабдителната мрежа и енергийните ситеми също не са задоволителни и се налагат спешни ремонти.

Здравните услуги в селото се осигуряват от личен лекар.

Основните доходи на населението са от пенсии и земеделие. В селото не развиват дейност фирми и предприятия.

Приоритетни проекти и дейности за с. Методиево до 2027 г. са:

- Подобряване състоянието на главните улици в селото;
- Асфалтиране на главен път от с.Иваново до с.Методиево;
- Цялостна подмяна на водоснабдителна и електрическа мрежа;
- Укрепване на речни корита;

- Ремонт и саниране на сгради на читалище, детска градина, училище;
- Основен ремонт на помпена станция в селото.

с. Станянци

Жителите на с.Станянци към 2020 г. са 373, от тях има 35 деца и младежи на възраст до 18 години. Основните обществени сгради са следните:

- Кметство
- Училище (Сградата не се използва)
- Детска градина
- Читалище
- Здравна служба

Всички сгради към момента са в добро техническо състояние.

В селото функционират три магазина за хранителни стоки. Заведения за хранене и места за настаняване няма.

Енергийната и съобщителна мрежа са в добро състояние. Уличната мрежа е частично ремонтирана през последните години. Зелените площи и парково пространства в голямата си част са в добро състояние. Съществуват проблеми с водоснабдителната мрежа в селото.

Здравните услуги в с.Станянци се предоставят от общопрактикуващ лекар. Домашен социален патронаж подпомага възрастното население с хранителни продукти.

Основните доходи на населението са от земеделието или работа в производствено шивашко предприятие в град Върбица.

Приоритетни проекти и дейности за с. Станянци до 2027 г. са:

- Цялостен ремонт на водоснабдителна мрежа;
- Ремонт на останалата част от улична мрежа в селото;
- Саниране на сградата на училище и превръщането и в ритуална зала.

с. Сушина

Жителите на с.Сушина към 2020 г. са 330, от тях има 40 деца и младежи на възраст до 18 години. В селото основни обществени сгради са кметство, което се нуждае от саниране, детска градина, читалище и здравна служба, която в момента се ремонтира.

В селото има два хранителни магазина и една къща за гости.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в добро състояние. Уличната мрежа и тротоари, както и водоснабдителната система са в задоволително състояние.

Здравните услуги жителите на село Сушина полват при личен лекар, който посещава селото.

Основните доходи на населението са от земеделие и животновъдство, сезонна работа в чужбина и пенции. В селото няма работещи предприятия.

с. Тушовица

Жителите на с.Тушовица към 2020 г. са 500, от тях има 55 деца и младежи на възраст до 18 години. Основните обществени сгради са следните:

- Кметство (Необходим е частичен ремонт)
- Училище (Не функционира. Необходим ремонт)
- Детска градина (В добро състояние)
- Читалище (В сградата на кметството)
- Здравна служба (В сградата на кметството)

В селото функционират три хранителни магазина.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в добро състояние.

Основните проблеми са свързани с лошото състояние на уличната мрежа и водоснабдителна система. Канализация не е изградена.

Основните доходи на населението са от работа в дърводобивния сектор, пенсии, земеделие и работа в чужбина. В с. Тушовица развиват дейност три дърводобивни и едно дървообработващо предприятие.

Здравните услуги се осигуряват от медицинско лице, което посещава селото по график два пъти в седмицата.

Приоритетни проекти и дейности за с. Тушовица до 2027 г. са:

- Частичен ремонт на улици в селото;
- Цялостен ремонт на водоснабдителна система;
- Проекти свързани със създаване на работни места.

с. Нова Бяла река

Жителите на с. Нова Бяла река към 2020 г. са 517, от тях има 91 деца и младежи на възраст до 18 години. В селото основни обществени сгради са кметство, училищна сграда, детска градина, читалище, джамия. Към момента от цялостен ремонт и саниране се нуждае сградата на кметството.

В селото има четири хранителни магазина и три кафенета.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в добро състояние. Около 60% от уличната мрежа е в добро техническо състояние, а останалата част и някои тротоари се нуждаят базови ремонти. Водоснабдителната мрежа в населеното място е изградена през 70-те години и е силно амортизирана и се нуждае от цялостен ремонт. Само една улица е с подменена водопроводна мрежа. Няма изградена канализация. В населеното място има новоизграден централен парк, площад и фонтан в отлично състояние, новоизградена спортна площадка, детска площадка.

Здравните услуги жителите на село Нова Бяла река се осигуряват от личен лекар, който посещава селото.

Основните доходи на населението са от земеделие и животновъдство, сезонна работа в чужбина. В селото няма работещи предприятия.

Приоритетни проекти и дейности за с. Нова Бяла река до 2027 г. са:

- Изграждане на канализационна мрежа и пречиствателна станция;
- Подмяна на водопроводната мрежа;
- Довършване на асфалтирането на всички улици в населеното място;
- Ремонт и саниране на сградата на кметството.

с. Бяла река

Реалните жители на с. Бяла река към 2020 г. са 1700 човека, от които 400 деца под 18 години. Селото разполага с кметство, читалище, целодневна детска градина, начално и основно училище, две джамии и здравна служба. В Бяла река има седем хранителни магазина, един магазин за дрехи, един магазин за рибарски принадлежности и три кафенета. Инфраструктурата на селото не е в добро състояние и има нужда от подмяна на водопроводната мрежа за питейна вода. Улиците са на 80% асфалтирани. Има нужда от подмяна на осветителните тела. Основните източници на доходи и поминък са земеделие, животновъдство и дърводобив.

На територията на селото работят шивашки цеха. Жителите на Бяла река се обслужват от социалния патронаж във Върбица, а хората в нужда имат лични асистенти. През месец август селото има събор. Основни проблеми са безработицата, липсата на канализация и недостига на питейна вода.

Приоритетни проекти и дейности за с. Бяла река до 2027 г. са:

- Подмяна на водопроводната мрежа;
- Довършване на асфалтирането на всички улици в населеното място;
- Ремонт и саниране на сградата на кметството.

В процеса на разработване на ПИРО бяха проведени пет он-лайн фокус групи по следните теми:

- Образование, култура, младежки дейности и спорт;
- Здравеопазване, социални дейности и пазар на труда;
- Местно икономическо развитие и туризъм;
- Благоустройство, инфраструктурно развитие и опазване на околната среда;
- Развитие и обновяване на малките населени места на територията на общината.

Участниците бяха определени от изготвен от Община Върбица списък на заинтересованите страни. Всяка фокус група се състоеше от 10 до 15 участника. На респондентите беше изпратена аналитичната част на ПИРО с предложенията за визия, цели, приоритети и зони за въздействие и презентация с резюме на документа. Участниците във фокус-групите върнаха попълнени формуляри за обратна връзка, в които споделяха своите мнения и предложения за съдържанието на ПИРО.

От проведените фокус – групи бяха получени следните предложения за проекти и дейности, които да бъдат включени в програмата за реализация на плана:

- Ремонт и обновяване на пътната инфраструктура в общината.
- Ремонт и обновяване на уличната мрежа в населените места на общината.
- Благоустройство на паркове, обществени пространства и места за отдих.
- Привличане на инвеститори и създаване на нови работни места.
- Осигуряване на редовен обществен транспорт между гр. Върбица и селата.
- Подновяване на водоснабдителната мрежа в населените места на общината.
- Изграждане на канализации и пречиствателни станции по населени места.
- Обновяване на енергийните мрежи и системи за подобряване на електроснабдяването.
- Подобряване на образователната инфраструктура.
- Изграждане и обновяване на физкултурните салони в училищата.
- Обновяване на материално-техническата база в детските градини.
- Осигуряване на общопрактикуващи лекари и медицински специалисти.
- Разширяване обхвата и качеството на социални услуги.
- Подпомагане на читалищата, художествената самодейности и творческите състави.
- Поддържане на религиозните храмове – джамии и църкви.

9. Комуникационен механизъм при изпълнение на ПИРО

Комуникационният механизъм служи за осигуряване на наблюдение, контрол, информация, отчетност и прозрачност относно изпълнението на ПИРО, постигнатите резултати и използваните финансови ресурси по програмата за реализация на плана. Принципът на партньорство и сътрудничество с представителите на различните групи заинтересовани страни следва да се прилага в рамките на целия процес на изпълнение на плана до неговото финално отчитане с последваща оценка.

Обществеността следва да бъде информирана за начина на изпълнение на мерките от програмата за реализация, за резултатите от тях и за начина, по който са били изразходвани финансовите ресурси, с които е било обезпечено изпълнението на програмата за реализация на ПИРО. Гражданите имат възможност да участват в изпълнението на плана като партньори на администрацията или чрез реализацията на техни частни бизнес и социални проекти

Комуникационният механизъм предвижда мерки за комуникация, информация и включване на заинтересованите страни и партньорите в процесите на изпълнение, отчитане и актуализация на ПИРО.

Предвиждат се следните мерки:

1. Ежегодна комуникация по електронна поща с представителите на заинтересованите страни и партньорите за получаване на обратна връзка и информация за техните проекти, дейности и инвестиции през годината, допринасящи за изпълнението на ПИРО;
2. Ежегодно публикуване на годишните отчетни доклади за наблюдение изпълнението на ПИРО;
3. Провеждане на годишна среща /през месец април всяка година/ с партньорите и заинтересованите страни за представяне и обсъждане на Годишния отчетен доклад за наблюдение изпълнението на ПИРО;
4. Публикуване на сайта на Общината и обсъждане с партньорите и заинтересованите страни на доклада за междинна оценка на ПИРО;
5. Събиране на данни и информация от привлечените партньори и заинтересовани страни за идентифициране на нови проблеми и генериране на идеи за актуализация на ПИРО, при необходимост.

Комуникационният механизъм предвижда постоянна комуникация с медиите за популяризиране на всички изпълнявани проекти и дейности от програмата за реализация на ПИРО. Журналисти ще бъдат канени на всички годишни срещи и обсъждания на докладите за изпълнение на ПИРО. В медиите ще се публикуват резюмета на докладите за годишна и междинна оценка на плана, за да се информира обществеността за постигнатия напредък в изпълнението му.

ЧАСТ IV. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД - ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ.

Приоритетните зони за прилагане на интегриран подход (зони за въздействие) на територията на общината се определят на база на резултатите от социално-икономическия анализ и анализа на силните и слабите страни, както и на потенциалите за развитие. В тези зони основно ще бъде съсредоточено изпълнението на мерките, проектите и дейностите предвидени в програмата за реализация на ПИРО.

Зона за прилагане на интегриран подход/въздействие е пространствено обособена територия с определена характеристика и състояние на физическата среда, социална и/или етническа структура на населението и характер и структура на основните фондове. Зоните за въздействие се определят на базата на общи характеристики на определена територия и/или общи проблеми или потенциали за развитие.

Зоните за въздействие могат да бъдат както части от територията на общината с конкретно функционално предназначение (например зони с преобладаващи административни/публични функции, индустриални или бизнес зони, зони за култура, за отдых и туризъм, зони с преобладаващи жилищни функции, зони за транспортна дейност и т.н.), така и други специфични обособени територии с идентични характеристики или собствен потенциал за развитие (например зони с потенциал за коопериране със съседни общини).

За община Върбица са препоръчителни зони за въздействие със специфични характеристики, които могат да представляват градски по своята същност зони (т.е. да включват територии от урбанизирана градска част, градски покрайнини и функционални зони в град Върбица), но могат да се отнасят и до всеки вид населено място или част от територията на общината, както и да включват части от съседни общини, при необходимост.

Определянето на зоните за въздействие на ПИРО е пряко обвързано с Общия устройствен план на община Върбица (ОУПО) и отредените в него територии за приоритетна реализация.

Бъдещето на община Върбица зависи от демографското състояние и обитаване на територията. Демографското ѝ развитие за разлика от повечето подобни общини, разположени в селските планински райони на страната не е налице тенденция на намаляване на броя на населението в резултат от естествения и механичен прираст. Повечето населените места са с перспективи за естествено възпроизводство на населението и броя на жителите се запазва относително постоянен. Основен приоритет в периода до 2027 г. е задържането на трудоспособното население и привличане на квалифицирани кадри, чрез стратегии за насърчаване на инвестициите, иновациите и предоставяне на добра икономическа и социална среда за живеене.

В регионален мащаб всички селища от Община Върбица са поставени в позицията на периферни и полу-периферни, слабо урбанизирани територии. Транспортната достъпност на населените места се осигурява чрез система от републиканска и общинска пътна мрежа. За да се подобри достъпа до населените места е необходимо подобряване състоянието на пътищата в цялата община. По отношението на техническата инфраструктура от основно значение е рехабилитацията, доизграждането и поддържането на качествени комуникационни трасета, които от своя страна да се синхронизират с развитието на логистични, складови и производствени зони. От ключово значение е развитието на телекомуникациите, разширяване на достъпа до високоскоростни и мобилни широколентови мрежи високоскоростни оптични връзки и повишаване на компютърните умения на хората и способностите за работа в дигитални пространства.

Инвестициите в селското стопанство, биоземеделието, отдиха и туризма във всичките му разновидности и развитието на традиционните промишлени производства ще допринесе да се обхване целия ресурс и потенциал за бъдещо икономическо развитие в общината. По линия на междуобщинското сътрудничество могат да бъдат реализирани редица проекти със съседни общини в бъдеще.

С оглед на горното в ОУПО Върбица са заложили територии и мероприятия за приоритетна реализация, които следва да се имат предвид при определяне зоните за въздействие на ПИРО.

Функционално-йерархичната структура на мрежата от населените места в общината се формира на базата на пет групи фактори:

- демографско състояние;
- административни функции;
- икономическо развитие;
- степен на развитие на социалната инфраструктура;
- развитие на туристическата инфраструктура.

Отчитайки комплексното действие на горепосочените фактори и от натрупването на обслужващи функции (съответно на обекти на социалната инфраструктура) се обособява и йерархически обвързана система от селищно-обслужващи центрове.

Основен обслужващ център в общината е гр.Върбица, в който е локализирана социална инфраструктура, за удовлетворяване на потребностите на населението от цялата община. По-големият брой потребители в гр.Върбица и функциите му на обслужващ център – в сферата на образованието, болничната и извънболничната помощ, културата, административните дейности, търговските функции и др. са основният фактор за концентрация на обслужващи дейности и на свързаната с тях социална инфраструктура и в перспектива.

Към настоящия момент в гр.Върбица е концентриран основният демографски и икономически потенциал на общината. Тук са съсредоточени и повечето обекти за обществено обслужване на населението: средното общообразователно училище, медицински център, структурите на местната власт и на правоохранителната система.

С функции на вторичен обслужващ център в общината се явява с.Бяла река. Това е второто по население селище в общината и притежават относително съхранена демографска жизненост. Съответно може да изпълнява ролята на опорно селище в общината. Поради тази причина тука са локализирани детска градина и училище, които към този момент функционират на територията на общината (става въпрос само за обектите на образованието, които са разположени извън общинския център).

В северната част на община Върбица най-подходящото населено място, което може да изпълнява функции на опорен център е село Ловец. Зоната е особено подходяща за развитие на туристически дейности, защото някои от населените места са на брега на язовир Тича и съществуват няколко места за настаняване.

В останалите населени места в община Върбица развитието на обектите на социалната инфраструктура е на значително по-ниско ниво. Те са представени предимно от магазини за хранителни стоки и кафенета. Те задоволяват единствено потребностите на населението от базово ежедневно обслужване. През последните години, във връзка с развитието на туристическата дейност, в някои от населените места в общината са разкрити нови хотелски и туристически комплекси със съответните обслужващи обекти към тях (барове, механи, ресторанти).

Спрямо чл.16 от Наредба №8 за обема и съдържанието на устройствените планове, с общият устройствен план на общината се определят границите на урбанизираните територии, които са „строителна граница на населено място“. За територията на община Върбица има действащи кадастрални и регулационни планове, актуални цифрови модели на картите на възстановената собственост (КВС), както и актуални кадастрални карти.

Предвиждания на ОУПО Върбица за разширяване на строителните граници на населените места обхващат основно непосредствено прилежащите земеделски територии до населените места, които са подходящи за застрояване, или вече са с променено предназначение, но са разпръснати, самостоятелни или не са в група.

Общият устройствен план на община Върбица включва следните основни предвиждания съответно за отделните населени места в общината:

Землище на гр.Върбица

- Урбанизирани - обособява се Жм зона на запад с площ 2.24 ха, а също така се формира и две предимно производствени зони на северозапад от 7.72 ха и североизток от 1.21 ха. Също така се формира и селищно образование източно от град Върбица с площ 7.87 ха. Обособява се второ селищно образование на базата на съществуващия к.к Върбица в курортна зона (Ок) с площ от 147.43 ха по протежение на Върбишки проход южно от града. Разширяват се и двата гробищни парка – западния до 1.81 ха и източния до 1.54 ха. Отделя се терен за пречиствателна станция северно от града с площ 0.40 ха.

- Земеделски земи - Предоставя се възможност за смяна на предназначението за жилищни нужди от 48.7 ха западно от града, както и източно за изграждане на болница и жилищни нужди с площ от 9.6 ха;

Предоставя се възможност за смяна на предназначението за предимно производствени дейности с площ 72.5 ха северозападно от града;

Предоставя се възможност за смяна на предназначението за смесени зони южно от града с площ от 5.6 ха. Въвеждат се режими за рекултивация на нерегламентираните сметища северно от населеното място.

- Горските територии – предоставя се възможност за смяна на предназначението за курортни дейности югозападно от града с площ 113.8 ха.

Землище на с.Божурово

- Урбанизирани – жилищните територии не се разширяват, а само се въвеждат показатели на застроява за зони Жм. Формира се предимно производствена зона североизточно на базата на съществува такава и се включва в строителните граници на населеното място.
- Разширяват се гробищния парк източно от селото до 0.8 ха и се налага рекултивирание на нерегламентираните депа за битови отпадъци.
- Земеделски - допуска смяната на предназначението на земеделски земи за жилищни нужди западно (1,06 ха) и източно (2,22 ха) от населеното място.
- Горски територии не се променят.

Землище на с.Бяла река

- Урбанизирани – обособява се Жм зона на юг с площ от 4.13 ха, както и на югоизток с площ 4.46 ха. Формира се производствена зона на база на съществуваща така на юг с площ от 7.70 ха и всички тези зони се включват в строителните граници на населеното място. Разширява се северното гробище до 0.77 ха.
  - Земеделски земи – западно от селото е обособена зона с допустима смяна на предназначението на жилищни нужди с площ от 5,6 ха.
  - Горските територии не се променят.

Землище на с.Иваново

- Урбанизирани – обособяват се Жм зони: на запад с площ 0.99 ха и на юг 1.94 ха. Формира се предимно производствена зона източно от селото с площ 18.46 ха и се включва в строителни граници на населеното място. Гробищния парк се разширява до 1.61 ха.
- Земеделски земи:
  - Допуска се смяна на предназначението на запад от населеното място за жилищни нужди с площ 2.13 ха и на изток с площ 2.32 ха;
  - Допуска се смяна на предназначението на юг за смесени зони с площ от 31.3 ха;
  - Допуска се смяна на предназначението на изток за предимно производствени зони с площ 8.4 ха.
- Горските територии не се променят.

Землище на с.Конево

- Урбанизирани – жилищните територии на населеното място не се променят, а се обособява ново селищно образование за предимно производствени нужди западно от селото с площ 13.19 ха, както и Пп зона източно от селото на базата на съществуваща такава с площ 2.81 ха. Разширяват се гробищните паркове съответно: източен до площ от 0.52 ха и югоизточен до площ от 1.71 ха.
- Земеделски земи
  - Допуска се смяна на предназначението на земеделски земи за жилищни нужди западно от селото с площ 8.80 ха.
  - Допуска се смяна на предназначението на земеделски земи за курорт и допълващите до дейности с площ 14.3 ха.
- Горските територии не се променят.

Землище на с.Крайгорци

- Урбанизирани – разширяват се жилищните територии на север с зони Жм (запад) от 0.22 ха и изток 0.41 ха. Формира се предимно производствена жилищна зона на север с обща площ 2.29 ха на базата на съществуваща такава. Разширяват се гробищните паркове (изток) до 0.65 ха и западното до 0.35 ха.
- Земеделски – предоставя се възможност за смяна на предназначението на земеделски земи за жилищни нужди западно от селото с площ от 2.31 ха.
- Горските територии не се променят.
Землище на с.Кьолмен
- Урбанизирани – към строителните граници на селото се присъединява предимно производствена зона обособена на база на съществуваща такава с площ 1.17 ха. Разширяват се гробищните паркове с площ от 0.45 ха.
- Земеделски земи:
  - Допуска се смяна на предназначението на земеделски земи за жилищни нужди източно от селото с площ от 2.48 ха.
  - Допуска се смяна на предназначението на на земеделски земи за курорт и допълващите до дейности с площ 17.2 ха.
- Горските територии не се променят.
Землище на с.Ловец
- Урбанизирани – обособява се жилищна зона Жм южно от селото с площ 1.74 ха. Формира се предимно производствена зона с площ от 3.56 ха, както и ново селищно образование със същите функции източно от селото с площ 12.25 ха. Отделят се терени за изграждане на пречиствателна станция югоизточно от селото с площ 0.66 ха, а също така се разширяват и гробищния парк с площ 1.69 ха.
- Земеделски - земи се предоставят с възможност за смяна на предназначението северно от населеното място за жилищни нужди с площ от 2.62 ха и източно с площ 8.68 ха.
- Горските територии не се променят.
Землище на с.Маломир
- Урбанизирани – обособява се жилищна зона (Жм) източно от населеното място с площ 1.48 ха, както и предимно производствена зона отново на изток с площ 1.45 ха. Разширяват и се двата гробищни парка – западния до площ от 1.57 ха, а източни до площ от 2.07 ха.
- Земеделски земи:
  - Предоставя се възможност за смяна на предназначението за жилищни нужди южно от населеното място с площ от 3.29 ха и 0.43 ха.
  - Предоставя се възможност за смяна на предназначението за курорт и допълващите го дейности с площ 31.6 ха.
- Горските територии не се променят.
Землище на с.Менгишево
- Урбанизирани – формиране на Жм зона с площ 4.30 ха на базата на съществуваща промяна на предназначението на териториите с жилищни функции – западно на населеното място, както и обособяването на предимно производствена зона от 9.59 ха. Гробищния парк се разширява до площ от 1.91. ха.
- Земеделски – допуска смяна на предназначението на земеделски земи северно от селото за жилищни нужди с площ 24.28 ха.
- Горските територии не се променят.
Землище на с.Методиево

- Урбанизирани – жилищните територии на населеното място не се разширяват, а се формират южна предимно производствена зона с площ 8.20 ха, както и източна с площ 3.61 ха. Разширява се западния гробищен парк до 2.90 ха, а източния до 1.19 ха.
- Земеделски – допуска се смяна на предназначението на север с 0.94 ха и на юг с площ 4.19 ха за жилищни нужди.
- Горските територии не се променят.
Землище на с.Нова бяла река
- Урбанизирани – обособява се източна Жм зона с площ 2.92 ха и се включва към строителните граници на населеното място. Формира се северна предимно производствена зона от 15.41 ха. Западно от населеното място се запазва без промяна съществуваща предимно производствената зона. И трите гробищни парка се разширяват съответно: северозападния до площ от 0.52 ха, североизточния до площ от 1.06 ха и източния до 0.92 ха. Формира се тангираща транспортна връзка за извеждане движението от населеното място северно между настоящите строителни граници на селото и новосформираната Пп зона.
- Земеделски – западно от населеното място се предоставят земеделски земи с възможност за смяна на предназначението за жилищни нужди.
- Горските територии не се променят.
Землище на с.Станянци
- Урбанизирани – формират се малки Жм зони западно (с вече променено предназначение) 0.14 ха и 0.17 ха, южно 0.37 ха и източно от 0.94 ха и още една от 0.12. Обособява се предимно производствена зона на изток с площ от 1.04 ха. Разширяват и се двете гробища – северното до 0.60 ха и западното до 1.63 ха.
- Земеделски – предоставят се земеделски земи с възможност за смяна на предназначението за жилищни нужди на юг с площ 1.96.
- Горските територии не се променят.
Землище на с.Сушина
- Урбанизирани – формира се централна зона с настоящите строителни граници на населеното място с площ 3.15 ха, обособява се Жм източно от селото с площ 8.67 ха, както и предимно производствена с площ 12.56 ха.
- Земеделски земи:
  - Предоставя се възможност за смяна на предназначението за жилищни нужди източно от населеното място с площ от 0.80 ха и 3.28 ха;
  - Предоставя се възможност за смяна на предназначението за курорт и допълващите го дейности с площ 6.6 ха;
  - Предоставя се възможност за смяна на предназначението за курорт и допълващите го дейности с площ 40.9 ха в землище 99165;
- Горските територии не се променят.
Землище на с.Тушовица
- Урбанизирани – формира се Жм зона на югоизток от площ 4.62 ха, както и на юг с площ 6.04 ха. Обособява се западна предимно производствена зона с площ 3.04 ха, източна (2.45 ха) и селищно образование на изток с площ 7.68 ха. Северно от населеното място се предвижда изграждане на пречиствателна станция за отпадни води. Гробищните паркове се разширяват както следва: западния (до площ от 2.35 ха), югозападния до площ от 1.23 ха и южния до 0.54 ха.
- Земеделските земи може да бъдат с допускане на смяна на предназначението на северозапад с площ 3.90 ха за жилищни нужди.
- Горските територии не се променят.

Землище на с.Чернооково

- Урбанизирани – присъединяват се малки жилищни имоти към строителните граници на населеното място (западно) от 0.25 ха и се формира жилищна зона на север (3,39 ха), както и се обособява предимно производствена зона на север от 5.14 ха. Разширяват се гробищните паркове с 0.74 ха.

- Земеделски - формира се зона с възможност за смяна на предназначението северно от селото с площ 3,68 ха за жилищни нужди.

- Горските територии не се променят.

Съгласно чл. 7 от ЗУТ и чл. 4 от НАРЕДБА № 7 от 22 декември 2003 г. на МРРБ за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии, могат да бъдат определени следните зони:

- За жилищни функции;
- За обществено обслужващи функции;
- За производствени дейности;
- За складови дейности;
- За рекреационни, курортни и вилни зони;
- За озеленяване, паркове и градини;
- За изолационно озеленяване;
- За спорт и атракции;
- За комунално обслужване и стопанство;
- За обработваеми земи –ниви;
- За обработваеми земи –трайни насаждения;
- За необработваеми земи;
- За гори;
- За горски земи;
- За водни площи;
- За транспорт и комуникации;
- За техническа инфраструктура;
- За защитени зони по Директивите за местообитанията и птиците (НАТУРА 2000);
- За защитени територии по Закона за защитените територии;
- За територии за природозащита;
- За територии на недвижимото културно наследство;
- За защитени територии за опазване на културното наследство;
- За територии за възстановяване и рекултивация.

Съгласно Наредба №7 от 22 декември 2003 г. на МРРБ за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии:

- **Жилищните територии** обхващат части от населеното място, в които са обединени урегулирани поземлени имоти, предназначени предимно за жилищно застрояване.

- **В територии за обществено-обслужващи функции** се разполагат обектите за обществено обслужване, които осигуряват следните видове дейности:

1. образование;
2. здравеопазване и социални грижи;
3. култура;
4. религия;
5. административни услуги;

6. търговия, обществено хранене и битови услуги;

7. други обществено-обслужващи дейности.

- **Териториите за производствени и складови дейности** са предназначени за устройство и застрояване предимно със сгради и съоръжения за производствени и складови дейности.

- **Територии за рекреационни, курортни и вилни зони** се обособяват като устройствени зони в границите на населените места и селищните образувания или извън тях и се определят съгласно следните разновидности: курорт; • ваканционно селище; • вилна зона; • други рекреации (гольф селища, аквапаркове, дисниленд и други).

- **Територии за озеленяване, паркове и градини** - зелената система включва обществените озеленени площи, в т.ч. всички паркове, градини, улично озеленяване, извънселищни паркове и горски паркове, гробищни паркове, ботанически градини, защитни насаждения и разсадници.

- **Територии за спорт и атракции** - разполагат се в населените места и в крайселищната им територия. Обекти за спорт и атракции, освен в тези територии, могат да се разполагат също и в териториите за жилищни функции, озеленени територии и зони за рекреационни дейности.

- **Земеделски територии** – включват необработваеми земи (пасища, скатове, дерета, оврази и други), обработваеми земи – ниви (ниви, зеленчукови градини, ливадии други) и обработваеми земи – трайни насаждения (овощни градини, лозя и други).

- **Горски територии** - конкретното предназначение на поземлените имоти в горските територии биват два вида – гори (дървопроизводителни гори, защитни гори, рекреационни гори и други) и горски земи (поляни, земи, заети от храсти, скали и други).

- **Територии, заети от води и водни обекти** - териториите за водни площи обхващат естествени и изкуствени водни обекти - реки, канали, езера и язовири.

- **Територии за транспорт и комуникации** - Тези територии включват обекти и съоръжения на транспорта и комуникациите: пътища и улици, гаражи и паркинги, автогари, летища, пешеходни алеи и площи, велосипедни алеи, скиорски пътеки и плацове, станции на въжени линии, яхтени пристанища и други.

- **Територии за техническа инфраструктура** - Териториите за техническа инфраструктура обхващат такива за водоснабдителни, канализационни, енергийни, хидромелиоративни съобщителни и други мрежи и съоръжения.

В община Върбица се предвиждат следните видове устройствени територии и зони:

- Жилищни територии - устройствени зони с малка и със средна височина на застрояване;
- Територии за обществено обслужване;
- Производствени територии;
- Територии за рекреационни дейности;
- Територии за спорт и развлечения;
- Озеленени територии;
- Терени за техническата инфраструктура;
- Горски и земеделски територии;
- Смесени територии;
- Нарушени територии за възстановяване и рекултивация;
- Територии със специално предназначение /за обекти на сигурността и отбраната/;
- Защитени територии и защитени зони, включително за опазване на културното наследство.

Описаните в ОУПО територии и устройствени зони, дефинират географското разположение на зоните за въздействие на ПИРО.

В ПИРО, за разлика от ОУПО могат да бъдат обособени неограничен брой зони за въздействие, но от тях следва да бъдат подбрани няколко приоритетни, които имат най-голям потенциал да повлияят върху социално-икономическото развитие на общината в бъдеще.

Целта на определянето на приоритетни зони за въздействие е постигане на максимален ефект за населението и територията с ограничените ресурси, с които разполага Община Върбица. Това е особено необходимо, тъй като изпълнението на отделни мерки в различни части от общината без ясна обвързаност между тях представлява само временно задоволяване на конкретна нужда, но не оказва въздействие върху цялостното развитие на общината.

Определянето на приоритетни зони за въздействие не ограничава инвестициите извън тях, а по-скоро е отражение на идентифицираните при анализа територии с най-голям специфичен потенциал за развитие. Приоритетните зони следва да бъдат ограничен брой и така подбрани, че тяхното развитие да може в най-голяма степен да повлияе върху развитието на цялата община. Размерът на конкретната зона не се ограничава като площ, но за по-голяма по размер зона, са необходими мотиви и доказателства за необходимостта от обхващането на съответната територия, включена в обхвата на зоната.

В резултат на идентифицираните с анализите нужди, проблеми и потенциали за развитие и предвижданията на ОУПО в ПИРО на община Върбица за периода 2021-2027 г. се определят следните 6 /шест/ типови зони за въздействие:

- Зони с обществено-обслужващи/ публични функции;
- Зони с жилищни функции;
- Зони за производствени и складови дейности;
- Зони за селско и горско стопанство;
- Зони за техническа инфраструктура;
- Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих.

Всяка от зоните за въздействие е придружена от зони на влияние, в които в резултат на прилагане на интегриран подход, чрез проектите и дейностите в ПИРО ще настъпят съществени подобрения в качеството на средата и ще се повиши инвестиционният интерес. Зоните на влияние са териториално близки на зоните за въздействие и образуват стабилна глобална структура, покрита от интеграционни политики. Същевременно седемте типови зони за въздействие имат свързани ефекти спрямо глобалната общинска структура. Те са близки, често преплетени и това усилва влиянието на интервенциите, както върху ключовите елементи, така и върху цялата територия.

Характеристиката и обхвата на приоритетните зони за въздействие са следните:

- Зони с обществено-обслужващи/ публични функции

Тези зони обхващат централната градска част на гр.Върбица и централните части на село Бяла река и село Ловец, в които са разположени сградите на кметства, училища, детски градини, читалища и др. Освен всички административни функции в тези зони са съсредоточени децентрализираните органи, местното самоуправление, правното обслужване, здравеопазването, социалните, културните и образователни институции, пощенски клонове, офиси на банки, търговски обекти и почти всички обществени услуги на територията на общината.

Отчитайки броя на населението, натовареността с административни и обслужващи функции, географското разположение спрямо общинския център, транспортния достъп и други фактори за община Върбица можем да определим следните **3 /три/ приоритетни зони за развитие с преобладаващи обществено-обслужващи/административни и публични функции:**

- Югозападна административна зона – гр. Върбица с обхват на влияние с.Божурово, с.Крайгорци, с.Кьолмен, с.Станянци, с.Сушина, с.Чернооково.

- Югоизточна административна зона – с. Бяла река с обхват на влияние с.Нова бяла река, с.Тушовица, с.Маломир.

- Северна административна зона – с. Ловец с обхват на влияние с.Иваново, с.Методиево, с.Сушина, с.Конево.

Поради неравномерното разпределение на отделните населени места в територията на общината и липсата на достатъчно изразени административни центрове в общината се предвижда град Върбица да бъде опорен център за по-голяма част от населените места в общината.

За да се постигне балансирано териториално развитие на община Върбица, в тези административни зони трябва да се инвестира за подобряване на инфраструктурата и развитие на обслужващите функции и обществени услуги, интегрирано с технологично обновяване, модерно оборудване, компютъризация, подобряване на образователното равнище и квалификацията на човешките ресурси и разширяване на достъпа до он-лайн услуги.

Приоритетната зона за въздействие с публични функции - Южна централна административна зона – гр.Върбица обхваща централната градска част, в която е силно концентрирано предоставянето на публични услуги, чрез сграден фонд с административни и обществени функции, наличие на социални и културни институции, църкви, болница и съоръжения с общоградско значение. В зоната попадат хотели, ресторанти, кафенета, търговски обекти и общински пазари, което предполага комплексното ѝ развитие. Инвестициите в тази зона ще повлияят положително на населението на цялата община, приоритетно на град Върбица и на селата в обхвата на зоната - с.Божурово, с.Крайгорци, с.Кьолмен, с.Станянци, с.Чернооково (6 населени места с общо население 5377 души). В резултат на мерките, заложиени в ПИРО те ще получат по-качествена среда на обитаване и ще имат достъп до по-добри административни, образователни, здравни, социални и културни услуги.

Структурата на град Върбица като средище на югозападната административна зона е типична за малките градове-центрове, като се проследява редуване на функциите обитаване, производство, обществено обслужване, неравномерно разположени в централната част на града и по периферията му.

Основните характеристики на югозападната административна градска зона са:

- Зоната е значима за цялото население на община Върбица;
- Зоната включва основните публични пространства – административни сгради, търговска и обслужваща инфраструктура;
- В зоната са съсредоточени основните обществени услуги, предлагани в общината.

На територията на зоната са идентифицирани проблеми свързани със:

- Лошо състояние на техническата (предимно водопроводна) и транспортна инфраструктура;
- Липса на канализация и ПСОВ;
- Лошо състояние на част от сградния фонд за обществено обслужване (образователна, социална, културна, здравна, и административна инфраструктура);
- Недостиг на квалифицирани кадри за предоставяне на обществени услуги;
- Ограничени възможности за предоставяне на он-лайн услуги;
- Ограничен капацитет и недостиг на кадри за институциите за социални услуги;
- Потребност от подобряване на материално-техническата база в образованието;
- Необходимост от допълнително адаптиране на профилираните паралелки и специалностите в средното образование към изискванията на местния пазар на труда.

Направленията за въздействие на ПИРО в тази зона са: подобряване на водоснабдяването; изграждане на канализация и ПСОВ; енергийна ефективност и обновяване на сградния фонд (обществени и административни сгради), повишаване на образованието, подобряване на

квалификацията и привличане на високообразовани кадри в администрацията, здравеопазването, социалните дейности и услуги; разширяване на обхвата на предлаганите здравни и социални услуги; предлагане на он-лайн административни услуги, повишаване на компютърните и цифрови умения на населението и др.

Приоритетната зона за въздействие с публични функции - Югоизточна административна зона - с.Бяла река, обхваща централната част на второто по големина населено място в общината, където има концентрация на публични функции с висока обществена значимост и са разположени сградите за административни, образователни, културни и други обществени услуги. Инвестициите в тази зона ще повлияят положително и на населението на селата: *с.Нова бяла река, с.Тушовица, с.Маломир* (4 населени места с население общо 3040 души). В резултат на интервенциите те трябва да получат по-качествена среда на обитаване и да имат достъп до по-добри обществени услуги.

Основните характеристики на зоната са:

- Естествен опорен административен център на гр.Върбица в източна посока;
- В зоната функционират училища и детски градини;
- През зоната преминава главен път III–7304 Веселиново-Риш-Тушовица-Бяла река-Нова Бяла река-Върбица;
- Административния център на зоната – с.Бяла река има потенциал за интегрирано обновяване и развитие като опорен център за изнесени обществени функции, дейности и услуги.

На територията на зоната са идентифицирани проблеми свързани със:

- Лошо състояние на водопроводните мрежи;
- Лошо състояние на някои обществени сгради;
- Недостиг на квалифицирани кадри за предоставяне на;
- Ограничени възможности за предоставяне на он-лайн услуги.

Направленията за намеси на ПИРО в тази зона са: подобряване облика на централните части на селата; енергийна ефективност и обновяване на сграден фонд (обществени и жилищни сгради), подобряване на водопроводната мрежа. В зоната трябва да се въздейства и с т.нар. „меки мерки“ – повишаване на образованието, осигуряване на достъп до здравни и разширяване обхвата на социалните услуги; предлагане на он-лайн административни услуги и повишаване на компютърните и цифрови умения на населението.

Приоритетната зона за въздействие с публични функции - Северна административна зона - с.Ловец, обхваща централната част на селото, където са разположени обществените сгради и се осъществяват основните административни и обслужващи функции. В зоната има магазини и три туристически обекта – къщи за гости. Инвестициите в тази зона ще повлияят положително и на населението на селата: *с.Иваново, с.Методиево, с.Сушина, с.Конево* (5 населени места с население общо 1766 души).

Основните характеристики на зоната са:

- Естествен опорен административен център на гр.Върбица в северна посока;
- Зоната се утвърждава като туристически център и има изградени къщи за гости в селата разположени около язовир Тича;
- В зоната функционират училище и детска градина.

На територията на зоната са идентифицирани проблеми свързани със:

- Лошо състояние на транспортната инфраструктура – улици и тротоари;
- Лошо състояние обществени сгради;
- Недостиг на квалифицирани кадри за предоставяне на обществени и туристически услуги;

- Ограничени възможности за предоставяне на он-лайн услуги;
- Лош обхват на мобилните оператори и слаба връзка с Интернет в някои райони.

Направленията за намеси на ПИРО в тази зона са: подобряване облика на централните части на селата; енергийна ефективност и обновяване на сграден фонд (обществени и жилищни сгради), подобряване на телекомуникациите и достъпа до Интернет; изграждане на еко-пътеки и атракции за туристи. В зоната трябва да се въздейства и с т.нар. „меки мерки“ – повишаване на образованието, осигуряване на достъп до здравни и разширяване обхвата на социалните услуги; предлагане на он-лайн административни услуги и повишаване на компютърните и цифрови умения на населението.

- Зони с жилищни функции

Зоните с жилищни функции обхващат урбанизираните територии на град Върбица и всички населени места в общината. Признакът за интегрираност на този тип зони е обхващане на проблемите на обитаването, отчитайки комплексното състояние на жилищната среда - степента на изграденост и състоянието на техническата и социална инфраструктура, качествата на жизнената среда.

От устройствена гледна точка зоните с преобладаващи жилищни функции обхващат части от населеното място, които са обединени урегулирани поземлени имоти, предназначени предимно за жилищно застрояване, като различните разновидности на жилищни устройствени зони се характеризират с определени параметри по отношение на тяхната площ в зависимост от големината на населеното място и броя на неговите обитатели, характера и начина на застрояване, препоръчителната плътност на застрояване и усвояване, интензивност и необходима озеленена площ и т.н.

Количествените и качествените характеристики на жилищния фонд в общината са отражение на социално-икономическите процеси. По-голямата част от жилищния фонд не отговаря на съвременните изисквания за енергийната ефективност. Сградният фонд е остарял и в недобро техническо състояние. Жилищните зони в град Върбица имат проблеми по отношение на облагородяването на зелените пространства. В селата тези проблеми се изразяват в поддържането на дворовете и съществуващите зелени обществени площи между жилищните сгради.

Основните характеристики и проблеми на зоната са следните:

Основните типове пространствени структури на обитаване са интегрирани в улично-кварталната структура с индивидуално застрояване, както и комплексно многофамилно застрояване, което се среща предимно в общинския център - гр.Върбица.

В селата основната жилищна единица е еднофамилна, нискоетажна в самостоятелен имот. Към имотите има прилежащ двор, в които обикновено се развиват стопански дейности. Има изградени допълващи сгради с функция на лятна кухня, гараж, склад за стопанския инвентар, помещения за отглеждане на домашни животни, съхранение на земеделска продукция.

Жилищните квартали с предимно еднофамилни жилищни сгради са характерни за всички населени места в общината, както и за град Върбица. Сериозен проблем са техническите характеристики на голяма част от сградите, поради лошите им експлоатационни, топлотехнически, шумоизолационни и естетически качества и амортизация. В град Върбица има само две многофамилни сгради със стоманенобетонена конструкция, като по-голямата има общо 12 отделни жилища. В тази връзка община Върбица не е допустим кандидат по Националната програма за енергийна ефективност за саниране на тези сгради.

Направленията за намеси на ПИРО в тези зони са: обновяване на жилищния фонд - саниране и въвеждане на мерки за енергийна ефективност на еднофамилни жилищни сгради;

облагородяване и поддържане на обществени зелени площи пространства и обществени зелени площи в град Върбица и селата.

- Зони за производствени и складови дейности

Зоните за производствени и складови дейности обхващат основно индустриалните зони на град Върбица. За стопански дейности са подходящи и дворовете на бившите земеделски кооперации (АПК, ТКЗС) в покрайнините на населените места. В момента тези зони заемат 0,27% от територията на общината.

Град Върбица има пространствено обособени промишлени зони, разположени по дължината на основното входящо комуникационно трасе – Път първи клас I-7 Шумен-Върбица. Производствените зони са добре развити, има изоставени терени и възможност за уплътняване на функциите. ОУПО предвижда предоставяне на възможност за смяна на предназначението за предимно производствени дейности с площ 72.5 ха северозападно от града и в югоизточната част на землището на град Върбица.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

Съществуващата база на промишлеността към настоящия момента е ограничена. Основните производства са в леката и хранително-вкусова промишленост. По-големи обособени производствени зони има единствено около град Върбица и с.Бяла река. Инфраструктурата във вътрешността на общината (особено северните и планински части) не е достатъчно развита, за да привлече инвестиции, поради липса на добра комуникативност и добре устроени свободни индустриални терени. Съществуват подходящи територии, на които могат да се обособят нови складови и производствени зони, в близост до главните пътни артерии. Наличната производствена материална база в самия град Върбица също има потенциали за разширение. В по-малките населени места в общината е рентабилно развитието на селскостопански производства в границите на бившите селскостопански дворове и около тях с разширението им при необходимост.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

Залагане на подходящи мерки за насърчаване на инвестициите и привличане на инвеститори за изграждане на техническата инфраструктура и обособяване на подходящи терени за производствени и складови дейности.

- Зони за селско и горско стопанство

Тези приоритетни зони за въздействие обхващат землищата на почти всички населени места в общината с предназначение за нуждите на селското и горското стопанство. Запазването и развитието на аграрния характер на общината е сред приоритетите на ОУПО.

Основната част от земеделските площи са разположени в централната равнинна част на общината, около язовир Тича, което създава в голяма степен възможности за поливно земеделие. Те образуват най – голямата група земеделски терени, предназначени предимно за производство на зърнени и технически култури. Главно селище в тази група е общинския център гр.Върбица. Втората по площ земеделска територия, заема югоизточната сравнително равнина част от общината и включва землищата на селата Маломир, Нова бяла река, Бяла река и Тушовица. Третата по площ земеделска територия е разположена в северната част на общината около селата Ловец, Сушина, Иваново, Методиево.

Общината има значителен потенциал за биологично земеделие, особено в полупланинските и котловинни територии.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

Отрасълът на селското стопанство съществува при сравнително неизменен размер на поземления ресурс, който обаче е недостатъчно използваем по ред причини - намалено почвено плодородие, липса на селскостопанска техника, амортизиран сграден фонд и ниска технология на

производство, раздробяването на земеделската земя на многобройни маломерни парчета, негодни за механизирана обработка. Почвено-климатичните условия по окмолото язовир Тича са благоприятни за развитието на зеленчукопроизводството, но по настоящем относителният му дял в община Върбица е твърде малък. Основно се отглеждат краставици, домати и пипер, предимно за лични нужди. От трайните насаждения традиционни за общината са сини сливи и ябълки.

Възможност за съживяване на този подотрасъл е субсидирането на напоителни площи и съоръжения с цел стимулиране на производството и изграждане на малки преработвателни предприятия за вторична консервна преработка.

Животновъдството е сравнително добре развитият отрасъл на селското стопанство, който може да осигурява суровина за развитие на месопреработвателна и млекопреработвателна промишленост. В община Върбица традиционно е застъпено говедовъдството, овцевъдството, козевъдството. В последните години е повишен интересът и към пчеларството. Съществен проблем за развитието на животновъдството остават строгите хигиенни и ветеринарномедицински изисквания към животновъдните обекти след присъединяването на страната към ЕС. Не на последно място сериозна пречка пред реализацията на местна животновъдна продукция се явяват и неизгодните, често прерастващи в нелоялни и монополни, взаимоотношения между продавачи, посредници и купувачи.

Горите заемат над 57% от територията на общината и се отличават с голямо разнообразие от иглолистна и особено широколистна растителност. В общинските гори ежегодно се извършват лесоустройствени дейности като почистване, почвоподготовка, залесяване и отглеждане на култури. С цел опазване на горите е извършено разделяне на горските територии на горскостопански райони и охранителни участъци.

Горските площи са разположени предимно в северните и южните части на територията на общината.

Значителния горски фонд на общината е добра основа за развитие на дървообработващата промишленост.

Горските територии са също подходящи за развитие на туризма. За изпълнение на тази цел е необходимо:

- съгласуване на горскодобивната дейност с развитието на туристическите дейности и разработване на „Планове за устойчиво и многофункционално стопанисване на горите” (в зоните, където това се налага) за избягване на противоречието между дърводобива и туристическите дейности;
- стимулиране на залесителни и ландшафтно-устройствени дейности, свързани с подобряване качествата на горите и природния пейзаж;
- формиране на защитни и рекреационни гори, съгласно ЗУТ, в местата където това е необходимо;
- стимулиране разкриване на нови и разширяване дейността на съществуващи дървообработващи производства, ползващи местната суровина за производство на мебели и различни екологични продукти;
- насърчаване на комплексното използване на всички компоненти на дървесината, добивана в горските стопанства, включително и на отпадъчните продукти.

Като цяло общината може да задоволява потребностите си от дърва за огрев и дървесина за строителни нужди. Местното население ползва дърва за огрев и малки количества строителна дървесина, добива листников фураж от горите. Голяма част от пашата на добитъка се задоволява от горите. Допълнителни приходи за населението носи събирането на горски плодове и билки. Значението на горите е многостранно - използват се като строителна и технологична суровина, за водноохранни и противоерозионни функции.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

Развитие на малки и средни земеделски стопанства, насочени към биологично производство, ориентирано към туристическия пазар. Насърчаване развитието на млади фермери, полупазарани стопанства, модернизация на земеделските стопанства, преработка на земеделски продукти, подобряване икономическата стойност на горите и други. Наличието на суровинна база в областта зеленчукопроизводството и овощарството предлагат добри възможности и за изграждане на цехове за преработка на плодове и зеленчуци, както и съоръжения за съхраняването им.

Като много перспективно се очертава отглеждането на билки, етерично-маслени култури и гъби и създаване на съоръжения за съхранение и преработката им. Във връзка с благоприятните условия за развитие на лозарството в района в перспектива е възможно изграждането на производствени мощности за винопроизводство, което би разнообразило и туристическото предлагане.

Изграждане на преработвателни предприятия, свързани с производството и преработката на селскостопанска продукция – оранжерии, сушилни за зърно, мелници, мандри и млекопреработвателни цехове, рафинерии и маслобойни, сушилни за подправки, цехове за замразяване, разфасоване, пакетиране и други подобни, тъй като суровините за тяхното производство са разположени в непосредствена близост.

С оглед на добрите природни дадености и традиции в животновъдството перспективно е създаването на нови месопреработващи предприятия, отговарящи на всички необходими съвременни изисквания, включително биологични продукти /екологично чисти/. Има добри възможности за изграждане на млекосъбирателни пунктове, отговарящи на санитарно-хигиенните условия. Пчеларството е подотрасъл с традиции и с нарастващи темпове на развитие, което предполага създаване на предприятие за обработка на мед и пчелни продукти.

- Зони за техническа инфраструктура

Тези зони включват терените за транспортно-комуникационна и техническа инфраструктура, разположени в отделни урегулирани поземлени имоти с обществено предназначение в границите на населените места и селищните образувания, или извън тях. В обхвата на тези приоритетни зони за въздействие попадат обекти и съоръжения на техническата инфраструктура (пътища, улици, тротоари, площади, водоснабдителни мрежи, електроснабдяване, електронни и съобщителни мрежи и други).

В обхвата на приоритетните зони за техническа инфраструктура попадат обекти и съоръжения на транспорта и комуникациите във и извън урбанизираните територии на селищата в община Върбица: републикански и общински пътища, площади, улици, тротоари, паркинги, автогари, автоспирки, пешеходни алеи и площи, велосипедни алеи и други.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

През територията на община Върбица не преминават железопътни линии и е развита единствено пътната мрежа. В границите на общината пътната мрежа включва първокласни, второкласни и третокласни републикански пътища, които осигуряват връзките ѝ с останалите центрове на развитие в областта и района, както и общински пътища, допълващи транспортното обслужване на населените места, провеждайки ежедневните комуникации между тях и осигуряващи лесен достъп на населението до административния център. Голяма част от пътища от републиканската пътна мрежа на територията на община Върбица се нуждаят от реконструкция, основен, среден ремонт или рехабилитация. Поради недостига на финансови средства за тяхното поддържане, в преобладаващата си част общинските пътищата също са в незадоволително състояние и се нуждаят от цялостно подобряване на експлоатационните

параметри. Лошата пътна инфраструктура затруднява транспортния достъп, икономическите и социални дейности в общинската територия и трябва да са сред приоритетите на ПИРО до 2027 г.

Предвижданията в част Прогноза на ОУПО Върбица за транспортната инфраструктура са изцяло подчинени на подобряване на пътните връзки между населените места в общината с цел по-високо ниво на услугите между тях като се предвижда и ремонт на нови четвъртокласни и местни пътища.

Уличната мрежа в града и селата на много места е силно амортизирана и се нуждае от ремонт и/или доизграждане. За изграждането и поддържането на уличната мрежа са необходими значителни финансови средства, но решаването на този проблем не е във възможностите на общинския бюджет. За това следва да се определят приоритетни зони за въздействие в най-уязвимите участъци с най-голям пътничко-поток и население.

Площадите, като елементи на транспортно-комуникационните зони, особено в селата на общината са в лошо техническо състояние и се нуждаят от ремонт и благоустрояване.

Всички населени места са електрифицирани. На територията на общината има изградени мрежи за потребностите на населението от битов характер и за потреблението на промишлеността и производството.

Състоянието на водоснабдителната система в част от населените места е лошо и води до чести аварии и режим на водоподаването.

През територията на общината преминават множество реки, които се нуждаят от редовно прочистване на деретата, укрепване и обезопасяване на речните брегове.

Телекомуникациите в общината не са достатъчно добре развити. В по-отдалечените от общинския център населени места обхватът на мобилните оператори е слаб или липсва. Няма изградени оптични интернет връзки. Населението в селата е с ограничен достъп до комуникации и възможности за ползване на он-лайн услуги.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

Ремонт, реконструкция и обновяване на републикански, общински пътища, улици, тротоари, алеи и площи, със смесено финансиране от Държавния, Общинския бюджети и с европейски проекти.

Реконструкция/рехабилитация на водопроводи, изграждане на канализация и ПСОВ в общинския център град Върбица.

Изграждане на високоскоростни телекомуникационни връзки за всички населени места.

Прочистване и укрепване на речни корита и дерета.

Изграждане на система за видеонаблюдение и контрол в община Върбица.

Оптимизиране работата на уличното осветление в община Върбица, чрез въвеждане на енергоспестяващи мерки.

По отношението на интегрираността на зоните за техническа инфраструктура, от основно значение е рехабилитацията, доизграждането и поддържането на качествени транспортни връзки и подобряване на водоснабдяването, които от своя страна да се синхронизират с развитието на логистични, складови и производствени зони, за съхранение и преработка на селскостопанска продукция, от една страна и със зоните за жилищни и административно-обслужващи функции от друга.

- Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих

Зоните за отдих, спорт, туризъм и развлечения се разполагат в населените места и в крайселищната им територии. Обекти за спорт и атракции, освен в тези територии, могат да се разполагат също и в териториите за жилищни функции, озеленени територии и територии за рекреационни дейности. Зелената система включва обществените озеленени площи, в т.ч. всички

паркове, градини, улично озеленяване, извънселищни паркове и горски паркове, гробищни паркове, защитни насаждения и разсадници.

Местоположението на общината, която в голяма част включва територии по северните склонове на Стара планина, запазената и красива природа, наличие на минерална вода с лечебни свойства, редки животински видове, големи възможности за лов и риболов, богато културно наследство и традиции са условия за развитие на селски, културно-познавателен и еко туризъм. Това изисква изграждане на съответна туристическа инфраструктура (пътища и еко пътеки, увеличаване на легловата база, заведения за хранене и развлечения, атракционни комплекси и т.н.), както и партньорство със съседните общини. Община Върбица към момента е предприела сериозни действия за развитието на туристическия сектор, чрез възстановяване на редица обекти в съществуващия Курортен комплекс в близост до град Върбица.

Съществуващата леглова база е разположена предимно в северната част на общината в населените места около язовир Тича и в югозападната, около град Върбица. Тя е крайно недостатъчна и далече от възможностите за развитие на туризъм на общината.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

Община Върбица разполага с богат ресурс и дадености за развитие на екологичен, селски, ловен и културно-исторически туризъм. Базата за отдих и почивка в общината също е добра, но недостатъчна. Отрасъл туризъм все още се нуждае от допълнителни стимули, изграждане на нови атракции, хотели, къщи за гости и най-вече маркетинг и реклама за привличане на туристи.

Почти всички населени места разполагат със зелени площи – паркове и обществени градинки, но част от тях са в лошо състояние.

Спортните съоръжения и спортните обекти на територията на общината са недостатъчни. Има нужда от обновяване на съществуващите и изграждане на нови. Липсват или са малко изградените спортни съоръжения за игра на открито в обществените зелени пространства.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

Развитие на община Върбица, като проспериращ туристически район с регионално значение, разнообразявайки туристическия престой на посетителите, като им се предлагат уикенд почивки, екскурзии и атракции на база на местните ресурси и потенциал. Стимулиране на разнообразяването на предлагания туристически продукт, чрез развитието на селски, познавателен, културен, спортен и други форми на туризъм. Интеграция на туристическите дейности със селскостопанската, промишлената и занаятчийската продукция в общината. Развитие на системата от пешеходни, велосипедни, културни и други маршрути в общинската територия. Изграждане на допълнителни атракционни в курортен комплекс Върбица. Създаване, разширяване и обогатяване на дейността на туристически посетителски центрове. Озеленяване и поддържане на обществени градинки и зони за отдих в населените места на общината. Подобряване на туристическата инфраструктура и създаване на нови места за настаняване и подслон. Създаване и промотиране на интегриран местен туристически продукт.

ЧАСТ V. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

Изменението на климата е тема, която е във фокуса на всички страни по света и оценката му в дългосрочен план заема важно място в процесите на стратегическо планиране на национално, регионално и местно ниво. Проведените изследвания показват прогнозно изменение в модела на валежите, което ще доведе до намаляване на речния отток, едновременно с

прогнозно увеличаване на температурата. На Европейско ниво очакванията са до 2080 г. годишните валежи да намалееят на до 40% от нивата на 1990 г. Температурите ще бъдат в обхват от 4°C до 5°C над днешните нива. По-малкото валежи и по-високите температури ще доведат до по-голям риск от засушаване, недостиг на вода, горещи вълни, пожари в горите и загуба на биоразнообразие. Това поставя въпроса за управлението на природните ресурси (вода, почва, въздух, биоразнообразие и биомаса) в условията на засушаване и затопляне, както и подобряване на управлението в случай на риск от наводнение.

На 11 декември 2019 г. Европейската комисия (ЕК) оповести идеята си за т.нар. Европейски зелен пакт, станал известен като Европейска зелена сделка (European Green Deal). Основната му цел е да превърне Европа в първия неутрален по отношение на климата континент до 2050 г. Пактът включва пътна карта с действия за по-ефективно използване на ресурсите, чрез преминаване от линейна към кръгова икономика и за спиране на изменението на климата, обръщане на тенденцията за загуба на биологично разнообразие и намаляване на замърсяването на околната среда. Планът обхваща всички сектори на икономиката и по-специално транспорта, енергетиката, селското стопанство, строителството, а също така и промишлените отрасли стоманодобив, производството на цимент, информационни и комуникационни технологии (ИКТ), текстилната индустрия, производството и употреба на химикали.

За реализация на амбициозния проект, през следващото десетилетие се планират редица дейности в различни сфери:

- Чиста енергия – декарбонизация на енергийната система, с фокус върху енергийната ефективност и осигуряване на енергия, базирана предимно на ВЕИ. Намаляване на емисиите до 2030 г. с 50 – 55% спрямо стойностите от 1990 г.;
- Устойчива индустрия – нова промишлена политика, основана на концепцията за кръгова икономика. Декарбонизация и модернизация на енергоемки отрасли, като стоманодобива и производството на цимент. Политиката за „устойчиви продукти“ поставя като приоритет намаляването и повторното използване на суровини, преди тяхното рециклиране. До 2030 г. всички опаковки следва да отговарят на изискванията за повторно използване или рециклиране. Предвижда се въвеждане на схеми за обратно изкупуване на технически средства: мобилни телефони, таблети или зарядни устройства за последващо рециклиране;
- Изграждане и реновиране на сгради – политиката насърчава строителството на енергийно ефективни сгради и подкрепа на инициативи за саниране през 2020 г. (предвидена е помощ за 50 милиона потребители и саниране на социални жилища, училища и болници);
- Транспорт – 90% намаление на емисиите на парникови газове в транспорта до 2050 г.;
- Биоразнообразие – нов подход в стратегиите за биологичното разнообразие и за опазване и развитие на горите, предложения за „зелени“ европейски градове и за увеличаване на биологичното разнообразие в градските пространства, засаждане на нови дървета и възстановяване на увредените или с изчерпани ресурси гори, популяризиране и използване на водораслите и други нови източници на протеини.
- Стратегия „От фермата до трапезата“ – в нея са заложени амбициозни цели:
  - Намаляване с 50% на употребата на химически пестициди и свързания с тях риск и намаляване с 50% на употребата на по-опасни пестициди в срок до 2030 г.
  - Намаляване на загубите на хранителни вещества с поне 50%, като се гарантира недопускане на влошаване на плодородието на почвите. Това ще доведе до намаляване с минимум 20% на употребата на торове до 2030 г.
  - Намаляване с 50% на продажбите на антимикробни средства за селскостопанските животни и за аквакултурите до 2030 г.
  - Въвеждане на биологични норми за обработка на 25% от земеделската земя до 2030 г.

В стратегията е заложена и цел до 2025 г. във всички селски райони да бъде осигурен достъп до високоскоростен широколентов интернет, за да се даде възможност за цифрови иновации.

➤ Намаляване на замърсяванията – планът за постигане на нулеви емисии има за цел предотвратяване на замърсяването на въздуха, водата и почвата. Предвидените мерки са свързани със съхраняване на биологичното разнообразие в езера, реки и влажни зони, намаляване на вредното замърсяване от пластмасови микрочастици и лекарствени продукти, преразглеждане на стандартите за качество на въздуха, защитата на гражданите от опасни химикали чрез нова стратегия, насочена към постигане на устойчивост и нетоксична околна среда, намаляване на замърсяването от големи промишлени инсталации, предоставяне на подкрепа на местните власти за постигане на по-чист въздух за гражданите.

Зелената сделка е придружена от Инвестиционен план за устойчива Европа, който се предвижда да бъде финансово обезпечена чрез т.нар. Механизъм за справедлив преход. Фондът за справедлив преход (ФСП): допълнителни 7.5 млрд. евро към средствата по Кохезионната политика по Многогодишната финансова рамка (МФР) за периода 2021 – 2027 г. Разпределените средства за България са 458 млн. евро.

Действията по отношение изменението на климата имат своята законодателна рамка на международно, европейско и национално ниво. Република България е страна, ангажирана по Рамковата конвенция на ООН по изменението на климата (1999 г.), Протокола от Киото (2002 г.), новото рамково международно споразумение (2012 г.) и Парижкото споразумение (2015 г.).

Задълженията по ограничаване и адаптиране към измененията на климата са регламентирани в националното законодателство в Закона за ограничаване изменението на климата (ЗОИК). Член 2 от ЗОИК определя неговата основна цел: „... да гарантира намаляване на емисиите парникови газове като основен елемент в политиката по ограничаване изменението на климата и да осигури дългосрочното планиране на мерките за адаптация към климатичните промени“.

Законът посочва и най-важните хоризонтални мерки, които водят до намаляване емисиите на парникови газове и ограничават изменението на климата:

- Повишаване на енергийната ефективност;
- Повишаване на дела на енергията от възобновяеми източници;
- Улавяне и оползотворяване на метан;
- Залесяване, повторно залесяване и промени в земеползването;
- Насърчаване преминаването към видове транспорт с ниски емисии;
- Насърчаване използването на обществен транспорт;
- Развитие на научноизследователска дейност с оглед развитието на ефективна „зелена“ икономика;
- Повишаване на административния капацитет за изпълнение на екологична политика;
- Повишаване на осведомеността на гражданите по въпросите за изменението на климата.

Законът за опазване на околната среда (ЗООС) също има отношение към климатичните промени, тъй като регулира стратегическия процес във всички области на защита, мониторинг и управление на околната среда. В него се посочват принципите за включване на политиките в областта на околната среда (включително политиките в областта на климата и биологичното разнообразие) в други сектори.

В унисон с европейската „зелена политика“ в България е разработена Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие с хоризонт до 2030 година. Тя отразява новия контекст на политиките, свързани с климатичните промени.

Националната стратегия задава рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления, като идентифицира и потвърждава необходимите действия както за цялата икономика, така и на секторно ниво. Включените в нея сектори са: „Селско стопанство“, „Биологично разнообразие и екосистеми“, „Енергетика“, „Гори“, „Човешко здраве“, „Транспорт“, „Туризм“, „Градска среда“ и „Води“. Управението на риска от бедствия се разглежда като междусекторна интегрирана тема.

Селско стопанство

Сектор „Селско стопанство“ е особено уязвим по отношение на изменението на климата и демонстрира разнообразни потенциални въздействия. В същото време съществуват известни възможности за извличане на ползи от промените. Въздействието на изменението на климата в земеделието е свързано с добивите и качеството на културите, селскостопанската производителност, промените в продължителността на вегетационния период, добивите от животновъдство, засушаване на почвата, ерозия, засоляване, загуба на земя и загуба на доходи.

Биоразнообразие и екосистеми

Биологичното разнообразие и екосистемите са особено уязвими по отношение на изменението на климата и демонстрират разнообразни потенциални въздействия, като например загуба на генетично разнообразие, нарушаване на жизнените цикли и фенологичните фази на видовете, влошаване на местообитанията и въздействие върху екосистемните услуги.

Енергетика

Изменението на климата може да повлияе на енергийния сектор по много начини - то може да причини щети на инфраструктурата и оборудването, да доведе до понижаване на качеството на въглищата, да увеличи риска от топлинен стрес за работниците, които работят на открито, да намали ефективността на електроцентралите, да намали наличността на вода за охлаждане, да създаде несигурност по отношение на производството на електроенергия, да понижи ефективността на производството на слънчева и вятърна енергия, да предизвика промени в потреблението на енергия и да намали нуждата от отопление.

Гори

България е богата на гори, но изменението на климата е потенциален двигател на значителни промени. Основна уязвимост представляват специфични за различните видове физиологични реакции. Някои видове дори биха могли да нямат адаптивност, за да се справят с новите климатични условия. Други уязвимости включват несигурност по отношение на взаимодействието между видовете, фактът, че големи площи с иглолистни насаждения са на твърде ниска надморска височина. Изменението на климата може да доведе и до повишена вероятност за възникване на големи пожари и други смущения, както и да създаде благоприятни условия за инвазивни видове. Предизвикателство представляват и дървата за огрев като преобладаващ продукт от дървен материал.

Човешко здраве

Изменението на климата влияе върху човешкото здраве чрез температурите и влажността (сърдечно-съдови заболявания, удари, трансмисивна заболеваемост, инфекции, респираторни заболявания, алергии), екстремните метеорологични явления и пожарите (смъртност, болести, свързани с водите и храните, посттравматично стресово разстройство) и промяната във валежите (бактериални инфекции и стомашно-чревни проблеми).

Туризм

Поради своя териториално концентриран, зависим от времето и изключително сезонен характер, туризмът в България е уязвим по отношение на изменението на климата. Уязвимостта се състои от краткосрочни и дългосрочни заплахи, въпреки че по-високите температури по-рано и по-късно през годината могат да направят междинните сезони по-привлекателни. Основните

рискове, свързани с изменението на климата, включват по-малък брой туристи, по-кратък зимен сезон, по-кратък среден престой, здравословни проблеми за туристите, по-лоши условия за отдых на открито, увреждане на туристическата инфраструктура и суперструктура, затруднен достъп до туристическите дестинации и недостиг на вода. Възможностите, които биха могли да възникнат от изменението на климата включват по-дълъг летен сезон и междинни сезони, развитие на нови туристически продукти и по-малка нужда от отопление през зимата и междинните сезони.

Транспорт

Основните видове транспорт, които ще бъдат повлияни от гледна точка на предоставянето на услуги, са пътния и железопътния транспорт, следвани от водния и въздушния транспорт. Очаква се най-значителното въздействие върху инфраструктурата да бъде причинено от наводненията и свлачищата поради по-високата честота на силни валежи. Други явления, които се очаква да засегнат сектора са виелиците, снеговалежите и екстремните горещини. Очаква се метеорологичните събития, свързани с изменението на климата да окажат отрицателно въздействие върху всички участници в транспортния сектор (влошаване на състоянието, щети, временно затваряне на участъци /възли от пътната инфраструктура), транспортните оператори (по-високи оперативни разходи и прекъсвания на дейностите), потребителите на пътната мрежа (забавяния, удължено време на пътуване, дискомфорт при пътуване) и крайните потребители и обществото като цяло (по-високи разходи за транспортна инфраструктура и транспортни дейности).

Градска среда

В градските райони очакваните въздействия от климатичните събития включват щети за сградите и градската инфраструктура, последици за здравето, застрашени основни услуги, вкл. доставка на храна и електричество, намалена достъпност на средата и воден стрес, както и увеличен финансов натиск върху общините за поддръжка на инфраструктурата и съоръженията и персонала за спешна помощ. Големите градове ще бъдат по-уязвими по отношение на екстремните метеорологични явления, тъй като техните централни градски части обикновено са с по-голяма плътност, интензивен трафик, с по-малко зелени и отворени пространства и със стара инфраструктура с ограничен капацитет. Уязвимите групи, вкл. хората, които живеят под прага на бедността, в лоши жилища, бездомните, възрастните и болните хора, ще бъдат засегнати в по-голяма степен.

Води

Очаква се изменението на климата да окаже значително въздействие върху хидрологията на реките в България, като прогнозите са за спад с около 10 процента за следващите 30 години. Възможно е да настъпят значителни промени в сезонното разпределение на оттока на реките, с увеличение през зимата и пролетта и спад през лятото и есента. Рисковете и уязвимостта, свързани с водите, включват опасност от наводнения и суша. Рисковете от наводнения засягат цялата страна, докато рисковете от засушаване застрашават районите с прогнозиран недостиг на вода. Районите, които използват подпочвени води, са с по-нисък риск. Вероятни са по-високи рискове в районите, които използват повърхностни води и имат значителни туристически дейности. Черноморският район изглежда най-уязвим по отношение на риска от недостиг на вода. Основните уязвимости по отношение на изменението на климата са системите за производство на водноелектрическите централи, водните услуги (водоснабдяване, канализация и мелиорация), състоянието и готовността на водната инфраструктура, както и готовността на операторите и населението, поради липса на предишен опит с наводнения и засушаване. Рисковете за инфраструктурата и услугите произтичат от щети, неправилна експлоатация и нискокачествени или недостатъчни услуги. Биологичното разнообразие е изложено на риск в резултат от наводненията и засушаванията.

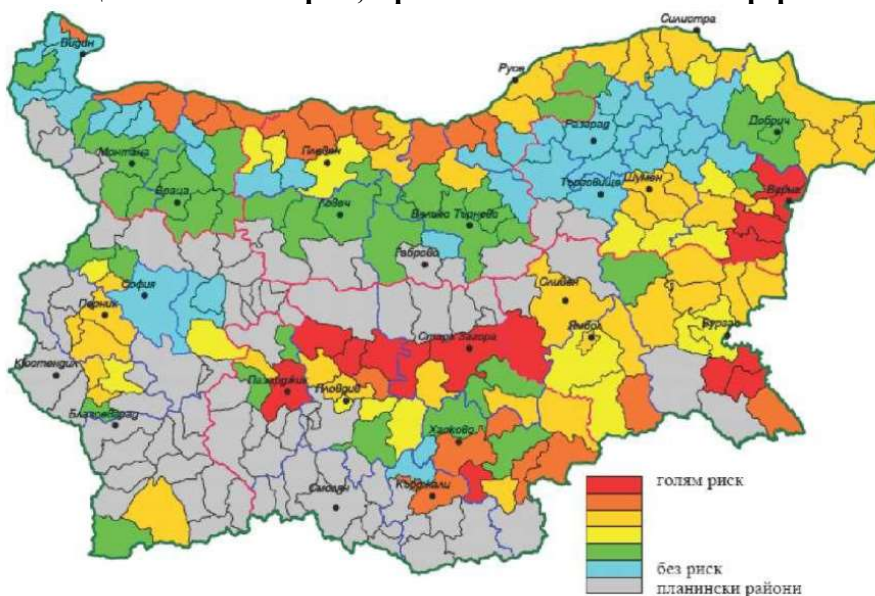

Визията на Националната стратегия за АИК е: „Да се развие най-високото възможно ниво на устойчивост на страната срещу изменението на климата, като се вземат всички необходими и изпълними мерки и по този начин се гарантира безпрепятствено функциониране на икономическите сектори на страната, защита на здравето и благосъстоянието на населението и опазване на природните богатства“. Крайната цел е природната среда, сградите и инфраструктурите, здравеопазването и спешната помощ, както и ключовите икономически сектори да станат не само устойчиви на рисковете, но и готови да се възползват максимално от възможностите. Към Стратегията има План за действие, който описва какви действия за адаптация следва да бъдат предприети, по икономически сектори, като се посочват потенциални последици за бюджета и източници на финансиране, предвидената продължителност и очакваните резултати, показателите за изпълнение и отговорните институции. Отделни фактологични справки за всеки сектор разглеждат планирането на действията по сектори.

Според проучване на Националния институт по метеорология и хидрология /НИМХ/ към БАН, община Върбица попада в район с умерен риск за почвено-атмосферно засушаване, в резултат на климатичните промени.

Фигура 12: Общините в България, с риск към почвено-атмосферно засушаване¹²

Община Върбица попада в списъка с райони със значителен потенциален риск от наводнения, включен в Плана за управление на риска от наводнения на Черноморския район за басейново управление 2016 - 2021 г.

В общината функционира Общински съвет за намаляване риска от бедствия, който подпомага Кмета и Общинската администрация при формиране и реализиране на политиките и дейностите по защита на населението от бедствия, аварии и катастрофи.

В село Чернооково е изграден отводнителен канал за предотвратяване на наводнения в населеното място при поройни дъждове и снеготопене.

¹² Източник: Доклад „Сушата в България“, София 2011 г. под редакцията на проф. д-р В. Александров, Национален институт по метеорология и хидрология към Българска Академия на Науките

Таблица 50: Определени райони със значителен потенциален риск от наводнения по чл. 146г от ЗВ в Черноморски район за управление на водите

№ по ред	Код РЗПРН	Име на РЗПРН	Дължина, км	Поречие	Водно тяло	Населено място	Степен на риск
24	BG2_APSFR_KA_13	Камчия - Върбица	7	Река Камчия	BG2КА900R039	Върбица	Среден

Източник: ПУРН 2016-2021 г. на БДЧР - Варна

Въпреки, че по данни на модела, изработен от НИМХ, промените във валежите и температурите на въздуха ще се случват бавно и постепенно, те вече се проявяват в различни райони на България и създават сериозни затруднения с водоснабдяването на населението, реколтата, горски пожари, наводнения и други. За това е необходимо в ПИРО да се включат мерки за смекчаване и адаптиране към климатичните промени, спазването и съобразяването с които е от изключителна важност за устойчивото развитие на общината.

Представената в Националната стратегия за АИК рамка поставя изискванията за целенасочено и последователно планиране и реализиране на мерки и дейности, свързани с изменението на климата. Общите хоризонтални мерки, които следва да се предприемат и от Община Върбица са два основни вида:

- **Мерки за ограничаване изменението на климата** (предприемането на превантивни мерки, свързани с ограничаване на вредното въздействие на човешката дейност, допринасящо за парников ефект);
- **Мерки за адаптация към изменението на климата** (предприемането на мерки, свързани с предвиждането и определянето на негативните социални и икономически последици от измененията на климата; преодоляване на възникналите щети; идентифициране на възможности, появили се вследствие на климатичните изменения).

Първият тип мерки са свързани с анализ и оценка на антропогенните фактори, които довеждат до увеличение на вредните емисии на парникови газове. Следват необходимите превантивни действия, които да неутрализират източниците на вредни емисии.

Вторият тип мерки е насочен към вече възникналите изменения на климата. Мерките за адаптация включват и точно предвиждане на предстоящите негативни явления и процеси, застрашаващи производството и потреблението на обществата. Необходимо е да се заложат мерки, които не само реагират спрямо настоящата ситуация, но и предхождат появата на бъдещи щети. Мерките за адаптация следва да се разглеждат и като начин за разглеждане на климатичните изменения като възможност.

Действащата към настоящия момент стратегическа и нормативна рамка, позволяват да бъдат открити някои основни хоризонтални мерки, които да ръководят политиките и да обосновават дейностите и проектите, включени в ПИРО на община Върбица за периода 2021-2027 г. Те се основават и на приетия от Министерството на околната среда и водите Трети национален план за действие по изменение на климата.

В рамките на програмния период 2021-2027 г. са препоръчителни следните мерки за ограничаване изменението на климата и адаптиране към климатичните промени:

Общи мерки:

- Прилагане на общите принципи и изисквания, свързани с изменението на климата, в мерките за реализация на ПИРО и в секторните документи на екологичната политика на община Върбица –Програма за опазване на околната среда, Програма за управление на отпадъците,

Програма за енергийна ефективност, Краткосрочна и Дългосрочна общински програми за насърчаване използването на енергия от ВЕИ и биогорива и други.

- Формиране на партньорски мрежи и реализация на интегрирани проекти за подобряване на екологичната обстановка и качеството на живот в община Върбица.
- Повишаване информираността и ангажираността на гражданите относно екологичните въпроси и проблемите с изменението на климата.
- Повишаване на административния капацитет в Община Върбица за изпълнение на екологична политика и реализиране на проекти и дейности за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофични събития, изменението на климата и околната среда.
- Разработване на общинска система за информация за климата и ранно предупреждение.
- Приемане на общинска програма за ограничаване на рисковете от бедствия и аварии.

Мерки за ограничаване изменението на климата:

- Повишаване на енергийната ефективност на жилища, административни и производствени сгради;
- Повишаване на енергийната ефективност на уличното, фасадно и парково осветление;
- Повишаване използването на ВЕИ в общината;
- Изграждане на съвременни отоплителни и охлаждащи системи;
- Развитие на „зелена икономика“, чрез внедряване на иновативни технологични и организационни подходи в местните предприятия;
- Съхраняване на горския фонд, подобряване управлението на горите и залесяване на незалесени територии;
- Ограничаване употребата на нитрати и пестициди в сескостопанското производство;
- Развитие на биологично земеделие;
- Развитие на напоителните системи и увеличаване на напояваната площ;
- Осигуряване на условия и насърчаване на пешеходното и велосипедно движение;
- Подобряване на системите за управление на различните потоци отпадъци;
- Закриване и рекултивация на нерегламентирани замърсявания на територията на общината;
- Засилен контрол върху запалването на стърнищата и други.

Мерки за адаптация към изменението на климата:

- Частична корекция на речни корита при необходимост не само в населените места, а и извън урбанизираните територии;
- Прочистване на речни участъци и дерета за избягване на риска от високи приливни вълни;
- Ремонт и укрепване на мостови съоръжения, подпорни стени, диги и др.;
- Подобряване на водоснабдителната и канализационна мрежа и ефективно използване на водните ресурси;
- Разработване и прилагане на правила и нормативи за устройство на територията и застрояване, съобразени с климатичните промени;
- Изграждане на съоръжения срещу наводнения;
- Поддържане и регулярно почистване на отводнителните канали и съоръжения;
- Изграждане на съоръжения за защита и ранно известяване при горски и полски пожари;
- Селектиране на сухоустойчиви култури и използването им в земеделието;
- Поддръжка и подобряване на съществуващите местообитания на аквакултурите;
- Въвеждане на енергоспестяващи и водоспестяващи технологии в местните предприятия;
- Поддържане на биоразнообразието, генетичното разнообразие и устойчивостта на горите; идентифициране на редки видове със сериозен риск от изчезване;
- Изграждане на способности за управление на риска от бедствия и реагиране при извънредни ситуации и осигуряване на достатъчно и модерно оборудване.

ЧАСТ VI. МЕРКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ

Привличането на инвестиции е ключов инструмент за увеличаване на местния икономически потенциал, повишаване конкурентоспособността на съществуващите и създаване на нови предприятия и активизиране на пазара на труда, насочено към разкриването на нови устойчиви работни места в общината.

Съгласно нормативните изисквания на Чл.11. от Закона за насърчаване на инвестициите /ЗНИ/, Кметът на общината осигурява провеждането на политиката за насърчаване на инвестициите на територията на общината при разработването и изпълнението на Плана за интегрирано развитие на общината /ПИРО/ и на програмата за реализирането му. Това налага включването в ПИРО на мерки за насърчаване на инвестициите, които да съответстват на разпоредбите на Закона за насърчаване на инвестициите, Правилника за неговото прилагане и на Наредбата на община Върбица за насърчаване на инвестициите с общинско значение и издаване на сертификати за инвестиция клас В.

Общинското ръководство следва да положи усилия за привличане на инвестиции за модернизирани съществуващите и изграждане на нови индустриални зони, при доказан икономически ефект и наличие на инвеститори. Необходимо е създаване на устройствени условия и обновяване на инфраструктурите за повишаване на привлекателността на територията за развитие на икономически дейности. Създаването на индустриални зони, производствени бази и логистични центрове, отговарящи на съвременните високотехнологични изисквания означава, че трябва да се предложат достатъчно такива терени, за да могат инвеститорите да имат избор. Общият устройствен план на община Върбица предвижда достатъчно такива територии, позволяващи разширяване на съществуващите и създаване на нови зони за развитие на индустриални и складови дейности.

Основните цели, които се поставят с мерките за насърчаване на инвестициите са:

1. повишаване конкурентоспособността на икономиката на територията на община Върбица, чрез насърчаване на инвестициите за научни изследвания, иновации и технологично развитие в производства и услуги с висока добавена стойност, при спазване принципите на устойчивото развитие;
2. подобряване на инвестиционния климат;
3. създаване на нови работни места;
4. стимулиране развитието на местния бизнес, чрез привличане на инвеститори и подпомагане дейността на фирмите, които развиват дейност на територията на общината.

Инвестиционните проекти с общинско значение с издаден сертификат клас В от кмета на Община Върбица се насърчават с мерките по реда на чл. 22з, ал. 3 от ЗНИ и по реда на Закона за корпоративното подоходно облагане, Закона за данък върху добавената стойност, Закона за насърчаване на заетостта и Закона за собствеността и ползването на земеделските земи, ако отговарят на предвидените в тях условия.

По реда на нормативната уредба се насърчават инвестиции в дълготрайни материални и нематериални активи и свързаните с тях нови работни места, осъществявани на територията на община Върбица, в съответствие с изискванията на Регламент(ЕС) № 651/2014.

Инвестициите трябва да отговарят на условията на чл. 12, ал. 2 ЗНИ, както следва:

1. да са свързани със създаването на ново предприятие, с разширяването на съществуващо предприятие/дейност, с диверсификация (разнообразяване) на производството на предприятието/дейността с нови продукти или със съществена промяна в цялостния производствен процес на съществуващо предприятие/дейност;

2. да се осъществяват в икономически дейности, посочени в правилника за прилагане на закона със съответните кодове, определени съгласно действащата Статистическа класификация на икономическите дейности в Европейската общност (НАСЕ), съответно нейното пряко приложение в Република България чрез съответстващата класификация;

3. най-малко 80 на сто от приходите от изпълнявания инвестиционен проект да са от икономически дейности по т. 2 за срока по т. 8 /по-долу/;

4. срокът за изпълнение на инвестицията да е до три години от датата на започване на работата по проекта до неговото завършване, включително за голям инвестиционен проект по смисъла на чл. 2, § 52 и чл. 14, §13 от Регламент (ЕС) № 651/2014;

5. инвестициите в един обект да не са под минималния размер, определен с правилника за прилагане на ЗНИ, който размер може да бъде намален:

а) до три пъти за инвестиционни проекти, които ще се реализират изцяло в административните граници на икономически необлагодетелстваните региони, определени с правилника за прилагане на закона;

б) до три пъти за инвестиции във високотехнологични дейности от индустриалния сектор на икономиката, определени с правилника за прилагане на закона;

в) до пет пъти за инвестиции във високотехнологичните дейности от сектора на услугите, определени с правилника за прилагане на закона;

г) над пет пъти, когато се създава и поддържа заетост по смисъла на т. 7 във високотехнологични дейности или в икономически необлагодетелстваните региони и до три пъти в останалите икономически дейности, като изискванията към заетостта се определят с правилника за прилагане на закона;

6. най-малко 40 на сто от приемливите разходи за материални и нематериални активи да се финансират чрез собствени ресурси или чрез външно финансиране под форма, която изключва публична подкрепа;

7. инвестициите да създават и поддържат заетост, която отговаря едновременно на условията съгласно чл. 14, §9 от Регламент (ЕС) № 651/2014:

а) да е пряко свързана с осъществяването на инвестиционния проект;

б) инвестиционният проект да води до нетно увеличение на броя на служителите в съответното предприятие/организация в сравнение със средния брой на служителите през предходните 12 месеца;

в) създадената заетост да се поддържа за минимален период от 5 години в случай на голямо предприятие и за минимален период от 3 години в случай на МСП;

8. инвестицията в икономическата дейност по т. 2 да се поддържа в съответния регион по местонахождение най-малко 5 години, а в случай на малки и средни предприятия - три години, считано от датата на нейното завършване, съгласно чл.14, §5 от Регламент (ЕС) № 651/2014 г.

В интернет страницата на Община Върбица следва да се поддържа актуална електронна база данни на следната информация:

- актуален списък със свободни терени и недвижими имоти за осъществяване на инвестиции;
- формуляри и образци за кандидатстване за получаване на сертификат за инвестиция клас В и ползване на насърчителните мерки;
- информация за издадените сертификати за инвестиция клас В;
- прилаганите мерки за насърчаване на инвестицията при спазване на изискванията за наблюдение и прозрачност на информацията в областта на държавните помощи.

Инвестициите се определят като клас В с общинско значение, въз основа на критериите за размер на инвестициите и заетостта. Проектите с общинско значение се насърчават като

инвестиции клас В, когато се реализират в административните граници на общината и отговарят на нормативните изисквания.

Инвестиционните проекти с общинско значение с издаден сертификат клас В от кмета на общината се насърчават с мерките по реда на чл.22з, ал.3. от ЗНИ, както следва:

1. съкратени срокове за административно обслужване, предоставяно от Общината;
2. индивидуално административно обслужване;
3. придобиване право на собственост или ограничени вещни права върху имоти - частна общинска собственост, по реда на чл.22а, ал.1, т.2 и 4 при спазване на условията по чл.22а, ал.2 - 8 и 13.

Препоръчителни мерки за насърчаване на инвестициите:

- Създаване на инвестиционен модул в сайта на Общината с презентации на дейността на местните фирми и информация за индустриални зони, свободни терени, сгради и др.
- Съкратени срокове за административно обслужване, предоставяно от Общината на инвеститорите чрез общинската администрация, в срокове с една трета по-кратки от предвидените за съответните административни услуги.
- Индивидуално административно обслужване – извършва се безплатно от служители на Общинската администрация, пред съответните компетентни органи, като включва:
  1. информирание на инвеститорите за необходимите и приложими процедури към конкретния инвестиционен проект, съобразно неговите специфики, нормативни изисквания;
  2. съдействие и помощ при попълване, подаване и получаване на необходимите документи, за реализиране на проекта, от ангажираните институции, след заплащане на дължимите такси (съгласно съответния закон);
- 3. осигуряване на контакт между инвеститора и съответната администрация, задължена за издаване на необходимите документи и други.
- Придобиване право на собственост или ограничени вещни права върху имоти – частна общинска собственост, необходими за реализиране на инвестиционния проект, след преговори с инвеститора и извършване на оценка (съгласно ЗНИ, ППЗНИ и общинската Наредба за насърчаване на инвестициите).
- Облекчен режим (без търг или конкурс) при придобиване право на собственост или ограничени вещни права (право на ползване, на преминаване и др.) върху недвижими имоти - частна общинска собственост – важи за инвестиции клас „А“ и „Б“ от ЗНИ.
- Изграждане с публични средства на елементи на техническата инфраструктура, необходими за осъществяване на един или повече инвестиционни проекти.
- Данъчни облекчения при определяне размера на местните данъци и такси за определен брой години след реализиране на инвестицията.
- Изготвяне на реализация на ежегоден План за действие за общинските концесии, с цел привличане на инвеститори за стопанистване и/или управление на общински имоти, обекти и/или предоставяне на публични услуги.
- Съдействие за осигуряване на квалифициран персонал за предприятията на инвеститорите, включително чрез организиране на обучения, финансирани от различни програми и проекти, стажантски програми, дуално обучение и други механизми.
- Участие в български и международни икономически и инвестиционни форуми, борси и търговски изложения и организиране на бизнес посещения на потенциални инвеститори.

ЧАСТ VII. ОБЩИНСКА ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА

Програмата за развитие на туризма в община Върбица е изготвена като самостоятелен раздел в ПИРО, в изпълнение на нормативните изисквания на чл.11 от Закона за туризма (ДВ. бр.17 от 25.02.2020 г.). Настоящата Програма е в съответствие с приоритетите на Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030 г., Концепцията за туристическо райониране на България и е съобразена със задачите на Плана за интегрирано развитие на община Върбица за периода 2021-2027 г. и съществуващите туристически ресурси.

Община Върбица разполага с уникални възможности за практикуване на различни видове туризъм - здравен, балнеоложки, спа- и уелнес, рекреационен, еко-, къмпинг-, културно-исторически, приключенски, ловен, риболовен, селски, спортен, бизнес и конгресен туризъм. За съжаление потенциалът на общината не е използван пълноценно до момента и туризмът остава един от слабо развитите сектори в местната икономика. В същото време социално-икономическите данни сочат висока безработица и емиграция на населението поради липса на условия за заетост и работни места.

Настоящият раздел на ПИРО има за цел да допринесе за насърчаване на туристическото развитие в района, привличане на инвеститори в сектора, разширяване на базовата инфраструктура-места за настаняване и заведения за хранене и развлечения и популяризиране на Върбица като дестинация за рекреация и отдих. Заложените цели ще се постигнат, чрез използване на наличните ресурси за устойчиво развитие на всички видове туризъм, за които има потенциал в общинската територия, като се акцентира върху: здравен и балнеоложки, екологичен (пешеходен и орнитоложки), културно-исторически, селски туризъм, лов и риболов. Предлагането ще се допълни и разнообрази с възможностите за религиозен, фестивален и събитийен туризъм, тренировъчни спортни школи, уикенд почивки, зелени училища, детски лагери, бизнес и конгресен туризъм.

В съответствие с нормативните изисквания на чл.11, ал.2 от Закона за туризма, настоящата Програма предвижда проекти и дейности за:

1. изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристически обекти;
2. изграждане и функциониране на общински туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите;
3. изграждане и поддържане на туристически обекти, които са общинска собственост или за които правото за ползване и управление е предоставено на общината;
4. организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма;
5. провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината;
6. реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения;
7. взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район;
8. подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти.

Развитието на туризма се явява изключително важен приоритет със значително влияние върху икономическия растеж и трудовата зетост и пряко отношение към качеството на живот. Туризмът може да изиграе съществена роля за изграждане и утвърждаване на положителен

имидж на общината и да даде възможност за развитие на множество съпътстващи дейности и услуги, които да разнообразят местната икономика и създадат работни места.

Конкретните проекти, дейности, бюджет и срокове за изпълнението им в сферата на туризма са включени в Програмата за реализация на ПИРО.

В Концепцията за туристическо райониране на България от 2015 г., община Върбица е включена във Район „Стара планина”, с административен център град гр. Велико Търново. Туристическият район има специализация в Планински и екотуризм. Разширената му специализация включва: Планински пешеходен и рекреативен туризъм; Приключенски и екотуризм; Културно-исторически, фестивален и творчески туризъм; Селски туризъм; Религиозен и поклоннически туризъм и Планински Ски туризъм.

Община Върбица попада в обхвата на специализацията за планински пешеходен и рекреативен туризъм, приключенски и екотуризм, културно-исторически, религиозен /поклоннически/ и селски туризъм.

Развитието на устойчив туризъм е сред основните цели в Първия приоритет на ИТСП на Североизточен район. В стратегията е посочено, че туристическата индустрия притежава значителен потенциал за разширяване и разнообразяване на регионалния туристически продукт, чрез активно устойчиво включване на природното и културното богатство. Природното и културното наследство е едно от най-силно изразените сравнителни предимства на българските райони в глобализиращия се свят. Разнообразяването на туристическия продукт със специфични видове туризъм и включване на ресурсите на хинтерланда /вътрешността на страната/ ще допринесе за преодоляване на изразената сезонност на рекреативния морски туризъм.

Интервенциите са насочени към прилагане на мерки и действия за реално разнообразяване на туристическите дейности на брега на морето и в близкия му хинтерланд със спа-туризъм, селски, приключенски, ловен, аграрен и др. видове туризъм. В територията на по-отдалечените от брега общини /каквато е и община Върбица/, разнообразяването на туристическото предлагане се опира най-вече на богатото културно наследство и развитието на екологичен, приключенски и селски туризъм, подкрепени от други рекреационно-туристически дейности и атракции.

Развитието на туризма в района следва да се осъществява чрез широко сътрудничество между всички заинтересованите страни – държавата, Регионален съвет за развитие, областни и местни власти, бизнес и туристически организации, други обществени организации и НПО.

Благоприятните природни фактори, културното наследство, натрупаният опит в предлаганите туристически услуги, изградената в значителна степен туристическа база спомагат за разширяването на туристическата индустрия и увеличаване на приходите от туризъм. Туризмът може да интегрира и мобилизира средите на бизнеса и да се развива като сериозна икономическа дейност, която диверсифицира икономиката на района, като същевременно създава привлекателни работни места за млади хора.

На територията на община Върбица съществуват природни и антропогенни зони и фактори (уникални минерални води, значителни горски ресурси, природни забележителности, защитени зони, религиозни и културни обекти, етнографски ресурси, култура и традиции, недвижими културни ценности и обекти), които могат да се използват за развитие на туризма.

За програмен период 2021-2027 г. усилията в областта на туризма трябва да се насочат към създаване, разработване и популяризиране на интегриран местен туристически продукт: **„Върбица – величието на Балкана и славата на Крум - планинско здраве, лековита вода, селски туризъм, приключения и отдих по бреговете на Язовир Тича“** включващ маршрути и пакети за: планински, приключенски и екотуризм, балнеоложки и здравен туризъм, културно-исторически обекти, зони за рекреация и отдих, лов и риболов.

1. Ситуационен анализ и туристически ресурси

1.1. Общо състояние на туризма в община Върбица

Туризмът не е типичен отрасъл за местната икономика във Върбица. Общината разполага с туристически ресурси и потенциал, които за съжаление все още не са усвоени и не се използват пълноценно за генериране на доходи и устойчиво местно развитие. На територията на общината няма официално регистриращи и действащи туроператори, туристически агенти и туристически сдружения.

Община Върбица е разположена на раздела между Северна и Южна България по северните склонове на главната Старопланинска верига, Предбалкана, Котленско-камчийския и Герловския район. Географското разположение и природно-климатичните ресурси благоприятстват развитието на рекреацията и туризма – екологично чиста и живописна природа (хижа по маршрута Ком-Емине), наличие на лековити минерални извори, природни забележителности (защитени зони с богата флора и фауна), язовир „Тича“, културно-исторически обекти и ресурси, местен бит, култура и традиции с туристически потенциал.

Общинският център - гр. Върбица се намира в югоизточната част на територията на общината. На 5 километра от него започва Курортния комплекс „Върбица“, разположен в полите на Стара планина, сред живописна природа и с три извора на минерална вода.

Основният туристопоток може лесно да достига общината по първокласен път I-76 Шумен – Велики Преслав – Върбица – Върбишки проход. За съжаление през последните години проходът е затворен и това прави общинската територия изолирана и трудно достъпна. От стратегическа гледна точка възстановяването и отварянето на Върбишкия проход е най-важната стъпка за икономическото съживяване на района и развитието на туризма. Според НКПР този път се явява второстепенна транспортна ос между Северна и Южна България по трасето Силистра – Шумен – Петолъчката – Ямбол – ГКПП „Лесово“ и ще даде нова посока за регионални, национални и международни връзки и възможност за интензивен туристопоток.

Като алтернатива за транспортна свързаност на Върбица се използва път от III-класна пътна мрежа в посока – Върбица – Ришки проход. Той се явява най-добрата в момента връзка към действащ II-класен път за Южна България и е алтернативна връзка на Върбица към Шумен, Варна, Бургас и АМ „Тракия“. Достъпът на туристи е възможен от още две направления: по трасето към град Котел и Котленския проход през с. Величка и по посока Омуртаг и Търговище. През територията на община Върбица няма изградена ЖП линия и най-близката ЖП гара е в град Смядово (47 км.). Най-близките летища са във Варна (140 км.) и Бургас (110 км.).

В миналото Върбица е известна и предпочитана дестинация за краткотраен отдих (рекреация), балнеология, екологичен туризъм, лов и риболов. Това е причината общината да разполага с много добре изградена материална база и туристическа инфраструктура. За съжаление с времето тази база е занемарена и изоставена, не се поддържа и през последните години общината се посещава от много малко туристи.

Най-добрата материална база е била изградена в КК „Върбица“ - капацитет 1690 легла, разпределени както следва:

- Хотелски комплекс – 100 легла;
- Къмпинг - 120 легла;
- Мотел - 100 легла;
- Лагери за деца - 350 легла

Ведомствени почивни станции -1020 легла.

Голяма част от тази база не се поддържа и непрекъснато се руши.

Към 2020 г. в курортния комплекс функционират: общински хотел „Еделвайс”, хижа „Върбишки проход”, къща за гости „Дивият божур” и няколко ведомствени почивни станции.

Друга обособена зона за отдих на територията на общината е изградена при язовир „Тича”. Капацитетът там е около 550 легла, но общото състояние все още не е много добро.

- Познавателен /ученически, младежки – летни лагери и зелени училища/.

Туризмът се развива все по-успешно в община Върбица през последните години и започва да заема устойчив дял в местната икономика.

Таблица 51: Дейност в местата за настаняване в община Върбица 2018-2022 г.

Година	Места за настаняване ¹³	Легла	Легладе-нонощия	Брой стаи	Реализирани нощувки	Пренощували лица	Приходи от нощувки (лева)
2018	7	158	35846	63	2055	1529	45132
2019	6	128	36710	49	1928	1067	46608
2020	6	135	37978	54	2748	1802	66372
2021	5	77	24252	39	2711	1710	82968
2022	7	153	40148	59	3592	2062	122100

Източник: Национален статистически институт

По официални Статистически данни категоризираните места за настаняване в общината към 2022 г. са 7 със 153 легла и 59 стаи. Реализираните нощувки в тях достигат 3592, като бележат значителен ръст спрямо предходните години. Броят на пренощувалите лица към 2023 г. е 2062, а реализираните приходи от нощувки в туризма са 122 100 лева. Местният туристически бранш бързо преодолява кризата, причинена от пандемията от коронавирус и сектора се развива все по-успешно. В общината функционират и други места за настаняване и подслон, които са с по-малко легла и не подлежат на задължителна категоризация. Данните в Таблица 51 обхващат само категоризираните места за настаняване и хотели с над 10 легла. Останалите по-малки обекти, хижи и къщи за гости не са включени в данните на НСИ.

Реалният брой на туристите и реализираните приходи от нощувки вероятно е по-голям. За да стимулира регистрацията им, Община Върбица е освободила хотелиерите от курортна такса.

В Община Върбица са официално регистрирани следни 16 места за настаняване и подслон:

- Общински хотел „Еделвайс” – КК „Върбица” – 8 двойни стаи и 1 апартамент - 20 места за настаняване;
- Къща за гости „Дивият божур” – КК „Върбица” - три звезди – 8 стаи – 16 места за настаняване;
- Къща за гости „Райски кът” – с. Ловец – една звезда – 3 стаи – 6 места за настаняване;
- Къща за гости „Преславски” – с. Ловец, една звезда – 5 стаи – 10 места за настаняване;
- Къща за гости „Арима” – с. Сушина – две звезди – 12 стаи – 24 места за настаняване;
- Къща за гости „Старата къща” – с. Иваново - три звезди – 6 стаи – 12 места за настаняване;
- Къща за гости „Сияние” – с. Ловец – три звезди – 5 стаи – 10 места за настаняване;

¹³ **Обект на изследване от НСИ** са всички категоризирани и функционирали през отчетния период места за настаняване с 10 и повече легла - хотели, къмпинги и други места за краткосрочно настаняване (туристически и вилни селища, хижи, частни квартири и апартаменти, почивни станции, ваканционни бунгала, къщи за гости и др. места за краткосрочно настаняване).

- Къща за гости „Изглед” – с. Ловец – пет спални и луксозно студио – 18 места за настаняване;
- Къща за гости „Вю” – с. Ловец – 10 места за настаняване;
- Къща за гости „Андрееви” – с. Ловец – 15 места за настаняване;
- Къща за гости „Александра” – с. Ловец – 17 места за настаняване;
- Къща за гости „Симона” – с. Иваново – 3 стаи – 10 места за настаняване;
- Вила „Маргарита” – с. Ловец – 12 места за настаняване;
- Вила „Тео” – с. Ловец – 12 места за настаняване;
- Вила „Съни” – с. Ловец – 20 места за настаняване;
- Къмпинг - Почивна база Сушина - разположен на брега на язовир „Тича” край с. Сушина. Разполага с 13 бунгала (4 големи и 9 малки).

Извън регистрите на Общината на територията функционират – хижа „Върбишки проход”, хижа на „Горско стопанство”, комплекс „Русалка”, комплекс „Тича” и няколко ведомствени почивни станции в курортния комплекс.

В общината към 2020 г. като цяло липсват много заведения за обществено хранене. В хижа „Върбица” работи ресторант, който предлага дивечови и традиционни местни специалитети, в общинския хотел „Еделвайс” също има ресторант. В центъра на курортния комплекс функционира бистро-ресторант „Бабой”, в гр. Върбица кафе-сладкарница и в селата няколко кафенета. Общината има потенциал да развие успешно рибен ресторант, дивечов ресторант, ресторант с турска кухня и ресторант за старобългарски храни и напитки.

В относително добро състояние е базата на „Шуменския лагер”, която Община Върбица има намерение да възстанови и ремонтира да функционира като място за провеждане на зелени училища, уроци на открито и летни лагери за деца и ученици.

Община Върбица разполага и с една голяма незавършена сграда, в близост до минералната вода, която при намиране на подходящ инвеститор може да се превърне в модерен спа- и балнеоложки център.

Необходимо е да се възстанови съществуващата материална база, да се обнови инфраструктурата и тя да се поддържа и стопанисва, за да могат да се привличат туристи и да се развива успешно този сектор в общината.

1.2. Природни туристически ресурси

Релефът на общината е разнообразен, характеризира се предимно като полупланински и хълмист. Доминират успоредни на Старопланинската верига ниски и средновисоки ридове, които са прорязани от напречните проломи на реките. Релефът се изменя в източна посока от среднопланински до нископланински. Като цяло в тази зона преобладават терените с надморска височина от 300 до 560-600 м. Между Преславската планина и Котленско-Върбишкия дял на Стара планина са разположени Герловската, Ришката и Върбишката котловини с надморска височина 200-350 м. В южната периферия се включват и северните склонове на Върбишка планина, които се отнасят към северния клон на Източна Стара планина, наречен Матор планина. Видно от изображенията по-долу, общината е с най-отчетливи за област Шумен белези на планинска структура – отклонения от средната надморска височина и средни наклони.

Северните склонове на главното Старопланинско било са стръмни и силно пресечени, особено в западната част на територията. В източната част е с по-малки наклони. От него на север към Герловската котловина се спускат множество била и долове, които очертават водосборите на реките Герила и Елешница. Вододел между тези две реки е билото "Кольов гроб". Същото има заоблен характер, а профилът му очертава няколко заравнени тераси.

Останалата част от територията разположена в разклоненията на главните била има

полупланински характер със заоблени и неясно очертани била, остро връзани долове и стръмни, наклонени склонове. В най-североизточната част, в района на Преславската планина, и в северните комплекси, релефът е хълмист с преобладаващи наклонени терени.

Най-голямата надморска височина е 1046 м, а с най-малка - около чашата на яз. „Тича” - 150 м н.в. Като цяло релефът е разнообразен и разкрива привлекателни за тирустите живописни гледки. **Планинската част на общината дава възможност за еко-, приключенски туризъм и лов. От тук минава част от националния туристически маршрут от Ком до Емине, обозначен с туристически маркировки.**

Климатът е умерено-континентален с четири сезона, но има някои особености, продиктувани от релефа и надморската височина. Пролетта във Върбица е хладна и настъпва покъсно в сравнение с Дунавската равнина. Лятото е относително хладно, със значителни валежи. Средните годишни амплитуди и средните годишни минимални и максимални температури в най-ниските и най-високите части от района на лесничейството не се различават съществено. Средната януарска температура е $-3,0^{\circ}\text{C}$ / $-1,0^{\circ}\text{C}$, а средните температури през най-топлия летен месец юли са $16,5^{\circ}\text{C}$ / $19,5^{\circ}\text{C}$.

Максимумът на валежите е през пролетта и лятото, а минимумът през зимата и в края на лятото и началото на есента. В пряка връзка с валежите са и засушаванията. Най-голям брой засушавания с продължителност над 10 дни има в края на лятото и през есента. Снежната покривка във високите части е по-устойчива - достига до 40-50 см и се задържа около 80-100 дни, докато в ниските части достига 20-40 см и се задържа 50-80 дни.

Върбица е богата на водни ресурси.

На територията на общината е разположен язовир „Тича” с площ 19 000 дка, с височина на язовирната стена около 54,50 м., а котата на преливния ръб е 186 м. Завирения обем на язовира е 311,80 мил.м³. Водата на язовира се използва за водоснабдяване на градовете Шумен, Търговище, Преслав, както и за напоителни цели. Бреговете на „Тича” предлагат добри условия за почивка, съчетана с чист планински въздух, **селски, спортен туризъм, риболов и др.**

Освен язовир „Тича” на територията на общината има още около 20 микроязовира, които са разпръснати по цялата територия и заемат площ от 5 до 136 дка. Те имат локално значение – за напояване и рибовъдство.

Основните реки, които преминават през територията на общината са: р. Камчия, р.Тича, р.Герила, р.Елешница и р.Вардун дере.

Бланеоложки, здравен и СПА туризъм

В курортния комплекс „Върбица”, който се намира на 5 км от града има два минерални извора, с доказани лечебни свойства при стомашно-чревни и очни заболявания.

На територията на общината се намират общо три водоизточника с минерална вода, които обуславят развитието на здравен, балнеоложки и спа-туризъм.

Първата е известна от десетилетия като лечебен извор, има минерализация 1.2 г/л, съдържаща сероводород и значителни концентрации на калциеви йони (109 мг/л). Тя се е използвала широко за пиене от населението, дори е била бутилирана от Общината и продавана. Водата не е гореща и няма много голям дебит. Последните й изследвания показват, че е уникална по състав и свойства и е подходяща не само за стомашно-чревни, но и за лечение на бъбречни заболявания и периферна нервна система. Тази вода е била известна в миналото и е отбелязана на старата Световна карта на минералните води от 1937 г. Тя се използвала широко за лечение. Д-р Антон Сираков е основал санаториум в курорта с минералните извори и като дългогодишен негов ръководител е излекувал стотици пациенти през втората половина на миналия век.

Друг източник с подобни свойства на минералната вода има в близост до хижа „Върбица”. Водата от сондажния водоизточник също е студена, с висока минерализация (13.1 г/л), хлоридна

натриева, съдържаща йодид и бромид. Тя е подходяща след загряване за балнеолечение. В центъра на Курорта има извор с вода за лечение на очни заболявания.

Изворите сега не се експлоатират в съответствие с действащото законодателство. Необходимо е в кратък срок да се инициира регистрацията на находищата на минерална вода в МОСВ, както и предоставянето им за експлоатация на Община Върбица. Това е наложително като първа стъпка от поредица от дейности за изграждане на водовземни съоръжения за водите, с цел лечебните им свойства да бъдат вложени в развитието на балнеоложки, здравен и спатуризм – част от насоките за разнообразяване на местния туристически продукт.

Планински и екологичен туризъм

В община Върбица има множество защитени територии, зони и обекти, подходящи за еко-туризъм.

Съгласно Закона за биологичното разнообразие в екологичната мрежа НАТУРА 2000 са включени следните зони:

- „Котленска планина” за опазване на дивите птици, с код BG0002029;
- „Котленска планина” за опазване на местообитанията и дивата флора и фауна;
- „Преславска планина” за опазване на дивата флора и фауна;
- „Голяма Камчия” за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна;
- „Еко коридор Камчия - Емине” за опазване на местообитанията и дивата флора и фауна.

По Закона за защитените територии:

- „Момин град”;
- „Конски кестен”;
- „Червен божур”.

На територията на общината се намира защитен природен обект – резервата „**Момин град**” с площ 6,6 ха, който представлява елитна вековна букова гора с височина 28 м., диаметър 52 см., средна възраст 160 г., II бонитет. Надморската му височина е 800-900 м.

Общината разполага със защитена местност от **находище с червен божур** на площ от 11,5 ха. с висока плътност, образуващо характерно растително съобщество с други видове фигуриращи в приложенията на Закона за биологичното разнообразие и Закона за лечебните растения.

Според зоогеографското райониране на България общината е разположена в предпланинския и част от планинския район на северната зоогеографска област. Голямото различие в надморските височини, богатата хранителна база предопределят и разнообразието в растителния и животински свят.

Територията на държавно горско стопанство “Върбица” попада в два горскорастителни пояса: долният равнинно-хълмист и хълмисто-предпланински пояс на дъбовите гори с подпояс на крайречните и лонгозни гори, подпояс на равнинно-хълмистите дъбови гори и подпояс на хълмисто-предпланинските широколистни гори, и средния планински пояс на горите от бук и иглолистни с подпояс на планинските гори от горун, бук и ела. Горската растителност е представена от три основни групи насаждения: естествени смесени високостеблени насаждения, представляващи основната част от дървесните запаси на лесничейството, съставени предимно то бук, зимен дъб, габър, цер и благуи; изкуствено създадени насаждения главно от бял бор, черен бор и акация; естествени издънкови насаждения от бук, зимен дъб, габър, цер, благуи, келяв габър и др. С единично или по-малко участие в насажденията и от трите основни групи се срещат още явор, ясен, шестил, сребролистна и едролитна липа, турска леска, планински ясен, мъждрян, клен, брекина, череша, трепетлика, а от внесените по изкуствен път – червен дъб, зелена дугласка, смърч, ела, бреза и евроамерикански тополи.

В района на горското стопанство се срещат и следните храстови видове: глог, дрян, обикновена леска, шипка, трънка, бъз, чашкодрян, птиче грозде, смрадлика, аморфа и др. Полухрастите са представени главно от къпината и по-ограничено от малината.

В подпояса на крайречните и лонгозни гори преобладават тополовите и борови култури. Естествената горска растителност в подпояса на равнинно-хълмистите дъбови гори се състои от зимен дъб, бук, цер, благун, габър, келяв габър, а от изкуствен произход – черен бор, бял бор и акация. В подпояса на хълмисто-предпланинските смесени широколистни гори преобладават зимендъбовите и буковите чисти и смесени с габър насаждения и бялборови култури. В подпояса на нископланинските гори от горун, бук и ела преобладават чистите букови и по-ограничено зимендъбови насаждения.

От представителите на лечебни растения: божур, коприва, горска ягода, лапад, лайка, лавандула, мащерка, самардала, левурда, мента, босилек, риган, бял равнец, жълт и червен кантарион, глухарче, бръшлян, девесил, овча опашка, мъжка папрат, живовлек, липа, люляк, бодлив залист и др. **Билките** може да се използва за разнообразяване на туристическия продукт и да се предоставя възможност за събиране на билки от туристите през летния сезон, като **част от екологичния туризъм**.

Лечебните растения може да се предлагат на туристите със запазена марка на местен био-продукт и като част от балнеоложкия туризъм.

Част от територията на Община Върбица попада в защитена зона „Котленска планина“ за опазване на дивите птици от Натура 2000, и включва землищата на селата: Божурово, Бяла река, Винаца, Иваново, Конево, Крайгорци, Кьолмен, Ловец, Маломир, Менгишево, Нова Бяла река, Станянци, Староселка, Сушина, Тушовица, Чернооково и гр. Върбица.

На територията са установени 182 вида птици, от които 51 са включени в Червената книга на България /1985/. От срещащите се видове 81 са от европейско природно значение /2004/. Като световно застрашени са включени 10 вида, а като застрашени в Европа са 71 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 65 вида, включени в приложение 2 на Закона за биологичното разнообразие, за които се изискват специални мерки за защита. Котленска планина е място от световно значение за гнезденето на „ливадният дърдавец“ и едно от най-значимите места в страната от значение за европейския съюз за опазване на видове, гнездящи в голяма численост – „черен щъркел“, „осояд“, „орел змияр“, „ малък креслив орел“, „Скален орел“, „ малък орел“, „сокол скитник“, „лещарка“, „полубеловрата мухоловка“, „среден пъстър кълвач“ и др. През територията на общината преминава най-западната част на черноморския прелетен път Via Pontika. Тук се образува типично място с тесен фронт на миграция, където ежегодно по време на есенна миграция преминават над 3000 грабливи птици. Най-многобройни от тях са осояда, обикновения мишелов, вечерната ветрушка и блатарите. По време на миграция е установен и сивия жерав. През есенно – зимния период язовир „Тича“ поддържа значителни количества водолюбивы птици, включително червеногушият гмуркач, големия корморан, зеленоглавата патица и др.

От бозайниците най-срещани са: широкоух прилеп, европейски вълк, видра, дългокрил прилеп, дългоух нощник, остроух нощник, дългопръст нощник, трицветен нощник, голям нощник, средиземноморски подковонос, южен подковонос, голям подковонос, малък подковонос, подковонос на Мехели, лалугер, пъстър пор и др. От земноводните: жълтокоремна бумка, ивичест смок, пепелянка, обикновена блатна костенурка, шипобедрена костенурка, шипоопашата костенурка, голям гребенест тритон и др.

Богатото биоразнообразие представлява интерес за определена категория туристи и може да се използва за разнообразяване на предлаганите туристически продукти с допълнителни

атракции – наблюдение на птици, животни и на находища от редки растения. Необходимо е изграждане на еко-пътеки, туристически заслони, поставяне на маркировки, табели и други.

Приоритетно трябва да се изгради туристическа пътека до резервата “Моминград” с два изходни пункта:

1. От центъра на Курортен комплекс „Върбица” до резервата “Моминград” - около 6 часа пешеходен преход. Пътеката ще минава покрай минералния извор, който е с доказани лечебни свойства. Трябва да се направи лятна и зимна маркировка. Подходящо е изграждането на заслон в близост до останките от крепостни стени от средновековната крепост “Моминград”. По пътя могат да се изградят и маркират водоизточниците за питейна вода и две места за отдих с масивни огнища.

2. Изходен пункт хижа “Върбишки проход” до Резервата – около 5 часа пешеходен преход. С автомобил се стига до Кота 1008, където е необходимо да се изгради охраняем паркинг и по маркиран път по билото може да се стигне до Крепостта “Моминград” и заслона.

Отдалечеността от изходните пунктове предполага изграждането на подкрепителен пункт в Резервата с бунгала, обособени в туристическо селище на поляната до Резервата. Самата Крепост има нужда от реставрация и представяне по подходящ начин на туристите. За ловците – туристи на подходящи ловни места може да се изградят т.н. “чакала”. Характерните представители на флората и фауната трябва да бъдат представени на информационни табла на подходящи места. Възможно е да се изградят и маркират с подходяща маркировка еко – пътеки с изходни пунктове – “Минерална вода” - хижа - “Върбишки проход” и “Курорта” карстова пещера - “Марата”. Първата пътека ще запознават туристите с дървесните видове, лечебните свойства на минералния извор и по-интересните животински видове в района. Втората еко – пътека води до уникална карстова пещера, където образуванията от сталактити, сталактони и сталакмити са на възраст от хиляда години. Пещерата е изключително интересен туристически обект, но трябва да бъде проучена, почистена и обезопасена, за да може да се посещава от туристи.

По - дълъг пешеходен преход е възможно да се организира по маршрута “Курорта – Котел”- до там са стига за 8 часа. Пози преход е свързан е с историческото минало, а именно пътя на Шуменската чета от 1875 г. за участие в Старозагорското въстание. По пътя могат да се наблюдават карстовите пропасти пещери Злостен. Необходима е маркировка и изграждане на заслони и места за отдих. Еко – пътека е възможно да се изгради и до средновековната крепост „Белград” споменавана при похода на византийски император.

1.3. Културно-исторически ресурси

Културното наследство като материално и духовно послание представлява мощен ресурс за устойчиво развитие и добро качество на живот, чрез усвояване на възможностите на културния туризъм и обмена на знания и ценности. В прогнозите на Съвета на Европа културното наследство има изключителна роля в „информационното общество“ на 21-ви век. Интегрирането му като катализатор на икономически растеж и качествена жизнена среда, приобщаването на националната културна идентичност в Европейското социо-културно пространство, са фактори за устойчиво пространствено развитие и социално равновесие. Териториите с културна памет все по-трайно ще привличат хора, дейности и инвестиции. Създаването на регионални и местни туристически продукти, разкриващи пълното богатство на феномена, предполага изграждането на туристическа стратегия, международни контакти и дългосрочна политика в опазване и валоризиране на културното наследство.

Ресурсите за развитие на културния туризъм включват археологически, архитектурни, етноложки, религиозни обекти, исторически забележителности, както и културни институции – музеи, читалища и културни събития от различно естество, свързани с нематериалната култура,

както и „творчески“ туризъм, в който туристите създават култура. Те се характеризират със своето разнообразие, автентичност и уникалност.

Археологически обекти и ресурси

В района на община Върбица има над 125 археологически обекта – праисторически, римски и късно-антични, но повечето не са проучени и трудно биха станали привлекателни за туристи. По информация на Националния институт за недвижимо културно наследство на територията на общината са регистрирани 25 паметници на културата, 3 от които с национално значение – Селищна могила над село Иваново и два некропола в землището на село Ловец.

Потенциал за сравнително бързо разработване с цел туристическа достъпност, реставрация, консервация и социализиране за **археологически туризъм** имат следните обекти:

- **Праисторическо селище при с. Иваново** от средата на V хилядолетие. Тук има идея да се направи макет-възстановка на селището в естествен модел. Туристите ще могат да участват в самите археологически разкопки и проучвания на терен и в изграждането на макета на селището, като използват първобитни оръдия на труда и сечива. Проблемът е, че обектът се намира в имот – частна собственост и това сериозно затруднява допълнителното му проучване и превръщането му в туристически обект. Необходимо е Община Върбица да предприеме необходимите мерки и действия за придобиване на собствеността от нея или от държавата. Необходима е процедура по отчуждаване на имота и смяна на предназначението му. След това трябва да се осигури финансиране за реставрация и консервация на части от селището, изграждане на нов път до обекта, паркинг, Туристически-информационен център със санитарен възел, съпътстващи търговски обекти, видео-наблюдение и други.

- **Праисторическо селище и каменна крепостна стена в с. Сушина** от края на V хилядолетие, за което се предполага, че е едно от най-старите на Балканите. Селищната могила в Сушина е вътре в язовира, като през летния сезон се намира на полуостров, а през по-голямата част от годината е като остров и **достъпа е възможен само с лодка**. Това би предизвикало сериозен туристически интерес. Обектът се нуждае от консервация и частично възстановяване, за да се превърне в една от местните туристически атракции.

- **Върбишка тракийска гробница** – до град Върбица. Обектът се нуждае от консервация, възстановка и може да бъде включена в културния маршрут, като се подобри транспортния достъп, постави се информационна табела и се осигури видеонаблюдение

- **Късно римска крепост в с. Методиево**, която е достъпна по стар римски път (калдаръм). Обектът е на 10-15 минути пеш от главния път, но до момента не е проучен. Наблюдават се масивни каменни зидове. Крепостта има потенциал да се превърне в атрактивен обект за туристи, а до нея може да се направи еко-пътека, от която се разкриват живописни гледки.

- **Некропол в с. Менгишево** – около 30 тракийски могили. Някои са напълно унищожени. Наложително е да се затрупат иманярските изкопи. Една от гробниците може да се проучи и да стане туристически обект.

- **Тракийска гробница по пътя от Върбица за Кьолмен**, близо до язовира. Обектът не е проучен, но е уникален. Необходимо е проучване, консервация, подобряване на транспортния достъп, изграждане на паркинг и видеоконтрол.

В близост до тази гробница е установено най-старото праисторическо селище на Балканите, на което предстои проучване.

Интересни археологически обекти има и по посока с. Величка и Омуртаг – укрепено римско търговско селище, което се нуждае от консервация и реставрация.

Калето до с. Тушовица също има потенциал да се развие като туристическа атракция.

Препоръчително е стария римски път в прохода да се възстанови и да се изгради алтернативно трасе с асфалт, за да не се движат по него превозни средства и да го рушат.

Близостта на община Велики Преслав и прекия транспортен достъп по първокласен път предполагат създаването на **съвместни туристически продукти** и разширяване на местните културни маршрути с посещения до Националния историко-археологически резерват и музей Велики Преслав и резервата Патлейна. Съвместни маршрути са възможни и с община Котел и община Смядово.

Добрите условия за живот, в този район на предбалкана, са обусловили заселването му още от дълбока древност. Тук са оставили следи редица племена и народи: траки, римляни, славяни и прабългари. Върбица е богата на археологически и културни паметници. Седловината на Върбишкия балкан, с неговите крепости и калдъръмен път, известна сега като Върбишки проход, се споменава под името "Веригава" още през 679 год. от византийските хронисти, и се свързва с победите на хан Аспарух срещу Византия. Той поселил Северите от предната клисура Веригава на изток, за да пазят близките до ромеите места в района.

Находките, както и могилиците, които се разкопават и разкриват в района, датират от времето на траките, приблизително от III – IV век преди новата ера.

За произхода и името на гр. Върбица, според едно от предположенията, се счита, че то е дошло от наименованието на старинната средновековна крепост "Урвизион", която израснала върху развалините на римската крепост Фабрициус, находяща се в местността "Гайдар камък", където и сега се намират останки от крепостните ѝ стени.

Тук на така нареченото Върбишко градище, разположено на десния бряг на р. "Герила", близо до вливането ѝ в река „Камчия“ е била столицата на славянското племе "севери", известно под името цига /чика/.

Музеи и музейни сбирки

В момента в общината има само една етнографска сбирка във **Василакиевата къща** в центъра на гр. Върбица. В нея е подредена и дарената от д-р Антон Сираков – 520 тома художествена, българска, чужда и специализирана литература.

Обект с потенциал за любителите на културно-историческия туризъм е **Сарая (Конака) на Герайте** - последните наследници на Чингиз хан. На това място в гр. Върбица е имало внушителна сграда, изгоряла през 80-те години. Запазен е високия каменен зид и основите на постройките. Идеята е обекта да се възстанови като етнографски музей на открито, който да представя предмети от бита на различните етноси, обитаващи Върбишкия край.

Обекти за религиозен и поклоннически туризъм

Центрове на духовния живот на местното население са и многобройните религиозни храмове в общината. Към 2020 г. запазените и действащи молитвени храмове са:

1. Църква „Св.Димитър“ построена през 1842 г. , намираща се в гр.Върбица.
2. Джамия Трошка Махала построена през 1900 г., намираща се в гр.Върбица.
3. Молитвен дом в процес на изграждане, намиращ се в гр.Върбица.
4. Джамия построена през 1800г., намираща се в с.Крайгорци.
5. Джамия в с.Чернооково, построена през 1900 г.
6. Джамия в с.Божурово, построена през 1800 г.
7. Джамия в с.Станянци, построена през 1880 г.
8. Джамия в с.Тушовица, построена през 1900 г.
9. Джамия в с.Бяла река, построена през 1800 г.
10. Джамия в с.Бяла река, построена през 1800 г.
11. Църква в с. Бяла река, построена през 1700 г.

12. Джамия в с.Нова Бяла река, построена преди 1800 г.
13. Джамия в с.Маломир, построена преди 1800 г.
14. Джамия в с.Менгишево, построена преди 1800 г.
15. Джамия в с.Менгишево, построена преди 1800 г.
16. Джамия в с.Конево, построена преди 1750 г.
17. Джамия в с.Ловец, построена преди 1800 г.
18. Джамия в с.Ловец, построена преди 1800 г.
19. Църква в с.Ловец, построена преди 1800 г.
20. Джамия в с.Сушина, построена преди 1800 г.
21. Джамия в с.Иваново, построена преди 1800 г.
22. Църква в с.Иваново, построена преди 1924 г.
23. Джамия в с.Методиево построена преди 1800 г.
24. Джамия в с.Методиево построена преди 1750г.

1.4. Ресурси за развитие на алтернативни форми на туризъм

Културен и събитиеен туризъм

Епизодичните и периодични прояви, които се провеждат в Община Върбица, както и проявите от богатия културен календар могат да бъдат популяризирани и да привлекат вниманието както на българските, така също и на чуждестранни туристи.

На територията на общината функционират 10 народни читалища, които са едни от основните културно-просветни средища. Основните проблеми на читалищата са свързани с недостатъчните средства за ремонти на сградния фонд, закупуването на необходимата озвучителна техника, на нови книги и материали за библиотеките и участия на художествените състави в национални и международни прояви. Известни средства за покриване на тези нужди се предоставят от общинския бюджет, но възможностите са ограничени. Сред основните източници за финансиране на различни културни прояви са дарители в лицето на фирми и организации. Едно от решенията за трайно осигуряване на средства е привличането на генерални рекламодатели и спонсори.

Читалищата съвместно с Община Върбица организират и поддържат богат културен календар и разнообразяват духовния живот на местното население.

В културния календар на Община Върбица ежегодно са включени: Националният празник на Република България - 3-ти март, Денят на славянската писменост и на българската просвета и култура - 24 май и Денят на народните будители - 1-ви ноември. Честват се още Бабинден, Трифон Зарезан, 1-ви март, Международният ден на жената – 8-ми март, Тодоровден, Гергьовден, Великден, Коледа, Нова година, традиционните мюсюлмански празници, родови срещи и събори по селата.

Ежегодно в общината се организират и провеждат много концерти на гостуващи групи и изпълнители, театрални постановки и лятно кино.

В теснините на обраслия с гори Върбишки проход на 26.07.811 год. става и решителната битка между византийските войски водени от самия император Никифор и българския владетел Хан Крум. Удържаната победа тук в този бой, става едно от най тежките поражения, които Византия е понесла в своята многовековна история. В чест на това историческо събитие през юли 2012 г. Община Върбица за първи път организира специална възстановка на битката между Никифор и Хан Крум. Събитието привлича множество туристи и гости от цялата страна и Общината решава да го организира ежегодно под мотото „**Крумова наздравица**”. Възстановката

и празниците около нея са в чест на победата на Крум във Върбишкия проход, с богата съпътстваща културно-развлекателна програма. Това традиционно вече събитие е предпоставка за привличане на туристи за **културно-исторически туризъм**.

Битката при прохода и символите, свързани с нея може да се използват за лого, слоган и емблема на Върбица и създаване на запазена туристическа марка. За популяризиране на района могат да се изработват и предлагат на туристите сувенири с чашата, изработена от главата на Никифор, образа на хан Крум и други. Има идея в местността Котата да се построи и паметник на хан Крум. Историческият туризъм тук може да се обвърже и с Крумовите закони – да се правят експозиции на стари законодателни актове, научни срещи и конгреси на юристи и други съпътстващи събития.

Събитие в района, което привлича много посетители е и традиционния **есенен Върбишки панаир** през месец септември. В програмата му освен търговските щандове са включени множество спортни състезания, концерти, надпявания и атракции.

За разлика от популярните стари възрожденски български средища, привличащи вниманието на хиляди туристи през последните години, Върбица е възникнала като еснафско селище. В общината няма традиционен местен фолклор, освен този на помашкото население.

В миналото тук са се развивали много **занаяти** – грънчарство, абаджийство, обушарство, тъкачество и дърворезба. Днес почти няма останали майстори, които да представят занаятите пред туристите и да ги предадат на поколенията.

Предвид потенциала, ресурсите и традициите на този край е препоръчително да се възстановят дърворезбарството и тъкачеството, като се подготвят млади хора, които да практикуват тези занаяти и да се използват като местни атракции за туристите.

Ресурс за **културния туризъм** са и групите за **автентичен фолклор** към читалищата в Нова бяла река и Маломир и детската фолклорна група от с. Бяла река. Техните изяви могат да се използват за разнообразяване престоя на туристите.

Спортен туризъм

Община Върбица е създавала много добри условия за развитие на спортния туризъм. Организиране на тренировъчни лагер-школи и състезания по различни видове спорт. Откритият през 2015 г. нов Спортен комплекс „Герила” в курорта „Върбица” е изграден на 16 декара площ с общо 3 зали, съблекални, 2 футболни игрища и 2 басейна. В закритата част се помещават зала за фитнес и зала за бойни изкуства. Към тях има съблекални, санитарни възли и две сауни. Най-голяма е залата за баскетбол. Тя е комбинирана и в нея може да се играе също така футбол и волейбол. Кошетовете могат да се прибират чрез електрическа система и така игрището може да се ползва за волейбол или футбол на малки врати. Слънчеви колектори затоплят водата, която захранва съоръженията. Комплексът се радва на голям туристически интерес. Преди пандемията от COVID 19 броят на посетителите е бил около 250 дневно.

1.5. Капацитет за развитие на туризма

Географското положение на община Върбица (по склоновете на Стара планина, на историческия Върбишки проход и бреговете на язовир „Тича“), природните ресурси (уникални минерални извори, гори, защитени зони и територии) и културно-историческото наследство, предполагат успешното развитие на разнообразни форми на туризъм.

За нарастване и задържане на туристическия интерес и утвърждаване на дестинацията от първостепенна важност е осигуряването на добра туристическа достъпност, включваща „довеждащата” и вътрешната транспортна инфраструктура.

Субект на управлението на Туристическа дестинация – Върбица са органите на местната власт в партньорство с неправителствените организации (читалищата и самодейните състави,

НПО, МИГ „Котел–Сунгурларе–Върбица“, „ДГС-Върбица“ и др.), бизнеса и децентрализираните държавни институции, имащи отношение към развитието на туризма в общината. За съжаление в общината не работят туристически агенции и туроператори. Те трябва да бъдат привлечени от други региони. Почти всички населени места имат потенциал да привличат туристи и да допринесат за развитието и обогатяването на местния туристически продукт. Голяма част от селата са подходящи както за селски, така и за екологичен, културно-исторически, религиозен туризъм, лов и риболов.

Основният поминък на хората в малките населени места е животновъдство и земеделие. Този ценен ресурс може да се използва за изхранване на туристите и предлагане на традиционна кухня от местна продукция в заведенията. Това ще спомогне както за оптимизиране на разходите в туризма и оформяне на ярко изразена идентичност на района, така и за съживяване на общинската икономика като цяло и развитие на съпътстващи дейности и услуги. Необходим е интегриран подход и засилване на връзките между туристическата индустрия и местните производства – селско стопанство (биоземеделие), хранително-вкусова промишленост и др.

За подобряване качеството на селския туризъм е необходимо да се подобри и общия облик на селата – площи, паркове, улици, тротоари, детски и спортни площадки, забавления и атракции. Връзката между някои села и разходките до туристически обекти в района може да се осъществяват с велосипеди. Необходимо да се поставят нови указателни табели за достигане на природните и културни забележителности.

Курортният комплекс „Върбица“ също се нуждае от обновяване на инфраструктурите – алеи, асфалтови настилки, стълбища, поддържане на растителността и облагородяване на района.

Хората и местните общности са най-важния ресурс за развитие на всякакви икономически дейности, включително и за туризма. Те са в основата на организацията, управлението и създаването на туристическите продукти и услуги. От техните знания, умения и капацитет зависи качеството на туристическото предлагане. Те са двигателя на местното икономическо развитие и устойчив растеж. Хората са генератори на иновативни идеи за оползотворяване на туристическия потенциал и разнообразяване престоя на туристите с различни атракции. Като цяло в община Върбица все още липсват допълнителни атракции и забавления за разнообразяване престоя на туристите. Необходима е ефективна реклама и нови атракции – възен парк, маунтин байк, велосипеден туризъм, спортно ориентиране, пейнтбол, спортен риболов и др.

Качеството на туристическото обслужване зависи изцяло от персонала и е обща отговорност на образователната система, Общината и предприемачите в сферата на туризма.

За информационното обезпечаване на туристите в дестинацията е необходимо да се създаде Туристически информационен център в курорта. Нужен е интернет-портал с туристическа информация за общината и подготвени екскурзоводи и водачи за местните обекти и маршрути, включително за велосипеден туризъм, спортно ориентиране, планински водачи и други.

Устойчивото развитие на туризма налага координация, партньорство и съгласуване на действията на всички заинтересовани страни и отговорни институции, включително Консултативния съвет по туризъм.

Обезпечаването на туристическата индустрия с добре подготвени кадри, професионалисти в различни области е една от най-важните задачи за развитието на дестинацията през програмен период 2021-2027 г.

Туризмът отдавна се е превърнал в икономически и социален феномен в ежедневието на стотици милиони хора. По данни на Световната туристическа организация (СТО) той остава един от най-динамично развиващите се сектори, които бележат непрекъснат ръст.

В бъдеще предприемачите ще срещат все по-големи трудности при набиране на персонал и ще са принудени да привличат кадри от други общини. За да ги задържат обаче се налага да се предлага адекватно възнаграждение през цялата година и тук се изправяме пред проблема със сезонността на туризма и липсата на възможности за равномерна натовареност на легловата база. Остава и проблема с чуждоезиковата подготовка на кадрите. Това налага организиране на допълнителни курсове и обучения за да може да се развива международното сътрудничество и да се увеличат чуждестранните туристи.

За развитието на конкурентоспособен туризъм в община Върбица е необходимо обезпечаване на сектора с качествени и добре подготвени кадри в широк спектър от специалности. Това може да се реши с привличане на подготвени кадри, организиране на курсове и обучения от Бюрото по труда, отговарящи на изискванията на пазара на труда и нуждите на местния туристически бизнес.

2. Мерки и дейности за развитие на туризма

Инвестициите в туристическия сектор и популяризирането на Върбица като туристическа дестинация могат да се отразят положително на икономическото съживяване на района, стандарта на живот и качествата на средата на обитаване. Успешното развитие на туризма може да създаде нови работни места, както в сектора, така и в съпътстващи дейности и услуги и да превърне общината в по-привлекателно място за работа и живот.

Общината има потенциал да се превърне в популярна българска дестинация за здравен и балнеоложки, планински, екологичен, селски туризъм, рекреация, краткотраен отдих, културно-исторически туризъм, лов и риболов. Мисията на Общинската администрация в това направление е да провежда последователна и целенасочена политика в областта на туризма, като осигурява координация и партньорство между публичния, частния и неправителствения сектор и съдейства за популяризиране на дестинацията.

Главната цел на Програмата за развитие на туризма, като елемент на ПИРО е да се набележат подходящи мерки и дейности за утвърждаване на Върбица първо на регионалния туристически пазар, като популярна дестинация за традиционни и алтернативни форми на туризъм, на база местните ресурси и потенциал.

В периода до 2027 г. основните туристически пазари, на които може да се позиционира община Върбица са местни и регионални – съвместни туристически продукти с първата българска столица - Велики Преслав и съседната община Смядово и привличане на туристи от близки райони като: Котел, Омуртаг, Търговище, Шумен и Варна.

Мерките и дейностите за развитие на туризма попадат в обхвата на **Приоритет 1 на ПИРО - Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.**

Към този Приоритет е включена **Мярка 1.4. Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности.**

За превръщането на туризма в икономически рентабилен отрасъл, генериращ доходи и заетост за местното население са необходими целенасочени действия в три направления, обобщени като подмерки в Програмата за реализация на ПИРО.

Подмярка 1.4.1. Оползотворяване и развитие на местните туристически ресурси, чрез подобряване на базовата инфраструктура и активно предлагане на интегрирани конкурентоспособни туристически продукти и услуги.

Дейности/Проекти:

- Развитие на туристическата инфраструктура, необходима за нуждите на атракциите и подобряване на транспортния достъп до туристическите забележителности на общината;
- Възстановяване и поддръжка на туристически обекти с историческо и културно значение, включително опазване и защита на материалното и нематериалното природно, историческо и културно наследство;
- Създаване на ясна концепция за уникален местен туристически продукт: **„Върбица – величието на Балкана и славата на Крум - планинско здраве, лековита вода, селски туризъм, приключения и отдих по бреговете на Язовир Тича“**, включващ различни пакети от туристически маршрути, посещения, атракции и услуги.
- Реставрация и консервация на части от Праисторическо селище при с. Иваново (обекта попада в частен имот и са необходими отчуждителни процедури) и превръщането му в туристическа атракция и обект за културно-исторически туризъм;
- Консервация и частично възстановяване на Праисторическо селище и каменна крепостна стена в с. Сушина – на полуостров и през част от годината остров в язовир Тича и превръщането му в туристическа атракция;
- Ремонт, обновяване и възстановяване на „Шуменския лагер“ и създаване на база за зелени училища и летни ученически лагери;
- Ремонт и разширяване на легловата база на общински хотел „Еделвайс“ в КК „Върбица“;
- Ремонт, обновяване и възстановяване на балнеосанаториума на МБАЛ „Шумен“;
- Довършване на съществуваща сграда, общинска собственост, близо до минералния извор и създаване на нов балнеосанаториум и спа-център;
- Ремонт на пешеходни алеи, стълби, мостчета и други елементи на техническата инфраструктура и цялостно благоустрояване на курорта;
- Ремонт и обновяване на летния театър в курорта;
- Благоустрояване на местата с минералните извори, постоянно наблюдение, контрол и изследване на качествата на минералните води;
- Изграждане на еко-пътека/пешеходен маршрут “Минерална вода” - хижа - “Върбишки проход”;
- Изграждане на еко-пътека/пешеходен маршрут от Хижа “Върбишки проход” до резервата “Моминград”;
- Изграждане на еко-пътека/пешеходен маршрут от Курортен комплекс „Върбица” до резервата “Моминград”;
- Изграждане на еко-пътека/пешеходен маршрут от Курортен комплекс „Върбица” до карстова пещера „Марата”;
- Проучване, консервация и обезопасяване на карстова пещера „Марата” и превръщането ѝ в туристически обект;
- Обособяване на маршрути с възможности за велосипеден, пешеходен туризъм и конна езда в общината;
- Създаване на нови места за настаняване, къщи за гости, атракции и развлечения в селата на общината;
- Подобряване на материалната база и повишаване на категорията на местата за настаняване и подслон;
- Подобряване състоянието на културно-историческите и религиозни паметници и достъпа до тях;
- Социализиране, озеленяване и благоустройство на места за пикник, краткотраен отдих и разходка – паркове, градинки, почистване и ремонт на чешми, поставяне на беседки, указателни и информационни табели, огнища, пейки, кошове за отпадъци и други;

- Създаване на нови и обновяване на съществуващи детски, спортни площадки и фитнес на открито;

- Въвеждане на видеонаблюдение и контрол за опазване на туристическите бази и обекти в общината.

Подмярка 1.4.2. Стимулиране на предприемачеството в туризма и съпътстващи дейности и услуги и генериране на работни места

Дейности/Проекти:

- Осигуряване на добре подготвени кадри за работа в туристическия сектор и повишаване качеството на обслужване в туризма;
- Данъчни и административни облекчения за стартиране на нов бизнес в сферата на туризма;
- Организиране на обществени обсъждания по теми свързани с комплексното развитие на туризма;
- Организиране на обучения, курсове и семинари за увеличаване квалификацията на заетите;
- Подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти.

Подмярка 1.4.3. Развитие и разнообразяване на туристическото предлагане, интегрирано управление, маркетинг и реклама на дестинацията.

Дейности/Проекти:

- Създаване на Туристически информационен център в КК „Върбица”, предлагащ разнообразни услуги (туристическа информация, велосипеди под наем, беседи, екскурзоводи, планински водачи и др.);
- Създаване на информационен туристически портал/модул в сайта на общината;
- Създаване на имидж, бранд, емблема и лого на дестинацията и разпространение на рекламни брошури, каталози, видео-материали, клипове, рекламни филми и други;
- Изготвяне и прилагане на маркетингова стратегия за целогодишно привличане на туристи;
- Реклама на дестинацията с акцент върху по-значимите културни и природни атракции, включително чрез обмен на ноу-хау и добри практики в областта на туризма;
- Организиране на спортни състезания, турнири и шампионати за различни спортове и оползотворяване потенциала за спортен туризъм във всички зони;
- Изграждане на увеселителен парк и въжени атракции в КК „Върбица“;
- Създаване на зона за пейнт-бол в КК „Върбица“;
- Организиране на зелени училища, детски лагери и ученически пешеходен еко- туризъм, съвместно с Туристически дружества и Държавното горско стопанство;
- Организирано наблюдение на птици, животни и на находища от редки растения и билки;
- Проучване на възможностите за развитие на водни спортове в общината – на реки и язовири;
- Ежегодно организиране на възстановката на битката при Върбишкия проход „Крумова наздравица“;
- Популяризиране на местните културни събития и спортни мероприятия, които допринасят за развитието на туризма;
- Проучване и съхранение на местни традиции, обичаи и занаяти, които да бъдат включени в културния календар на общината и представяни на туристи;
- Развитие на биоземеделие и предлагане на местни био-продукти и кулинарни специалитети на туристите;

- Поставяне на информационни табели и карти за съществуващите обекти, маршрути и места за настаняване;
- Поставяне на указателни табели в малките населени места с упътване за достигане на природните и културни забележителности в района;
- Развитие на интегриран регионален туристически продукт с община Велики Преслав и община Смядово;
- Интегрирани съвместни туристически проекти с други общини и неправителствени организации;
- Участие в български и международни туристически борси и търговски изложения;
- Организиране на опознавателни посещения в района за тур-оператори и тур-агенти.
- Туристически обмен с побратимени градове и международно сътрудничество за популяризиране на дестинацията.

Очаквани резултати от изпълнението на Програмата за развитие на туризма са: създаден и предложен на туристическия пазар уникален местен туристически продукт, на база специфичните ресурси и потенциал; увеличаване на местата за настаняване и послон; увеличаване на нощувките, увеличаване на приходите от туризъм, увеличаване на заетостта на легловата база; увеличаване на средния престой на туристите; увеличаване на работните места в туризма и в съпътстващи дейности и услуги.

Действията на Общината и инвестиционните проекти в сферата на туризма трябва да спрат негативните тенденции в развитието, които сега се наблюдават и да спомогнат за повишаване на жизнения стандарт на населението и създаване на нови работни места.

Постигането на благоприятно за общината развитие може да се осъществи, като се използват два основни подхода:

- Инвестиционен подход – в този подход държавните институции, местните власти, частните предприемачи и неправителствените организации ще играят съществена роля в предлагането, разработването и лобирането за осъществяване на местни и чуждестранни инвестиции и за привличане на финансови средства за осъществяване на инвестиционни проекти за успешно развитие на туризма в община Върбица;

- Ресурсен подход – максимално използване на местните туристически ресурси и потенциал.

В допълнение на тези два подхода трябва да се работи в две още две посоки - осигуряване на добре подготвени кадри за работа в туризма, които да обезпечат доброто и качествено обслужване на туристите и гостите, от една страна, и активен маркетинг и реклама на дестинацията и местните продукти и услуги на българския и международен пазар, от друга.

Община Върбица има потенциал и капацитет да се развие като популярна и привлекателна туристическа дестинация, предлагаща местните ресурси като единен, брандиран уникален туристически продукт, съчетаващ разнообразни форми на туризъм и атракции за посетителите.

Настоящата Програма ще допринесе за устойчиво, интегрирано туристическо развитие на общината, привличане на инвеститори в сектора, подобряване и разширяване на базовата инфраструктура, повишаване качеството на туристическото предлагане и за утвърждаването ѝ като предпочитана дестинация за отдых и туризъм. Заложените цели ще се постигнат, чрез използване на наличните ресурси за устойчиво развитие на всички видове туризъм, за които има потенциал в общинската територия, като се акцентира върху: културно-историческия, екологичен, спортен, приключенски, селски туризъм, лов и риболов. Предлагането ще се допълни и разнообрази с възможностите за религиозен, фестивален и събитийен туризъм, тренировъчни школи, уикенд почивки и рекреация, зелени училища, конна езда и др.

За финансовото осигуряване на необходимите мерки и дейности могат да се използват възможностите, осигурени в най-голяма степен от СПРЗСР, ВОМР, чрез МИГ „Котел-Сунгурларе-Върбица“, ОПРР и други български финансиращи програми, по които Община Върбица и местния бизнес са потенциални бенефициенти. Като допълнителни източници на средства могат да се използват други общностни програми, финансирани от фондовете на ЕС и други национални и международни донорски програми, общинския бюджет, републиканския бюджет, частни инвестиции и банкови кредити.

ЧАСТ VIII. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ

Интегрираният подход е един от новите моменти в стратегическото и пространствено планиране през новия програмен период и намира своето конкретно приложение в Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Върбица за периода 2021 – 2027 г. Интегрираният подход изисква да се търси не само локалния ефект от отделните мерки, дейности и проекти, включени в ПИРО, но и да се гарантира мултипликационен ефект от комплексното им прилагане. Интегрираният подход, приложен при изготвянето на Програмата за реализация на ПИРО се основава на три основни характеристики: мултидисциплинарност; пространствено измерение и партньорство. С този подход се цели преодоляване на социалните и териториални различия и съгласувани действия при планирането и управлението на ресурсите за подобряване на компонентите на жизнената среда. В основата на подхода е промяната на фокуса от подкрепа за населените места към подкрепа на територии и от секторно ориентирани инвестиции към интегрирани териториални инвестиции /ИТИ/.

С подхода за интегрирано териториално развитие се цели развитие на модел на партньорство и насърчаване на сътрудничеството между различни действащи лица на местно ниво – както между местните власти и другите заинтересовани страни (представители на бизнеса и гражданското общество), така и между отделните административни звена и публични институции (различни общини, областни администрации). Идеята е всички те, водени от обща цел вместо в условия на конкуренция за достъп до финансиране да работят съвместно за разрешаването на общи проблеми или оползотворяване на потенциалите за развитие на конкретната територия, без водещи да са административните граници на отделните териториални единици. В този смисъл водещ принцип при изпълнението на ИТИ на първо място е сътрудничеството за решаване на общи проблеми, а не административно-териториалните граници на общината.

През програмен период 2021-2027 г. се планира финансирането на концепции за ИТИ, състоящи се от взаимосвързани и допълващи се (интегрирани) проекти / проектни идеи, насочени към територии с общи характеристики и/или потенциали за развитие, включващи най-подходящата комбинация от ресурси и мерки, които да бъдат използвани целенасочено за осъществяване на конкретна цел или приоритет.

По своята същност ПИРО представлява стратегически документ относно политиката за постигане на устойчиво интегрирано развитие на общината, докато програмата за неговата реализация има оперативен характер и конкретизира начина, практическите мерки, инвестиционните дейности и проектните идеи за постигане целите на развитието. Програмата за реализация на ПИРО има за задача на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, залегнали в плана, да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана. Основните структурни

елементи на програмата са мерките и проектните идеи по съответните цели и приоритети на плана. В тях са включени дейности, обединени по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и предвиден синергичен ефект. Всяка предвидена интервенция може да обхваща комплекс от дейности, подлежащи на финансиране със собствени или заемни средства, инвестиционни програми по общински концесии, средства от различни оперативни програми или от други източници.

Мултипликационният ефект от прилагане на интегрирания подход при реализация на ПИРО може да бъде:

- Интегрален - интегритетът се изразява в последователна реализация на комплекс от мерки, проекти и дейности, които изпълнени в съвкупност ще създадат по-висока добавена стойност за обществото и ще имат по-голям общ ефект за целевата територия и нейното население;
- Синергетичен, т.е. по-голям от сумата на ефектите от отделните мерки, ако последните биха се провеждали поединично, без връзка и взаимодействие с другите мерки;
- Метричен и неметричен, като качествените ефекти в крайна сметка могат да доведат до подобряване на функционирането на социо-икономическата система;
- Постоянно нарастващ, умножаващ се ефект. Реализираният ефект в една сфера да води след себе си пряко или косвено, до съответни ефекти и в други, по-близки или по-далечни, по-пряко или по-непряко свързани подсистеми на обществения живот.

Макар, че са относително самостоятелни, икономическата, социалната и инфраструктурната системи на територията на общината и процесите на реализиране на мерките в тези системи функционално се преплитат помежду си и зависят една от друга. Така самоцелното подобряване на инфраструктурата, без преодоляване на демографските и икономически проблеми не би допринесло за подобряване на качеството на живот и благосъстоянието на населението. Същевременно подобряването на икономическата база и привличането на инвеститори, не може да се осъществи, без качествени и добре обучени кадри и благоприятстващи развитието на бизнеса обществени инфраструктури. Това налага прилагането на интегриран подход в ПИРО като цяло и в частност във включените в Програмата за реализация на плана мерки, дейности и проекти. По този начин паралелното подобряване на качеството на човешките ресурси и на инфраструктурата ще доведе до ускоряване на икономическото развитие. Това от своя страна, ще позволи генериране на повече приходи в общинския бюджет, допълнително подобряване и модернизиране на инфраструктурата, повишаване на квалификацията и мотивацията на хората да останат да живеят и работят в общината. С подобен мултипликационен ефект ще бъдат и мерките, насочени към опазване и подобряване на околната среда, превенция и адаптиране към климатичните промени, подобряване на зоните за отдих и туризъм и други.

Независимо от това, че всяка от посочените сфери има своите собствени цели, приоритети и бюджети, при интегрирания подход за развитие трябва да се държи сметка как тези институционално отделни елементи си въздействат взаимно. Принципът на интегрирания подход следва да бъде водещ при разработването на стратегическия раздел на ПИРО и съответно да бъде прилаган по отношение на всяка част от неговата структура. Тоест отделните мерки, проекти и дейности да се разглеждат в тяхната взаимна връзка и допълняемост, като съзнателно се търсят и развиват интеграционни връзки на всички равнища, както вътре в общината, така и в нейната обвързаност с други територии, извън нейния обхват.

Основните структурни елементи на Програмата са мерките и проектите/проектните идеи по съответните приоритети на ПИРО. Програмата за реализация на ПИРО има многогодишен характер (7-годишен период на действие) и може да бъде актуализирана периодично, в

зависимост от условията и прогнозите за реализацията на ПИРО, с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане целите и приоритетите за развитие.

Актуализираната Програма за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Върбица за периода 2021 – 2027 г. е представена в ПРИЛОЖЕНИЕ № 1.

Програмата за реализация на ПИРО съдържа и актуален **Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на Програмата до края на периода – 2027 г. (ПРИЛОЖЕНИЕ №1А).**

Индикативният списък е изготвен по образец, регламентиран в Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. от м. март 2020 г. на Министерството на регионалното развитие и благоустройството.

Индикативният списъкът с проекти, които са от по-голяма важност за развитието на общината и за постигане целите на ПИРО е неразделна част от Програмата за реализация, тъй като интегрираното им комплексно изпълнение ще има по-голям синергичен ефект върху целевата територия. В този смисъл, включените в Приложение №1А интегрирани проекти по съответните мерки могат да фигурират и в Приложение №1, но се извеждат в самостоятелен списък, за да се подчертае общия им мултипликационен ефект.

В Програмата за реализация на ПИРО и Индикативния списък преобладават повече проектни идеи и по-малко на брой конкретни проекти, за които има сериозни инвестиционни намерения или проектна готовност. Това е разбираемо, тъй като ПИРО е разработен в началото на програмния период. С влизането в действие на Плана, ще се пристъпи към разработването на самите проекти, които корелират със заложените в плана проектни идеи. Важна особеност във формулировката на проектите идеи е това, че същите се представят в по-обобщени формулировки. Това е направено с цел в тази формулировка в последствие да се добави в по-конкретен вид наименованието на конкретния проект.

При определяне на Индикативната стойност на предлаганите Проектни идеи са използвани стойностите на проекти – аналози, които са финансирани в програмния период 2014-2020 г. или разработени количествено-стойностни сметки и финансови обосновки за дейностите, за които има проектна готовност. Размерът на финансовия ресурс е индикативен, а неговата конкретна величина ще се определя при разработването на самите проекти, съобразно техническите им параметри, методики за фонд работна заплата, финансиране на меки мерки, часови ставки и условията за допустимост на разходите по процедурите за финансова помощ, по които ще се кандидатства.

Условието за включване на конкретни проекти или проектни идеи в Приложение №1а е, че общината съвместно с партньорите са преценили, че: а) съответният проект е от особена важност за развитието на общината и следва да бъде реализиран приоритетно; б) съответният проект има известна степен на проектна готовност (предпроектно проучване, технически инвестиционен проект, обосновки, социално-икономически анализ, финансови анализи и др.); в) съответният проект е интегриран с други проекти, чието съвместно изпълнение води до голям ефект за общината и нейното население.

В тази връзка е възможно на етапа на изготвяне на ПИРО общината да няма готовност с подробен списък, съгласно приложение №1А, но той може да бъде добавен или разширяван по-късно, при актуализация на Програмата за реализация на ПИРО. Индикативният списък с проекти може да бъде актуализиран, като нови проекти се включват при спазване на принципа на партньорство, чрез съответните мерки от комуникационната стратегия.

Съгласно Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. от м. март на Министерството на

регионалното развитие и благоустройството, Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г. съдържа и актуализирана **Индикативна финансова таблица (ПРИЛОЖЕНИЕ № 2)**.

Индикативната финансова таблица представлява обща оценка на необходимите ресурси за реализация на приоритетите на ПИРО и описва финансовата рамка на поетите ангажименти по неговото изпълнение. Ресурсите за реализацията на ПИРО включват всички планирани средства за реализацията на идентифицираните за развитието на общината мерки, дейности и проекти/проектни идеи. В този смисъл Индикативната финансова таблица включва в прогнозен план пълния обем на финансовите ресурси (собствени и привлечени) за инвестиции, текущи разходи, средства, получени като безвъзмездни помощи, субсидии (трансфери) или друг вид публични и частни средства и разходи, които ще бъдат реализирани на територията на общината и ще допринасят за развитието ѝ през периода до 2027 г.

Следва да се има предвид, че общата сума на посочените финансови ресурси, включително по отделните приоритети, е индикативна и може да претърпи корекции в зависимост от възприетите подходи и степента на изпълнение на приоритетите, промените в пазарните условия, необходимостта от гъвкаво управление и оптимизиране на предвидените средства, чрез преразпределение между отделните приоритети на базата на аргументирани промени в предвидените мерки и проекти.

Програмата за реализация на ПИРО и приложенията към нея подлежат на актуализация с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране.

Основните източници на финансиране на заложените в Програмата за реализация на ПИРО мерки, проекти, идеи и дейности за програмен период 2021-2027 година са:

Основните източници на финансиране на заложените в Програмата за реализация на ПИРО мерки, проекти, идеи и дейности за програмен период 2021-2027 година са:

- Национален план за възстановяване и устойчивост;
- Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони /СПРЗСР/;
- ПРР – Програма „Развитие на регионите“
- ПОС – Програма „Околна среда“
- ПО – Програма „Образование“
- ПНИИДИТ - Програма "Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация"
- ПКИП - Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“
- ПМДРА – Програма за морско дело, рибарство и аквакултури
- ПРЧР – Програма „Развитие на човешките ресурси“
- ПХОМП – Програма „Храни и основно материално подпомагане“
- ПТП – Програма „Техническа помощ“
- ОП „Иновации и конкурентоспособност“ /ОПИК/;
- ОП „Развитие на човешките ресурси“ /ОПРЧР/;
- ОП „Наука и образование“ /ОПНО/;
- ОП за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация /ОПНИИДИТ/.
- ОП „Електронно управление и техническа помощ“ /ОПЕУТП/;
- ОП „Околна среда“ /ОПОС/;
- ОП „Морско дело, рибарство и аквакултури“ /ОПМДРА/;
- ОП „Транспортна свързаност“ /ОПТС/ - за републиканска пътна мрежа (АПИ);
- ОП за храни и/или основно материално подпомагане /ОПХОМП/;

- ОП „Развитие на регионите“ /ОПРР/ - само за интегрирани проекти с големи общини в рамките на СЗР и в изпълнение на приоритетите на Интегрираната териториална стратегия за развитие на района /ИТС/, чрез подхода на интегрирани териториални инвестиции /ИТИ/.
- Общностни програми на ЕС за периода 2021-2027 г. („Еразъм“, „Хоризонт Европа“, LIFE, Европа за гражданите, ЕС в подкрепа на здравето, Цифрова Европа и др.);
- Финансов механизъм на европейското икономическо пространство /ФМ ЕИП/;
- Национален план за възстановяване и устойчивост /НПВУ/ - нов финансов инструмент на ЕС за преодоляване на последиците от пандемията с COVID-19;
- Националната програма по фонд „Убежище и миграция“;
- Национален доверителен екофонд;
- ПУДООС;
- Фонд „Флаг“;
- Национални програми на МТСП, администрирани от АЗ, АСП, „Красива България“;
- Национални програми на МОН, т.ч. Национална програма „Изграждане на училищна STEM среда“ и др.;
- Национален фонд „Култура“;
- Републикански бюджет;
- Общински бюджет;
- Частни инвестиции, концесии, кредитни линии, заеми и други.

ЧАСТ IX. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО

1. Механизъм за наблюдение и оценка на ПИРО

Предмет на наблюдение на ПИРО е изпълнението на целите и приоритетите, заложиени в плана, както и действията на местната власт и администрация, организациите, бизнес структурите, физическите и юридическите лица, свързани с изпълнението на документа.

Орган на наблюдение на ПИРО е Общинския съвет.

Функциите по наблюдението на ПИРО включват:

- Наблюдение на изпълнението на ПИРО въз основа на определените макроикономически индикатори, индикаторите, отчитащи приноса към целите на европейската политика за сближаване през периода 2021-2027 г., глобалните екологични индикатори, целите на Националната програма за развитие „България 2030“ и другите специфични количествени индикатори по отношение на реализацията на целите, приоритетите и мерките за регионално развитие;
- Координация на дейностите по наблюдението на ПИРО със заинтересуваните органи, организации, физически и юридически лица;
- Обсъждане и одобряване на редовните годишни доклади и на заключителния доклад за изпълнението на ПИРО;
- Разглеждане на предложения и вземане на решения за повишаване ефективността на процеса на наблюдение в случай на установяване на проблеми и пропуски - издаване на конкретни указания за преодоляването им;
- Определяне и изпълнение на мерки за осигуряване на информация и публичност относно постигнатите резултати от наблюдението с цел да се гарантира прозрачност при изпълнението на ПИРО.

Системата за наблюдение на ПИРО включва следните основни компоненти:

- Системата от индикатори за наблюдение – дефинирани по-горе и отчитащи специфичния характер на плана, реализацията на неговите цели, социално-икономическото състояние, развитието на инфраструктурата и проблемите на околната среда в контекста на устойчивото регионално развитие;
- Източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информацията - наблюдението на изпълнението на ПИРО се осъществява на основата на данни на НСИ, ИСУН, Евростат, АПИ, АЗ, АУЕР, ИАОС, РИОСВ, РЗИ, АСП и др., както и на основата на данни от други надеждни национални, регионални и местни източници на информация. При извършването на специфични тематични наблюдения и оценки ще се включат и резултати от анкетни проучвания за мнението и настроенята на населението, живеещо в общините на района.
- Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на ПИРО се осигурява от бюджета на Община Върбица.
- Местните власти участват в реализацията на мерките и постигане на целите на общински планове за развитие и програмите за реализация на общинските планове за развитие. Местните власти осигуряват собствени финансови ресурси и мобилизират такива на социалните партньори на местно ниво за реализация на проекти и дейности в техните планови документи.
- Неправителствените организации, социално-икономическите партньори и частния сектор активно участват в процеса на разработване на ПИРО и наблюдение изпълнението на плана; подкрепят и участват в разработването на проекти за изпълнението на плана. Тази група от участници ще бъде пряко включена и в реализацията на проекти и дейности, основно насочени към подобряване на средата за живот и развитие.

Системата на докладване, форми и начини за осигуряване на информация.

За изпълнението на ОПР се извършват междинна и последваща оценка. Оценката предоставя информация за ефективността от провежданата политика. Тя осигурява на управлението механизми на контрол чрез информация за разходите и за резултатите, подпомага и съответните управленски власти да преценят въздействието от изпълнението на регионалния план, да го подобрят като го преосмислят от гледна точка на заложените цели и приоритети и възможностите за тяхното реализиране. Чрез оценката се изяснява и ефектът от планираните дейности, тя може да подобри също така и прозрачността в процеса на прилагане на плана и да насърчи повишаването на отговорността на властите пред широката общественост.

Резултатите от наблюдението на ПИРО се обобщават в изготвени редовни Годишни доклади, които съдържат информация за: общите условия за изпълнение на ПИРО и в частност промените в социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво; постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ОПР въз основа на индикаторите за наблюдение; действията, предприети от местната власт с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана за развитие; заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението. Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на ПИРО осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценка.

По решение на органа за наблюдение – Общинския съвет, или по искане на Кмета могат да се изготвят и доклади за отделен случай или за отделен период, както и по определена тема или специфичен проблем.

Междинната оценка се извършва не по-късно от 4 години от началото на периода на действие на документа за стратегическо планиране и включва: оценка на първоначалните резултати от изпълнението; оценка на степента на постигане на съответните цели; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки за актуализация на съответния документ. На база на междинната оценка е възможно да се инициира актуализация на ПИРО, за да се направят необходимите корекции в документа и да се предприемат мерки, за да се осигури реализиране на заложените цели и приоритети, като се отговори на нуждите на района.

Последващата оценка се извършва не по-късно от една година след изтичане на периода на действие на регионалния план за развитие и дава представа за степента на цялостното изпълнение на плана. Целта на този вид оценка е да се види доколко, дори след предприетите мерки в резултат на междинната оценка, заложените цели и приоритети са изпълнени и е достигнато очакваното развитие. На база на тази оценка могат да се направят основни изводи и констатации за всеки от етапите на регионалното развитие в съответния район.

Последващата оценка включва: оценка на степента на постигане на целите и устойчивостта на резултатите; оценка на общото въздействие; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално развитие. Резултатите от последващата оценка се вземат предвид при разработването/актуализацията на плана за следващия период на планиране.

Междинната и последващата оценка на плана за интегрирано развитие се внасят за обсъждане и одобрение в Общинския съвет по предложение на Кмета на общината.

През периода на действие на плана за интегрирано развитие могат да се извършват допълнително тематични оценки и оценки за специфични случаи по преценка на органите за управление на регионалното развитие.

Актуализация

Настоящият план е отворена система. Веднъж приет, той би трябвало да остане относително „твърд“ в стратегическата си насоченост и цели, но отворен и гъвкав – по отношение на мерките, дейностите и проектите, които ще се изпълняват.

2. Система от индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО

Системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие има за крайна цел да повиши ефективността и ефикасността на използваните материални, финансови и човешки ресурси за постигане на желаните резултати и въздействия върху целевата територия.

Избраните индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са съпоставими с текущите макроикономически и секторни процеси и с основните индикатори, използвани в системите за наблюдение по оперативните програми, а също така отразяват и спецификата на района. Те изцяло отговарят на изискванията на „Методическите указания за разработване на Планове за интегрирано развитие“ на МРРБ.

Избраните индикатори са:

- Конкретни – ясни са за разбиране и лесни за събиране и обобщаване на информацията;
- Измерими - за тях съществуват методи и инструменти за измерване на стойностите им, налични са и в случай на нужда може да бъде агрегирана достатъчно информация и количествени данни;
- Достъпни - има информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и са достъпни на приемлива цена;
- Адекватни - обосновани и подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие;

- Обвързани са с времето - на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

За целите на отчитане изпълнението на ПИРО ще се използват следните видове индикатори:

- Индикатори за продукт
- Индикатори за резултат.

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на целите и приоритетите на плана на основата на резултатите от подготовката и изпълнението на мерките и проектите, включени в Програмата за реализация на плана и на база на определените индикатори за наблюдение и оценка. Особено внимание трябва да се отдели на организацията и методите за изпълнението на плана и на програмата, прилагани от съответните органи и звена.

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на плана, въз основа на събраната обективна информация и данни, отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики.

Индикаторите за наблюдение обхващат физическите характеристики (параметри) по отношение реализацията на поставените цели и приоритети за развитие, като стойностите им могат да бъдат абсолютни или относителни. За целите на плана се използват два вида индикатори: за продукт и за резултат.

Индикаторите за продукт се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и/или мерки за развитие на общината. По някои от приоритетите тесе отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за резултат отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за периода. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори, а в някои случаи - с качествени оценки относно достигнатата степен в социалното, икономическото и инфраструктурното развитие на общината и приноса на това развитие за общото развитие на региона.

Типа индикатор, който се прилага към съответен приоритет или цел зависи от конкретиката на формулираните цели, приоритети и мерки в ПИРО. Най-общо индикаторите за продукт измерват напредъка по отношение на приоритетите и мерките, а индикаторите за резултат - по отношение на целите. Въпреки това е възможно за даден приоритет да се формулира както индикатор за продукт, така и индикатор за резултат. Индикаторите за резултат се формулират само по отношение на целите. С индикаторите за продукт се измерват и постигането на мерките, но не е задължително да се формулират за всяка отделна мярка, дейност или проект - включването на индикатори по отношение на мерките зависи от конкретната ситуация.

За да се осигури необходимата информация за процеса на наблюдение за всеки индикатор са посочени мерните единици, в които ще се измерва, източниците на информация, периодичността на събирането на информация, базовата стойност за отчитане изменението на всеки от индикаторите, както и целевата стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на плана. При наличие на достатъчно информация и данни на периодична база могат да се определят и междинни стойности на индикаторите по ключови приоритети. При разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на

изпълнението на ПИРО се имат предвид общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021-2027 г. Индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са посочени в **матрица на индикаторите - Приложение №3**.

ЧАСТ X. ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ПЛАНА ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪРБИЦА 2021-2027 Г.

Предварителната оценка е изготвена в съответствие с чл. 32 на ЗРР едновременно с подготовката на проекта на Плана за интегрирано развитие (ПИРО). Тя съдържа прогнозна оценка за въздействието на плана върху процесите на социално-икономическо развитие на община Върбица, оценки за вътрешна и външна съгласуваност, реалистичност, приложимост и изпълнимост на документа.

Планът за интегрирано развитие на община Върбица за периода 2021-2027 г. е основополагащ, стратегически, динамичен документ и важен инструмент при формирането и провеждането на устойчиво и балансирано местно развитие в посочената територия. Документът очертава средносрочната перспектива за икономическо, социално, инфраструктурно и екологично развитие на общината за период от седем години.

Предварителната оценка на ПИРО има за цел да подобри качеството на документа, като проследи неговата външна и вътрешна свързаност, съответствие със стратегически и планови документи на областно, регионално, национално и наднационално ниво, неговата ефективност, ефикасност, релевантност, въздействие и устойчивост.

Оценката на въздействието е инструмент за по-добро вземане на решения и за гарантиране качеството на публичните политики. Тя е свързана с идентифицирането, предвиждането и оценката на възможните резултати, както положителни, така и отрицателни, от прилагането на политиките. Насочена е към елиминиране или свеждане до минимум на негативните и оптимизиране на позитивните последици от тях.

Оценката на въздействието представлява неразделна част от цикъла на секторните политики, в частност от фазата на разработването на политики и стратегическо планиране. Една качествена оценка на въздействието е много важна за постигане на по-пълна осведоменост на лицата, вземащи решения, а и на широката общественост относно резултатите от прилагането на политики, нормативни, планови и стратегически документи.

Тя дава логическо обяснение на процесите, като разглежда всички евентуални последици, произтичащи от прилагането на ПИРО, включително и възможността да се запази статуквото, като по този начин се направят изводи относно ефективността на предлаганата намеса, мерки и дейности от гледна точка на постигането на поставените цели.

Конкретните цели на Предварителната оценка са:

- Да се гарантира външната съгласуваност на ПИРО и заложените в него стратегически цели и приоритети с документите от по-високо йерархично национално и европейско ниво, секторните стратегии, Интегрирана териториална стратегия за развитие на СИР за периода 2021-2027, Национална програма за развитие България 2030 и други.
- Да се гарантира вътрешната съгласуваност на ПИРО, като се оцени връзката между резултатите от социално-икономическия и SWOT-анализа с реалистичността и адекватността на заложените цели и приоритети, предвидената система за наблюдение, оценка и актуализация, предложените индикатори за наблюдение, механизми за контрол, мерки за информация и публичност и програмата за реализация;

- Да се гарантира спазването на принципа на съфинансиране и допълняемост на местните финансови ресурси за развитие - частни инвестиции и общински бюджет със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници;
- Да се гарантира правилното прилагане на хоризонталните принципи на ЕС в областта на равните възможности, равен достъп, недискриминация, устойчиво развитие и др.;
- Да се прецени реалистичността на общата оценка на необходимите ресурси за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.;
- Да се оценят дейностите, предложени за прилагането на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност;
- Да се оцени съответствието, целесъобразността и ефективността на Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.

За постигането на тези цели са изпълнени следните задачи:

- Извършена е оценка на обхвата и фокуса на анализа на актуалните тенденции и процеси, проблеми и потенциали на икономическото, социалното, инфраструктурното и екологичното развитие на община Върбица ;
- Извършена е оценка на съответствието и обвързаността на SWOT-анализа със социално-икономическия анализ и с дефинираните цели и приоритети за развитие на общината;
- Извършена е оценка на реалистичността и приложимостта на визията, целите и приоритетите за развитие на общината за периода 2021-2027 г., интегрираността и взаимодействието между отделните приоритети и стратегически цели, както и тяхното съответствие и обвързаност с релевантните стратегически документи на регионално, национално и европейско ниво;
- Извършена е преценка на обема и ефективността на предвидените финансови ресурси за постигането на целите на ПИРО за развитие за периода 2021-2027 г. и обосноваването на разпределението им спрямо заложените цели и приоритети;
- Извършен е анализ на уместността, яснотата и броя на индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО за периода до 2027 г., включително по отношение на информационното им осигуряване и измеримост;
- Извършена е оценка на описаните действия и механизми за наблюдение, оценка и актуализация на ПИРО, включване на партньорите в процеса на тяхното разработване и изпълнение, както и дейностите за информационно осигуряване и публичност на плана;
- Извършена е оценка на съответствието, целесъобразността и ефективността на Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.
- При изготвянето на предварителната оценка Изпълнителят е взел предвид и съблюдал изискванията на Закона за регионалното развитие и на Правилника за неговото прилагане. Изпълнителят също е координирал разработването на предварителната оценка с Възложителя.
- Основните критерии, които са използвани при предварителната оценка са критериите за приложимост, обоснованост, ефективност, ефикасност, въздействие и устойчивост.

1. Оценка на социално-икономическото въздействие на ПИРО

В структурно отношение Планът за интегрирано развитие на община Върбица за периода 2021-2027 г. съдържа две основни части: Аналитична и Стратегическа.

Елементите на Плана за интегрирано развитие са дефинирани в Закона за регионално развитие, Правилника за неговото прилагане и Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. и включват следното:

- Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на съответната община;

- Цели и приоритети за развитие за периода 2021-2027 г.;
- Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност;
- Определяне на зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за сътрудничество с други общини;
- Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие;
- Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия;
- Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО;
- Предварителна оценка, съгласно условията на чл. 32 от ЗИД на ЗРР .

Аналитичната част на ПИРО обхваща задълбочен анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние на общината, на потенциала за нейното развитие, оценка на административния и финансов капацитет на Община Върбица и анализ на силните, слабите страни, възможностите и заплахите (SWOT-анализ).

В анализа на социално-икономическото развитие е извършено изследване на природогеографския и ресурсен потенциал, на тенденциите в икономическото развитие, социалния сектор, образованието, иновациите и технологиите, инфраструктурата, околната среда, селищното развитие и урбанистична структура и на културно-историческото наследство. Разработеният анализ е информативен и задълбочен. Използвани са актуални данни от официални източници на информация, които са анализирани с помощта на различни подходи и са изведени съответните изводи от тях. В структурно отношение анализът отговаря на изискванията за съдържание, посочени в Методическите указания за разработване и прилагане на плановете за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.

Общината е разгледана в контекста на социално-икономическото развитие на областта, района и националните особености. По-голямата част от данните са визуализирани под формата на фигури или таблици, което допринася за по-лесното им възприемане.

Анализът е проблемно ориентиран, като проследява тенденциите в развитието на общината и разглежда подробно проблемите от демографски, социално-икономически, инфраструктурен и екологичен характер.

Основните акценти в анализа са състоянието на околната среда по компоненти, развитието на мрежата от различни категории защитени територии, както и зоните, включени в националната екологична мрежа НАТУРА 2000. На тази основа са формирани изводи, които са обобщени в SWOT - анализа и служат за обосноваването на конкретни цели, приоритети и мерки в стратегическата част.

Анализът на инфраструктурната безопасност се фокусира върху водоснабдителната, канализационната, транспортната, електроснабдителната и телекомуникационна инфраструктури. Тук е обърнато внимание на показателите, свързани както със съществуващата инфраструктура, така и на нуждата от изграждане на нови съоръжения, потенциала и възможностите за развитие нови проекти в съответните сфери, необходимите инвестиции и др. Представени са и ресурсите на общината, изследвано е тяхното състояние и на тази база са изведени сравнителните предимства, които трябва да се развият, за да се постигне прогрес. Анализът поставя добра основа за разгръщане на стратегическата рамка на документа и набелязване на адекватни цели, приоритети, мерки и дейности.

2. Оценка на съответствието и обвързаността на SWOT-анализа със социално-икономическия анализ и с дефинираните цели и приоритети за развитие на общината

SWOT-анализът е задължителна част за всеки стратегически документ, като в случая осъществява логическата връзка между аналитичната и стратегическата част на ПИРО.

Анализът на силните и слабите страни, на възможностите и заплахите е изключително подробен и е представен по конкретни сектори. Изпълнен е в съответствие със стандартната методология, според която силните и слабите страни са резултат от влиянието на вътрешни фактори, а възможностите и заплахите на външни фактори. Ясно са дефинирани и изведени силните и слабите страни, възможностите и заплахите въз основа на резултатите от анализа на социално-икономическата среда, който е подробен и задълбочен.

В SWOT анализа са формирани изводи, които да служат за обосноваването на конкретни цели, приоритети и мерки в стратегическата част. Дефинираните цели в стратегическата част на Плана за интегрирано развитие на община Върбица са насочени към намаляване на слабите страни и преодоляване на заплахите. Те имат за цел развитие и оползотворяване на наличния потенциал.

Изготвеният SWOT-анализ е структуриран в матрица, отразяваща влиянието на факторите за развитие, което предполага че силните и слабите страни са посочени в резултат на разработения анализ на ситуацията в общината. Съгласно класическата схема за обобщение факторите са представени в четири групи, в зависимост от това с какъв произход са те и какъв е потенциалният им ефект върху развитието. Силните и слабите страни са изведени на база вътрешните условия в общината, докато възможностите и заплахите са изведени на база външната среда. Анализът е логично построен и правилно извежда и обобщава направените в анализа констатации.

При проверка на вътрешното съответствие на SWOT-анализа не са открити противоречия. Като цяло, SWOT-анализът е уловил основните изводи, направени в социално-икономическия анализ, а в стратегическата рамка са взети предвид стоящите пред развитието на общината възможности и заплахите.

3. Оценка на реалистичността и приложимостта на визията, целите и приоритетите за развитие на община Върбица за периода 2021-2027 г.

Стратегическата част на ПИРО включва: визия, стратегически цели, приоритети и мерки за развитие, финансови ресурси, индикатори, система за управление, наблюдение, оценка и контрол на изпълнението и информационно осигуряване.

В тази част на предварителната оценка са разгледани интегрираността и взаимодействието между отделните приоритети и стратегически цели, както и тяхното съответствие и обвързаност с релевантните стратегически документи на областно, регионално, национално и европейско ниво

Стратегическата част на ПИРО набелязва насоките за развитие на общината във всички сфери на социално-икономическия живот. Тя кореспондира пряко и е съобразена в голяма степен със заложената законодателна и стратегическа рамка на регионалното развитие, в т.ч и с целите и посоките на интервенции на Европейските структурни и инвестиционни фондове.

Във формулираната Визия: *„Община Върбица – интегриран екологичен район с добър жизнен стандарт и конкурентоспособна икономика, привлекателно място за живеене и инвестиции с развит туристически сектор и съхранено природно и културно богатство*”, са взети предвид основните изводи от дефинираните записи в SWOT-анализа и досегашното развитие. Решаването на ключовите проблеми и реализацията на потенциала за развитие на

общината през плановия период ще даде възможност за постигане на очертаната визия, което я прави реалистична.

Оценката на стратегическата рамка на ПИРО е разгледана на следните нива: структура; външно съответствие; вътрешно съответствие - интегрираност, взаимодействие и допълняемост; реалистичност и приложимост; съгласуваност с общественото мнение.

Целите и приоритетите имат за задача да дадат насоката за развитие на общината за следващия програмен период, като стъпят на основата на направения преди това анализ и SWOT-анализ. Това е ключовата част на документа, където се показва начина как да се използват предимствата на общината и с минимални усилия да се постигне максимален ефект по отношение на решаването на наличните проблеми и постигането на социално-икономически напредък.

Стратегическата рамка изразява желанията на местното население за бъдещото развитие на общината и в същото време да следва насоката, определена от документите на по-високо ниво. Следва да се намери пресечната точка между желанията и възможностите за развитие, така че стратегическата рамка да бъде реалистична и да има максимално въздействие.

Между визията, стратегическите цели и приоритетите на плана има добре изразена връзка, така че постигането на целите от по-ниско йерархично ниво естествено ще доведат до реализация на дългосрочната стратегия на документа и на целите на регионално, национално и европейско ниво. Целите и приоритетите са съгласувани от гледна точка на спецификата на района. Планирани са действия за развитие на потенциала на общината за преодоляване на наличните дефицити в съответствие с извършения анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите.

Така обособените стратегически цели са насочени към три основни направления – постигане на ускорено икономическо развитие, демографски подем и интегрирано териториално развитие за намаляване на неравенствата.

Община Върбица се стреми към постигане на икономическо развитие, чрез подобряване на бизнес средата, насърчаване на предприемачеството, инвестициите, иновациите, неутрални към климата производства, развитие на туризъм и селско стопанство. Демографските процеси могат да бъдат стимулирани, чрез подобряване на социалната среда, осигуряване на достъп до качествени здравни услуги, достъп до специализирана дългосрочна грижа и социално включване, добро образование и обучение, основа за професионална реализация, подкрепа на културните институции, социализация и представяне на културно- историческото наследство, достъпа до спорт и обществени услуги. Интегрирано и балансирано териториално развитие ще се постигне, чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурите, енергийна ефективност и опазване на околната среда.

Вътрешното съответствие на документа се изразява в ясна и категорична връзка между тенденциите в развитието на общината, станали ясни от направения анализ на икономическото и социалното развитие, изведените силни, слаби страни, възможности и заплахина тази база и разработената стратегическа рамка, която да използват потенциала на общината, за да реши нейните проблеми и да доведе до устойчиво развитие.

Постигната е интегрираност и взаимодействие между отделните стратегически цели. Те са балансирани и равнопоставени като значимост и засягат четири отделни сфери, които са ключови за развитието на общината. Връзката между тях е особено тясна, като концепцията се изразява в следното: развитието на инфраструктурата осигурява база за развитие на бизнеса и по-добра среда за живот на хората, грижата за човешките ресурси, от гледна точка образование, здравеопазване и социални дейности, води до по-добре обучени и квалифицирани кадри, които

да са подготвени да влязат и да подсилят местната икономика. А развитата икономика означава повече работни места, по-високо заплащане и по-висок стандарт на живот.

Най-сигурният начин за развитието на общината е да се използват нейните сравнителни предимства и потенциали, а именно подходящите природо-климатични условия за развитие на туризъм и селско стопанство.

За да има устойчив растеж, трябва да се съблюдава опазването на околната среда. Външните фактори също са взети предвид като се предлагат условия за привличане на инвеститори, коопериране с други общини и международно сътрудничество.

Външната съгласуваност на ПИРО се изразява в съгласуваност с релевантните стратегически документи на регионално, национално и европейско ниво.

Оценката на съответствието установява наличие на логическа съгласуваност на предложените цели, приоритети и мерки и висока степен на обвързаност с основните цели и приоритети на разработените стратегически документи, попадащи във времевия хоризонт на Плана за развитие като: Националната програма за развитие „България 2030”, Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г., Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., Интегрираният план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г., Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие към нея, Националната стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018-2030 г., Интегрираната териториална стратегия за развитие на СИР за периода 2021-2027 г. и др.

Най-пряка е връзката на ПИРО с Националната програма за развитие „България 2030” (НПР БГ) и Интегрираната териториална стратегия за развитие на СИР (ИТСР СИР) за периода 2021-2027, за това предварителната оценка разглежда подробно тази корелация.

НПР БГ2030 е водещият стратегически и програмен документ, който конкретизира целите на политиките за развитие на страната до 2030 г. НПР БГ2030 поставя пред страната 3 стратегически цели и 13 приоритета, като основните направления са в посока: Ускорено икономическо развитие; Демографски подем и Намаляване на неравенствата.

Таблица 52: Съответствие на ПИРО на община Върбица с НПР БГ 2030 г.

Приоритети на НПР БГ 2030	Приоритети на ПИРО – Върбица 2021-2027
П1. Образование и умения	П3. Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.
П2. Наука и научна инфраструктура	П3. Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.
П3. Интелигентна индустрия	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.
П4. Кръгова и нисковъглеродна икономика	П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.

П5. Чист въздух и биоразнообразие	<p>П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.</p> <p>П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.</p>
П6. Устойчиво селско стопанство	<p>П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.</p>
П7. Транспортна свързаност	<p>П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.</p>
П8. Цифрова свързаност	<p>П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.</p> <p>П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.</p>
П9. Местно развитие	<p>П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.</p>
П10. Институционална рамка	<p>П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.</p>
П11. Социално включване	<p>П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.</p>
П12. Здраве и спорт	<p>П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.</p>
П13. Култура, наследство и туризъм	<p>П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.</p> <p>П4. Електронно управление, администрация</p>

	близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.
--	--

Визията на ИТСП на СИР за периода 2021-2027 е: „Североизточен Район - Отворена към Черно море и света българска територия, съхранила богатата история и материална култура, плодородна земя, човешки капитал, развита инфраструктура, туристически имидж и насочила своя специфичен потенциал за постигане на общ икономически напредък и подобро качество на живота.“. Визията ще се реализира в три приоритетни направления: Повишаване динамичността на района в глобален мащаб; Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги, социално включване; Териториално развитие и сближаване.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район търси приемственост на вече постигнатото в предходния цикъл на планиране и изпълнение, и устойчивост в средносрочен и в дългосрочен план. Заложена е сходимост с предвидените политики в Регионалния план за развитие за периода 2014-2020 г. и се подкрепят тези приоритети, цели и мерки, които да го надградят в новите условия. Това се обуславя от общата логика на развитието, тъй като осигурява приемственост, предвидимост и устойчивост на регионалните политики.

Таблица 53: Съответствие на ПИРО на община Върбица с ИТСП на СИР 2021-2027 г.

Специфични цели на ИТСП на СИР	Приоритети на ПИРО – Върбица 2021-2027
СЦ 1.1.: Развитие на интелигентна индустрия с потенциал за висок растеж	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.
С Ц 1.2.: Устойчиво оползотворяване на местния потенциал за развитие	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството. П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.
СЦ 1.3.: Запазване и подобряване качеството на околната среда и адаптация към настъпилите неблагоприятни климатични изменения	П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска. П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
СЦ 2.1: Инвестиции в образование и умения	П3. Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.
СЦ 2.2.: Подобряване на достъпа до	П4. Електронно управление, администрация

качествени здравни и социални услуги	близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.
СЦ 3.1.: Бърза и сигурна транспортна и цифрова свързаност	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
СЦ 3.2.: Градско възстановяване и развитие	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
СЦ 3.3.: Трансгранично и транснационално сътрудничество	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.

Приложимостта на стратегическата рамка зависи от нейната реалистичност, от нагласите на местното население, от административния капацитет, от адекватността на стратегията спрямо нуждите на местното население. При оценката на реалистичността и приложимостта на един планов документ от значение са много външни фактори, които в повечето случаи са трудно предвидими. Реалистичността на един план зависи от пресечната точка между предвидените дейности и отделените за тях ресурси.

Планът за интегрирано развитие на община Върбица включва Индикативна финансова таблица и Програма за реализация, където са дефинирани ресурсите, необходими за неговата реализация и постигане на набелязаните цели.

Нагласите на местното население винаги са от голямо значение при разработването на планови и стратегически документи. Важно е общността да припознае набелязаните цели като свои, за да се сплоти около тяхното преследване и да се установи тясна кооперация между администрацията, бизнес и гражданско общество.

Административният капацитет е анализиран в ПИРО и предвидените цели са поставени в съответствие с потребностите. Съгласно направената оценка на стратегическата част на Плана за интегрирано развитие, може да се направи извода че е разработена реалистична и приложима рамка, която се отличава с вътрешна кохезия и съответствие със стратегическите документи на по-високо ниво.

Посочените цели в ПИРО на община Върбица гарантират правилното прилагане на хоризонталните принципи на ЕС в областта на равните възможности, равен достъп, недискриминация, устойчиво развитие, добро управление като са предвидени мерки за интегриране и социално включване на всички общности, а цялостното изпълнение на плана и общата цел ще допринесат за балансирано развитие на територията.

4. Оценка на финансовите въздействия на плана

Индикативната финансова рамка обобщава необходимите ресурси за реализацията на ПИРО за периода 2021-2027 г. Тя е тясно обвързана с макроикономическата обстановка и следва да бъде съобразена с поуките от предходния програмен период и текущото финансово състояние на общината. Предвидените финансови средства за реализация на ПИРО са съобразени със социално-икономическото и инфраструктурно развитие на община, което през новия програмен

период ще се осъществява под комбинираното влияние на две групи фактори - стимулиращи и задържащи развитието ѝ. От друга страна разпределението между необходимите финансови средства по отделните приоритети е премерено чрез значимостта и капиталоемкостта на отделните дейности. Направени са допускания за развитие на местните икономики и процеса на финансова децентрализация, които ще се отразят в нарастване на средствата, осигурявани от Общините за финансиране на регионалното и местно развитие.

При съставянето на Индикативната финансова таблица е използвана предложената в Приложение №2 от Методическите указания форма за разработване на ПИРО 2021-2027 г. като е спазена нейната структура и съдържание.

Разчита се много на средствата от ЕС, което прави изпълнението на ПИРО зависимо от редица външни фактори и риска от неговото неизпълнение е сравнително по-голям. В същото време, Община Върбица няма достатъчно ресурси, за да подкрепи самостоятелно инициативите за развитие, затова е подходящо привличането на повече частни инвестиции и насърчаването на частните инициативи в общината. Следва да се има предвид, че изготвянето на финансовата рамка на ПИРО се случва в момент, когато тече подготовката на рамковите документи за следващия програмен период и съответно не са напълно ясни приоритетите на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони и други общностни програми, които ще бъдат финансирани, териториалното разпределение на финансовите средства и условията за тяхното отпускане.

Това затруднява планирането и разпределението на средствата за следващия седемгодишен период, както и определянето на количествените показатели, тъй като предвидените средства са с източник предимно на външно финансиране.

Разпределението на финансовите ресурси в Програмата за реализация и Индикативната финансова таблица на ПИРО отговаря на направените изводи от анализа и на предвидените цели в стратегическата рамка.

Финансовите ресурси за изпълнение на ПИРО са обобщени в индикативната финансова таблица и детайлно описани в Програмата за реализация на плана, която е дадена като отделно приложение. В нея финансовите ресурси са детайлизирани в достатъчна степен по мерки, проекти и дейности, по години и срокове за реализация и прогнозни източници за финансиране.

Връзката между финансовия ресурс и стратегическата рамка е двупосочна. Остойносттаването на предвидените дейности би следвало да се направи на база желаните резултати. В случая е използван именно този подход: като база за изчисленията са използвани предвидените в матрицата с индикатори крайни стойности, които са заложили като целеви за края на седемгодишния планов период.

5. Анализ на индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО

За измерване на степента на изпълнение и постигане целите на плана е изградена добре структурирана система от индикатори.

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Върбица е основен инструмент за проследяване на степента на изпълнение на ПИРО и е изцяло съобразена с Методическите указания на МРРБ. Тя отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики. За целите на плана са използвани два вида индикатори: общи и специфични индикатори за резултат и индикатори за въздействие. Това позволява да се направи извод спрямо уместността и яснотата им.

Индикаторите за резултат се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети за развитие на общината. По някои приоритети те се отнасят за

предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и мерките и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за въздействие отчитат изпълнението на стратегическите цели и приоритети на ПИРО и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за съответния период. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори.

Индикаторите, включени в ПИРО на община Върбица са:

Конкретни – ясни са за разбиране и лесни за събиране и обобщаване на информацията;

Измерими - за тях съществуват методи и инструменти за измерване на стойностите им, налични са и в случай на нужда може да бъде агрегирана достатъчно информация и количествени данни;

Достъпни - има информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и са достъпни на приемлива цена;

Адекватни - обосновани и подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие;

Обвързани са с времето - на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

Индикаторите за наблюдение и оценка са агрегирана информация от данните за реализация на конкретни проекти по ПИРО.

Наличието на добре подбрани индикатори позволява да се изгради ефективна система за наблюдение на изпълнението на плана. Те са конкретни, ясно формулирани, добре подбрани, лесно измерими. Заложените базови и целеви стойности за всеки индикатор са адекватни на ситуацията и възможностите за развитие на общината, което от своя страна е гаранция за реалистичност и приложимост на плана.

Матрицата на индикаторите за ПИРО на община Върбица включва наименование на стратегическа цел и приоритет, мярка на индикатора; източник на информация, период на отчитане, базова и целева стойност. Подробно посочените индикатори са ясни, уместни, с достатъчен брой и възможности за информационно осигуряване. Така изготвената матрица позволява да се изготвят качествени междинна и последваща оценки на плана.

На база на извършения анализ на социално-икономическото състояние на целевата територия и предвид заложените в ПИРО индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението може да се направят съответните изводи за въздействието на документа.

Базовите и прогнозни стойности на ключовите индикатори позволяват да се сравнят и преценят очакваните социални и икономически ефекти и въздействия от реализацията на плана. Ако ПИРО бъде изпълнен и заложените в него конкретни проекти станат реалност, по безспорен начин може да се твърди, че както социалните, така също икономическите и екологичните показатели на община Върбица в края на плановия период (2027 г.) ще регистрират много по-високи равнища, доближаващи я до стандартите за устойчиво развиваща се територия, в която на населението е осигурен по-висок жизнен стандарт, характеризиращ се с повисоки доходи, по-добро здравословно състояние, по-уютна жизнена и околна среда.

6. Оценка на механизмите за наблюдение, оценка и актуализация на ПИРО

Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие осигурява неговото ефективно изпълнение с оглед постигане на целите за интегрирано устойчиво

местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на планираните дейности и проекти. Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на плана обхваща и Програмата за неговата реализация. При изготвянето на системата е спазена законодателната рамка и е развита вътрешна система за наблюдение, оценка и актуализация с конкретни механизми.

Системата за наблюдение на ПИРО включва следните основни компоненти:

- Системата от индикатори за наблюдение – дефинирани по-горе и отчитащи специфичния характер на плана, реализацията на неговите цели, социално-икономическото състояние, развитието на инфраструктурата и проблемите на околната среда в контекста на устойчивото регионално развитие;
- Източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информацията - наблюдението на изпълнението на ПИРО се осъществява на основата на данни на НСИ, ИСУН, ЕВРОСТАТ, АПИ, Агенция за чуждестранни инвестиции, Агенция за енергийна ефективност, Агенцията по заетостта, както и на основата на данни от други надеждни национални, регионални и местни източници на информация. При извършването на специфични тематични наблюдения и оценки ще се включат и резултати от анкетни проучвания за мнението и настроеността на населението, живеещо в общините на района.
- Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на ПИРО се осигурява от бюджета на Община Върбица.
- Местните власти участват в реализацията на мерките и постигане на целите на общински планове за развитие и програмите за реализация на общинските планове за развитие. Местните власти осигуряват собствени финансови ресурси и мобилизират такива на социалните партньори на местно ниво за реализация на проекти и дейности в техните планови документи.
- Неправителствените организации, социално-икономическите партньори и частния сектор активно участват в процеса на разработване на ПИРО и наблюдение изпълнението на плана; подкрепят и участват в разработването на проекти за изпълнението на плана. Тази група от участници ще бъде пряко включена и в реализацията на проекти и дейности, основно насочени към подобряване на средата за живот и развитие.

За наблюдение на изпълнението на ПИРО се извършват междинна и последваща оценки. Оценката предоставя информация за ефективността от провежданата политика. Тя осигурява на управлението механизми на контрол, чрез информация за разходите и за резултатите, подпомага и съответните управленски власти да преценят въздействието от изпълнението на ПИРО, да го подобрят, като го преосмислят от гледна точка на заложените цели и приоритети и възможностите за тяхното реализиране.

Чрез оценката се изяснява и ефектът от планираните дейности. Тя може да подобри също така и прозрачността в процеса на прилагане на плана и да насърчи повишаването на отговорността на властите пред широката общественост.

Резултатите от наблюдението на ПИРО се обобщават в изготвени редовни Годишни доклади. Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на ПИРО осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценки.

При формулиране на механизмите за изпълнение на Плана за интегрирано развитие е препоръчително създаване на постоянна Работна група към Община Върбица, която пряко да подпомага Кмета на общината относно изпълнението на ПИРО и да упражнява контрол и мониторинг върху резултатите. В Работната група за управление на реализацията на ПИРО следва да се включат представители на общата и специализираната администрация, представена от съответните дирекции, които имат отношение към заложените в плана цели и проекти, както и представители на Общинския съвет. С оглед осигуряването на постоянно обществено участие в

изпълнението на ПИРО е препоръчително да се включат и представители на неправителствения сектор, социалните партньори, граждани и местни предприятия.

Пряко свързана с изпълнението на Плана за интегрирано развитие е Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г., която се разработва на основата на ресурсно осигурените специфични цели и включва конкретни проекти, прогнозните им стойности, източници на финансиране, срокове и отговорни институции. В специален раздел на Програмата са включени проектите.

Препоръчва се работната група да следи изпълнението на конкретните проекти, както и да променя Програмата за реализация и да допълва при необходимост и промяна в социално-икономическото развитие на общината. Работната група следва да следи и включва в нея и проектите на заинтересованите страни - НПО, бизнес организации, социални партньори и други за развитието на общината.

Механизмът за прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност може да се разгледа в следните аспекти:

➤ *В процеса на изготвянето на ПИРО:*

ПИРО е разработен чрез прилагане на принципа на партньорство, който включва и информиране на всички заинтересовани страни. Дадена е възможност за изразяване на мнения и представяне на предложения чрез формални и неформални работни срещи с по-тесен кръг участници, осъществяване на широко консултиране чрез организиране на обществено обсъждане, в т.ч. и чрез интернет, участие във формални структури за планиране и мониторинг със състав, основан на принципа на партньорството – местна власт, социални и икономически партньори, гражданско общество и др. Обменът на мнения и информация е осъществен и чрез провеждане на анкети, попълване на въпросници и справки.

Проведени са консултации и предварителна съгласуваност с ангажиране и активно участие на представители на заинтересованите страни.

➤ *По време на изпълнението на ПИРО:*

В процеса на изпълнение на ПИРО основните инструменти за осигуряване на информация и публичност са годишните доклади и междинната оценка, както и последващата оценка след края на периода на действие на плана. Те ще бъдат изготвени и обсъдени при спазване и изпълнение на основните форми на взаимодействие за осъществяване на партньорства и осигуряване на публичност: информиране, консултиране и съгласуваност, и с активно участие на всички заинтересовани страни. Ще се публикуват на страницата на Община Върбица в интернет.

В рамките на всеки проект, предвиден за изпълнение до 2027 г. ще бъдат предвидени мерки и адекватни действия за информиране и публичност, в т.ч. периодични информационни кампании сред целевите групи.

Поддържането на изградените вече ефективни партньорства ще даде възможност в процеса на изпълнение да се реализира по-голяма икономическа целесъобразност и да се укрепи потенциала за разкриване на нови пътища към привличането на инвестиции и допълнителни финансови средства.

Участието на партньорите на всички нива на подготовка, съгласуване, обсъждане и контрол на изпълнението гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на Плана за интегрирано развитие. Чрез тях той се обогатява както с друга гледна точка, освен тази на местната власт, така и с инструментите на гражданското общество, които се основават на прякото участие на гражданите и техните организации в управлението и процеса на взимане на решения. Осигуряването на необходимата и своевременна информация и публичност на процеса на разработване, актуализиране, съгласуване и изпълнение на ПИРО се осъществява от Кмета на община Върбица и Общинския съвет в съответствие с техните компетенции. В процеса на

наблюдение на изпълнението на Плана за развитие следва да се осигурява участието на граждани, физически и юридически лица като се спазва принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

Предизвикателството, което е на дневен ред пред общинската администрация и екипа за управление е да бъдат осъществени необходимите стъпки за непрекъснатото информиране и въвлечане на социално-икономическите партньори и заинтересованите страни в ефективното изпълнение, наблюдението и оценката на актуализирания ПИРО.

Информираността на гражданите и обществената подкрепа са от особено значение за успешното реализиране на Плана за интегрирано развитие и за осигуряването на интегрирано устойчиво местно развитие.

7. Оценка на съответствието, целесъобразността и ефективността на Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.

С Програмата се определя пакета от мерки и проекти за реализация на целите и приоритетите за развитие на общината през периода до 2027 г., съответните финансови ресурси, административните структури за управление, наблюдение и оценка на проектите, индикаторите за цялостното изпълнение на Програмата, а оттук - и на Плана за интегрирано развитие, действията за осигуряване на комуникация, информация и публичност при осъществяването на мерките и проектите, включени в Програмата.

Програмата за реализация на ПИРО има многогодишен характер (7-годишен период на действие) и може да бъде актуализирана периодично в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на Плана за интегрирано развитие с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана и постигане целите и приоритетите за развитие.

В Програмата за реализация на ПИРО на община Върбица 2021-2027 г. са включени оперативните насоки и приоритети на програмата, мерките, предвидените дейности за подкрепа и списък с индикативни проекти за реализация.

Препоръчва се на тази база да се изготвят детайлни Годишни програми за реализация на ПИРО, в които да бъдат включени и индикатори на проектите, които се/ще се изпълняват през конкретната година. Изпълнението на Годишната програма за реализация ще е основен източник на информация за подготовката на Годишния доклад на Кмета за реализацията на ПИРО, който следва да бъде изготвен до 31 март следващата календарната година за предходната.

8. Основни изводи и препоръки от предварителната оценка на ПИРО

Планът за интегрирано развитие на община Върбица за периода 2021-2027 г. е разработен съгласно препоръките, изведени в Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г., Интегрирана териториална стратегия за развитие на СИР за периода 2021-2027 г. и Националната програма за развитие България 2030.

От извършената предварителна оценка на компонентите на плана могат да се направят следните обобщени изводи:

- Спазена е общата структура за изготвяне на социално-икономически анализ;
- SWOT-анализът съответства напълно на анализа на икономическото и социалното развитие и приложената стратегическа рамка;
- Стратегическата част е структурирана ясно и в съответствие с изискванията на европейските, националните и регионалните стратегически документи. ПИРО на община Върбица е хармонизиран с националните секторни стратегии, които обхващат периода 2021-2027 г. ;

- Планираната „визия“ е завършена в смислово отношение и отговаря на поставената стратегическа рамка;
- Обемът на предвидените финансови ресурси е в съответствие с предвидените проекти за изпълнение, от което може да се съди и за ефективността и ефикасността за постигане на целите на ПИРО на община Върбица. Във финансовата индикативна таблица е спазен изцяло принципа на съфинансиране и допълняемост на местните собствени финансови ресурси за развитие със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници;
- Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на ПИРО включва ясни, уместни, с достатъчен брой и възможности за информационно осигуряване индикатори, което позволява да се изготвят качествени междинна и последваща оценки на плана и да се определи социално-икономическото му въздействие;
- Успешното изпълнение на ПИРО ще доведе до икономически ръст и съществено подобрене на качеството на живот в община Върбица в края на плановия период;
- ПИРО гарантира правилното прилагане на хоризонталните принципи на ЕС в областта на равните възможности - равен достъп, недискриминация, устойчиво развитие, добро управление, партньорство.

С реализацията на плана ще се интегрират екологични принципи с устойчивото развитие и пространственото планиране на селищната среда, като ще се създадат условия за бизнес и инвестиции, туризъм, екологично селско стопанство и модерна инфраструктура.

За подобряване качеството, реалистичността и изпълнимостта на документа могат да се направят следните препоръки:

- ПИРО да се съгласува с окончателните варианти на Оперативните програми и СПРЗСР за новия програмен период 2021-2027 г., след тяхното одобрение и при необходимост да се актуализира;
- Бизнесът и НПО също да предоставят и отчитат пред Община Върбица своите проекти и инвестиционни дейности и намерения, за да бъдат отразявани в отчетите и програмите за изпълнение на ПИРО.
- Да се създаде специална мониторингова работна група за наблюдение и оценка на
- изпълнението на ПИРО с участието на всички заинтересовани страни;
- Всяка година да се прави отчет за изпълнението на Плана пред Общински съвет – Върбица и да се приема едногодишна програма за изпълнение на приоритетни проекти и дейности, съгласувана със седемгодишната Програма за реализация на ПИРО, текущите нужди и финансовите възможности и капацитет на Община Върбица.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АД – Акционерно дружество

АЗ – Агенция по заетостта

АИС – Автоматизирана информационна система

АНКПР - Актуализирана национална концепция за пространствено развитие

АПИ – Агенция „Пътна инфраструктура“

БАБХ – Българска агенция по безопасност на храните

БД – Басейнова дирекция

ВЕИ – възобновяеми енергийни източници

ВиК – водоснабдяване и канализация

ВОМР – водено от общностите местно развитие

ГД ГРАО - Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“

ДМА – дълготрайни материални активи
ДБТ – Дирекция „Бюро по труда“
ДГ – детска градина
ДГС/ДЛС – Държавно горско/ловно стопанство
ДСП – Домашен социален патронаж
ЕЗФРСР - Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕИП – Европейско икономическо пространство
ЕО – екологична оценка
ЕС – Европейски съюз
ЕСИФ - Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕСФ – Европейски социален фонд
ЕФРР – Европейски фонд за регионално развитие
ЗООС – Закон за опазване на околната среда
ЗРР – Закон за регионалното развитие
ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ЗЗ – защитени зони
ЗМ – защитени местности
ЗТ – защитени територии
ИАОС – Изпълнителна агенция по околна среда
ИСУН – Информационна система за управление и наблюдение
ИТИ – Интегрирани териториални инвестиции
ИТП – Интегриран териториален подход
ИТС – Интегрирана териториална стратегия
ИТСРСИР – Интегрирана териториална стратегия за развитие на Североизточен район
КИТИ – Концепция за интегрирани териториални инвестиции
МБАЛ – Многопрофилна болница за активно лечение
МДТ – Местни данъци и такси
МЗ – Министерство на здравеопазването
МИГ – Местна инициативна група
МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
МОН – Министерство на образованието и науката
МОСВ – Министерство на околната среда и водите
МСП – малки и средни предприятия
НИРД – научно-изследователска и развойна дейност
НПВУ – Национален план за възстановяване и устойчивост
НПО – неправителствени организации
НСИ – Национален статистически институт
НСОРБ – Национално сдружение на общините в Република България
НСРР – Национална стратегия за регионално развитие
НУ – Начално училище
NUTS – обща класификация на териториалните единици за статистически цели, прилагана от ЕВРОСТАТ за регионите в Европейския съюз
ОДЗ – Областна дирекция „Земеделие“
ОП – Оперативна/и програма/и
ОПЕУТП – Оперативна програма „Електронно управление и техническа помощ“
ОПОС – Оперативна програма за околна среда

ОСИ - Отдел „Статистически изследвания“
ОСП – Обща селскостопанска политика
ОПИК – Оперативна програма за иновации и конкурентоспособност
ОПНО – Оперативна програма за наука и образование
ОПНИИДИТ – Оперативна програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация
ОПР – Общински план за развитие
ОПРР – Оперативна програма за развитие на регионите
ОПРЧР – Оперативна програма за развитие на човешките ресурси
ОПТС – Оперативна програма за транспортна свързаност
ОПХОМП – Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане
ОУ – основно училище
ОУП – общ/и устройствен/и план/ове
ПИРО – План за интегрирано развитие на община
ПРР – Програма „Развитие на регионите“
ПОС – Програма „Околна среда“
ПО – Програма „Образование“
ПНИИДИТ - Програма "Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация"
ПКИП - Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“
ПМДРА – Програма за морско дело, рибарство и аквакултури
ПРЧР – Програма „Развитие на човешките ресурси“
ПХОМП – Програма „Храни и основно материално подпомагане“
ПТП – Програма „Техническа помощ“
ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПРСР – Програма за развитие на селските райони
ПСПВ – пречиствателна станция за питейни води
ПСОВ - пречиствателна станция за отпадъчни води
ПЧИ – преки чужди инвестиции
РБ – Република България / Републикански бюджет
РДГ – Регионална дирекция по горите
РЗИ – Регионален център по здравеопазване
РИОСВ -Регионална инспекция по околната среда и водите
РСЗ – Регионална служба по заетостта
РСР – Регионален съвет за развитие
СИР – Североизточен район
СИФ – Социално-инвестиционен фонд
СПРЗСР – Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони
СУ – средно училище
ТБО – твърди битови отпадъци/ такса битови отпадъци
ТГС – трансгранично сътрудничество
ТИЦ – туристически информационен център
ЦНСТ – Център за настаняване от семеен тип

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ГРАФИКИТЕ И ФИГУРИТЕ

- Таблица 1: Сравнителна характеристика на община Върбица и останалите общини в област Шумен 2020-2023 г.
- Таблица 2: Баланс на територията на община Върбица по начин на трайно ползване към 2022 г.
- Таблица 3: Категоризация на община Върбица и съставните ѝ населените места
- Таблица 4: Разстояния в км. от гр. Върбица до всички населени места в общината
- Таблица 5: Жилищни сгради в община Върбица по вид и местонамиране към 2021 г.
- Таблица 6: Жилища по вид и местонамиране в община Върбица към 2021 г.
- Таблица 7: Жилищни сгради в община Върбица по период на построяване (брой)
- Таблица 8: Жилищни сгради според вида на конструкцията и използвания основен материал
- Таблица 9: Основни характеристики на жилищния фонд в община Върбица 2020-2022 г.
- Таблица 10: Население в община Върбица 2019 – 2023 г.
- Таблица 11: Население по населени места в община Върбица 2019-2023 г.
- Таблица 12: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2020-2023 г.
- Таблица 13: Население по възрастови групи в община Върбица – 2020-2023 г.
- Таблица 14: Естествен прираст на населението на община Върбица 2019-2023 г.
- Таблица 15: Заселени, изселени и механичен прираст на населението 2019-2023 г.
- Таблица 16: Образователна структура на населението на 7 и повече години към 07.09.2021 г.
- Таблица 17: Население по етническа група и пол към 07.09.2021 г.
- Таблица 18: Население по постоянен и настоящ адрес към 31.12. 2021-2023 г.
- Таблица 19: Средногодишно равнище на безработица в община Върбица 2021-2023 г.
- Таблица 20: Възрастова структура на безработните лица 2021-2023 г.
- Таблица 21: Образователна структура на безработните лица 2021-2023 г.
- Таблица 22: Продължително безработни лица (над 1 година) 2021-2023 г.
- Таблица 23: Разкрити работни места и постъпили на работа лица 2021-2023 г.
- Таблица 24: Сравнителни данни за училищата в община Върбица 2018-2023 г.
- Таблица 25: Сравнителни данни за детските градини по учебни години 2018-2023 г.
- Таблица 26: Медицински персонал и население на един лекар 2020-2023 г.
- Таблица 27: Действащи художествени състави към Народни читалища в община Върбица
- Таблица 28: Брой нефинансови предприятия по икономически дейности 2018-2022 г.
- Таблица 30: Сравнителна характеристика на средната брутна годишна работна заплата
- Таблица 31: Баланс на земеделските земи по видове собственост към 2023 г.
- Таблица 32: Брой регистрирани земеделски производители 2019-2023 г.
- Таблица 33: Брой земеделски стопани по населени места през 2023 г.
- Таблица 34: Основни видове отглеждани култури и среден добив от декар
- Таблица 35: Справка за броя на животните по видове 2021-2023 г.
- Таблица 36: Разпределение на общата горска площ по видове собственост 2023 г. (ха)
- Таблица 37: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горския фонд на община Върбица за периода от 2021 – 2023 г. (куб.м.)
- Таблица 38: Списък на пътища и дължина на пътната мрежа в община Върбица
- Таблица 39: Характеристика на транспортната система в Община Върбица
- Таблица 40: Състояние на републиканската пътна мрежа в община Върбица
- Таблица 41: Списък на населените места на територията на Община Върбица, през които преминават републикански пътища
- Таблица 42: Дължина на водопроводната мрежа в община Върбица към 31.12.2019 г.
- Таблица 43: Основни характеристики на електропреносната мрежа за 2020 г.

- Таблица 44: Брой абонати на ЕНЕРГО-ПРО Варна ЕАД от община Върбица
Таблица 45: Язовири на територията на община Върбица
Таблица 46: Подземни водни тела в община Върбица и актуалното им химично състояние
Таблица 47: Количества депонирани смесени битови отпадъци 2019-2023 г. (тона)
Таблица 48: Морфологичен състав на смесените битови отпадъци към 2022 г.
Таблица 49: План за изпълнение на комуникационната стратегия
Таблица 50: Определени райони със значителен потенциален риск от наводнения по чл. 146г от ЗВ в Черноморски район за управление на водите
Таблица 51: Дейност в местата за настаняване в община Върбица 2018-2022 г.
Таблица 52: Съответствие на ПИРО на община Върбица с НПР БГ 2030 г.
Таблица 53: Съответствие на ПИРО на община Върбица с ИТСР на СИР 2021-2027 г.

- Графика 1: Разпределение на площта на община Върбица по видове територии
Графика 2: Динамика на населението в община Върбица 2019-2023 г.
Графика 3: Естествен прираст на населението 2019-2023 г.
Графика 4: Механичен прираст на населението 2019-2023 г.
Графика 5: Образователна структура на населението в община Върбица към 2021 г.
Графика 6: Население по постоянен и настоящ адрес – сравнителни данни 2021-2023 г.
Графика 7: Динамика на безработицата в община Върбица 2021-2023 г.
Графика 8: Структура на икономиката в община Върбица към 2022 година по относителен дял на отчетените нефинансови предприятия

- Фигура 1: Карта на област Шумен
Фигура 2: Карта на община Върбица
Фигура 3: Климатични области в България
Фигура 4: Средни месечни температури и валежи в община Върбица
Фигура 5: Количество на валежите в община Върбица
Фигура 6: Роза на ветровете на територията на община Върбица
Фигура 7: Селищна мрежа на община Върбица
Фигура 8: Карта на РДГ – Шумен
Фигура 9: Структура на Общинска администрация – Върбица към 2023 г.
Фигура 10: Национални приоритети и под-приоритети през периода 2021-2027 г.
Фигура 11: Връзка между националните приоритети и основните цели на Политиката за сближаване на ЕС през периода 2021-2027 г.
Фигура 12: Общините в България, с риск към почвено-атмосферно засушаване

**АКТУАЛИЗИРАНА ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ
НА ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪРБИЦА 2021-2027 Г.**

Описание на предвидените мерки, проектни идеи и дейности

Приоритет	Мярка	Дейност/ проектна идея	Кратко описание	Територия/ Зона за въздействие	Индикативен бюджет (хил. лева)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение	Административна структура, институция, отговорна за реализацията
Приоритет 1 – Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството					58530			
Мярка 1.1. Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите					2510			
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.1.	Подобряване на техническата инфраструктура, модернизиране и разширяване на индустриални зони в община Върбица	Зони за производствени и складови дейности	2000	НПВУ, ИТИ, Частни инвестиции (Концесии) и др. финансови инструменти и механизми	2024-2027	Община, Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.2.	Подкрепа за създаване на нови и развитие на иновативни предприятия	Зони за производствени и складови дейности	500	Частни инвестиции, СПРЗСР, ПИК и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.3.	Създаване на предприятие за преработка на мляко и млечни продукти	Зони за производствени и складови дейности	1000	Частни инвестиции, СПРЗСР, ПИК и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.4.	Създаване на предприятие за преработка и консервиране на месо и месни продукти	Зони за производствени и складови дейности	1000	Частни инвестиции, СПРЗСР, ПИК и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.5.	Създаване на инвестиционен модул в сайта на Общината с презентации на	Зони за производствени и складови дейности	5	Общински бюджет	2024-2027	Община

			дейността на местните фирми и информация за индустриални зони, свободни терени, сгради и др.					
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.6.	Участие в български и международни икономически и инвестиционни форуми, борси и търговски изложения и организиране на бизнес посещения на потенциални инвеститори.	Зони за производствени и складови дейности	5	Общински бюджет	2024-2027	Община
Мярка 1.2. Развитие на модерно, устойчиво и диверсифицирано селско стопанство					26500			
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.1.	Стартова помощ за млади фермери	Зони за селско и горско стопанство	1000	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.2.	Модернизирани и разширяване на земеделски стопанства	Зони за селско и горско стопанство	5000	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.3.	Създаване на нови земеделски стопанства за отглеждане на трайни насаждения и зеленчукопроизводство	Зони за селско и горско стопанство	2000	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.4.	Създаване, модернизация и разширяване на животновъдни обекти	Зони за селско и горско стопанство	2500	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.5.	Развитие на биологично земеделие	Зони за селско и горско стопанство	2000	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.6.	Създаване на предприятие за замразяване на плодове и зеленчуци	Зони за селско и горско стопанство	1500	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.7.	Създаване на предприятие за	Зони за селско и горско стопанство	1500	Частни инвестиции,	2024-2027	Инвеститори

			изкупуване, сушене на гъби и билки и производство на билкови чайове			СПРЗСР и др.		
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.8.	Създаване на рафинерия за производство на лавандулово масло	Зони за селско и горско стопанство	3000	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.9.	Създаване на предприятие за производство на олио от слънчоглед и рапица	Зони за селско и горско стопанство	5000	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.10.	Развитие на рибарството и аквакултурите	Зони за селско и горско стопанство	2000	ОПМДР, СПРЗСР, Частни инвестиции и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.11.	Развитие на пчеларството	Зони за селско и горско стопанство	1000	Национална програма за пчеларство, СПРЗСР, Частни инвестиции и др.	2024-2027	Инвеститори
Мярка 1.3. Устойчиво управление на горските ресурси					10800			
Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.1.	Подобряване на икономическата стойност на горите, включително инвестиции за оборудване и практики за дърводобив, щадящи почвата и ресурсите	Зони за селско и горско стопанство	4000	СПРЗСР, ДГС, Републикаски бюджет, Общински бюджет	2024-2027	Община, ДГС
Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.2.	Залесяване на изсечени, засегнати от горски пожари гори и нови неземеделски територии	Зони за селско и горско стопанство	1500	СПРЗСР, ДГС, Републикаски бюджет, Общински бюджет	2024-2027	Община, ДГС

Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.3.	Опазване на горите от горски пожари. Изграждане на противопожарна инфраструктура – наблюдателни кули, противопожарни пунктове, оборудване и обзавеждане.	Зони за селско и горско стопанство	1000	СПРЗСР, ДГС, Републикаски бюджет, Общински бюджет	2024-2027	Община, ДГС
Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.4.	Модернизирание на ловни бази и насърчаване развитието на ловното стопанство и ловния туризъм	Зони за селско и горско стопанство	300	МЗХГ, ДЛС, Републикански бюджет, Частни инвестиции	2024-2027	ДГС
Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.5.	Развитие на дървопреработвателната, мебелната промишленост и производство на пелети	Зони за селско и горско стопанство	4000	Частни инвестиции	2024-2027	Инвеститори
МЯРКА 1.4. ДЕЙНОСТИ И ПРОЕКТИ КЪМ ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ОБЩИНА ВЪРБИЦА 2024-2027 Г.								
Мярка 1.4. Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности					18720			
Подмярка 1.4.1. Оползотворяване и развитие на местните туристически ресурси, чрез подобряване на базовата инфраструктура и активно предлагане на интегрирани конкурентоспособни туристически продукти и услуги					17620			
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.1	1.4.1.1	Създаване на интегриран туристически продукт „Приключения и отдих в долината на река Камчия“, съвместно с общините Велики Преслав, Смядово, Дългопол	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	960	Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ), ПРР	2024-2027	Община, Патньори
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.1	1.4.1.2.	Съхранение и развитие на природното наследство в к.к.“Върбица“, насърчаване на	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	1660	ИТИ, ПРР	2024-2027	Община

			планинския, здравен и еко туризъм в община Върбица					
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.1	1.4.1.3	Рестаурация и консервация на части от Праисторическо селище при с. Иваново и превръщането му в туристическа атракция	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	1000	ВОМР, Финансов механизъм на ЕИП и др.	2024-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.1	1.4.1.4.	Консервация и частично възстановяване на Праисторическо селище и каменна крепостна стена в с. Сушина – на полуостров и през част от годината остров в язовир Тича и превръщането му в туристическа атракция (Интегриран проект)	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	3000	ИТИ, СПРЗСР, НФ „Култура“, Републикански бюджет, Общински бюджет, ВОМР и др.	2024-2027	Община, Министерство на културата, Регионален исторически музей - Шумен
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.1	1.4.1.5.	Ремонт, обновяване и възстановяване на „Шуменския лагер“ и създаване на база за зелени училища и летни ученически лагери в КК „Върбица“	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	5000	ИТИ, СПРЗСР, ВОМР, НПВУ, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.1	1.4.1.6.	Проектиране, ремонт и разширяване на легловата база на общински хотел „Еделвайс“ в КК „Върбица“	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	2500	Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.1	1.4.1.7.	Обособяване на екопътеки и маршрути с възможности за велосипеден, пешеходен туризъм и конна езда	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	2000	ИТИ, СПРЗСР, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община, ДГС, МОСВ и др.
Приоритет 1	Мярка 1.4	1.4.1.8.	Създаване на нови места за настаняване, къщи за	Цялата територия	1000	Частни инвестиции и др.	2024-2027	Инвеститори

	Подмярка 1.4.1		гости, атракции и развлечения	на общината				
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.1	1.4.1.9.	Социализиране, озеленяване и благоустройство на места за краткотраен отдих и разходка – паркове, градинки, почистване и ремонт на чешми, поставяне на беседки, заслони, указателни и информационни табели, пейки и други.	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	500	ИТИ, СПРЗСР, ВОМР, НПВУ, ПУДООС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Подмярка 1.4.2. Стимулиране на предприемачеството в туризма и съпътстващи дейности и услуги и генериране на работни места					-			
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.2	1.4.2.1.	Данъчни и административни облекчения за стартиране на нов бизнес в сферата на туризма на територията на общината	Цялата територия на общината	-	-	2021-2027	Община
Подмярка 1.4.3. Стимулиране на предприемачеството в туризма и съпътстващи дейности и услуги и генериране на работни места					1100			
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.3	1.4.3.1.	Изграждане на пешеходна и велоалея от град Върбица до курортен комплекс Върбица	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	1000	СПРЗСР, Републикански бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.3	1.4.3.2.	Ежегодно организиране на възстановката на битката при Върбишкия проход „Крумова наздравица”	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	50	Общински бюджет, дарения и др.	2024-2027	Община и Спонсори
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.3	1.4.3.2.	Маркетинг и реклама на дестинацията - участие в български и международни туристически борси и	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	50	ИТИ, Общински бюджет	2024-2027	Община

			търговски изложения, организиране на опознавателни посещения за тур- оператори и агенти					
Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска					27898			
Мярка 2.1. Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове					6500			
Приоритет 2	Мярка 2.1	2.1.1.	Санитаране и мерки за енергийна ефективност на жилищни сгради	Зони с жилищни функции	3000	Частни инвестиции и други източници	2024-2027	Частни физически и/или юридически лица
Приоритет 2	Мярка 2.1	2.1.2.	Санитаране на административни сгради в община Върбица	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	3000	НПВУ, Репубикански бюджет, Общински бюджет и други източници	2024-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.1	2.1.3.	Ремонт на сградата на РПУ - Върбица	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	500	НПВУ, Репубикански бюджет и други източници	2024-2027	Община
Мярка 2.2. Насърчаване на прехода към кръгова икономика					1500			
Приоритет 2	Мярка 2.2	2.2.1.	Насърчаване на НИРД и иновации в предприятията с фокус към кръговата икономика и цифровата трансформация, системи за електронно разплащане, технологии, базирани на изкуствен интелект /ИИ/ и облачни платформи	Зони за производствени и складови дейности	500	Частни инвестиции, ПИК, НПВУ и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 2	Мярка 2.2	2.2.2.	Подкрепа за инвестиции в използването на алтернативни суровини, рециклирани материали	Зони за производствени и складови дейности	1000	Частни инвестиции, ПИК, НПВУ и др.	2024-2027	Инвеститори

			и повторна употреба на материали					
Мярка 2.3. Опазване на околната среда и борба с климатичните промени					5898			
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.1.	Брегоукрепване, почистване на речни корита и изграждане на мостови съоръжения	Цялата територия на общината	1000	ПОС, ПУДООС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община, БДЧР /В изпълнение на мерките в ПоМ на ПУРБ с възможно позитивно влияние за ПУРН/
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.2.	Почистване, обезопасяване и благоустрояване на дерета в населените места на община Върбица	Цялата територия на общината	1000	ПОС, ПУДООС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община, БДЧР /В изпълнение на мерките в ПоМ на ПУРБ с възможно позитивно влияние за ПУРН/
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.3.	Превенция и управление на риска от наводнения по поречието на р.Камчия в урбанизирани територии на община Върбица	Цялата територия на общината	1338	ИТИ, ПОС, Републикански бюджет	2024-2027	Община, БДЧР /В изпълнение на мерките на ПУРН/
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.4.	Обезопасяване и укрепване на язовири и язовирни стени в община Върбица	Цялата територия на общината	2000	ПОС, ПУДООС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.5.	Ежегодно почистване на реките от битови отпадъци, храстовидна и дървесна растителност и др.	Цялата територия на общината	350	ПУДООС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община, БДЧР /В изпълнение на мерките в ПоМ на ПУРБ с възможно позитивно влияние за ПУРН/
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.6.	Изграждане на нови и оптимизиране и/или разширяване на съществуващи системи за предупреждение, наблюдение, докладване; прогнозиране и	Цялата територия на общината	200	ФМ ЕИП, НПВУ, ОПОС и други	2024-2027	Община и други институции, БДЧР

			сигнализиране във връзка с климатичните изменения и риска от природни бедствия и аварии					
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.7.	Повишаване на информираността на населението, обучения, информационно-образователни мерки за формиране, прилагане и изпълнение на целите на политиките, свързани с изменението на климата	Цялата територия на общината	10	Общински бюджет	2024-2027	Община
Мярка 2.4. Устойчиво управление на отпадъците					14000			
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.1.	Изграждане на претоварна станция за отпадъци със сепарираща инсталация в с. Менгишево	Зони за техническа инфраструктура	8000	ПОС, МОСВ, Отчисления по ЗУО, и др.	2024-2027	Община, РСУО
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.2.	Създаване на общински център за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата, в т.ч. едрогабаритни отпадъци и подготовка за повторна употреба	Зони за техническа инфраструктура	2000	ПОС, МОСВ, ПУДООС, и др.	2024-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.3.	Разширяване и оптимизиране на системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки във всички населени места на общината	Зони за техническа инфраструктура	100	Организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки	2024-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.4.	Изграждане, експлоатация и поддръжка на общинска площадка с компостираща	Зони за техническа инфраструктура	900	ПОС, МОСВ, Отчисления по ЗУО, и др.	2024-2027	Община, РСУО

			инсталация за биоразградими и зелени отпадъци, включително закупуване на съдове за разделното им събиране и МПС за извозване					
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.5.	Подготовка и реализация на проект за изграждане на общинска инсталация за третиране на строителни отпадъци.	Зони за техническа инфраструктура	2000	ПОС, МОСВ, Отчисления по ЗУО, и др.	2024-2027	Община, РСУО
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.6.	Подобряване управлението на отпадъците, в т.ч. предотвратяване и намаляване на генерирането на отпадъци, подготовка за повторна употреба, рециклиране, включително пречистване на отпадъчните води	Цялата територия на общината	1000	ПОС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община Предприятия и др.
Приоритет 3 – Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем					13910			
Мярка 3.1. Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината					1500			
Приоритет 3	Мярка 3.1	3.1.1.	Пакет от мерки за подпомагане отглеждането на две и повече деца, в това число: достъп до безплатни учебници, храна в училище, безплатни извън класни занимания, еднократни или многократни помощи от общинския бюджет за раждане и отглеждане на дете,	Цялата територия на общината	500	Национални фондове, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община

			данъчни облекчения за многодетни семейства и др.					
Приоритет 3	Мярка 3.1	3.1.2.	Осигуряване на „пакети“ за мобилност за завръщане на лица от чужбина, чрез разнообразни икономически стимули и мерки на местно ниво	Цялата територия на общината	1000	Национални фондове, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Мярка 3.2. Подобряване на образованието и модернизация на образователната инфраструктура					8240			
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.1.	Доизграждане на ново крило в СУ „Св. Паисий Хилендарски” – гр. Върбица, ремонт на физкултурен салон и благоустройство на дворното пространство	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	3000	НПВУ, СПРЗСР и други	2024-2027	Община, Училище
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.2.	Ремонт на физкултурен салон, благоустройство на дворното пространство и изграждане на спортна площадка в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Бяла река	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	500	НПВУ, СПРЗСР и други	2024-2027	Община, Училище

План за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.3.	Ремонт на физкултурен салон, благоустрояване на дворното пространство и изграждане на спортна площадка в ОУ „Васил Левски” – с. Иваново	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	350	НПВУ, СПРЗСР и други	2024-2027	Община, Училище
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.4.	Въвеждане на мерки за ЕЕ, ремонт на физкултурен салон, благоустрояване на дворното пространство и изграждане на спортна площадка в ОУ „Гео Милев” – с. Чернооково	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	700	НПВУ, СПРЗСР и други	2024-2027	Община, Училище
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.5.	Проектиране, внедряване на енергоспестяващи мерки, ремонт, оборудване, благоустрояване на дворни пространства и нови детски площадки в детски градини в община Върбица	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	2500	НПВУ, СПРЗСР и други	2024-2027	Община, Детски градини
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.6.	Обновяване и оборудване на учебни кабинети, образователни лаборатории и работилници	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	300	НПВУ, ОПНО, МОН, Републикански бюджет и др.	2024-2027	Община Училища
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.7.	Въвеждане на дуално обучение и изграждане на STEM – среда в училищата	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	500	МОН, НПВУ, ОПНО, ОП за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация и други	2024-2027	Община, МОН, Училища

План за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.8.	Десегрегация, превенция и недопускане на дискриминация в образователни институции в общините Смядово, Върбица, Велики Преслав и Дългопол	Цялата територия на общината	390	ИТИ, Програма Образование 2021-2027	2024-2027	Община, Училища
Мярка 3.3. Подобряване на условията за спорт и развитие на младежки дейности					2200			
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.1.	Ремонт на стадиони в селата: Нова Бяла река, Станянци и Сушина	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	1500	ВОМР, Републикански и Общински бюджет, Спонсори	2024-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.2.	Изграждане на спортни площадки и фитнес площадки на открито	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	300	ВОМР, Републикански и Общински бюджет, Спонсори	2024-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.3.	Изграждане на детски площадки	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	150	ВОМР, Републикански и Общински бюджет, Спонсори	2024-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.4.	Подкрепа за развитие на местни спортни клубове и млади спортни таланти	Цялата територия на общината	50	Общински бюджет, Спонсори, Дарители и др. Източници	2024-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.5.	Организиране на спортни състезания, тренировъчни школи, турнири и шампионати	Цялата територия на общината	150	Общински бюджет, Спонсори, Дарители и др. източници	2024-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.6.	Насърчаване на младежки дейности и инициативи и на доброволчеството, като основа на активното гражданство -	Цялата територия на общината	50	Общински бюджет, Спонсори, Дарители и др. източници	2024-2027	Община

			организиране и провеждане на акции за залесяване, почистване на важни обществени и културни обекти, дарителски кампании и др.					
Мярка 3.4. Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната сила					1970			
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.1.	Подкрепа за професионална подготовка на кадри по линия на професионалното обучение и на други извънучилищни форми	Цялата територия на общината	250	ИТИ, ПНО, ОПРЧР, НПВУ, МОН, АЗ и др.	2024-2027	Община, Училища, Работодатели, АЗ
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.2.	Обсъждане с представителите на малкия и среден бизнес на профила на общинските училища и изготвяне на мотивирано искане за разкриване на профилирани паралелки	Цялата територия на общината	-	-	2024-2027	Община, Училища, МОН, Работодатели
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.3.	Насърчаване на социалната икономика и социалните предприятия, включително осигуряване на адаптирани работни места за нуждите на хора с увреждания, роми и продължително безработни	Цялата територия на общината	500	ОПРЧР, НПВУ, АЗ, Републикански бюджет и др.	2024-2027	НПО Община Частен сектор
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.4.	Обучителни курсове за квалификация и преквалификация на безработни лица, включително роми,	Цялата територия на общината	300	МТСП, АЗ, Републикански бюджет и др.	2024-2027	Агенция по заетостта, Бюро по труда, Работодатели

План за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

			съобразно изискванията на пазара на труда					
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.5.	Осигуряване на редовен обществен или служебен транспорт и преференции за пътуване до работното място за насърчаване на трудовата мобилност	Цялата територия на общината	400	ИТИ, Частни инвестиции, ОПРЧР, Републикански бюджет и др.	2024-2027	Община Работодатели
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.6.	Подобряване достъпа до пазара на труда и повишаване на младежката заетост, чрез включване в стажуване и чиракуване, субсидирана заетост, ученически и студентски практики, стипендиантски програми, подкрепа при започване на първа работа и др.	Цялата територия на общината	400	ОПРЧР, АЗ, Републикански бюджет, Частни инвестиции и др.	2024-2027	Община АЗ Работодатели
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.7.	Насърчаване на младежката заетост в сферата на туризма и съпътстващи дейности и услуги	Цялата територия на общината	370	ИТИ, ОПРЧР	2024-2027	Община АЗ Работодатели
Приоритет 4 – Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни					18562			
Мярка 4.1. Подобряване на достъпа до електронни административни услуги					550			
Приоритет 4	Мярка 4.1	4.1.2.	Дигитализация на всички общински регистри и актови книги	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	150	Програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация, Общински бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 4	Мярка	4.1.4.	Електронизация на	Зони с	100	ПЕУТП,	2024-2027	Община

	4.1		административното обслужване на кметствата в селата и обединяване на деловодните записи и касови операции с общинския център	обществено-обслужващи/ публични функции		Общински бюджет		
Приоритет 4	Мярка 4.1	4.1.5.	Внедряване на Софтуер за електронно управление – подземен кадастър , електронен регистър за история на имоти	Цялата територия на общината	300	ПЕУТП, Общински бюджет	2024-2027	Община
Мярка 4.2. Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса					60			
Приоритет 4	Мярка 4.2	4.2.1.	Организиране на обучения, семинари, конференции, пътувания с учебна цел, съвместни срещи за служителите в администрацията	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	50	НСОРБ, ИПА, Общински бюджет	2021-2027	Община
Приоритет 4	Мярка 4.2	4.2.2.	Изготвяне на програми за придобиване, управление и разпореждане с общинско имущество и План за действие за общинските концесии	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	10	Общински бюджет	2021-2027	Община
Мярка 4.3. Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването					3400			
Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.1.	Доизграждане, оборудване и закупуване на линейка за МЦ със стационар - гр. Върбица	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	1000	НПВУ, ПРР, МЗ, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.2.	Изграждане на нов ФСМП - Върбица и осигуряване на нова оборудвана линейка	Интегриран проект с ЦСМП - Шумен	1000	ОПРР, МЗ, Републикански бюджет и др.	2024-2027	МЗ, ЦСМП – Шумен, ФСМП-Върбица

План за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.3.	Ремонт и оборудване на здравни служби и медицински кабинети на територията на общината	Цялата територия на общината	500	Общински бюджет, Републикански бюджет, Частни инвестиции	2024-2027	Община, Лекари
Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.4.	Медицинско оборудване, дигитализация на услугите и телемедицина за общопрактикуващи лекари	Цялата територия на общината	200	ИТИ, ПРР	2024-2027	Община, Лекари
Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.5.	Привличане на нови млади лекари и специалисти по здравни грижи за работа в общината	Цялата територия на общината	200	Общински бюджет, Републикански бюджет	2024-2027	Община, Общинска болница Лекари и др.
Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.6.	Подкрепа за подобряване на достъпа до здравни услуги, провеждане на здравна профилактика, превенция и информираност на населението	Цялата територия на общината	500	ИТИ, Междуобщинско сътрудничество с общините Велики Преслав, Смядово, Дългопол	2024-2027	Община, Партньори, МБАЛ Велики Преслав
Мярка 4.4. Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура					10602			
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.1.	Изграждане на Център за настаняване от семеен тип /ЦНСТ/ за деца и младежи в с. Методиево	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	1000	НПВУ, СПРЗСР, ФСЗ, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община, МТСП и др.
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.2.	Изграждане на Център за настаняване от семеен тип /ЦНСТ/ за лица с увреждания в с. Тушовица	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	1000	НПВУ, СПРЗСР, ФСЗ, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община, МТСП и др.
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.3.	Изграждане на Център за настаняване от семеен тип /ЦНСТ/ за стари	Зони с обществено-обслужващи/	252	Проект „Красива България“, Общински	2023-2024	Община, МТСП и др.

План за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

			хора в с. Ловец	публични функции		бюджет		
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.4.	Изграждане на Кризисен център за временно настаняване в с. Нова Бяла река	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	350	НПВУ, СПРЗСР, ФСЗ, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община, МТСП и др.
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.5.	Социални и нтегрирани здравно-социални услуги в домашна среда и в общността за хора с увреждания, възрастни хора и хора в невъзможност за самообслужване	Цялата територия на общината	500	ОПРЧР, Републикански бюджет, Общински бюджете и др.	2024-2027	Община, МТСП, МЗ и др.
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.6.	Механизъм лична помощ	Цялата територия на общината	2500	МТСП, Републикански бюджет	2024-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.7.	Асистентска подкрепа	Цялата територия на общината	1300	СПРЗСР, ОПРЧР, МТСП и др.	2024-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.8.	Обществена трапезария /„Топъл обяд“	Цялата територия на общината	3000	ПХОМП	2024-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.9.	„Детска кухня“	Цялата територия на общината	600	ПХОМП	2024-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.10.	Ремонт на пенсионерски клубове	Цялата територия на общината	100	НПВУ, СПРЗСР, ВОМР и др.	2024-2027	Община
Мярка 4.5. Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура					3950			
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.1.	Ремонт и обновяване на читалища в общината	Цялата територия на общината	2000	ВОМР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2024-2027	Община, Читалища
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.2.	Създаване на Културен център в с. Чернооково	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	500	ВОМР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2024-2027	Община, Читалища
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.3.	Възстановяване и опазване на религиозни храмове на територията	Цялата територия на общината	1000	ВОМР, Републикански бюджет,	2024-2027	Община, Църковни настоятелства, Мюфтийства

			на общината			Общински бюджет		
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.4.	Насърчаване дейността на любителските художествени и самодейни творчески състави	Цялата територия на общината	50	Общински бюджет и спонсори	2024-2027	Община, Читалища
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.5.	Провеждане на традиционни и създаване на иновативни събития за разнообразяване на културния календар на общината	Цялата територия на общината	400	Общински бюджет и спонсори	2024-2027	Община, Читалища
Приоритет 5 – Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии					350655			
Мярка 5.1. Подобряване на транспортната достъпност и свързаност					69726			
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.1.	Основен ремонт, възстановяване и отваряне на Върбишки проход (Интегриран регионален проект с Община Шумен и Община Сливен)	Зони за техническа инфраструктура	50000	ИТИ, ОП „Транспорт“, Републикански бюджет, МРРБ, МТ и др.	2024-2027	Министерство на транспорта, МРРБ, АПИ и др.
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.2.	Ремонт на Републиканска пътна мрежа на територията на общината	Зони за техническа инфраструктура	10000	ОП „Транспорт“, Републикански бюджет, МРРБ и др.	2024-2027	АПИ
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.3.	Реконструкция и рехабилитация на общински път- SHU1043 /I-7, Велики Преслав- Върбица/-Иваново-Методиево/	Зони за транспорт и комуникации	2667	Републикански бюджет, МРРБ	2024-2027	МРРБ, АПИ и др.
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.4.	Реконструкция и рехабилитация на общински път- SHU2044 / III-7304, Нова Бяла река-Върбица/-	Зони за транспорт и комуникации	1559	Републикански бюджет, МРРБ	2024-2027	МРРБ, АПИ и др.

План за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

			Маломир/					
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.5.	Реконструкция и рехабилитация на общински път SHU1040/I-7, о.п. Велики Преслав-Върбица/ - Сушина - Ловец- Конево /I-7/	Зони за транспорт и комуникации	1000	ОП „Транспорт“, Републикански бюджет, МРРБ и др.	2024-2027	МРРБ, АПИ и др.
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.6.	Ремонт на улична мрежа в населените места на общината	Зони за транспорт и комуникации	2500	СПРЗСР, Републикански бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.7.	Подмяна и изграждане на тротоарни настилки в населените места в общината	Зони за транспорт и комуникации	2000	СПРЗСР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2024-2027	Община
Мярка 5.2. Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи					266292			
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.1.	Проектиране и изграждане на довеждащ водопровод от язовир Тича с 6 помпени станции и 2 колектора за водоснабдяване на община Върбица и на населени места от община Търговище и община Омуртаг	Зони за техническа инфраструктура	120000	ИТИ, ОПРР, ОПОС, Републикански бюджет и др.	2024-2027	Община, ВиК
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.2.	Подобряване техническото състояние на водопроводните системи в населените места на община Върбица	Зони за техническа инфраструктура	5000	МОСВ, ОПОС, ДБ, Общински бюджет, СПРЗСР, ФЛАГ, Публична инвестиционна програма на МС и др.	2024-2027	Община, ВиК
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.3.	Изграждане на водоем в землището на гр. Върбица за водоснабдителната система на гр. Върбица	Зони за техническа инфраструктура	646	МРРБ, Републикански бюджет	2024-2026	Община, ВиК

План за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.4.	Изграждане на водоем в землището на с. Бяла река за водоснабдителната система на с. Бяла река	Зони за техническа инфраструктура	646	МРРБ, Републикански бюджет	2024-2026	Община, ВиК
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.5.	Изграждане на язовир "Върбица, гр. Върбица, обл. Шумен за питейни нужди	Зони за техническа инфраструктура	30000	МОСВ, ОПОС, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община, ВиК
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.6.	Подмяна на водопровод, изграждане на канализационна мрежа и пречиствателна станция за отпадни води в гр. Върбица	Зони за техническа инфраструктура	50000	МОСВ, ОПОС, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община, ВиК, БДЧР /В изпълнение на мерките в ПоМ на ПУРБ с възможно позитивно влияние за ПУРН/
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.7.	Проектиране и изграждане на канализационна мрежа и пречиствателна станция за отпадни води в с. Маломир, с. Бяла река, Нова Бяла река и с. Тушовица – II-ра зона на язовир „Тича”	Зони за техническа инфраструктура	25000	МОСВ, ОПОС, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и др.	2024-2027	Община, ВиК, БДЧР /В изпълнение на мерките в ПоМ на ПУРБ с възможно позитивно влияние за ПУРН/
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.8.	Проектиране и изграждане на канализационна мрежа и ПСОВ в селата Ловец, Кьолмен, Иваново, Сушина, Менгишево, Стаянаци, Методиево, Чернооково, Крайгорци, Божурово и Коневе	Зони за техническа инфраструктура	30000	МОСВ, ОПОС, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и др.	2024-2027	Община, ВиК, БДЧР /В изпълнение на мерките в ПоМ на ПУРБ с възможно позитивно влияние за ПУРН/
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.9.	Въвеждане на алтернативни технологии (модулни системи) за пречистване на битови отпадъчни води в малките населени места.	Зони за техническа инфраструктура	5000	МОСВ, ДБ, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община, ВиК, Община, ВиК, БДЧР /В изпълнение на мерките в ПоМ на ПУРБ с възможно позитивно влияние за ПУРН/

Мярка 5.3. Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ					2605			
Приоритет 5	Мярка 5.3	5.3.1.	Въвеждане на енергоспестяващо улично осветление в населените места на община Върбица	Цялата територия на общината	605	Финансов механизъм на ЕИП, НПВУ, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.3	5.3.2.	Въвеждане на ВЕИ в общинска инфраструктура	Цялата територия на общината	2000	Финансов механизъм на ЕИП, НПВУ, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Мярка 5.4. Цифрова свързаност и телекомуникации					1000			
Приоритет 5	Мярка 5.4	5.4.1.	Изграждане на високоскоростни телекомуникационни връзки за всички населени места	Цялата територия на общината	1000	Частни инвестиции	2024-2027	Телекомуникационни компании
Мярка 5.5. Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда					11032			
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.1.	Общински комплекс за отдих, рекреация, търговия и услуги в гр. Върбица	Зони за техническа инфраструктура	3605	МРРБ, Републикански бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.2.	Благоустрояване на площадното пространство в село Ловец	Зони за техническа инфраструктура	1500	СПРЗСР, ВОМР и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.3.	Благоустрояване на площадното пространство в село Иваново	Зони за техническа инфраструктура	300	СПРЗСР, ВОМР и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.4.	Изграждане на площад и парк в село Чернооково	Зони за техническа инфраструктура	877	СПРЗСР, ВОМР и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.5.	Благоустрояване на площадното	Зони за техническа	500	СПРЗСР, ВОМР и др.	2024-2027	Община

План за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

			пространство в село Методиево	инфраструктура				
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.6.	Ремонт и обновяване на сгради на кметства в селата на общината	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	500	НПВУ, СПРЗСР, ВОМР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.7.	Обновяване и основен ремонт на Леген театър в КК „Върбица”	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	150	СПРЗСР, ВОМР и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.8.	Изграждане на велоалеи и туристическа инфраструктура покрай язовир Тича	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	500	ИТИ, СПРЗСР, ВОМР и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.9.	Благоустрояване и разширяване на гробищните паркове в населените места на общината	Зони за техническа инфраструктура	500	Общински бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.10.	Продължаване на международното сътрудничество, партньорството с побратимените общини и създаване на нови партньорства	Цялата територия на общината	100	Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.11.	Осъществяване на междуобщинско сътрудничество	Цялата територия на община	500	ИТИ, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.12.	Интегрирани инфраструктурни обекти изпълнени съвместно в междуобщинско сътрудничество	Цялата територия на община	2000	ИТИ, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
ОБЩ ИНДИКАТИВЕН БЮДЖЕТ НА ПИРО НА ОБЩИНА ВЪРБИЦА ЗА ПЕРИОДА 2021-2027					469 555			

Приложение № 1а

**Актуализиран Индикативен списък на важни за общината проекти,
включени в ПИРО на община Върбица за периода 2021-2027 г.**

Приоритет	Мярка	№ по ред	Проекти	Проектна готовност	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (в хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.1	1	1.4.1.5. Ремонт, обновяване и възстановяване на „Шуменския лагер“ и създаване на база за зелени училища и летни ученически лагери в КК „Върбица“	НЕ	36	5000	Интегриран проект надграждащ останалите проекти и дейности в сферата на туризма с цел разнообразяване на туристическото предлагане в курортния комплекс
Приоритет 1	Мярка 1.4 Подмярка 1.4.1	2	1.4.1.6. Проектиране, ремонт и разширяване на легловата база на общински хотел „Еделвайс“ в КК „Върбица“	Частично	36	2500	Интегриран проект надграждащ останалите проекти и дейности в сферата на туризма с цел разширяване на легловата база в Курортен комплекс Върбица
Приоритет 3	Мярка 3.2	3	3.2.1. Доизграждане на ново крило в СУ „Св. Паисий Хилендарски“ – гр. Върбица, ремонт на физкултурен салон и благоустройство на дворното пространство	ДА	36	3000	Проектът е интегриран с проекти и дейности за обновяване и оборудване на учебни кабинети и проекти с меки мерки в сферата на образованието, включително за въвеждане на дуално обучение и изграждане на STEM – среда в училищата.
Приоритет 4	Мярка 4.4	4	4.4.2. Изграждане на Център за настаняване от семеен тип /ЦНСТ/ за лица с увреждания в с. Тушовица	НЕ	36	1000	Приоритетен проект в изпълнение на националната политика за деинституционализация на социалните услуги.

Приоритет 5	Мярка 5.1	5	5.1.3. Реконструкция и рехабилитация на общински път- SHU1043 /I-7, Велики Преслав- Върбица/-Иваново-Методиево/	ДА	36	2667	Хоризонтален интегриран проект– осигуряване на свързаност и достъпност на територията
Приоритет 5	Мярка 5.1	6	5.1.4. Реконструкция и рехабилитация на общински път- SHU2044 / III-7304, Нова Бяла река- Върбица/-Маломир /	ДА	36	1559	Хоризонтален интегриран проект– осигуряване на свързаност и достъпност на територията
Приоритет 5	Мярка 5.1	7	Реконструкция и рехабилитация на общински път SHU1040/I-7, о.п. Велики Преслав- Върбица/ - Сушина - Ловец- Конево /I-7/	ДА	36	1000	Хоризонтален интегриран проект– осигуряване на свързаност и достъпност на територията
Приоритет 5	Мярка 5.1	8	5.1.5. Ремонт на улична мрежа в населените места на общината	Частично	48	2500	Хоризонтален интегриран проект– осигуряване на свързаност и достъпност на територията
Приоритет 5	Мярка 5.2	9	5.2.3. Изграждане на водоем в землището на гр. Върбица за водоснабдителната система на гр. Върбица	ДА	36	646	Интегрирано с други проекти и по приоритетните зони
Приоритет 5	Мярка 5.2	10	5.2.4. Изграждане на водоем в землището на с. Бяла река за водоснабдителната система на с. Бяла река	ДА	36	646	Интегрирано с други проекти и по приоритетните зони
Приоритет 5	Мярка 5.2	11	5.2.5. Подмяна на водопровод, изграждане на канализационна мрежа и пречиствателна станция за отпадни води в гр. Върбица	НЕ	48	50000	Интегрирано с проекти за ремонт на пътна и улична мрежа, в изпълнение на националната политика за опазване на околната среда
Приоритет 5	Мярка 5.3	12	5.3.1. Въвеждане на енергоспестяващо улично осветление в населените места на община Върбица	ДА	24	605	Интегрирано с други проекти и по приоритетните зони
Приоритет 5	Мярка 5.5	13	5.5.1. Общински комплекс за отдих, рекреация, търговия и услуги в гр. Върбица	ДА	36	3605	Приоритетен проект в Зона с обществено-обслужващи функции – общински пазар

*План за интегрирано развитие на община Върбица 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година*

Приоритет 5	Мярка 5.5	14	5.5.2. Благоустрояване на площадното пространство в село Ловец	ДА	36	1500	Приоритетен проект в Зона с обществено-обслужващи функции
Приоритет 5	Мярка 5.5	15	5.5.3. Благоустрояване на площадното пространство в село Иваново	ДА	36	300	Приоритетен проект в Зона с обществено
Приоритет 5	Мярка 5.5	16	5.5.4. Изграждане на площад и парк в село Чернооково	ДА	36	877	Приоритетен проект в Зона с обществено
Приоритет 5	Мярка 5.5	17	5.5.5. Благоустрояване на площадното пространство в село Методиево	ДА	36	500	Приоритетен проект в Зона с обществено
					Общ индикативен бюджет на всички проекти	77 905	

АКТУАЛИЗИРАНА ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА

на ПИРО на община Върбица за периода 2021-2027 г.

Период 2021-2027	Собствени средства - Общински бюджет	Отн. дял (%)	Републикански бюджет	Отн. дял (%)	Средства от ЕС	Отн. дял (%)	Други източници	Отн. дял (%)	ОБЩО в лв.	ОБЩО в отн. дял (%)
Приоритет 1	1145	1,96	5500	9,40	32210	55,03	19675	33,62	58530	12,46
Приоритет 2	448	1,61	2050	7,35	21050	75,45	4350	15,59	27898	5,94
Приоритет 3	250	1,80	1400	10,06	11910	85,62	350	2,52	13910	2,96
Приоритет 4	1066	5,74	5656	30,47	11540	62,17	300	1,62	18562	3,95
Приоритет 5	2805	0,80	71473	20,38	275377	78,53	1000	0,29	350655	74,68
ОБЩО	5714	1,22	86079	18,33	352087	74,98	25675	5,47	469555	100,00

Приложение № 3

МАТРИЦА НА ИНДИКАТОРИТЕ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО НА ОБЩИНА ВЪРБИЦА ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 г.

Индикатори за продукт					
Приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Целева стойност
Приоритет 1 - Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството					
Мярка 1.1 Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите	Нефинансови предприятия	брой	НСИ	1 г.	220
	Новосъздадени МСП за преработка на местни суровини (месо, мляко, плодове, зеленчуци и др.)	брой	Община	4 г.	6
	Участие на общината в инвестиционни инициативи (бизнес форуми, панаири и др.)	брой	Община	1 г.	7
	Привлечени инвестиции в предприятия в общината	хил. лева	Община	1 г.	20000
Мярка 1.2 Развитие на модерно, устойчиво и диверсифицирано селско стопанство	Обработвана земеделска земя	дка	ОД „Земеделие“	1 г.	80000
	Създадени нови трайни насаждения	дка	ОД „Земеделие“	1 г.	3000
	Подпомогнати нови и модернизирани земеделски стопанства	брой	ДФЗ	1 г.	20
Мярка 1.3 Устойчиво управление на горските ресурси	Новозалесени горски територии	дка	ДЛС	4 г.	1000
	Места за настаняване и средства за подслон	брой	Община	1 г.	25
	Леглова база в места за настаняване и средства за подслон	брой	Община	1 г.	500
	Създадени нови туристически атракции	брой	Община	1 г.	3
	Разработени нови туристически маршрути	брой	Община	1 г.	3
Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска					

Мярка 2.1 Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове	Обществени сгради с мерки за енергийна ефективност	брой	Община	1 г.	5
	Жилищни сгради с мерки за енергийна ефективност	брой	Община	1 г.	10
Мярка 2.2 Насърчаване на прехода към кръгова икономика	Подкрепени предприятия, въвели НИРД, иновации и щадящи околната среда технологии в производствения си процес	брой	ИСУН/ДФЗ/Община	4 г.	1
Мярка 2.3 Опазване на околната среда и борба с климатичните промени	Реализирани проекти за опазване и подобряване на околната среда	брой	Община	1 г.	5
	Проведени акции за почистване и залесяване	брой	Община	1 г.	7
Мярка 2.4 Устойчиво управление на отпадъците	Системи за разделно събиране, рециклиране, оползотворяване и повторна употреба на различни потоци отпадъци (опаковки, строителни, зелени и биоразградими и др.)	брой	Община	1 г.	3
Приоритет 3 - Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем					
Мярка 3.1 Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината	Население на общината	брой	НСИ	1 г.	10500
	Деца в детските градини	брой	Община	1 г.	310
	Ученици в училищата	брой	Община	1 г.	850
Мярка 3.2 Подобряване на образованието и модернизация на образователната инфраструктура	Подобренени сгради на образователната инфраструктура	брой	Община	1 г.	5
	Училища с внедрени/работещи съвременни системи/среды за образование – дуално обучение, дигитализация на учебни програми, STEM и др.	брой	Община	4 г.	1
Мярка 3.3 Подобряване на условията за	Ремонтирани спортни обекти и съоръжения	брой	Община	4 г.	5

спорт и развитие на младежки дейности	Организиран спортни състезания, турнири и шампионати с регионално, национално и/или международно значение	брой	Община	1 г.	15
Мярка 3.4 Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната сила	Лица, преминали обучение за нови професии и квалификация	брой	Дирекция „Бюро по труда“	1 г.	200
	Разкрити работни места за нуждите на хора с увреждания, роми и продължително безработни	брой	Дирекция „Бюро по труда“	1 г.	50
Приоритет 4 - Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни					
Мярка 4.1 Подобряване на достъпа до електронни административни услуги	Създадени "онлайн" административни услуги	брой	Община	1 г.	3
Мярка 4.2 Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса	Общински служители преминали курсове и обучения	брой	Община	1 г.	30
Мярка 4.3 Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването	Подобрен сгради на здравната инфраструктура	брой	Община	1 г.	2
Мярка 4.4 Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура	Подобрен сгради на социалната инфраструктура	брой	Община	1 г.	4
	Предоставяни социални услуги	брой	Община	1 г.	6
	Лица, подпомагани със социални	брой	Дирекция „Социално	1 г.	350

	помощи		подпомагане**			
Мярка 4.5 Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура	Подобренени сгради на културната инфраструктура	брой	Община	1 г.	3	
	Организиранни културни събития (фестивали, традиционни празници, чествания и др.)	брой	Община	1 г.	15	
Приоритет 5 - Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии						
Мярка 5.1 Подобряване на транспортната достъпност и свързаност	Рехабилитирани пътища	км	Община	4 г.	100	
	Подобрена улична мрежа	км	Община	4 г.	100	
Мярка 5.2 Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи	Обновени водопроводни мрежи	км	Община	4 г.	100	
	Изградена канализационна мрежа	км	Община	4 г.	50	
	Модернизирани/Изградени ПСОВ	брой	Община	4 г.	4	
Мярка 5.3 Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ	Реализирани проекти за производство на енергия от ВЕИ	брой	Община	4 г.	5	
Мярка 5.4 Цифрова свързаност и телекомуникации	Население, ползващо широколентов достъп до Интернет	%	Интернет доставчици	4 г.	75	
Мярка 5.5 Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда	Реализирани проекти за благоустрояване на населените места	брой	Община	1 г.	5	
	Реализирани проекти в междуобщинско сътрудничество	брой	Община	3 г.	3	
	Реализирани международни проекти	брой	Община	3 г.	1	
Индикатори за резултат						
Стратегическа цел	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Базова стойност	Целева стойност
Стратегическа цел 1 - Ускорено икономическо развитие, чрез ефективно използване на ресурсите и местния потенциал, привличане на инвестиции, иновации и нови технологии за повишаване на конкурентоспособността						

Стратегическа цел 1	Обновени бизнес/индустриални зони	брой	Община	4 г.	0	1
Стратегическа цел 1	Равнище на безработица	%	Дирекция „Бюро по труда“	1 г.	18,6	13,0
Стратегическа цел 1	Дял на средната годишна работна заплата от тази в областта	%	НСИ	1 г.	72	80
Стратегическа цел 1	Нефинансови предприятия на 1000 д. от населението	брой	НСИ	1 г.	20	21
Стратегическа цел 1	Произведена продукция от нефинансови предприятия	хил.лв.	НСИ	1 г.	32621	35000
Стратегическа цел 1	Нетни приходи от продажби на предприятията	хил.лв.	НСИ	1 г.	51432	55000
Стратегическа цел 1	Печалби на нефинансовите предприятия	хил.лв.	НСИ	1 г.	5315	7000
Стратегическа цел 1	Заети лица	брой	НСИ	1 г.	798	850
Стратегическа цел 1	Нови електронни услуги в общинската администрация в помощ на предприемачеството	брой	Община	1 г.	0	3
Стратегическа цел 1	Земеделски производители	брой	ОД „Земеделие“	1 г.	318	350
Стратегическа цел 1	Реализирани нощувки в местата за подслон и настаняване	брой	Община	1 г.	4000	5000
Стратегическа цел 1	Туристи, обслужени от Туристически информационен център	брой	Община	1 г.	0	1000
Стратегическа цел 2 - Интегрирано териториално развитие и намаляване на неравенствата, чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурите, енергийна ефективност и опазване на околната среда						
Стратегическа цел 2	Естествен прираст на населението	брой	НСИ	1 г.	-46	-30
Стратегическа цел 2	Механичен прираст на населението	брой	НСИ	1 г.	+101	+50
Стратегическа цел 2	Ученици, включени в дуално обучение	брой	РУО/НСИ	4 г.	0	10
Стратегическа цел 2	Население на 1 лекар	брой	Инфостат	1 г.	2087	2000
Стратегическа цел 2	Население на 1 лекар по дентална медицина	брой	Инфостат	1 г.	10433	5000
Стратегическа цел 2	Реставрирани, консервирани и експонирани за туристи обекти на	брой	Община	1 г.	0	1

	културно-историческото наследство					
Стратегическа цел 3 - Развитие на човешкия потенциал, насърчаване на образованието, социалното включване, духовно развитие, съхранени традиции и културно наследство						
Стратегическа цел 3	Реновирани и благоустроени публични пространства (паркове и градинки)	брой	Община	1 г.	0	5
Стратегическа цел 3	Новоизградени/реновирани детски площадки и спортни съоръжения	брой	Община	1 г.	0	5
Стратегическа цел 3	Жители с подобро водоснабдяване	брой	Община	1 г.	0	10500
Стратегическа цел 3	Жители с подобро третиране на отпадъчните води	брой	Община	1 г.	0	10500
Стратегическа цел 3	Количество образувани битови отпадъци	тона	Община	1 г.	1192	1000